NİKARAGUA:

BİR KIVILCIM..?

Kürtçe

ÜMİT KIVANÇ

NİKARAGUA:
BİR KIVILCIM?..

BİRİKİM YAYINLARI

BROŞÜR DİZİSİ : 4
NİKARAGUA : BİR KIVILCIM?.. / Ümit Kıvanç
Dizgi - Baskı: Kent Basımevi / Kapak Baskısı: Reyo Basımevi
Cilt: Dostlar Mücellithanesi / Baskı Tarihi: Kasım 1979
Birikim Yayıncılık Koli. Şti. Ankara Cad. 45/18. P.K. 538
Sirkeci - İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

ORTA AMERİKA'DA BİR KANAL YERİ 19
BİR STRATEJİK BÖLGE: NİKARAGUA 23
«FIVE OR NONE» 24
İKİ KLAN - İKİ PARTİ 26
ZELAYA VE EKONOMİK GELİŞME 27
«EL YANQUI VE MUHAFIZLARI 33
ÇETE-DEVLET ve ÇİFTLİK-ÜLKE 35
ZORLA ZENGİNLİK OLUR 37
PAMUĞUN AĞIRLIĞI 39
«KAPİTALİZM İÇİN İTTİFAK 44
«SOMOZİZM»İN OLGUNLUK EVRESİ: «TACHITO» İKTİDARI 49
OLAYIN GEÇTİĞİ YER 57
«SON» YAKLAŞIYOR 62
«ONİKİLER» 62
MUHALEFET HAREKETİNİN YÜKSELİŞİ VE ÖNEMLİ BİR CİNAYET 65
MDN, FAO 68
SARAY BASKINI 70
EYLÜL AYAKLANMASI 72
GENEL GREV VE UZLAŞMA-UZLAŞTIRMA ÇABALARI 79
«GENEL SALDIRI»YA DOĞRU 86
NASIL «GİTTİ»? 93
BİR ARA-KOMEDİ: URCUYO 99
YIKILAN NEYDİ? 102
«OLİGARŞİK» DEVLETLER 102
NİKARAGUA'DA GELİŞİM 104
SOMOZA'NIN HASSA ORDUSU 106
«İKTİDARDA SADECE BİR ZORBA» 112
BURJUVA DEMOKRATİK «SOMOZİZM»? 115
BURJUVAZİ NE DURUMDA? 118
DEVLETİN «İDEOLOJİK» GÖREVİ AÇISINDAN 120

SANDİNİSTLER VE «DEVRİM» 124
«KIR MI KENT Mİ»DEN ÜÇ EĞİLİME 128
«FSLN EZİLDİ» 131
EĞİLİMLERİN YAKINLAŞMASI 132
TUPAMARO'LARIN ÖZLEMİ 137
ÜÇ TARLADA BÜYÜYEN AĞAÇ 138
«BİZİ BU MÜCADELEYE ONLAR SÜRÜKLÜYOR...» (CHE) 140
SANDİNİSTLER - BURJUVA MUHALEFET 144
ABD EMPERYALİZMİ AÇISINDAN 147
EKONOMİK BAKIMDAN 150
STRATEJİK KONUM 151
REJİMİN UZUN VADEDEKİ KALICILIĞINA KARŞI
KISA VADELİ İSTİKRAR 153
ABD'NİN «AHLÂKİ BOYUT»LARI 156
STRATEJİNİN KITASAL BOYUTLARI 158
SOMOZA SAVAŞ, ABD KARAR VERİYORLAR 161
CONDECA'NIN KULLANILAMAYIŞI 167
YAPAYALNIZ «TACHITO» 170
YANKEE ÇİZMESİ 173
İLK GÜNLER... 177
SOMOZA'NIN MİRASI 178
İLK ÖNLEMLER VE İLK GÜNLERİN HAVASI 179
YOĞUN «ULUSLARARASI İLGİ» 181
ABD İLE DURUM 183
YENİ YÖNETİM: KARMA(KARI)ŞIK BİR BÜTÜN... 187
«İLİŞKİLER»... VE BURJUVALARIN AMACI 193
SİLAHLARIN ALTINDA 199
DEVRİMCİLİK - DEVLETÇİLİK 201
ULUSLARARASI BAĞLAM 206

EKLER
1 SOMOZA İLE RÖPORTAJ 215
2 «HÜR DÜNYA»NIN SOMOZİZME KATKILARI 218
3 TOMAS BORJE İLE RÖPORTAJ 220

ÖNSÖZ

Son onyılların en büyük halk hareketlerinden biri, Nikaragua'da zafere ulaştı. Bu, şüphesiz bütün dünya devrimcileri için büyük bir umut ve sevinç kaynağı oldu. Emperyalistler ile reelsosyalistlerin karşılıklı olarak korumaya çalıştıkları güçler dengesi dünyasının sarsılabileceği umudu, halkların kaderlerini ellerine almak için ayaklanacaklarına inanç, bir parça da olsa canlandı.

Sırf bu bile, Nikaragua Devrimi'nin üzerinde uzun uzun durmanın gerekliliğini göstermektedir.

Fakat Orta Amerika'nın bu ülkesindeki devrim hareketi, birçok başka nedenlerle de önem kazanmaktadır. Bu broşürün temel amacı, Nikaragua'nın özgül koşullarını, yıkılan Somoza rejiminin niteliğini, devrimci hareketin, halk ayaklanmasının gelişimini ve muhtemel gelişmelere yönelik öngörüleri derli toplu sunmanın yanısıra, sözkonusu nedenlere ışık tutmaktadır.

Nikaragua'daki olayın ayrıntılarına ve bu olayla ilişkili yorumlara, öngörülere geçmeden, Nikaragua Devrimi'ne ve Orta, Güney Amerika'daki muhtemel benzer gelişmelere doğru bir yaklaşım sağlamak açısından önem taşıyan bazı noktalar üzerinde durmak istiyoruz.

«Yaklaşım» sorunu, devrimci-demokratik güçlerin dünyadaki gelişmelerden dersler çıkarmaları, doğru yorum ve öngörülere ulaşmaları açısından hayatî bir konu. Vietnam'daki son derece

karmaşık ve değişen güçler ilişkileriyle dolu mücadelenin bile yıllarca «öncü savaşı» tezlerinin kanıtı diye sunulabildiği bir yerde, Nikaragua Devrimi gibi muzaffer hareketlerin yanlış, çarpıtılmış yorumlara konu olması ve birtakım «model çıkarma» çabalarına alet edilmesi çok mümkün.

Oysa, Nikaragua'daki mücadeleyi, Türkiye için bazı «model»-ler üretme amacıyla kullanmanın imkânsız olduğu açıktır. Broşürde ayrıntılı olarak sergilenen gelişim bunu kanıtlayacaktır. Ancak herhangi bir «model» çıkarma çabası, broşürde uzun boylu ele alınmayan bir genel nedenden ötürü de sonuçsuz kalmaya mahkûmdur.

Devrimi «Yapan»

«Genel neden» diyerek «model» çıkarma anlayışına götüren bir temel yanlıştan söz ediyoruz. Bu yanlış, Nikaragua —veya başka bir devrim— üzerine sorulan yaygın bir soruda ifadesini bulmaktadır: Devrimi «yapanlar», bunu nasıl bir strateji ile, nasıl yöntemlerle v.b. *başardılar?*

İlk bakışta son derece mâkûl gözüken bu soru, biraz deşildiğinde, çarpık bir «devrim» kavramının yansısı olduğunu açığa vurmaktadır «Devrim»in, toplumsal bir olay, bir halkın ayaklanması v.b. *değil*, belirli bir önderliğin, başından sonuna kadar plânlayıp, ölçüp biçip gerçekleştirdiği *bir eylem* gibi görülmesidir sözü geçen çarpıklık. Oysa örneğin, Rus Devrimi'ni Bolşeviklerin hangi yöntemlerle, nasıl bir stratejiyle v.b. «yaptığım» sormak, içinde boğulduğu zincirleri parçalayarak Sovyet gibi ileri bir kurumu yaratabilmiş Rus işçilerinin, ülke çapında ayaklanmış köylülerin bu hareketini hiçe saymak mümkün mü? Nikaragua'da Sandinistlerin *önderliğinde* bir devrim gerçekleşti; ama Nikaragua Devrimi, Sandinistlerin Ulusal Muhafızlarla çarpışmalarına ve askerî zaferlerine indirgenebilir mi? Eğer havan toplarına, bombardıman uçaklarına karşı tabancalar, bıçaklar, kaynar su tencereleriyle savaşacak kadar muazzam bir girişkenliği gösteren Nikaragua halkının hareketi olmasa, Sandinistlerin Ulusal Muhafızlara karşı zafer kazanması sadece bir iktidar değişikliği diye nitelenebilirdi. Oysa bugün bir «devrim»den söz ediyoruz. Nikaragua'daki olaya bir «devrim» denmesini gerektiren koşul, halkın muazzam hareketidir.

Sandinistlerin başardığı, bu atılganlığın parlayıp sönmesine meydan vermeyerek, onu doğru şekilde yönlendirip hedefe öldürücü darbeyi indirebilmekti.

Dolayısıyla, Sandinistlerin hangi stratejiyle devrim «yaptığını» sormak, yüzyıllardır en iğrenç koşullarda yaşamış bir halkın ayaklanışını, en azından görmezden gelmek olur.

Fakat Sandinistlerin mücadele yöntemlerini, stratejilerini ve üzerine plânlar kurdukları koşulları Türkiye'ye ya da durumu Nikaragua benzeri ülkelerden bu derece farklı başka bir ülkeye monte etmek, kısaca belirttiğimiz bu sakat anlayışa düşülmese de mümkün değildir.

Burada ilk olarak, Latin Amerika'nın bazı özgüllüklerinden söz edilmelidir.

Halkların Yakınlığı

Latin Amerika insanları, Che'nin deyişiyle, adeta «kıtasal bir halk» oluştururlar. Onları birbirlerine yaklaştıran özellikleri o kadar belirgin ki, bugün ayrı ülke sınırları içinde yaşayan insanları örneğin bir Türklerle Yunanlılar, Gürcülerle Afganlar v.b. gibi ayırt etmek zor.

Latin Amerika halklarının, sömürgecilik döneminde biçimlenen toplum hayatları büyük ölçüde benzer özellikler taşımakta. Hemen hepsi, aynı sömürülme, ezilme biçim ve koşullarıyla karşı karşıya olmuşlar. Yakın tarihte de, özellikle ABD'nin etkisiyle, bu halkların yaşantıları, çok benzer olaylarla doldu.

Orta Amerika'da, yerli, Kızılderili nüfusun ayrı ülke sınırları içinde yaşayan değişik kesimleri, hâlâ birbirlerinden farklı «ulusal» özellikler kazanmış değiller. Güney Amerika'da, devlet sınırlarının genellikle yoğun ormanlık veya dağlık yörelerden geçmesi, ayrı ülke sınırları ardında kalan insanların, ayrı ulusların üyeleri olarak karşı karşıya gelmelerine fazla imkân vermemiş. Yöresel çatışmalar ise birkaç istisna dışında yok.

Latin Amerika halklarının karşılarında gördükleri ortak düşman, onları birbirlerine daha çok yaklaştırmak yönünde önemli bir rol oynamış. Kuzey Amerikan emperyalizmi, ya da kısaca «Yankee» çizmesi, Latin Amerika halklarının hayatında çok önemli bir ortak öge

Bu ögenin etkisi, Latin Amerika halklarının «kendi» devletlerine bakışlarında da ortaya çıkıyor. Halklar, tepelerinde zor-

baca duran devletleri hiçbir zaman gerçek anlamda «kendi» devletleri olarak görememekteler.

Sömürgecilik döneminde şekillenen bu olgu, daha sonra, tümüyle ABD'nin egemenlik aracı konumunda bulunan devletlerle varlığını sürdürmüştür.

Bu olgu merkezî önemdedir; ve Latin Amerika dışındaki azgelişmiş ülkeler için «model» çıkarmayı imkânsızlaştıran temel bir ögedir. Latin Amerika halkları açısından, karşılarında duran devletlerin «meşruiyet» zemini yok gibidir. Başka bölgelerde, örneğin Asya'daki azgelişmiş ülkelerde, devletin, tarihten gelen belirli bir «meşruiyet»i var. Halkların, devletleri «kendi» devletleri olarak algılamalarına imkân veren belirli bir inanç, devletin diyelim «adil» de olabileceği v.b inancı bir ölçüde yerleşik. Burada rol oynayan önemli bir etmen, devletin «dış düşman»lara karşı ülkeyi, halkı koruduğu sanısının varlığıdır. Oysa Latin Amerika'da hem *devletin gerekliliğine* bu açıdan inanmayı sağlayacak hem de milliyetçilik yaratacak ölçüde dış çatışmalar, yöresel savaşlar v.b. yok denecek kadar az.

Sömürgecilerin devleti, büyük toprak sahipleri oligarşisinin devletine dönüşmüş, sonra ABD'nin işbirlikçisi durumundaki büyük toprak sahipleri ve tarım kapitalistlerinin, biraz daha sonra bunlara eklenen başka (örneğin malî) büyük burjuvaların devleti olmuş, ama bu evrelerin hepsinde, halkın gözünde aynı kalmış: Devlet, halkın *karşısında*, onu ezen, soyan, işkence eden, aç bırakan, öldüren birtakım zorbaların baskı aygıtıdır.

Latin Amerika ülkelerinin hemen tümü için bu, ortak bir özellik. Halkın geniş kesimleri zaten politik alanla ilişkileri olmaksızın hayatta kalmaya çalışmakta; devlet karşısında sinmiş, ezilmiş durumda.

Nikaragua'da en aşırı boyutlarına varan bu gerçekliği broşürde etraflıca açacağız. Ancak bu kadarıyla bile belli oluyor ki halkın devlete karşı belli bir «güven» beslediği, en azından onu açıkça «düşman» olarak görmediği birçok azgelişmiş ülkede, devlete karşı böyle kalıcı, kendiliğinden bir düşmanlık duygusu, kin yoktur.

Eğer Latin Amerika ülkelerinin hepsinde bazı temel özellikleri gösteren mücadele biçimlerinin başarılı olduğu, buna karşılık bu ülkelerde sözkonusu özgüllüğü gözardı eden politik çalışmaların hep güdük kaldığı konu edilirse, olay daha iyi anlaşılacak.

Sözü geçen ülkelerde gelişen devrimci hareketler, hep birta-

kımı ortak özellikler gösterir. Bunların ilki, hareketlerin anti-ABD yanmın iyice belirgin olması. İkincisi, şu ya da bu şekildeki bir silahlı mücadeleyi temel almaları. Üçüncüsü, politikayla daha yakından ilgili olan ve ülkelerindeki patlama potansiyellerinin nerede yattığını, nasıl harekete geçirilebileceğini gören küçük aydın gruplarının eylemleriyle başlamaları. Dördüncüsü, devletin zoruna karşı belli bir süre tutunmayı başaran küçük grupların bir süre sonra geniş ölçüde desteklenmeye başlaması ve hareketin hızla kitlesel bir niteliğe kavuşması Ve beşincisi, halk bir kez hareketlendiğinde, mücadelenin saflarının derhal devlet-halk şeklinde oluşmasıdır.

Burjuvazinin Güçsüzlüğü

Gerek Nikaragua'da gerekse başka Latin Amerika ülkelerinde görülen bir başka ortak özellik de, yine çeşitli «model» çıkarma «faaliyetlerini» geçersiz bırakan etmenlerden biri. Bu, sözkonusu ülkelerdeki burjuva sınıflarının toplum üzerinde denetim kurabilecek güçte bulunmayışlarıdır. Geleneksel toprak sahipleri oligarşisi ile yoksul köylülerden oluşan toplum yapıları zamanla, kapitalizmin gelişmesi ve iktidarın dayanaklarının çeşitlenmesi sonucu bir ölçüde değişikliğe uğramış. Fakat bu değişim, yine en tepede çok dar bir egemenler kastı ile en altta işçi ve köylülerin yer aldığı, geniş bir orta sınıf kitlesinden yoksun bir yapı ortaya çıkarmış. Son yıllarda Şili ve Brezilya gibi birkaç ülkede görülen gelişmeler dışında, bu durum da tüm sözkonusu bölge için genelleştirilebilir.

Bu durum iki önemli sonuç yaratmakta. Birincisi, devletler, (rejimler,) kendilerine daha fazla yaşama şansı verecek bir orta sınıf desteğinden yoksun kalıyor. İkincisi, büyük burjuvazi, kendisine çeşitli kanallardan bağlı, kendi altında kademelenen orta sınıflara dayanarak güç sağlayamadığı için, ayaklarını yere sağlam şekilde basamıyor.

Bu ikinci olgu özellikle önemli. Çünkü toplumsal dayanakları çok zayıf olan diktatörlükler halk hareketi tehlikesi ile karşı karşıya kaldıklarında onların yerini tutacak bir burjuva alternatifin başa geçirilmesini imkânsız kılan budur. Bu da özellikle ABD'yi zor durumlarda bırakıyor.

Öte yandan, devletlerin sözünü ettiğimiz durumu, bu ülkelerde gelişen halk hareketlerinin her zaman aşırı ölçülerde kararlı

olmasına ve kolaylıkla devrimci bir rotaya girmesine yol açmakta. Böyle bir gelişme ise, «burjuva alternatif»in gerekliliğini daha da artırıyor.

Fakat birçok ülkede, geleneksel toprak sahiplerinin büyük tarım kapitalistlerine dönüşmesi; ulusal ve bölgesel pazarların zaten dar olması ve elverişli piyasaların da ABD sermayesince kapılmış bulunması, ulusal kapitalistlerin gelişmesine sekte vuruyor.

Dikta rejimlerinin yerini alabilecek güçlü burjuva alternatifler olmayınca, halk hareketlerinin gelişmesi karşısında başvurulacak bir tek araç kalıyor: ABD müdahalesi. Nikaragua'da bunun neden gerçekleşmediği veya gerçekleştirilemediği konusunu broşürde incelediğimizden burada geçiyoruz. Burada belirteceğimiz başka bir nokta, dikta rejimlerinin, kendilerine alternatif olabileceği düşüncesiyle burjuvazinin gelişmesine engel olmakta hatırı sayılır çabalar harcayabildikleri. Nikaragua bu bakımdan da bir örnek oluşturuyor.

Geleneksel «Komünist» Partisi'nin Kaderi

Nikaragua Devrimi'nde görülen bir özellik ister istemez Küba Devrimi ve Latin Amerika'daki başka devrimci gelişmelerin belli bir yönünü akla getiriyor: Bu, kısaca, ülkede uzun bir süredir faaliyet gösteren, Sovyet yanlısı «komünist» partisinin hemen tümüyle olayların, sürecin dışında kalması.

Latin Amerika'nın hemen tüm ülkelerinde, şu ya da bu düzeyde örgütlü «Komünist» Partiler var. Bunların önemlice bir bölümünün faaliyetleri çok öncelere uzanır. Fakat bunların hiçbiri, ülke'erinde halkın devlete büyük bir kin duymasına, dolayısıyla büyük bir ayaklanma potansiyelinin varlığına rağmen, devrimci gelişmeler yaratamamakta; hattâ meydana gelen bu tür gelişmeler üzerinde çok az etki yapabilmektedirler.

Bu partiler ve onların savunucuları, Latin Amerika'daki başarısızlıklarını bu kıta ülkelerinde işçi sınıfının gelişmemiş oluşuyla açıklamaya meraklıdırlar. Fakat görmek istemeyenler dışında herkesin kolayca görebileceği gibi, dünyanın en büyük sosyalist devrimlerinin, Rus Devrimi'nin, Çin Devrimi'nin ve başka bir dizi devrimin meydana geldiği yerlerde işçi sınıfının genel nüfus içindeki oranı gelişmişlik düzeyi v.b. hiç de abartılacak gibi değil. Hattâ Rusya dışında, işçi sınıfının az ve güçsüz oluşunun,

«genel» bir özellik şeklinde ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Kaldı ki, Rusya'da bile, «proletarya» sayı bakımından epey azınlıktaydı.

Latin Amerika «K»P'lerinin içinde bulunduğu durum daha çok, onların politik mücadele ve çalışma anlayışlarının ürünüdür. Uzun bir dönemdir, kentlerde yoğunlaşan işçi sınıfına yönelik çalışmaya kendilerini hasreden ve ülkelerinin özgül toplumsal koşullarını gözönünde bulundurmayan «K»P'ler, adeta kendi kendilerini devreden çıkarmışlar. Halkın üzerinde ideolojik etkileri büyük olan, dağlardaki gerilla mücadelelerine ilgisiz kalmış, silahlı kurtuluş cepheleri kendilerini toplumun gözünde bir kurtarıcı olarak kabul ettirirken, «K»P'ler onları «küçük-burjuva maceracıları» olarak nitelemeyi sürdürmüşler. Korkunç baskı koşulları altında işçileri çeşitli düzeylerde örgütlemeye çalışan bir partinin, önceleri küçük aydın gruplarının yürüttüğü gerilla mücadelelerine hemen yanaşmaması ve adımını sağlam atmayı düşünmesi elbette haklı görülebilir. Ama Latin Amerika «K»P'leri, ülkelerinde bir halk ayaklanmasının nasıl bir zemin üzerinde meydana gelebileceğini, halkı harekete geçirecek itici güçlerin neler olabileceğini bütünüyle bir kenara atmışlardır.

Küba Devrimi «K»P'lerin bu tavrının en açık şekilde gözler önüne serildiği bir sahne olmuştu. Asi Ordu'nun savaşı ve halk arasında giderek kitleselleşen bir destek bulması sürerken, Küba'daki «K»P (Küba Sosyalist Halk Partisi), resmî olarak Asi Ordu'nun mücadelesini desteklememiş, ancak daha sonra belli bir güçbirliği meydana gelmişti. Bunda en önemli itici güçlerden biri, birçok partilinin yönetimden bağımsız olarak Asi'lerle ilişki kurmasıydı. Fakat asıl ilginç olay, iktidar alındıktan bir süre sonra meydana geldi. KSHP, Küba'nın yeni iktidarının açıkça sosyalist olduğunu ilân etmesiyle birlikte, neredeyse, 'o halde yönetimi bize verin' dercesine bir tutum içine girdi. Asi Ordu önderleriyle halk arasındaki *organik* ilişkiyi göremeyen, yeni iktidarın sosyalistliğinin ancak böyle bir ilişkiden doğabileceğini ve bu ilişki sürdüğünde güvence altında olabileceğini anlayamayan, sosyalizmi, kitlelerin KP yönetimine girmesi olarak kavrayan bu zihniyet, elbette Küba Devrimi'nin akışı içinde olayları etkilemekten uzak bir yerlere itilmiştir.

Bu 'mutlak yönetici: KP' anlayışı, elbette politik çalışmada ekonomist bir teorinin benimsenmesinin ifadesinden başka bir şey değil.

1960'lardan sonra, 25. Kongre ile birlikte olgunlaşan Sovyet

dış politikasına da uyarlı olarak, Latin Amerika «K»P'lerinin çizgileri «ulusal burjuvazi ile ittifak» temeline oturmaya başladı. Diktatörlüklerin çoğunda «muhalif» ögeler olan burjuva kesimleriyle güçbirliği, genel muhalefet hareketi içinde burjuvaların rakibi konumunda bulunan ve onlarla bir inisyatif mücadelesi yapan gerilla grupları v.b.'ye karşı «mesafeli» olunmasını gerekli kılmıştı, doğal olarak. Ve «K»P'ler, tercihlerini açıkça, burjuvaziyle ilişkilerini bozmamaya dayandırdılar. Nikaragua'da yaşanan devrim sürecinde Nikaragua Sosyalist Partisi'nin tavrı bundan farklı değildi. NSP, burjuva muhalefetin bir örgütü olan Demokratik Kurtuluş Birliği (UDEL) içinde yer almış, bütünüyle uzlaşmacı kesimlerden kopuşu, radikal birtakım burjuva ögelerle birlikte gerçekleşmiştir. Ve Somoza'nın devrilişinin yaklaşık bir yıl öncesine kadar, NSP, *resmen,* silahlı mücadelede yer almadı. Sanırız Somoza rejiminin özgüllükleri ortaya döküldüğünde böyle bir tutum hakkında yargıya varmak daha kolay olacak.

Uluslararasılık Zorunlu

Nikaragua Devriminin önündeki muhtemel gelişmelere ışık tutmaya çalışacağımız ve bazı öngörülere zemin hazırlama amacı güden bölümlerden anlaşılacağı gibi, Latin Amerika'da devrimci mücadelenin herhangi bir ulusal çerçeve ile sınırlanması imkânsız. Burda ilkin, şu ya da bu ülkedeki mücadelenin, büyük ölçüde benzer koşullar nedeniyle başka ülkelerin halkları üzerinde derhal etki yapması sözkonusu. Öte yandan, mücadeleyi yürüten devrimci güçler de, varolan ekonomik-politik düzenin kökten dönüşümünü içeren bir devrimci süreci yalnız başlarına ilerletemeyeceklerini görmek zorundalar.

Bu tespitler, önümüzdeki birkaç yılda muhtemelen izleyeceğimiz hareketlilikle birlikte düşünüldüğünde daha fazla önem kazanıyor.

Latin Amerika ülkelerinin çoğunda, 1960'lardan bu yana, ABD sermayesinin ve devlet girişimlerinin de etkileriyle, belirli bir kapitalist gelişme süreci yaşanmış, yaşanıyor. Ulusal çapta burjuvazi gelişmekte. Gerçi bugün için burjuvazi, birçok ülkede, toplum üzerinde tam bir denetim sağlayabilecek ölçüde güçlü ve gelişkin değil; fakat, kendisine sınırlar koyan oligarşik dikta rejimlerini kendi çıkarlarının daha elverişli şekilde gözetileceği düzenlere doğru değiştirmek için zorluyor.

Genel olarak, burjuvazi, kendisine sıkıca bağlı birçok kesimin kademelenmesiyle oluşan «ekonomik-toplumsal piramitler» yaratamamış. Dolayısıyla, ekonomiyle sınırlı düşünüldüğünde hiç de azımsanmayacak kârlar sağlamasına, elverişli şekilde iş yapabilmesine rağmen, rejim içinde inisyatifi kapamamakta. Burjuvazinin, dar bürokrat-subay kadrolarının mutlak denetimindeki rejim-içi işleyişe egemen hale gelmesi, kapitalizmin «derinlemesine» bir gelişmesiyle ve bunun sonucu olarak meydana gelecek «piramit» şeklindeki kademeli yapıların yerleşmesiyle mümkün olacak.

Fakat ABD'nin özellikle Orta Amerika Ortak Pazarı, İlerleme İçin İttifak projeleri ile teşvik ettiği böyle bir gelişme, henüz burjuvaları güçlü ekonomik-toplumsal dayanaklara sahip kılamadı. Genellikle ezilen-sömürülen sınıfların hemen bütününü kapsayan «aşırı», radikal hareketler karşısında hayli güçsüz kalan diktalar gelecek açısından güvenilir olmaktan uzak. Bundan ötürü, burjuvazinin, sözünü ettiğimiz yöndeki bir gelişmenin üzerine oturarak «muzaffer» olması, emperyalist sistemin önde gelen güçlerinin ana plânlarının merkezî ögesi.

ABD'nin, böyle bir «diktaları ikâme» politikasını yürütmeye çalışırken bir yandan da bu diktaları zayıf düşürmemeye çalışması elbette burada sözü edilmesi gereken bir olgu. Ama bu konuya broşürde girdik; burada üzerinde durmuyoruz.

Diktaların ikâme edilmesi süreci öyle bir anda gerçekleşecek ani bir değişim şeklinde ilerleyemez Dolayısıyla önümüzdeki yıllar, birçok Latin Amerîka ülkesinde, özellikle Orta Amerika'da halk hareketleri ile burjuvalarm inisyatif mücadelesine sahne olabilir. Dikta rejimlerinin yekpare görünümünün sarsılması, radikal akımların hareketlerini teşvik edebilir.

Bu noktada belki de son yıllarda ilk kez karşımıza çıkan büyük bir imkân sözkonusu. Birbiri ardına birçok ülkede halk hareketlerinin gelişmesi ve muzaffer olması gibi bir imkân bu. Önce diktalarla ardından burjuvalarla hesaplaşacak olan radikal, devrimci önderliklerle halkların, kıtasal boyutlara varma potansiyeli taşıyan bir mücadelesi, bugün hiç de çok uzaklarda olmayan bir ihtimal.

Böyle bir durum, hele devrimci güçler açısından başarılı bir gelişmeyle dünya çapındaki etkileri daha da zenginleşecek böyle bir hareketlilik, şu içinde yaşadığımız «güçler dengesi dünyası»nın temelinde yatan uluslararası büyük güç anlaşmalarının, etki-

nüfuz alanı paylaşımlarının altüst olması demek. Çünkü ABD'nin birincil «doğrudan etki alam» elinden kaçıyor olacak. Ve herhalde, en önemlisi, dünya devrimcilerinin yıllardır derin bir karamsarlığa sürüklenmesine, yaygın halk hareketleriyle devrimlerin gerçekleşeceği inancının sarsılmasına yol açan bunaltıcı ortamın bir ölçüde dağılması anlamına gelecek bu tür bir gelişme.

Böyle bir genel öngörü ile birlikte Latin Amerika devrimcilerinin mücadele perspektiflerine ilişkin temel bir zorunlu öge de belirtilmeli. Devrimci güçler, gerek mücadele zeminlerini gerekse başarılarım kalıcı kılabilme şanslarını ancak ve ancak uluslararası boyutlardaki bir mücadeleye göre, ulusal sınırlamaların ötesinde düşünmek ve buna göre davranmak zorundalar.

Broşürün sonuna doğru, Nikaragua Devrimi'nin önündeki muhtemel geleceği ele alırken, bu hayatî zorunluluğu vurgulamaya çalıştık: En azından bölgesel çerçevede uluslarası güçbirlikleri meydana getirmeksizin, Latin Amerika'mn herhangi bir ülkesinde elde edilecek zaferi korumanın güvencesi yoktur. Bu birkaç yönden böyledir. Zafer kazanılan ülkede, gerçekten halkın ekonomik durumunun kalıcı bir şekilde iyileştirilmesi ve politik etkinliğinin artan şekilde yükseltilmesi amacıyla, burjuvaziye, karşı-devrimcilere karşı, gerçi güçlü halk desteği önemli bir güvence; fakat ne ABD ne de komşu diktalar, Latin Amerika'nın herhangi bir ülkesindeki açık bir devrimci gelişmeye uzun süre katlanamazlar. Bu nedenle uluslararası güçbirliği zorunlu. Zafer kazanılan ülkenin yaşayabilmesi için, emperyalist ablukalara dayanabilmesi için zorunlu bu.

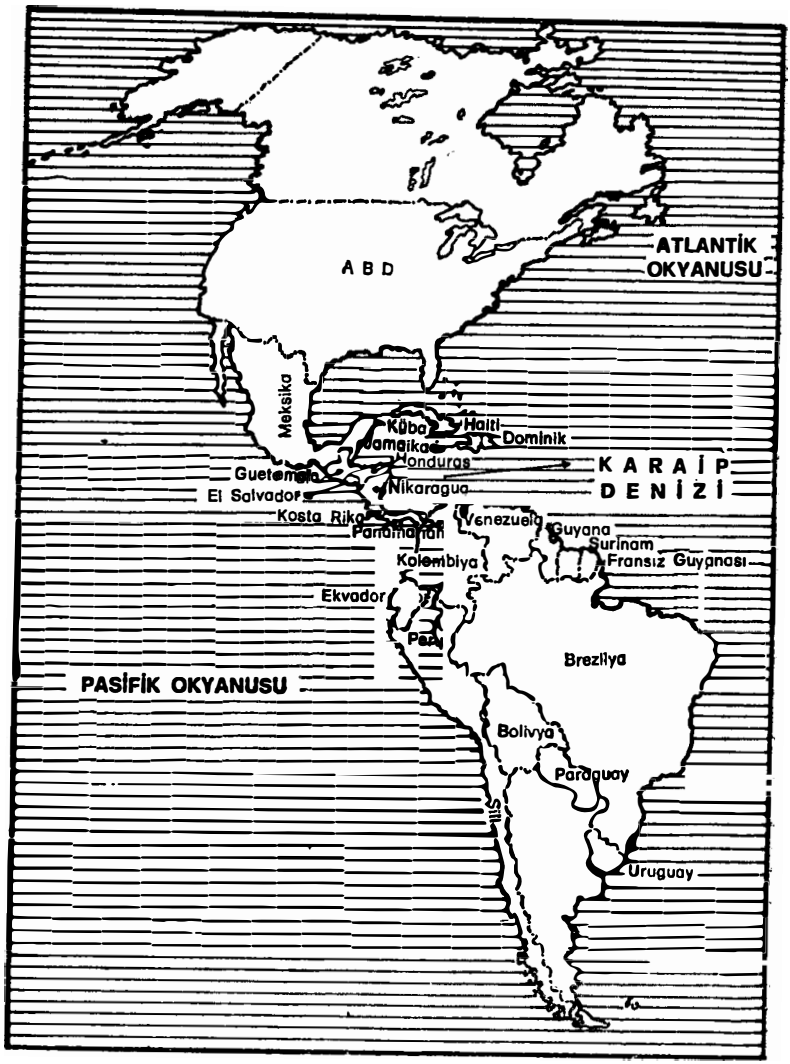
Bir başka yönden, reel-sosyalistlerin tavrı açısmdan da aynı zorunluluğa varırız. İlkin, reel-sosyalistler ABD'nin doğrudan nüfuz alanı olan bir bölgedeki gelişmelere fazla karışmak ve «güçler dengesi» ilişkilerini bozmak istemeyecekler. İkincisi, buna kalkıştıklarında da zafer kazanılan ülkeye dayatacakları koşullar, bir süre sonra kazanılan zaferden beklenen bütün olumlu gelişmelerin önünde en büyük engeli oluşturacak şekilde bir denetim sağlamaları sonucunu verecek. Reel-sosyalistlerden yardım görmeksizin emperyalistlerin düşmanca girişimleri karşısmda dayanmak veya onlardan yardım görebilmek ve buna rağmen onların nüfuzu altma girmemek için de uluslararası güçbirliğinden başka yol yok.

Halklarının birbirine çok yakın özellkilerinden yararlanarak, yukarda başlıcalarını sıraladığımız zorunlulukları gözönüne ala-

rak, Latin Amerika devrimcileri; değişmez görünen bu dünyanın değişebileceğini en açık şekilde gösterme, halkların, kendi kaderlerini ellerine almalarından başlayıp organik uluslararası birliğe, ancak bu çerçevede gerçekleşebilecek bir nihaî kurtuluşa ilerleyecekleri yolu açma imkânına sahiptirler.

Nikaragua Devrimi, işte bu yolu aydmlatan bir ışık olabilir.

(Önsöz'ü bitirirken, bu broşürün kısa bir sürede hazırlanması için birçok kaynağı tarayan, çeşitli yorumları formüle eden arkadaşların katkılarını vurgulamak istiyorum. —Ü.K)

ATLANTİK
OKYANUSU
A B D
Meksika
Küba
Haiti
Dominik
Jamaika
Honduras
Guetemala
El Salvador
Nikaragua
Kosta Rika
Panama
KARAİP
DENİZİ
Venezuela
Guyana
Surinam
Fransız Guyanası
Kolombiya
Ekvador
Peru
Brezilya
PASİFİK OKYANUSU
Bolivya
Paraguay
Şili
Uruguay

ORTA AMERİKA'DA BİR KANAL YERİ

Küçük bir Latin Amerika ülkesiyle ilgilenecek herkes, söze, ABD emperyalist yayılmasından başlamak zorundadır. ABD, gerek 1890'lara kadarki ilk yayılma döneminde, gerekse daha sonra bir dünya gücü olmasına imkân veren yayılması sırasında, özellikle Orta Amerika'ya, ne pahasına olursa olsun kendi denetiminde bulunması gereken bir yer gözüyle bakmıştır. Ve bu bakış, birçok Orta ve Güney Amerika ülkesinin olduğu gibi, Nikaragua'nın da kaderini belirlemiştir.

Bilindiği gibi, ABD, en «genç», en dinamik emperyalist güç olarak, dünya sahnesinde yerini aldıktan sonra, o zamana kadar dünyayı paylaşmış bulunan eski sömürgeci devletlerin zararına, müthiş bir yayılma gerçekleştirmiştir. 1800 yılında 892.135 mil karelik bir toprak genişliğine sahipken, 1845'e kadar, gerek ilhak gerekse satın alma yoluyla yaklaşık 1.600.000 mil karelik toprak daha ele geçirmiştir. ABD'nin bu yıllardan sonra da hızla ilerleyecek olan yayılmasının altında yatan, bu ülkenin zengin kaynakları, geniş pazarları ve çeşitli koşulların sonucunda oluşan ileri üretim düzeyidir. ABD kapitalizmi, kısa bir zaman içinde, çok geniş pazarlara yayılma güdüsünü şiddetle duymaya başlamıştır. Ve ABD'nin, birkaç onyıl sonra bütün öteki emperyalist devletlerden daha üstün duruma geçmesini sağlayacak dev ekonomik gücü, bu yayılmaya, sarsılmaz bir temel oluşturmuştur.

ABD, 19. yüzyıl başlarında, Latin Amerika'daki İspanyol sömürgelerinde gelişen bağımsızlıkçı akımlara destek olurken, hiç şüphesiz, muazzam ekonomik ve malî gücüyle buraları daha sonra kolaylıkla avcunun içine alabileceğini hesaplamıştır.

ABD'nin Latin Amerika üzerindeki mutlak egemenlik iddiası, 1823 yılında Başkan Monroe tarafından ilginç bir şekilde formüle edilmiştir. «Monroe Doktrini» olarak tanınan bu görüşe göre, «...Amerika, Avrupa devletlerinin Latin Amerika kıtasını sömürgecilik konusu yapmalarına göz yummayacağı gibi, kendisinin Avrupa devletlerinin işlerine karışmamasına karşılık, onların da Amerika kıtalarına karışmamalarını istiyordu. Fakat Monroe Doktrininin türlü anlamlarda kullanıldığı ve bu arada Amerika'nın Amerikan kıtasmdaki bütün toprakları şu ya da bu yoldan kendisine bağlamaya hakkı olduğu anlamma getirildiği bilinmektedir.»[1]

ABD'nin bu doktrinle kendisine tanıdığı haklara, bir de zamanla gelişen emperyalist ideoloji eklenince, ABD, Pasifik'deki adalara, Karaip bölgesine, Güney Amerika'ya, v.b. azgınca saldıracaktı. Bu sürecin temelinde, özellikle 1870'lerden sonra gerçekleşen büyük teknolojik - smaî atılımın etkisiyle kaydedilen muazzam ekonomik gelişme; kaynak, pazar ve yatırım alanı ihtiyacı yatıyordu elbette. Hem son derece etkili ekonomik ihtiyaçlar hem de stratejik düşünceler, ABD yayılmasının önüne geçilmez bir şekilde sürmesine yol açıyordu. 1898 yılında, ABD, Filipinlere varmıştı bile.

Aslında 19. yüzyıl sonlarının emperyalist ideologlarından din adamı Josiah Strong'un şu sözleri, Amerika *kıtasının* ilerki gelişmesi üzerine kesinlikli bir öngörü sayılabilirdi: «Nüfus üstünlüğü ve ardındaki zenginlikten gelen güçle birlikte, eşi görülmemiş bir enerjiye sahip olan bu ırk —diyelim en geniş özgürlük, en saf Hristiyanlık, en yüce uygarlığın temsilcisi— kendi kurum-

[1] Türkkaya Ataöv, **Amerikan Belgeleriyle Amerikan Emperyalizminin Doğuşu**, Doğan Yayınevi, Ankara 1970, (2. baskı), s. 7. Nitekim 1895 yılında ABD Başkanı Claveland, İngiltere ile Venezuela arasında İngiliz Guyanası'na ilişkin olarak çıkan anlaşmazlık sırasında Monroe Doktrininin asıl amacını ortaya koymuştur. Claveland, önce İngiltere'yi «Monroe Doktrini'ni bozmakla suçlamış», sonra da kısaca şunu demiştir: «ABD bu kıtada fiilen egemendir» (Claude Julien, **Amerikan İmparatorluğu**, Hitit Yayınları, Ankara 1969, s. 69).

larını bütün insanlığa kabul ettirmek için özellikle saldırgan nitelikler geliştirecek, bütün dünyaya yayılacaktır... Bu güçlü ulus, Meksika'yı, Orta ve Güney Amerika'yı, denizdeki adaları, Afrika'yı ve gerisini ele geçirecektir.»[2] Strong bunları 1885'de yazıyordu. Bu yıllar, ABD'de en saldırgan emperyalist fikirlerin ortaya atıldığı bir dönemdi.

Amerikan yayılmasının stratejik teorisyenlerinden Albay Mahan, iki Okyanus'da kıyıları bulunan ve iki yana doğru hızlı bir yayılma kaydeden ABD'nin, modern bir donanmaya ve etkin bir kıyı savunmasına sahip olması gerektiğini söylüyordu. Ancak Mahan'ın görüşlerinin, özel olarak Orta Amerika'yı ilgilendiren yanları vardı. Mahan özellikle ABD'nin açmayı tasarladığı Orta Amerika kanalı üzerinde duruyordu.

ABD'nin Pasifik kıyılarının savunması açısından gerekli görülen kanal, daha çok, bölgeden geçen ticarî faaliyet için önemliydi. İki yana doğru yelpaze gibi açılan bir imparatorluk kurmaya doğru ilerleyen ABD, bu kanal aracılığıyla, etki alanı içinde gidiş gelişi kolaylaştıracaktı. Ayrıca, Orta Amerika bölgesi, genel deki strateji açısından da uygun bir üs yeriydi.

ABD 1850'lerde, Karaip Denizi ve Dominik'de egemenlik sağlamaya çalışıyor, Samana Körfezi'nde bir üs edinmek istiyordu. Bölgenin ABD için önemini artıran ve burada etkinlik sağlamayı daha âcil bir sorun haline getiren; İngiltere'nin buradaki varlığıydı. Orta Amerika'da bir bölge, olduğu gibi İngiltere'nindi («İngiliz Hondurası»). Nikaragua üzerinden altın taşımacılığı yapan Amerikalı işadamı Vanderbuilt, bu toprakları bu şekilde 'geçiş yolu' olarak kullanmanın ekonomik bakımdan, azımsanmayacak ölçüde kazançlı olduğunu ortaya koymuştu. Ancak Vanderbuilt'in faaliyetlerine İngilizler engel olmaya çalıştılar. Daha sonraları, 1870'lerden sonra, başka Amerikalı kapitalistler de Orta Amerika'ya çeşitli şekillerde daldılar. Keith, Kosta Rika'ya demiryolu döşeyerek, ülkenin muz üretimini aşırı ölçülerde teşvik etti ve böylelikle taşımacılıktan büyük kazançlar sağladı. Guggenheim da yine Karaip bölgesindeki başka ülkelerin bakır ve kurşun madenlerini ele geçirmişti.[3]

Ancak, daha 1850'ye gelmeden, bölgedeki Amerikan faaliyetlerinin önünde bir engel olarak duran İngiliz etkinliği sorununu

[2] Aktaran a.g.e., s. 34.

[3] a.g.e., s. 8.

çözmek gerekli olmuştu. 1850 yılında yapılan bir anlaşma, o sıralarda Nikaragua üzerinden geçmesi düşünülen kanalın iki devletin de denetiminde bulunmayacağını, iki devletin de buraya silâhlı güç koymayacağını ve herkese açık olacağını karara bağlıyordu. Fakat ilerki yıllarda ABD sürekli olarak anlaşmanın iptaline çalışacaktı.

Bir ara, Fransız Panama Kumpanyası, Orta Amerika'da bir kanal açma yönünde çalışmalara başladıysa da buna meydan verilmedi. ABD Başkanı Hayes 1889'da, «(ABD'nin)... siyaseti, Amerikan denetiminde bir kanaldır,» dedi. «Birleşik Devletler bu denetimini herhangi bir Avrupa ülkesine bırakamaz.»[4]

Sonra, ABD ile İngiltere arasındaki yumuşama sonucu, ABD Orta Amerika'da kanal açma hakkını ve bununla birlikte bu kanalı denetleme ve savunma imkânlarını da elde etti.

Bilindiği gibi, bu uğraşın sonucunda Panama Kanalı açıldı.[5]

[4] Aktaran **a.g.e.**, s. 121.

[5] Böylece uzun zaman Nikaragua için düşünülmüş olan kanal projesi Panama'da gerçekleşiyordu. Panama Kanalı'nın öyküsü, başlıbaşına, ABD'nin Orta ve Güney Amerika'daki taktiklerini, yöntemlerini aydınlatan bir belgedir. ABD, İngiltere ile olan sorununu hallettikten sonra Kolombiya Cumhuriyeti temsilcileriyle kanal konusunda anlaşmaya varmıştı. O sırada Panama diye bir devlet yoktu ve kanalın geçeceği topraklar Kolombiya'ya aitti. Fakat Kolombiya Kongresi, 1903 Ocağında yapılan anlaşmayı onaylamadı ve sözkonusu toprakları ABD'ye bırakmayı reddetti. ABD'nin başında o sırada «Ben güce inanırım» diyen Theodore Roosevelt vardı. Roosevelt, Kolombiya Kongresinin kararı üzerine «Soysuzlar, açgözlüler!» diyerek tepki gösterdi (C. Julien, **a.g.e.**, s. 115). Gerginlik sürerken, Panama'da ayaklanma olacağı yollu sözler dolaşmaya başladı Amerikan savaş gemileri bölgeye gitti Kasım 1903'de, tam da ABD'nin kanalı geçirmeyi istediği topraklar üzerinde bir ayaklanma meydana geldi; ayaklanmayı bastırmak için gelen Kolombiya birlikleri, ABD savaş gemilerince engellendi; ayaklanma başarıya ulaştı. «Muzaffer ayaklanmacılar», «Panama Cumhuriyeti»ni kurarak Kolombiya'dan ayrıldılar. ABD bu yeni Cumhuriyeti hemen tanıdı ve içinden kanalın geçeceği 10 mil derinliğinde bir koridor üzerinde haklar aldı. Roosevelt sonradan şöyle diyecekti: «Eğer kullanılagelen geleneksel yöntemi uygulasaydım, Meclise iki yüz sayfalık çok soylu bir rapor vermek zorunda kalırdım ve tartışma da sürüp giderdi. Ama kanal bölgesini kuşattım ve Meclisi tartışma-

→

Bu tarihten sonra Orta Amerika ABD için stratejik bakımdan daha fazla önem kazandı. Mahan 1897'de, «...Orta Amerika'da bir kanal açılınca Karaip Denizlerindeki her noktanın ticarî ve askerî bakımlardan birden önem kazanacağını ve kanalın kendisinin de çok önemli bir stratejik merkez olacağını» belirtmişti[6]. Ancak, diyordu Mahan, «...Öbür birçok devletlerin olduğu gibi, bu denizin (Karaip) denetimini sağlayacak büyük doğal kolaylıklar elde etmekle kalmayıp onları aşağı yukarı yerinden atılmaz bir duruma getiren müstahkem mevkiler ve silâhlarla donanmış ve hâlâ donanan üslerimiz yoktur.»[7]

İşte ABD'nin Orta Amerika'ya ve bu bölgedeki ülkelere bakışı, bu bakışın belirlediği tavrı böyleydi.

Bir Stratejik Bölge: Nikaragua

ABD'nin yayılması sırasında oluşan en önemli olgulardan biri, 19. yüzyılın başlarında bağımsızlıklarını kazanan eski İspanyol sömürgelerinin, genellikle politik bağımsızlıklarını korumakla birlikte ABD'nin yoğun ekonomik ve malî baskısı altına girmeleri, ona bağımlı hale gelmeleriydi. Stratejik, küçük İspanyol sömürgesi Nikaragua'nm hayat süreci de bundan farklı gelişmemişti.

Nikaragua, tarih anlatımlarına bakılacak olursa, 16. yüzyılda doğmuş gibidir. Çünkü İspanyollar tarafından «keşfedilmesi» 1500'lerin başındadır. İspanyol sömürgeciler, iki büyük deniz arasındaki bu dar ülkenin, iki büyük gölü ve ulaşıma epey elverişli ırmaklarıyla, önemli bir yer olduğunu düşünmüşler ve ülkeyi ellerine geçirmişlerdi. Keşfedilmeleriyle fethedilmeleri aynı anlama gelen birçok Latin Amerika ülkesi gibi Nikaragua da bundan böyle birkaç yüzyıl İspanyolların Guetemala Genel Valiliğine bağlı bir sömürge bölgesi olarak acı çekecekti. Hem de ne acı.

İspanyol sömürgecisi Don Pedro Arias de Avila-Pedrarias (ya da: «Furor Domini») sömürgeciliğin bütün iğrençliğini kazıdı Nikaragua insanlarının üzerine. Tebası olan Kızılderilileri mülkü haline getirirken artlarını dağlayarak özel damgasını bastı; ayak-

←

larıyla başbaşa bıraktım. Tartışma, çekişme sürüp giderken kanal çalışmaları da ilerliyordu.» (Aktaran a.g.e., s. 116) Bu öykü, Panama'ya «kanal devleti» denmesine neden olmuştur.

[6] T. Ataöv, a.g.e., s. 44.

[7] Aktaran a.g.e., s. 44-45.

lanmaya kalkışanları herkesi toplayıp ortalık yerde astırdı, v.b. Ardından gelen Alvaro ve Rodrigo Contreas da onu aratmayarak Nikaragua'ya kan ağlatmaya devam ettiler. Kölelerinin ellerinden gideceği korkusuyla, Kızılderilileri insan yerine koyan herkesi müthiş bir öfkeyle ortadan kaldırdılar.

Egemenlerin bu öfkesi boşuna değildi. Çünkü pek de güçsüz olmayan başka bir kesim de başka nedenlerle Kızılderililere ilgi gösteriyordu. Köle tâcirleri, piyasada mümkün olduğunca fazla serbest köle olmasını istiyorlar ve tiranların bütün Kızılderilileri kendi mülkleri yapmalarına karşı çıkıyorlardı. İspanya, duruma yukardan elkoyarak tiranların zararına bir takım yasalar çıkardı: Leyes de Indios, yani Kızılderili Yasaları. Böylece kölecilerin «serbest piyasa»sı teşvik edilmiş oluyordu. Bu, Nikaragua'da egemenlik sağlamış tiranların kendi sömürgeci anayurtlarına karşı ayaklanmalarına yol açtı.

Kısaca, İspanyol tiranların egemenliği altında inleyen Nikaragua'nın toplumsal gelişimi, en gaddar bir sömürgecilik ortamında şekillendi.

1821'de Nikaragua bağımsız oldu. Beş yıl sonra da Orta Amerika Federasyonu'nun bir üye devletiydi. Ancak 1838'de Federasyon'dan ayrılacaktı.

Nikaragua'nın bağımsızlığı, kısa bir süre devam edebildi. Önce iki yıl için sömürgeci bir Amerikalının diktatörlüğü altına girdi, sonra da ABD'ye tam bir bağımlılığın içine düştü.

«Five or none!»

Yukarda sözü geçen Amerikalı işadamı, Cornelius Vanderbuilt, Nikaragua'nın elverişli su yolları ve toprak şekilleri sayesinde taşımacılık işi bakımından ne kadar uygun olduğunu fark ederek 1852 yılında bu ülkeye el attı. Bu sıralarda ABD'de «Altına Hücum» dönemi yaşamyordu. Vanderbuilt, L'Accesory Transit Line adlı bir şirket kurarak, hem altın taşımacılığı, hem de «Altına Hücum»a gidenleri taşıma işini yaparak muazzam bir servet elde etti. Vanderbuilt, New York'dan gemiyle Nikaragua'nın Atlantik kıyısına getirdiklerini, bu ülke toprakları üzerindeki çeşitli su ve kara yollarını kullanarak Pasifik kıyısına ulaştırıyor ve buradan da yine gemiyle Kaliforniya'ya götürüyordu.

Nikaragua'da iki yerel egemen zümre arasındaki sert mücadele bir içsavaşa dönüştüğünde —ki bu sık sık olan bir durumdu—, Vanderbuilt merkezî olarak Leon kentinde yerleşmiş bu-

luman, daha çok tarım burjuvazisi diye tanımlanabilecek kesime paralı asker sağlamaya girişti.

Amerikalı sömürgeci Willam Walker'ın Nikaragua'ya gelişi bu sayede gerçekleşti. Nashville Üniversitesi'nden mezun, Pennsylvania'da tıp, New Orleans'da hukuk öğrenimi yapmış, Kaliforniya'da gazeteci ve avukat olarak çalışan Walker, çeşitli kaynakların iddiasına göre Demokrat Parti'nin önderlerindendi; fakat asıl belirgin özelliği, katıksız bir sömürgeci olmasıydı. 1853'de bazı arkadaşlarıyla birlikte Aşağı Kaliforniya'yı Meksika'dan almak için bir sefer düzenlemiş ama başaramamıştı. Walker, Nikaragua'ya gelirken yanında 58 tane silahlı adam da getirmişti. Bunlardan ve Nikaragua'da yetiştirdiği silahlı güçten yararlanarak, önce Leonlu Sacasa ailesinin yanında Granada'daki Chamorro'lara karşı savaşa girdi. Fakat sonra, elindeki silâhlı güçlerle iktidara elkoydu ve kendisini devlet başkam ilân etti. Bu arada Nikaragua uyruğuna geçmeyi de ihmal etmemişti.

Walker'm ilk yaptığı uygulama, köleliğin yeniden kurulması oldu. Bu, onun ABD'deki Güneyli köleciler tarafından desteklenmesini sağladı. Zaten daha Nikaragua'ya gelirken, ilerde Güney Konfederasyonu Başkanı olacak olan Jefferson Davis'le ilişki kurmuştu.

Bu arada Vanderbuilt'in ortakları Morgan ve Garrinson, Vanderbuilt'i tasfiye edip Accesory Transit'i ele geçirmişlerdi. Walker bunlarla da anlaştı. Onlara Nikaragua topraklarmda bir dolu imtiyaz verdi. Buna karşılık bu Amerikalı kapitalistler de Walker'a bol bol silâh, donatım ve paralı asker sağlayarak destek oldular.[8]

Walker, Orta Amerika ülkeleri ile Antil Adalarından oluşacak bir «Orta Amerika İmparatorluğu» kurmayı kafasına koymuştu. En azından Orta Amerika'mn beş ülkesini ele geçirmeyi plânla-

[8] Claude Julien bu gelişmeyi başka türlü anlatıyor. Ona göre, Walker, şirketin ortaklarıyla anlaşıp, askeri amaçlarla kullanmak üzere Vanderbuilt'in gemilerine elkoymuştu. Vanderbuilt de Walker'a karşı savaşan Kosta Rikalılara yardım etmişti. Bir süre sonra Walker ile adamları Rivas kentinde (Nikaragua) kuşatıldılar. Walker, zar zor bir ABD savaş gemisine atlayarak ülkesine döndü; New Orleans'a «yurttaşlarının coşkun alkışları arasında ve parlak bir şekilde» girdi. Sonra yine Orta Amerika'ya dönerek Honduras'a saldırdı. (Julien, a.g.e., s. 152-153). Ancak biz, daha fazla sayıda kaynakta yer alan anlatımı yeğledik

mıştı. Walker'ın bu plânlarına çok uyan şu sloganın ona ait olduğu söylenmektedir: «Five or none!» («Beşi ya da hiçbiri!»)

Bütün bunların olup bittiği yıllarda, Orta Amerika ve Karaip bölgesi üzerinde ABD ile İngiltere'nin nasıl şiddetli bir egemenlik mücadelesi içinde bulunduklarına daha yukarda değinmiştik. Bu durumda, Amerikalı işadamlarının cirit attığı, Amerikalı bir sömürgecinin diktatörlüğü altmdaki bir Nikaragua'nın, İngiltere'nin çıkarları açısmdan ne büyük bir tehdit ögesi olacağı anlaşılır. Bu bakımdan, o sırada Orta Amerika'da küçük de olsa bir toprak parçasına («İngiliz Hondurası») sahip olan İngiltere, Walker'a cephe alacaktı doğal olarak. Üstüne üstlük, Walker, «Beşi ya da hiçbiri!» diye haykırarak, gözü dönmüş bir şekilde, Nikaragua'ya komşu olan ülkelere akınlar düzenliyordu.

Walker'm karşısında İngiltere'den başka, yeni bir güç daha doğmaya başladı: Orta Amerika'da bağımsızlık hareketleri gelişiyordu.

William Walker'ın diktatörlüğü, bu iki yönlü güçlüğün üstesinden gelemedi. Walker, Honduras'a düzenlediği bir akın sırasında yakalamp kurşuna dizildi. Adamları ise, Granada'yı yakıp, koca kentin yerine «Here was Granada» («Burada Granada vardı») diye bir tabelâ bırakarak kaçtılar.

İki Klan — İki Parti

Nikaragua toplum yapısı, bu sıralarda büyük oranda sömürgeci dönemin izlerini taşıyordu. Sömürgecilerin yerini büyük toprak sahipleri, yerel egemenler almıştı. Ülkenin bundan sonraki gelişimi, ağırlıkla, iki ana öge tarafından belirlenecekti: Egemenler arası mücadele ve ABD'nin etkileri.

İkisi de ülkenin asıl canlı, kalabalık Batı bölgesinde bulunan Leon ve Granada kentlerinde merkezî olarak yerleşmiş iki klan, iki yerel egemen zümre, birbirleriyle yoğun bir mücadele içindeydiler. Bu küçük ülke için çok pahalıya mal olan bir mücadeleydi bu. Sürekli içsavaşlar meydana geliyordu.

Çatışan klanların arasındaki çelişki, ikisinin farklı ekonomik ilişkiler içinde ve görece farklı ekonomik işlevlerle gelişmiş olmalarından doğuyordu.

Merkezî yerleşimi Granada kentinde olan Chamorro ailesi, geleneksel latifundiya sahipleri ve yerel tüccarlardan (bir tür eş-

raf) oluşuyordu. Daha geri, daha ilkel ekonomi biçimlerine bağlıydılar. Sömürgeci düzendeki ilişkileri koruyorlardı.

Bu aile, ülke çapında politik mücadele içersinde, Tutucu Parti'yi meydana getirecekti.

Sacasa ailesi ise, Leon'da yerleşmişti. Daha dinamik bir ekonomik konumu vardı. Tarımsal ürünler ihraç eden bir burjuvazi olmaya ilerliyordu. Liberal Parti, Sacasa'ların partisiydi. Sacasa'lar her zaman, serbest ticaret, ülke alt-yapısının modernleştirilmesi ve komünal topraklara elkonup serbest işgücü yaratılmasından yana olacaklardı.

Bu iki büyük ve etkili güç arasındaki mücadele, en azından 20. yüzyılın başlarına kadar Nikaragua'nın ekonomik ve politik hayatını biçimlendirecekti. Bu çatışma, ilkin yönetimde bulunmayı hayatî kılıyordu, çünkü politik alanda ipleri eline geçiren taraf, devletin imkânlarından yararlanarak savaşıyordu. Sonra, egemen sınıflar arasındaki böyle bir çatışma ortamı, dıştan gelecek müdahalelere daha elverişli, uygun bir zemin hazırlıyordu.

Latifundiyacı ve yerel tüccar Chamorro klanına karşı ihracatçı tarım burjuvası Sacasa klanının zamanla, giderek artan şekilde üstün geldiği görülür. Bunda en önemli etkenlerden biri, şüphesiz, Sacasa'ların daha ileri bir ekonomi biçimini temsil etmekte oluşlarıdır. Ama bir dönem müdahalelerinde genellikle Liberallerden yana düzenlemeleri empoze eden emperyalistlerin rolünü de gözardı etmemek gerekir.

Zelaya ve Ekonomik Gelişme

Jose Santos Zelaya (Liberal), 1893'den sonra Nikaragua'da belirli bir istikrarı sağlayabilen başkan olmuştur. Zelaya döneminde gerçekleşen değişmeler aynı zamanda ülkenin bundan sonraki gelişimi bakımından önemlidir.

İlkin, 1870'lere kadar dünya pazarıyla hemen hemen hiç bağı bulunmayan Nikaragua'nın bu uluslararası arenaya girişi, yüzyıl sonunda kahve üretimine hız verilmesi ve bu ürünün dünya piyasasına sürülmesiyle gerçekleşti. Bu, tek veya az sayıda üründe uzmanlaşan ulusal ekonomilerin tümü gibi, Nikaragua'nın da uluslararası piyasaya büyük bir bağımlılığını getirdi. Çünkü başlıca ürünü olan pamuk ve bundan sonra gelen kahvenin üretim miktarı (mahsulün iyiliği/kötülüğü), bu ürünlerin dünya piyasa-

sındaki fiyatlarının düşmesi/artması, v.b. Nikaragua ekonomisi üzerinde tam anlamıyla belirleyici etmenler oldular.

İkinci olarak, dünya piyasasıyla kurulan bağlar, görece dinamik bir toplumsal kesimin, ihracatçı tarım burjuvazisinin etkinlik artışına yol açtı. Bu da, daha temel bir sürecin teşvik edicisi oldu: Tarımsal kapitalizmin gelişmesi.

Nitekim, Zelaya yönetiminde yürürlüğe konan düzenlemeler, hep, kapitalist gelişme için uygun zemini yaratmaya yönelikti. Komünal topraklara elkonması, örneğin. Bu, hem sürecin bir ileri evresinde bu toprakların dağıtıldığı burjuva kesimini güçlendirecekti hem de serbest işgücü yaratılmasını sağlayacaktı. Topraklarına elkonan veya zaten topraksız bulunan köylüler, toprakların yeni sahipleri olan büyük tarım kapitalistlerine işçi oldular. Böylelikle tarım proletaryası gelişti.

Zelaya döneminde, kapitalist gelişme bakımından önem taşıyan bazı «altyapısal» düzenlemeler de gerçekleştirildi. Devlet Bankası kuruldu. Telgraf hattı ve demiryolları inşa edildi.

Bunların yapılmasını sağlayan, elbette Nikaragua'nın, öteki Orta Amerika ülkeleriyle bile kıyaslandığında geri sayılabilecek düzeydeki ekonomik gelişmesi sonucunda ortaya çıkmış sermaye birikimi değildi. Zelaya'nın yabancı sermayeye yatırım alanı sunarak bu imkânları sağlamış olması anlaşılır bir şey.

Zelaya, ülkesini bir yandan ABD yatırımlarına açarken öbür yandan İngiltere'den de kredi alıyordu. 1848'de Nikaragua'nın «Mosquitos» kıyısında (Atlantik) bir himaye elde etmiş bulunan İngiltere, Orta Amerika'da ABD'nin rakibi durumundaydı, bilindiği gibi. Bu bakımdan ABD, İngiltere'nin Orta Amerika'da kaydedeceği en ufak bir ilerlemeye karşı bile son derece duyarlılıkla tepki gösteriyordu.

ABD'nin zorlamasıyla, Zelaya, İngiltere'ye karşı olumsuz tavır almayı kabul etti. Masquitos kıyısındaki İngiliz himayesini kaldırdı. Fakat ABD'ye, açılması muhtemel olan Karaip-Pasifik kanalı için gerekli hakları tam olarak tanımadığı gibi, Amerikan yatırımlarına da birtakım kısıtlamalar koydu. ABD, Zelaya'ya 15 milyon dolar borç karşılığında açılacak kanal üzerindeki egemenlik haklarını, gümrük gelirleri üzerinde denetimi kendisine vermesini önerdi. Zelaya bunu reddetti. Üstelik tam da ABD'nin en duyarlı olduğu konuda, kanal konusunda, Almanya ve Japonya ile görüşmeler yapabileceğinden söz etti. Bunların sonucu olarak Zelaya ve Liberallerle ABD'nin arası bozuldu.

ABD'nin Liberallerle bir dönem uyum içinde bulunmuş olmasına rağmen, ekonomik gelişmeyle birlikte toplumsal dayanakları daha zayıf hale gelen Tutucular, ülkede ABD'nin daha etkin denetiminden yanaydılar. Hattâ Nikaragua'da ABD'nin sürekli asker bulundurmasını istiyorlardı. Zelaya'nın ABD buyruklarına boyun eğmemeye çalışması, hattâ kendi Başkanlığında bir «Orta Amerika Birliği» oluşturmak ve böylece ABD denetimine karşı daha güçlü olmak istemesi, ABD'nin Tutucularla işbirliğine geçmesine yol açtı.

Özellikle kanal konusundaki tutumundan ötürü ABD Zelaya'ya katlanamazdı. 1909'da Tutucuların güdümünde, Zelaya rejimine karşı bir ayaklanma meydana geldi. Rejimin desteği ve gücü ayaklananlara göre daha fazlaydı. Fakat Nikaragua'ya gelen ABD birlikleri, ayaklanmanın ezilmesine imkân vermediler ve Zelaya devrildi.

Onun yerine önce Jose Madriz geçti. Ayaklanmanın önderlerinden, ABD'nin «has adamı» Adolfo Diaz[9] ise Başkan Yardımcısı oldu. Fakat ülkede durum sakinleşmedi. Yenilgiyi kabullenmeyen Liberaller, bu kez belirli bir halk desteğinden de yararlanarak ayaklandılar. Nikaragua'nın Tutucu iktidarı ABD'den yardım istedi. Zaten istemese bile yardım hazırdı. ABD denizcileri 1912'de Nikaragua'ya çıkarma yaptılar. Ekim ayındaki Cayotepeque savaşında ayaklanmacılar yenildi.

Bu son karışıklıklar, Diaz'ın Başkanlığa oturmasıyla bir parça duruldu. Fakat bu durulma uzun sürmeyecekti.

Tutucuların iktidarı, ABD'ye politik bağımlılığın mutlaklaşmasının yanısıra, ekonomik alanda da o zamana kadarkinden biraz daha değişik bir gelişme getirdi. Nikaragua ekonomisi üzerinde denetim gücü bu dönemde kesin olarak ABD sermayesinin (öncelikle bankalar) elinde toplandı.

Bu, uzun süren sömürge hayatından ve daha geri ekonomi biçimlerinin tasfiyesine direnen güçlere karşı verilen mücadelelerden sonra bir parça ayağa kalkabilmiş olan Nikaragua tarımsal burjuvazisinin gelişimi bakımından çok olumsuz bir durumdu.

[9] C. Julien, Diaz'ın Pittsburgh'da bir firmada muhasebecilik yaptığını söylüyor (a.g.e., s. 148); Baskın Oran da Diaz «hakkında, bir Amerikan firmasında çalışmış olmasından başka bir şeyin bilinmediğini» ileri sürüyor («İran'dan Nikaragua'ya Uzanan Bir Öykü», Milliyet, 24.4.1979).

Sözkonusu gelişim, böylelikle, bir büyük dış güç tarafından bloke edilmiş oluyordu. Yani emperyalizmin geri-bıraktırıcı etkisinin bir örneği oluşuyordu.[10]

Bu etkiyi salt ekonomik bakımdan ele almamak gerekir. Politik alanda, Liberal iktidarın getirmeye çalıştığı, görece ileri, Anayasalı, parlamentolu düzen, yüzyıllarca sömürge olarak yaşamış bir ülke için bir aşama sayılabilirdi. Buna karşılık, kendi kaderini tâyin sorununun bütünüyle bir kenara atıldığı, açık, fiilî Amerikan denetimi, elbette, ulusal gelişmeyi engelleyici bir etmendi.[11]

Fakat birçok başka örnekte olduğu gibi, Nikaragua'da da, yabancı işgâli, ulusal tepkiye neden oldu. 1913 yılından sonra birçok ayaklanma başgösterdi. Sonunda, 1921 yılında ABD ülkeyi tümüyle işgâl etti.[12]

[10] Bu yıllarda emperyalist devletlerin bağımlı ülkelerdeki sermaye birikimine, kapitalist gelişmeye karşı tavırları, bugünkünden çok farklıydı, bilindiği gibi. Nikaragua bu bakımdan tipik bir örnektir. ABD, önce, burjuvaca gelişmeyi kendi güdümü altında biçimlendirebilme düşüncesiyle Liberallerden yana ağırlığını koymuş, fakat Liberallerin «aşırı gelişmeci» eğilimleri onu tutumunu değiştirmeye itmişti. ABD'nin, bir bağımlı ülke için olması gerekenden daha fazla ekonomik gelişme, dolayısıyla «başına buyrukluk» yaratabilecek bir gücü o an için çıkarlarına uygun görmemesi doğaldı. Bu nedenle, ülke içindeki toplumsal tabanının güçsüzlüğü nedeniyle bir dış güce bağlanmayı daha çok isteyen geleneksel toprak sahipleri oligarşisi ile işbirliğini yeğleyecekti.

[11] Halkın, ne kadar sınırlı da olsa birtakım hak ve özgürlüklerden yararlandığı, biçimsel anlamda da olsa «yöneticilerinin seçilmesine» katıldığı burjuva-demokratik düzenle bir işgal rejimi elbette birbirinden farklıdır. Birinde, ulusal bilincin artan ölçülerdeki gelişmesiyle, politik plandaki etkinlikler yavaş yavaş sınıfsal tabana oturmaya başlar; ötekindeyse, işgalcilerin baskısı, genellikle sınıfsal bilinçlenmeye engel olduğu gibi, halkın her türlü politik, kültürel ilerlemesini de zorbaca önleyecektir.

[12] Arada ABD, Nikaragua ile ilgili projelerini gerçekleştirmesine çok yararı olacak önemli bir adımı atmıştı. 1916 yılında imzalanan ve «Bryan-Chamorro Anlaşması» olarak bilinen anlaşma ile ABD, Nikaragua topraklarından geçen bir kanal yapma hakkı, Büyük ve Küçük Corn Adalarında üs kurmak için 99 yıllık izin ve ayrıca Fonseca Körfezinde bir deniz üssü elde etmişti.

1924 yılında ABD'nin denetiminde seçimler yapıldı. Liberaller seçimden galip çıktılar. Seçimlerin sonuçlanmasından sonra ABD deniz piyadeleri çekildiler. Ama çok kısa bir süre sonra, Tutucuların General Moncada önderliğindeki darbesi yine içsavaşa yol açınca, ABD askerleri yeniden geldiler.

Ancak, Liberal-Tutucu mücadelesinin eskisi gibi sürmesi, yavaş yavaş imkânsızlaşıyordu. Çünkü özellikle ABD işgâli sırasında iyice alevlenen bir anti-ABD hareket gelişmişti. ABD desteğindeki Tutucu iktidara karşı Liberallerle yoksul köylüler birlikte mücadele etmişler; bu, halk kesimlerini ABD'ye karşı mücadeleye hazırlamıştı. ABD, şu ya da bu ölçüde uyum içinde olabileceği Tutucu ve Liberal partilerden farklı olan, halk desteğine sahip bulunan ve anti-ABD bir çizgi izleyen yeni hareketi ne pahasına olursa olsun bastırmalıydı. Bunun için önce, iki partinin anlaşmasını istedi. 4 Mayıs 1927'de imzalanan Tipitapo Anlaşması bu barışın ifadesiydi.

Fakat Liberallerle Tutucuların bu şekilde bir işbirliğine gitmeleri, yapılan anlaşmayı reddeden ve anti-ABD halk hareketine önderlik yaparak onu anti-emperyalist bir gerilla savaşına dönüştürmeyi başaran Augusto Cesar Sandino'nun büyük atağına uygun zemini yarattı. Tutucuların darbesine karşı, kararlı bir şekilde sürdürülen «Anayasa Savaşı»nın, ABD güdümündeki bir anlaşmayla son bulması, bu savaşta Liberallerle birlikte yer alan halk güçlerinin farklı yönelişini hem teşvik etti hem de açığa çıkardı. Açıkça belli oldu ki, «...esas politik ve askerî güçler şunlardı: Bir tarafta Yanki emperyalizmi tarafından tümüyle teslim alınmış yerel Liberal-Tutucu güçler, öbür yanda Yanki'lere ve Nikaragualı müttefiklerine karşı Ulusal Kurtuluş için *anti-emperyalist mücadele ve sınıf mücadelesi* sürdürmeye istekli silâhlı devrim güçleri.»[13]

Madenlerde çalışan işçileri ve köylüleri bünyesinde toplayan Sandino hareketi, ABD emperyalistlerini yıllarca uğraştırdı. Kimbilir ne zamandan kalma eski püskü tüfeklerle, konserve kutularından yapılma bombalarla savaşan Sandino ve arkadaşları, son derece iyi eğitilmiş, donatılmış deniz piyadelerini boyuna yeniyorlardı. Hareket direndikçe Liberallerle Tutucular da egemen konumlarının karşı karşıya bulunduğu tehdidin daha çok farkına

[13] **Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi Siyasî-Askerî Mücadele Platformu**, Aşama Yayınları, İstanbul 1979, s. 10, abç.

varıyorlar, ittifaklarını sürdürüyorlardı. Fakat Sandino hareketinin üstesinden gelinemiyordu.

ABD, zaferin öyle kolay kazanılamayacağını fark ettiğinde, açık müdahalesi karşısında oluşan belirli bir kamuoyu baskısının da etkisiyle askerlerini çekmeye başladı. 1931'de başlayan bu geri çekme hareketinden sonra 1932'de seçimler düzenlendi. Herhalde bunun anti-emperyalist hareketin durulmasına yol açacağı düşünülüyordu. Liberal Juan Bautista Sacasa Başkan seçildi.

AUGUSTO CESAR SANDİNO

ABD'nin güdümünde ve onun isteklerine uyarlı yapıldığı su götürmeyen bir seçimdi bu. Ama yine de devletle Sandino arasında belirli bir diyalogun kurulmasını sağladı. Sandino, Amerikan askerlerinin çekilmesinden sonra silâhlı mücadeleye son vermeyi kabul etti. Segovia dağlarında köy kooperatifleri örgütlemeye yöneldi.

Ama 21 Şubat 1934'de, pusuya düşürülerek öldürüldü. Onun ardından, kurduğu kooperatiflere karşı yoğun bir teröre girişildi ve bir seferde 300 kadar aile katledildi. Böylece Sandino, yıllar sonra günümüzün en yüz ağartıcı halk mücadelelerinden birini vererek zafere ulaşacak insanlara adını bırakıp gitti ve Nikaragua'daki anti-emperyalist hareket yirmi yıldan fazla sürecek bir sessizliğe gömüldü.

Sandino'yu öldürten ve kooperatifleri yerle bir edenler kimlerdi?

«El Yanqui» ve Muhafızları

Anastasio Somoza Garcia, Philadelphia'da eski oto alım satımı ile uğraşan ve bu arada «karanlık işler» çeviren, herhangi bir kimseydi. Ama sonra, ABD işgalinin son yıllarında Nikaragua Dışbakanı olarak sahneye çıkıverdi. Fakat onun asıl önemi, o sırada ABD planı gereğince kurulan Ulusal Muhafızlar örgütünün başında bulunmasından geliyordu. Bu sayede Sandino'yu öldürtebilmiş, kooperatifleri yağmalatmış, buralarda katliamlar düzenletmiş, Başkan Sacasa'yla olan çekişmesini kazanmış, sonunda Devlet Başkanı olmuştu.

ABD'ye bağlılığı konusunda en ufak bir şüphe uyandıracak hiçbir davranışta bulunmayan Anastasio Somoza (ya da: «Tacho»), Dışbakan olduğu sırada halk kendisine «El Yanqui» (Yanki) adını takmıştı.

«Tacho», «tarihî yükseliş»ini, önce Ulusal Muhafızlar içindeki etkinliğini tam garantileyerek, sonra buna dayanıp Başkan Sacasa'yı devirerek sağlamıştı. 1935'de Muhafızların denetiminde yapılan seçimleri kazanması, oyunun sadece formalite gereği sahnelenen bir perdesiydi.

«Tacho»ya bütün bu imkânları sağlayan güç —Ulusal Muhafızlar— nereden çıkmıştı?

ABD, özel olarak kendisine karşı gelişen anti-emperyalist hareketten ürkmüştü. Ülke içindeki egemenler, birbirleriyle sürekli çatışma halinde bulunuyorlardı. Gerçi bir süre için bir uzlaşma sağlanmıştı, ama bunun kalıcı bir istikrar getireceğinin güvencesi var mıydı? O halde, Nikaragua'da güvenilir, sağlam bir güç oluşturmak gerekliydi. Bunun en kestirme yolu, ne olursa olsun görevinden şaşmayacak bir silahlı kuvvetten geçiyordu. ABD, böyle bir düşünce zincirinin sonucunda, Nikaragua'da «partiler-üstü» bir güç oluşturulmasını önerdi. Ulusal Muhafız örgütü; bundan böyle dünya yüzündeki en iğrenç diktatörlüklerden birinin en büyük güvencesini oluşturacak olan bu zorbalar, caniler topluluğu, işte böyle doğdu. Bu güvenceye dayanılarak sürdürülecek düzenin başına da gerek ABD'ye gerekse karanlık işlere yakınlığı su götürmeyen birisini getirmek akılcı bir davranıştı tabiî.

«Tacho» Somoza, iktidarı ele geçirdiği sırada, elinde sadece batmakta olan bir kahve plantasyonu vardı. Ama Ulusal Muhafızlar içinde de, uzun uğraşlar sonucu denetimine aldığı Liberal Parti'de de, egemenliği çok sağlamdı. Liberal Parti'nin bazı üye-

lerini, birtakım mevkiler vaadederek «kazandıktan» sonra, kendi iktidarından yana bir sivil «ileri gelenler» kastı da oluşturmuştu. Buna dayanarak, politik alanda tekel kurma mücadelesine sıvandı «Tacho».

İlk olarak, Muhafızlar'm(ın) denetiminde yapılan seçimlerle oluşan parlamentodan, iktidarını 1946'ya kadar uzatabilmesine imkân verecek Anayasa değişikliklerini çıkarttı. Gerçi arada birtakım pürüzlü durumlar olmadı değil. Ama Somoza, 1946'dan çok daha öteye, 1956'ya kadar iktidarda kalmayı başardı. Ve bu iktidarı sırasında, özgünlükler taşıyan bir devlet yapısı ile alışılmadık bir ekonomik-politik egemenlik biçimi yarattı.

Somoza'nın anlayışını, daha sonra yerine geçen oğulları da sürdürdüler. En son Somoza babasının çizgisini bir hayli derinleştirip geliştirdi. Nikaragua «olayı»ndan söz ederken, ön plâna alacağımız en önemli olgulardan biri, Nikaragua devletinin yapısı; bu devletin ve devlete egemen olanın ekonomik hayatla ilişkileri olacak.

ÇETE - DEVLET ve ÇİFTLİK - ÜLKE

Tacho Somoza, iktidara geldikten sonra, hızla, politik alanda kurduğu tekeli sağlamlaştırdı. Ve hemen ardından, bunu, bir ekonomik tekele uzatmanın yollarını aramaya başladı. Onun hırslı gözü doymaz ve utanmazca tutumu karşısında Tutucular, ABD'den, ya Somoza'yı denetim altına almasını ya da Deniz Piyadelerini göndermesini isteyecek kadar telâşa kapıldılar. Fakat ABD'nin «adamı»ndan şikayeti yoktu ve böylece bu tehlikeyi anlatan Somoza'nın önünde geniş ufuklar açıldı.

Somoza'nın elindeki en sağlam araç, Ulusal Muhafızlar'dı. Bu örgüt, özellikle yoksul kesimlerden derlenmiş askerlerden oluşuyordu. Kilit noktalarında Somoza'nın ailesinden kimseler vardı. Yine Somoza'nın denetimindeki Liberal Parti, Ulusal Muhafızların destekleyici bir yan örgütü durumuna getirilmişti. Muhafızlar aracılığıyla «Tacho», ülkedeki bütün «istenmeyen» gelişmelere karşı en şiddetli tepkileri gösterebiliyor, hoşuna gitmeyen her sesi bir anda kesebiliyordu.

Öte yandan, Somoza rejiminin *(«Somozizm»)* ilk biçimlenme ve yerleşme zamanlarında, bu rejimin bütün ögeleri yerli yerine oturmuş olmadığından, Somoza'nın gerektiğinde Muhafızları denetlemek için kullanacağı başka araçlara da ihtiyacı vardı. Bu nedenle, asıl olarak askerî nitelikteki egemenliğini pürüzsüz yürütmesine katkıda bulunacak bir bürokrasiyi oluşturması gerekiyor-

du. Bu, haliyle, olağan devlet işlerinin getirdiği bir gereklilikti de. Bürokrasi, yine *aile*'ye bağlı olarak meydana getirildi.

Somoza'nın temelini attığı bir başka rejim dayanağı, çeşitli sivil kurumlardı. Biçimsel olarak parlamentonun varlığını koruyarak, hükümet yanlısı işçi örgütleri kurarak, v.b. Somoza, çeşitli kesimleri —olabildiğince— devlete bağlıyordu.[1] Sivil kurumlar ayrıca, muhalefet gelişmesi ihtimali karşısında da işe yarayabilirdi. Muhtemel muhalefetleri, hep, varolan devlet yapısını ve rejimi toptan yadsımayacak ayrıcalıklı kesimlerden beklediği için, Somoza, çeşitli sivil kurumların bu tip muhalefetleri bölücü bir rol oynayabileceklerini varsayıyordu. Bundan başka, devletin güdümündeki sivil kurumların varolduğu toplumsal alanlarda oluşacak bağımsız örgütlenmelerin gücünü azaltmak da sözkonusuydu. Politik alanda tam bir tekelin hüküm sürdüğü otokratik bir rejimin, sivil kurumların ardına sığınarak sağlayabileceği görece demokratik görüntü de, bu konuda umulan yararlardan sonuncusuydu.[2]

Somoza, politik alandaki iktidarını güçlendirmeyi ve rakipsiz kılmayı her şeyin üstünde tutuyordu. Kendi açısından çok haklıydı böyle yapmakta. Çünkü *elindeki politik iktidar aracıyla* ekonomik «iktidar»a ulaşmayı hesaplıyordu. Zaten daha başa geçer geçmez, her türlü dalaverayı çevirerek cebine akıtmaya başlamıştı zenginlikleri.

Onun «zenginleşme yöntemleri» ve ticarete birtakım kısıtlamalar koyması işadamları arasında belirli bir tepkiye neden olduğunda, işçiler, öğrenciler arasında da anti-Somoza bir muhalefet gelişmeye başlamıştı. Liberal Parti'nin bir kısım üyesi bile onun artık iktidarda kalmasını istemiyordu. Somoza'nın henüz tam kuramadığı aygıtı sarsılmaya başlamıştı. Muhalefetin güçlenmesi ihtimali —veya tehlikesi— belirmişti. ABD, bu tehlikeyi gözönüne alarak ve «demokratik» bir görüntüyü korumanın gerektiğine inanarak, Somoza'yı zorladı. Bu baskı karşısında Somoza, 1947 seçimlerinde yeniden seçilmekten vazgeçti. «Adamı» Leo-

[1] Bu sıralarda Orta Amerika ölçütlerine göre «ileri» sayılabilecek bir «İş Yasası» da çıkartıldı. Yasa —hernekadar uygulanmayacak olsa da— toplu sözleşme ve 8 saatlik işgününü içeriyordu.

[2] Bu görüntü aynı zamanda ABD destek ve yardımlarının da «demokrasileri koruma» başlığı altında gerçekleşmesine imkân veriyordu, bu bakımdan özellikle ABD açısından önemliydi.

nardo Arguello'yu aday gösterdi; ne şekilde geçtiği mâlûm olan seçimlerde Arguello Başkan seçildi.

Bundan birkaç gün sonra, beklenmedik bir şekilde, Arguello'nun, Somaza'yı Ulusal Muhafızlar örgütünün başından uzaklaştırmaya çalıştığı görüldü. Şüphesiz belirli bir muhalefet desteğiyle yapılan bu umutsuz girişim,[3] Arguello'nun Başkan seçildikten 28 gün sonra görevinden alınması, onun yerine «aileden biri»nin getirilmesiyle başarısızlığa uğradı.

Tabiî bu olayın hemen ardından, muhaliflere, özellikle işçilere ve solcu güçlere karşı baskılar yoğunlaştı. Somoza, atlattığı tehlikeli duruma bir daha düşmemeyi garantilemek için sert davranmak zorundaydı.

Önüne iki seçenek çıktı bu noktada: Parlamentoyu ve sivil kurumların önemlice bir bölümünü ortadan kaldırarak, doğrudan, açık diktatörlüğünü ilân etmek veya birtakım muhaliflerle anlaşarak, daha yumuşak bir yöntemle özlediği denetimi kurmak. İkincisini seçti. 1950'de, E. Chamorro önderliğindeki Tutucu Parti'yle Somoza masaya oturdular. Tutucu Parti'ye parlamento sandalyelerinin üçte biri garanti edildi. Ekonomik alanda, bağımsız ticaret ve tarım kesimlerinde serbestlik sağlanacak, rekabet özgürlüğü gerçekleştirilecekti. Ayrıca, bağımsız bankalar da kurulabilecekti. Bunlara karşılık, Somoza'nın yeniden Başkan seçilmesine imkân veren bir Anayasa değişikliği yapılacaktı.

Zorla Zenginlik Olur

Politik alanda bu avantajları sağladığında, Somoza, o ana kadar elindeki gücü kullanarak ekonomik hayata önemli müdahalelerde bulunmuş, salt kendi çıkarma işleyen birçok mekanizmayı barındıran, elverişli bir işleyiş kurmuştu. Elindeki politik güçle ilk yaptığı, rekabeti ortadan kaldırıcı koşullar yaratmak olmuştu. Devletin fonlarını, çeşitli devlet kurumlarının imkânlarını *kendi* çıkarına ortaya sürdü. Kabaca diyebiliriz ki, «Tacho», *bizzat devlet olmanın* avantajlarını, devlet *konumunu*, egemenliği tartışılmaz bir tekelci haline gelmek için kullanıyor, devlet aygıtını bu amaca göre şekillendiriyordu.

Bunun en bariz olduğu konu; aynı zamanda Somoza'nın oluş-

[3] Bu girişimde ABD'nin de en azından onayı bulunduğunu ilerde göreceğiz.

turacağı ve özellikle onun küçük oğlu son Somoza tarafından mantıkî sonuçlarına ulaştırılacak olan devlet yapısının *temeli; zor ögesiydi.* Aiejandro Bendana, Ulusal Muhafızları «Somoza iktidarımn temeli» olarak nitelerken bu çok önemli gerçeğe işaret etmektedir.[4] Bu devlet yapısının özelliklerini, onun en olgun haline ulaştığı dönemle birlikte daha geniş ele alacağız.

Somoza'nm politik iktidarına dayanarak ekonomik iktidarını nasıl oluşturduğunu, «Tacho,» diye anlatıyor Bendana, «örneğin, Ulusal Muhafızları, göz diktiği toprakların sahiplerini korkutmada, onları piyasa fiyatlarının altında satmaya zorlamada keyfî şekilde kullandı. Karşı gelenler, bürokratik güçlüklerle karşılaşıyorlardı, tabiî eğer fizikî güçlüklerle karşılaşmazlarsa...»[5]

1940'lara geçildiğinde Somoza büyük kapitalist tarıma el atabilecek çapta bir sermaye birikimine ulaşmıştı. Hayvan çiftliklerine sahip olması, et ihracatmdan gelir sağlamaya ve altın işletmeciliğine başlaması bunu izlemişti.

Kauçuk, orman ürünleri ve altın dallarında hammadde ticareti yapan yabancı tüccarlar, «Tacho»ya yüzde vermek zorundaydılar. Ayrıca yabancı ve yerli yatırımcılar, onun egemenlik alanlarına dokunmadan çalışabilirlerdi ancak. Ulusal Demiryolları ve enerji tesisleri, Somoza ve mülkleri için çalışıyorlardı. Merkez Bankası da sadece ona kredi veriyordu.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Somoza Alman mülkü olan kahve çiftliklerine elkoydu. İhracat ve ithalat lisanslarının denetimi elinde bulunduğundan, bol bol mal stok edip karaborsada çok yüksek kârlarla sattı.

Bu şekilde, bir yandan politik gücünü pekiştirirken öbür yandan da Nikaragua ekonomisinin gitgide artan bölümlerini denetimi altma aldı. Bir süre sonra tarım alanındaki yayılmasına daha az ağırlık vermeye başladı; asıl olarak sanayie yöneldi. «Kendine özgü» bir sermaye birikimi yolu izlemişti. Devletin çeşitli kollarını, aygıtlarını kendisine bu birikimi sağlamak için seferber etmiş, bu arada cebine akıttığı Amerikan yardımlarının da «Tacho»ya bir hayli katkısı olmuştu. 1953'de ABD yardımı ile kurulan Ulusal Gelişme Kurumu'ndan (INFONAC), aile şirketlerini

[4] A. Bendana, «Crisis in Nicaragua», **NACLA Report on the Americas,** Cilt XII / Sayı 6, Kasım-Aralık 1978, s. 6. (Bu yazı gerek veri gerekse çeşitli yorumlar bakımından en çok yararlanılan kaynaktır.)
[5] **a.g.e.,** s. 7.

genişletmek ve modernize etmek için yararlandı. Konumu epeyce güçlendiğinde ise, kumar, fuhuş ve kaçakçılık «sektör»lerinde çalışmayı azalttı. Bunca sermayeyi biriktirdikten sonra artık daha «saygın» bir işadamına dönüşebileceğini umuyordu.

Ülkenin «sahibi» olmayı büyük ölçüde garantilemiş, kızının resmini paraların üzerine bastırarak belgelemişti bunu.

Pamuğun Ağırlığı

II. Dünya Savaşı'nın birkaç yıl sonrası, Nikaragua ekonomisinin, kendi ölçüleri içinde bir atılım dönemi oldu. Genel olarak elde edilen yüksek gelirler, egemen zümreler arası çatışmanın büyük oranda hafiflemesine yol açtı. Bu gelişmelerin en büyük etkeni, pamuk üretimiydi.

Bu yıllarda Nikaragua'da kapitalist gelişme için gerekli altyapı bakımından önemli adımlar atıldı. Elektrik şebekesi, yollar, iletişim ağındaki gelişmeler, liman faaliyetleri, bankacılık alanlarında ilerlemeler bu döneme rastladı. Pamuk ihracatının olumlu etkileri ve bunların oluşturduğu koşullar bu altyapısal gelişmeyle birlikte düşünülmeli.

Pamuk üretiminin gelişmesinin Nikaragua ekonomisi ve toplumu üzerinde ilk büyük etkisi, geleneksel tarımda hızlı bir dönüşüm yaratmasıydı. Pamuk üretilen toprakların merkezîleştirilmesiyle büyük toprak sahibi modern bir tarım burjuvazisinin gelişimi körüklenmiş oldu. Pamuk üretimi alanındaki bu gelişme, genel olarak tarımdaki ayrışma sürecini sonuna vardırdı. Bir yanda büyük topraklar, büyük kapitalistlerin işletmelerinde toplanırken, öbür yanda mülksüzleşen köylüler en iyi durumda tarım proletaryasına dönüştüler, başka hallerde de yılın büyük bölümünü işsiz geçiren mevsimlik işçi oldular.

Pamuk üretiminin geneldeki bir başka çok önemli etkisi ise, ülkenin ekonomik açıdan güçlenmesi oldu. 1950-55 arasında Nikaragua'nın ekonomik büyüme hızı, %8.3'dü. Bu, hayli büyük bir orandır.

Pamuk alanındaki bu ileri atılım, temel olarak, dünya piyasasında pamuk fiyatlarının yükselişinden doğuyordu.

Şüphesiz sözkonusu ekonomik gelişme sadece pamuğun ağırlık kazanmasından ileri gelmemişti. Daha 1940'ların sonlarına doğru, üretimin modernleştirilmesine bir ihtiyaç doğmuş ve yeni yatırım imkânları ortaya çıkmıştı. Fakat Somoza'nın politik ve

ekonomik alanlardaki tartışmasız hegemonyası, tekelciliği, bu ihtiyaç ve imkânların gereklerinin yerine getirilmesini önlüyordu. Hatırlayacak olursak, burjuva kesimlerden Somoza'ya karşı belli bir tepki yükselmiş ve 1947 seçimlerinde Somoza çekilip yerine başkasını seçtirmişti.

Fakat 1950 yılında Somoza ve ona muhalefet eden egemen kesimler arasında bir anlaşma yapıldı, karşılıklı tavizlerle iş tatlıya bağlandı. Bu «mutlu hava»nın yaratılmasında ABD'nin rolü tartışmasızdı elbette. Malî politika ve kredi politikasında belli bir liberalleşme, yatırımlar üzerindeki sınırlamaların azalışı, gelişme plânlarının yeniden gözden geçirilmesi, banka sisteminin reorganize edilmesi; bütün bunlar ABD'nin hem baskısıyla hem de sağladığı imkânlarla gerçekleştirilmişti. ABD «gelişme kurumları» hem Somoza'ya hem de Nikaragualı kapitalistlere yeterli miktarda sermaye sağlamak için çalışmışlardı —bu sırada ABD, Marshall yardımlarıyla bütün emperyalist sisteme sermaye saçıyordu. Her iki tarafa da bol bol uzun vadeli krediler verilmişti. Herhalde bunlar olmadan, sözkonusu altyapı yatırımlarının ve serbestlik önlemlerinin gerçekleştirilmesi pek mümkün değildi.

Ekonomik politikadaki liberalleşme önlemleri, tarımsal üretimin artırılması amacına yönelikti. Bu nedenle, tarım kredileri üzerinde Somoza'nın belirleyiciliğinin kaldırılması da önemli bir gereklilikti. Bu gerekliliğe, bağımsız bankaların kurulması karşılık verdi. Hayvancılar, tüccarlar ve şeker üreticileri Banco de America (BANAMERICA), Kuzeybatının pamuk üreticileri, kahve üreticileri ve Managua tüccarları ise Banco Nicaragua (BANIC) kuruluşlarını oluşturdular ABD, bu bankalarm gerçekten «bağımsız» olmasını, politik gerekçelerle banka faaliyetlerinin etkilenmemesini şart koşuyordu. ABD'nin birtakım şartlar koşması doğaldı, çünkü her iki banka da Amerikan sermayesine bağımlıydı.

Hernekadar bankaların kuruluş sürecine bakıldığında, bu kuruluşların, Somoza'nm keyfî uygulamalarına karşı güçlenmekte olan burjuvaziye belirli güvenceler sağlamak amacıyla oluşturulduğu düşünülebilirse de Somoza'larm bu bankalarla ilişkilerinin ve onlardan yararlanma oranının pek az sayılamayacağı açıktı.

Philadelphia'lı eski oto komisyoncusunun, önce Ulusal Muhafız komutanı, sonra Devlet Başkanı ve daha sonra en güçlü tekelci konumuna gelme süreci koşullardaki hiçbir değişiklikten etkilenmeksizin ilerliyordu. Aynı zamanda, Somoza artık sadece kendi aile ilişkilerinin belirleyiciliğinde çok dar bir egemen züm-

re ile değil, oluşan yeni kanallar ve işleyiş mekanizmaları sayesinde rejimden azamî ölçüde çıkar sağlayan bir büyük-burjuva kesimi ile de kader birliği etmişti. Elverişli pamuk piyasasına gözlerini dikmiş birçok kapitalist, bolca bulduğu ABD kredilerinden de yararlanıyordu ve Somoza ile arasındaki çelişkileri unutmuş gibiydi. Zaten, pamuk üretimindeki merkezileşme, Liberallerle Tutucular arasındaki geleneksel mücadelenin zeminini ortadan kaldırıyor ve egemen sınıflar arası çelişkiyi siliyordu. Büyük toprak sahipleri ile tarımsal ihraçatçılar, büyük tarım kapitalisti konumunda biraraya geliyordu. Somoza tarafından ele geçirildiğinden beri burjuva-demokratik özellikler kazanma şansını bile toptan yitiren Liberal Parti ile, şimdi artık büyük toprak burjuvalarının temsilcisi olan Tutucu Parti, varolan ekonomik gelişme ve yüksek gelirler kesilmediği sürece birbirlerinden farklı ne isteyebilirlerdi ki?

Üstelik, bankalar sistemi ile Somoza'nın çıkarları ve hırslı zenginleşme plânları arasında da belirli bir uyum sağlanmıştı.

Bu durum, Somoza rejimi için en sağlam gelişme yoluydu aslında. Çünkü böylelikle, rejim, keyfî bir otokrasi olmaktan çıkabilir, belirli ve güçlü bir egemen *sınıfa dayanan,* öncelikle onun çıkarlarını karşılayan bir «*düzen*» haline gelebilirdi. İktidar, bu durumda, giderek bir *sınıf tabanına* oturacaktı.

Bu, Somoza'nın bazı muhalif kesimleri buralara yöneltme, muhalefeti bölme gibi amaçlarla birtakım sivil kurumlar yaratması veya kendisine dayanak olacak bir sivil kesimi —yine devletten yararlanarak, asalak şekilde— meydana getirmesiyle aynı şey değildi. Devlet ve toplum üzerindeki denetim gücünü *belirli bir somut ekonomik işleyişten, ilişkilerden,* böyle *maddî bir zeminden* alan egemen sınıfla, adeta sınıfların üzerinde oturan asalak diktatör kast, çok farklıdır.

Fakat Somoza ve Somoza ailesi, bunlardan ne biriydi ne de öteki. Politik iktidarı kullanarak, varolan egemen sınıf ve zümrelerinkinden farklı bir ekonomik ve toplumsal varlık kazanmış, onların da üzerinde denetimini kurmuş, kendisini onlara empoze etmiş bir güçtü Ve bu arada, gelişen burjuvazinin önünde hayli önemli bir engel de oluşturmuştu. Son derece geri bir ülkede zar zor kendine yer açmaya çalışan burjuvazinin, egemen sınıflar arası iç çatışmalardan ve emperyalizmin müdahalesinden ne ölçüde ve ne yönde etkilendiği açıktır. Ne olursa olsun, sonuçta sermaye birikiminin hız ve yoğunluğuna olmuştu olan. Ve sonra,

emperyalistler bu burjuvaziyi güçlendirmeye çalıştığında, bu kez Somoza bir tiran gibi davranarak burjuvazinin önüne dikilmişti.

İşte II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelen Amerikan Yardımlarıyla geliştirilen kapitalist altyapı ve dünya piyasasına elverişli fiyatlardan sürülen pamuk, bu burjuvazinin karşısına dikilen en büyük engelin —egemenliği tartışma götürmeyen bir tekelci ve otokratın sermaye birikimi kanallarının ağzını kendi cebine çevirmesi— bir an etkisizleşmesine yol açtı. Otokrat-tekelci ve burjuvazi, ikisine de büyük çıkarlar getiren *bir* sistemin *ögeleri* olabilirdi.

Ancak, Somoza'nın keyfî diktatörlüğü ile burjuvalar arasındaki uyumun büyük oranda, sözkonusu bolluk sayesinde ortaya çıktığı, dünya piyasasında pamuk fiyatlarının önemli bir düşüş göstermesinden sonra belli oldu. 1950-55 arasında yılda %8.3 olan ekonomik büyüme hızı 1955-60'da %2.3'e düştüğünde, paylaşma mücadelesinin kızıştığı görüldü. Ve bu mücadeleden kimin galip çıkacağı sorusunun cevabını bulmak elbette hiç zor değildi. Başka türlü koşullarda, belki, sonucu pamuğun ağırlığı tâyin edebilirdi; ama Nikaragua'da Somoza'nın ve Muhafızlarının karşısında durabilecek hiç bir güç yoktu.

Somoza'ların bütün mantığı, ellerindeki sınırsız güçten yararlanarak her zaman, mümkün olan en fazlasını kazanmaktı. Oysa, bu kadar dar bir egemen güç olmakla, burjuvaziyi ekonomik ve politik alanda bu derece güçsüz bırakmakla, karşılarında hayli geniş bir muhalefet potansiyeli yaratıyorlardı. Somoza'nın iktidarı alış biçimi ve iktidar yöntemleri gözönüne alınırsa, bunu düşünmelerini beklememek de gerekir zaten.

Gerçi Somoza'nın özellikle II Dünya Savaşı'ndan sonra belirgin bir «liberalleşmeye» yöneldiği, rejimin sınıfsal dayanaklarını güçlendirdiği doğru. Ama bunda belirleyici olan, ABD'nin baskısıydı. Ve Somoza, burjuvaziye karşı liberalleşmenin, ya da iktidarın dayandığı sınıfsal temeli güçlendirmenin önemini sezmiş olsa bile, kendi şekillendirmiş olduğu devlet yapısını ve «zenginleşme yöntemleri»ni değiştiremezdi artık.

Zaten buna vakit de bulamadı. 21 Eylül 1956'da, Leon'daki bir eğlence sırasında Rigoberto Lopez Perez adlı bir ozan tarafından öldürüldü.[6]

[6] 1950'lerin başından bu tarihe kadar Perez'inki gibi birçok tekil silahlı eylem yapılmıştı. Ancak bu eylemler herhangi bir hareket oluşturmak-

Baba Tacho öldüğünde, son dönemlerdeki «liberalleşme» çizgisinden dolayı büyük burjuvaların Somozizmle pek bir çelişkileri yoktu. Gerçi pamuk ve kahve fiyatlarının düşüşünden ötürü yukarda sözünü ettiğimiz paylaşım mücadelesi kızışmaktaydı, ama henüz refah yıllarının üzerinden kısa bir zaman geçmişti ve o rahat dönemin geriye gelebileceği ihtimali sözkonusuydu.

Böyle bir ortamda, Somoza'nın büyük oğlu Luis Somoza Debayle'nin Devlet Baskanı olması çok rahat gerçekleşti Küçük oğul «Tachito» Somoza ise Genelkurmay Başkanlığına getirilmiş, yani rejimin en temel dayanağı Ulusal Muhafızların denetimini eline geçirmişti.

Luis ve «Tachito»nun iktidarı önemli güçlüklerle karşı karşıya kaldı. Tekil başkaldırı eylemleri, çeşitli kitlesel mücadelelerle kaynaşmaya başlamıştı. Demiryolu, hastane, çeşitli maden ve plantasyon işçileri, ayakkabı ve boru imalâtında çalışan işçiler, öğretmenler, öğrenciler grevler, gösteriler yapıyorlardı. Yapı, elektrik ve başka bazı dallarda çalışan işçiler sendikalar kurmaya başlamışlardı. Yine bu dönemde öğrenciler arasında varolan hareketlilik önemli sonuçlar yaratacak, Üniversitede oluşan Marksist grup, sonradan içinden Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FSLN) kurucularım çıkaracaktı.

Somoza'ların bu hareketler karşısında ilk yaptığı, yoğun bir baskı uygulamaktı. Babalarının öldürülmesinin kendilerine karşı harekete geçebileceklere örnek olmaması, onları yüreklendirmemesi için büyük bir gözdağı vermek istiyorlardı. Birkaç ay içinde 12.000'den fazla insan tutuklandı. Çok kanlı bastırma eylemleri gerçekleştirildi. Bu baskılara karşı girişilen protesto eylemleri yine çok şiddetli tepkilere uğradılar.

Bu arada, pamuk ve kahve fiyatlarının düşmesiyle burjuvaların hoşnutsuzluğu iyice artmıştı. Somoza'ların burjuvalara karşı görece «güleryüzlü» davranışları geride kalmıştı. Somoza'lar gözleri talandan başka bir şeyi görmeyen sömürgeciler gibi davrandıklarından, burjuvazinin huzursuzluğu had safhaya vardı. Bundan ötürü, 1959'da iki tarafı keskin şekilde karşı karşıya getiren bir olay meydana geldi: Burjuvalar bir genel greve kalkış-

←

tan uzaktı ve etkileri de fazla olmuyordu. Perez'in eylemi, bunların en önemlisiydi. Somoza'lara karşı harekete geçmeyi düşünen bütün insanların üzerinde izler bırakan bu eylemi gerçekleştiren Perez, Somoza'yı vurduğu yerde hemen linç edildi.

tılar. Fakat Luis Somoza, ithalât lisanslarını iptal etme tehdidiyle grevi bastırdı.

Bastırdı ama, Somozist rejimin bundan böyle kendisini eskisi gibi kesin güvence altında yeniden-üretemeyeceğine işaret eden tehlike belirtileri de bir kez gözükmüştü.

Bu duruma çare bulmak, yine ABD'ye düştü. ABD o sırada, salt Nikaragua ile de sınırlı olmayan bir çerçevede, Orta Amerika'ya ilişkin global bir plan hazırlamıştı zaten. 1960 yılının Şubat aymda, Guetemala, El Salvador ve Honduras'ın katılımıyla, Orta Amerika Ortak Pazarı (CACM) kuruldu. Nikaragua buna aynı yılın Aralık aymda katıldı (1963 Kasım'ında da Kosta Rika katılacaktı).

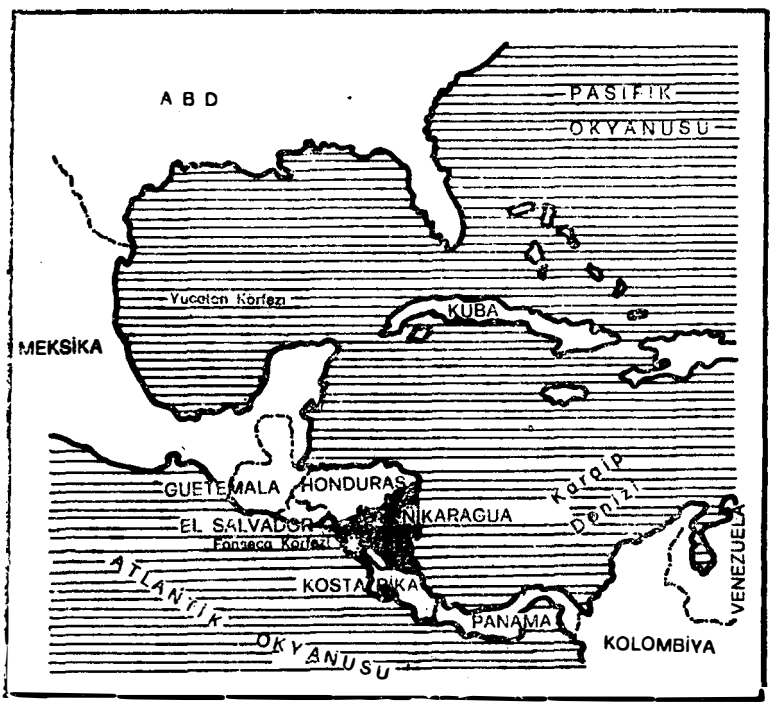
«Kapitalizm İçin İttifak»

CACM projesi, ABD'nin bölgeye şimdiye kadarki müdahalelerinden daha değişik bir nitelikteydi. Burada ağırlıkla, süregelen ekonomik ilişkilerde köklü bir değişim yaratmayacak olsa da, belirli bir sınaî gelişmeye öncelik tanınmıştı CACM ile ilişkili olarak kurulan Birleştirme Bankası'nın verdiği krediler tarımsal alanda kullanılamıyordu örneğin. Bu, Orta Amerika ülkelerindeki cılız sınaî burjuvazinin güçlenmesine hizmet edecek bir koşuldu tabiî. Ayrıca, Ortak Pazar çerçevesi içinde, bu burjuvazi, daha geniş yatırım alanları ve pazarlar elde edebilecekti. Ekonomik dolaşımın daha geniş bir çerçeveye taşması, ayrı ayrı ülkelerin burjuvazileri açısından elverişli olduğu gibi, bir bütün olarak bölgenin kapitalist gelişmesini hızlandıracaktı. Nitekim, 1960'dan 1965'e kadar sözkonusu 5 devletin arasındaki ticarî alışveriş, 1/3 oranında artış gösterdi.

ABD'nin plânı ayrıca, Orta Amerika'nın sınaî gelişmesini hızlandırmakla, sanayiin bölgedeki kapitalizm içinde eskiye göre daha ağırlıklı bir yer edinmesini sağlıyordu. Sanayi, büyük ölçüde, Ortak Pazar genelinde yapılacak düzenlemelere bağlı olacağı ve Birleştirme Bankası'nm kredileri burada hayatî bir rol oynayacağı için, adeta otomatik olarak, sınaî gelişim ABD denetiminde gerçekleşecekti. Çünkü belirleyici rolü su götürmeyen Birleştirme Bankası, Orta Amerika Bankası'na bağlıydı ve bu da ABD'nin denetimindeydi. Yani ABD, sınaî gelişmeyi istediği gibi şekillendirme imkânını sağlam bir güvenceye bağlıyordu.

Sınaî ve ticarî alanda, CACM sayesinde gerçekleşecek geliş-

me, Orta Amerika ülkelerinin tarihî bir özelliği nedeniyle daha büyük önem kazanıyordu. Orta Amerika ülkelerinin hepsinde, ulusal pazar bütünlüğü ancak sınırlı ölçülerde ve çok yavaş gerçekleşmişti. Bundan başka, birbirlerine bu kadar yakın olmalarına ve bir hayli benzer özellik göstermelerine rağmen, bu ülkeler arasında herhangi bir pazar bütünlüğü meydana gelmemişti. Bu ise, hem bu ülkelerdeki sermayenin bir noktadan sonra elverişli koşullar bularak dışa taşmasını önlemiş, hem de daha geniş kaynak ve pazarlardan yararlanan daha gelişkin bir kapitalist işleşin kurulmasına fırsat yaratmamıştı.

ORTA AMERİKA

Orta Amerika'nın küçük ve pazar bütünlüğüne gerçekten ihtiyaç duyması gereken ülkeleri arasında bu bütünlüğün oluştu-

rulamamış bulunması, şüphesiz önceleri sömürgecilerin ve daha sonra da bir dönem ABD'nin işine gelen bir durumdu. Emperyalizmin klâsik, «küçük parçalar halinde yutma» stratejisinin burada ne derece rol oynadığını gösteren somut kanıtlar ve verilere sahip olmamamıza rağmen, sanırız bu iddiayı öne sürmek yanılgı olmayacaktır. (Bir «Orta Amerika Birliği» oluşturmaya çalışan Zelaya'ya ABD'nin düşmanca tavrı hatırlanmalı burada)

Ancak şurası da unutulmamalı ki, kapitalizmin gelişme mantığı, sürekli olarak, belirli bir dönem için yeterli olan ekonomik çerçevelerin bir süre sonra yetersizleşmesini, kârlı yatırımlar için daha geniş kaynak, pazar ve yatırım alanlarının *zorunlu* olmasını getirir.

1960'lar, bütün dünyada kapitalizmin gelişmesinin hızlandığı yıllardır. Bu hızlanmanın en büyük iticisi ise şüphesiz ABD'dir. Çok gelişmiş teknolojisi, dev çapta üretim kapasiteleri ve sermayeleri ile ABD'nin, etki alanı içindeki ülkelerden azamî yarar sağlaması, ancak buralarda kapitalist gelişmeyi ivmelendirmesi ile mümkün hale gelmişti. Genel emperyalist sistem içinde, hem ekonomik bakımdan hem de sistemin güvenliği bakımından, azgelişmiş ülkelerdeki düzenlerin daha istikrarlı kapitalist yapılara kavuşmaları öngörülüyordu.

ABD'nin «İlerleme İçin İttifak» projesi, bağımlı azgelişmiş bölgelerde kendi şekillendirici denetimi altında kapitalist gelişmeyi, burjuva düzenlerinin uzun vadeli istikrar kazanmasını amaçlayan bir atılımdı. Bu projenin getirdiği yeni imkânlar, CACM çerçevesinde somutlaşacaktı Orta Amerika için.

Bu sürecin Nikaragua'ya etkisi, sınaî alanda faaliyete başlayan bir burjuva kesimine birtakım imkânlar getirmek ve tarımda modernleşme sağlanacağım uman büyük kahve ve pamuk burjuvazisini de aynı doğrultuya yöneltmek şeklinde oldu Bu durumda Luis Somoza yönetimi, o mahut «liberalleşme»ye yöneldi. Luis Somoza, kendisinin yalnız bir süre iktidarda kalacağını ve «namuslu seçimlerin» yapılacağını ilân etti. Ayrıca, Devlet Başkanlığının babadan oğula geçmesini yasaklayan Anayasa maddeleri yenilendi.

Somoza'ların «liberalleşme» çizgisi, bu kez daha ciddi birtakım sonuçlar yaratmaya yönelikti. CACM'in sağladığı gelişmeler temelinde, Nikaragua devlet aygıtına sağlam bir sınıfsal taban yaratmak ve «aile devleti»ni ekonomik alandaki ortak çıkarları do-

layısıyla biraraya gelmiş bir zümrenin devleti haline getirmek için, ABD'nin de etkisiyle çeşitli girişimlerde bulunuldu.

Ancak Luis Somoza yönetimi, bu çizgiyi çok sınırlı ölçülerde izleyebilmişti. Luis'in iktidar döneminin %80'i sıkıyönetim altında geçmiş ve istenen düzenlemelerin çoğu yapılamamıştı. Luis 1963'de ölünce, onun yerine, «liberalleşme» ortamına uygun olarak adı Somoza olmayan birisinin seçilmesi için uygun fırsat doğdu.

Burjuva muhalefet, seçimin Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) denetiminde yapılması için ısrar etmişti. Somoza'lar bunu reddederek Ulusal Muhafız denetimini devam ettirdiler. Bunun üzerine muhalefet seçimlerden çekildi. Mücadeleyi sürdüren Tutucu Parti fraksiyonu Zancudos'a karşı «seçimleri kazanan» Rene Schick Başkan oldu.

Schick'in zaferini sağlayan neden basitti. Schick, Somoza'ların «adamı»ydı.

Schick, devlete sivil bir dayanak, bir taban yaratma politikasını ileri götürdü. Somoza'larm denetimindeki Liberal Parti'ye şu ya da bu yolla bağlı dernekler, meslekî kuruluşlar, hattâ sendikalar kuruldu. Ya da, bu tür kurumların ortaya çıkmasına imkân verildi ve onların bağımsız hareketini önleyecek mekanizmalar yaratıldı.

Propagandaya önem verilerek «kamuoyu»na yönelindi. Aile işletmeleri ve ABD gelişme programları çerçevesinde sağlanan gelirler, kamu sektöründe gerçekleştirilen hızlı gelişme, devletin «sivil» yönde de yetkinleştirilmesine imkân verdi. Burada önemli nokta, Somoza'ların aile devleti olmaktan çıkarılması sözkonusu olan devletin, bütün bu süreç içinde yine Somoza'ların mutlak bir denetiminde bulunmasıdır. Dolayısıyla bütün süreç, «yukardan aşağıya» gerçekleştirilmiştir. (Belki «tepeden inme» Somoza-devlet uygulamaları yanında «yukardan aşağı» sözü biraz hafif kaçıyor ama bu da «liberalleşme» gereği.)

Oysa sağlanmak istenen, devletin, egemen sınıflarca da salt Somoza ailesinin çıkar sağlama aygıtı olarak görülmesine bir son vermekti.

Schick'in Başkan olduğu dönemde bu konuda gelişme kaydedildiği söylenebilir. Ancak az yukarda değinerek geçtiğimiz gibi, Nikaragua'da aile devleti ile burjuvalar arasında belirli bir uyum sağlanması ve devletin sivil bir takım kollara, dayanaklara

kavuşması, önce pamuk gelirlerinden, sonra da CACM'le birlikte oluşan elverişli koşullardan ileri gelmişti.

Ortak Pazar, yatırımlar için daha geniş ve güvenceli bir pazarı gerçekten belirli oranda oluşturmuştu. Gerçi özellikle ilk ürünlerdeki fiyat dalgalanmaları yüzünden önemli güçlükler çıkıyordu. Ama yine de geçici bir süre için Orta Amerika ülkelerinde görece yüksek bir ekonomik büyüme oranına ulaşılmış, yeni yatırım imkânları sağlanmış, artan ülkeler arası ticaret nedeniyle gelirler çoğalmıştı. Bu sırada aynı zamanda, ABD kamu ve özel sermayesi bölgedeki etkinliğini artırıyor, daha sağlam kanallar elde ediyordu.

Nikaragua'nın Amerikan sermayesine bağımlı iki bankası bu dönemde işlerini bir hayli geliştirdiler. Ortak Pazarın sağladığı imkânlar ve özel Amerikan sermayesi ile bağları sayesinde, imalât faaliyetlerine yöneldiler, büyük ticarî işlerde ve şirketlerde etki kazandılar. Tarımsal sanayi ve inşaat alanlarında büyük bir gelişme kaydettiler.

Daha önemlisi, bankalarla Somoza'lar arasında önemli bağlar oluştu, her iki tarafa da büyük kârlar sağlyan işbirliği biçimleri gelişti. Özellikle şeker üretimi, kâğıt ve süt sanayilerinde. Örneğin şeker dalında bankalarla Somoza bir kartel oluşturmuşlar, şeker fiyatım dünya pazarı fiyatının altında tutuyorlardı. Ya da, Somoza'ların mülklerinden gelen birçok hammadde, BANAMERICA'nın rafinerileri ve damıtım tesislerinde işleniyordu.

Bu ilişki, Somoza rejiminin o ana kadar kaydettiği önemli ilerlemelerin birine zemin hazırladı. Somoza «düzeni»nin işleyişi *içersinde*, onun belli bir bölümüyle uyum içinde çalışan bir burjuva kesiminin varolması, sürekli olarak burjuva muhalefet ile Somoza'lar arasında gidip gelecek, kararlı bir muhalefet ögesi olamayacak güçlü bir zümrenin yaratılmasıydı bu. Bankerler, bundan böyle, Somoza'ların gözü doymazlığma, aşırılıklarına karşı çıkmakla birlikte, *sistem*'e, «Somozist» işleyişe karşı olmayacaklardı. Çünkü kendileri de bu sistemin bir ögesi olarak büyük kârlar elde edebiliyorlardı. Kartel anlaşmaları ve fiyat sabitleştirmeler onların da işine yarıyordu.

Fakat rejimin ihtiyaç duyduğu toplumsal taban, salt bankerlerden oluşamazdı. Rejimin uzun vadeli güvencesi, sözkonusu tabanın, ayrı ayrı alındıklarında zaten çok dar çevreler meydana getiren tüm egemen zümreleri kapsamasından geçiyordu. Ancak o zaman «aile devleti», bir sınıf tabanına oturmuş sayılabilirdi.

Yoksa, düzenden en çok çıkar sağlayan kesimlerin bile yabancılık duydukları bir devlet, hiçbir şekilde güvence altında sayılamazdı.

Üstelik, 1960'ların ortalarından sonra, sesini gitgide daha çok duyuran etkili bir öge ortaya çıkmıştı. 1961 yılında kurulan Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi, (FSLN) başarısızlıkla sonuçlansa da, silâhlı eylemlere girişmekten kaçınmıyordu. Bu durumda, tüm egemen zümrelerin bir silâhlı ayaklanma tehdidini uzaktan uzaktan duymaya başlamaları doğaldı. Bu etmenin de, 1960'ların ortalarında Somoza'larla öteki egemen çevreler arasındaki ilişkinin belirli bir uyum hali göstermesinde rolü vardı şüphesiz.

Fakat devleti burjuvalara da mal etme sürecinin önündeki en önemli engel, bizzat Somoza'larm bu süreci denetlemesinden doğuyordu. Çünkü feodal zorbalıkla kapitalist açgözlülüğü ve kazanma ihtirasını bünyesinde birleştiren Somoza'ların, burjuva kesimleri rahatsız eden diktatörce keyfiliği, onların maddî varlık biçiminin doğal bir sonucuydu sadece. Somoza'lar, gözü dönmüş bir soyguncular ve zorbalar kastının çete reisi konumundaydılar. Kendilerinin ekonomik ve politik tekel aracı olan devlet üzerinde başkalarına etki kazandırmamak düşüncesinden vazgeçemezlerdi. Luis Somoza ve Rene Schick döneminde gösterdikleri gevşeme ve «liberalleşme»nin elbette birtakım kesin sınırları vardı ve «Tachito»nun başa geçmesiyle bunlar son derece açık şekilde görülecekti.

«Somozizm»in Olgunluk Evresi: «Tachito» İktidarı

«Tachito»nun[7] iktidara gelme süreci bile bu konuda gösterge sayılabilecek çelişkilerle doluydu. Henüz Rene Schick ölmemişti ki, «Tachito» kendi başkanlığını tezgâhlamaya başlamıştı bile. Schick 1967'de öldü. Oysa «Tachito» Liberal Parti içinde kendisinin başkan seçilmesi doğrultusunda «çalışma» yapmaya 1965'de girişmişti.

Gerek bu «hazırlıklar» sırasında, gerekse seçimler gelip çat-

[7] Anastasio Somoza Debayle («Tachito»; yani küçük, sevimli Tacho, Tacho'cuk), henüz 10 yaşındayken Birleşik Devletler'e gitmiş, La Salle Akademisi'ne girmişti. Buradan sonra çok ünlü Westpoint Askerî Akademisi'ni bitirdi. 20 yaşında, «her şeye hazır» halde ülkesine döndü.

tığında, bizzat Liberal Parti içinden birçok kimse «Tachito»ya muhalefet etmeye başlamıştı. Genelkurmay Başkanı ve Askerî Akademi Müdürü'nün Devlet Başkanı olması istenmiyordu.

ANASTASİO SOMOZA DEBAYLE: «TACHİTO»

Üstelik bir öğrenci hareketi belâsı başgöstermişti. Ulusal Muhafızların vahşetine uğrayan öğrencilerin birçok hareketi, ortamı gerginleştiriyordu. Daha önemli bir etken, 1966-67 yıllarında FSLN'nin Pancasan yöresinde giriştiği gerilla mücadelesi oldu. Ulusal Muhafızlar karşısında yenik düşen silâhlı mücadele, bu askerî yenilgisinden çok daha önemli bir başarı elde etmişti. 1963'-de yine yenilgiyle sonuçlanan Bocay ve Rio Coco çarpışmalarının yaratamadığı bir etken, Pancasan'da oluşmuş, politik mücadele arenasında «değişik bir ses» olarak algılanmıştı gerillaların mücadelesi. Bunun sonuçları birden görünmeyecekti elbette. Ama FSLN'nin bir yandan kitle bağlarını geliştirmesi ve ilerki yıllarda mücadeleyi yeniden yükseltmesi sırasında Pancasan, düzene gerçek bir alternatifin belirmesi şeklinde hatırlanacaktı.

«Tachito», işte bu ortamda başkan oldu. Ve ipleri eline geçirir geçirmez, tıpkı babasının iktidarını kurup pekiştirdiği sırada davrandığı gibi davrandı. Kendi elindeki otoriteyi güçlendirmek, merkezîleştirmek için bir dizi girişimde bulundu. Ulusal Muhafızların toplumdaki ayrıcalıklı konumlarını utanmasızca sömürmelerini körükledi. Yoğun bir şiddet dalgası başladı.

Burjuva muhalefete karşı da bir hayli sert tavır aldı. Ilımlı, sadık muhalefet yapanlara tanınan bazı avantajları ortadan kaldırdı. Özellikle çelişki içinde bulunduğu Tutucuların Zancudo kanadına yönelik baskı önlemleri aldı. 1967 (ve 1974) seçimlerinde 27 muhalefet önderinin politik haklarını kaldırdı.

«Tachito» Somoza başa geçtiği sırada, ülkeye belli bir ekonomik büyüme-gelişme kazandırmış olan CACM koşulları büyük ölçüde bozuluyordu. 1969'daki Honduras - El Salvador savaşı (ünlü «futbol maçı savaşı») CACM'in ekonomik ve politik alanda etkisizleşme sürecinin önemli bir adımı oldu.[8]

Bu durumda Somoza ile burjuvalar arasında «paylaşım mücadelesi» yine kızışacaktı tabiî. Ve Nikaragua'daki ekonomik, politik, her türlü mücadelenin anahtarı Ulusal Muhafızlar, bu sefer de sonucu tâyin edecekti Somoza, bu gücü ve elindeki devlet imkânlarını kullanarak, ekonomik güçlüklerden kendisinin zarar görmemesini sağladı.

Burjuvaları en çok kızdıran da buydu. Nikaragua burjuvazisi, politik haklarından vazgeçmeye, bu alandaki etkinliği Somoza'ya terk etmeye hazırdı. Zaten başka türlüsünü düşünmemeye yıllardır alışmıştı. Fakat ekonomik alanda da tepesine binilince çaresiz kalıyor, artık dayanamaz hale geliyordu.

1970'lerde hem burjuvaların muhalefeti ile hem de artık iyice gelişmiş olan öğrenci hareketleri ve Sandinist gerillalarla uğraşmak durumunda bulunan Somoza, bunların hepsine karşı en elverişli ve etkili mücadele yolunu kaba kuvvet kullanmakta görüyordu. Aldığı bütün önlemler, zorla bastırma, ortadan kaldırma niteliğindeydi.

1969 Mayıs'ında Sandinistler iki zengin plantasyon sahibini kaçırınca baskı alabildiğine arttı 1970 Ocak ayında Granada sabun fabrikasındaki grev Ulusal Muhafızların dipçikleriyle kırıldı, 19 işçi yaralandı. Temmuz'da, öğrenci eylemlerine karşı yine Ulusal Muhafız terörü estirildi; sonra Ruben-Dario Üniversitesi kapatıl-

[8] Kosta Rika, 1970 Haziran'ında, Nikaragua, Guetemala ve El Salvador'dan gelen mallara kapılarını kapadı. Aynı ay, Managua'da 4 CACM üyesinin Dışbakanları toplandı (Honduras ayrılmıştı). Büyük bir açığı bulunan (1970 yılı sonunda bu açık 100 milyon dolara çıkacaktı) Nikaragua'nın ön plandaki etkisiyle, CACM'in, açığı bulunan ülkelere yardım etmesi kararlaştırıldı. Ama bu, Nikaragua'nın sorunlarını hafifletmeyecekti.

dı. Bir yıl sonraki öğrenci hareketleri de, Managua ve Leon'da 2 üniversite ile 10 okulun Muhafızlarca işgal edilmesiyle bastırıldı.

Bu sıralarda ülkenin ekonomik durumu gitgide artan ölçülerde bozulmaya başlamıştı. 1971'de, Şubat ayında Cerro Negro yanardağının püskürmesi sonucunda pamuk ürünü harap oldu. Bir önceki yıl da pamuk üretiminde bir üretkenlik düşüşü meydana gelmiş, 10 milyon dolar kadar gelir kaybedilmişti. Oysa pamuk, ekonominin temel dayanaklarındandı. Ardından tarım ürünlerinde belirgin bir düşme görüldü. Sanayi ve ticarette işlerin bozulması da bunlara eklendi.

Derin ekonomik güçlükler ülkeyi sararken, 1972 yılında korkunç bir doğal felâket oldu. Müthiş bir deprem, Managua'yı yerle bir etti. Evler, fabrikalar, tesisler mahvoldu.

Onbinlerce insan evsiz kalmıştı. Fabrikatörlerin birçoğu mülklerini yitirmişlerdi. Dünya pamuk ve kahve fiyatlarının düşük düzeyinden ötürü derin zorluklar içinde bulunan büyük tarım burjuvazisi bir yanda, depremin yıkıcı etkilerine uğrayan kent burjuvaları öbür yanda, kendi güçleriyle aşamayacakları ekonomik çöküntüye Somoza iktidarının çare bulmasını beklemekten başka yapacak bir şey bulamıyorlardı. Evsiz barksız, işsiz kalan geniş yığınlar da beklenti içindeydiler.

Bütün dünyadan Nikaragua'ya yardımlar yağdı. Depremin felâketli sonuçlarının giderilmesi amacıyla yollanan yardımların toplam tutarı yaklaşık 180 milyon doları buldu. Bunlarla yeni krediler verilebilir, yıkıntı kaldırma ve yeniden inşa çalışmaları yapılabilirdi.

Fakat böyle olmadı. Somozist iktidarın mantığına son derece uygun, bu mantık açısından son derece doğal bir şekilde kullanıldı gelen paralar. Yani Somoza'nın cebine girdi. Somoza bunları kendi işlerine ayırdı.

Fakat rejimin akıl-dışılığı bununla bitmiyordu. Birçok yakınlarını yitirmiş, evsiz, işsiz kalmış insanlar, dehşet içinde, yıkıntılara dalan Ulusal Muhafızların mallarını yağmaladıklarını, sonra bunları karaborsada sattıklarını gördüler. Yardım olarak gelen mallar da Muhafızların karaborsada satmaları için ayrılmıştı. Muhafızlar, depremden sonra, hayatın sadece ekonomik yönüyle ilgilenmekle yetinmediklerini de göstererek, açlık, sefalet içinde kalmış insanlara saldırıp, kızların kadınların ırzına geçmeye kadar vardırdılar işi.

Somoza'nın kesin tercihi, kendi çevresindeki dar kasttan yanaydı. Ulusal Muhafızların baştan beri sürdürdükleri karaborsa, keyfî terör ve fuhuş gibi «faaliyetlerini» teşvik ederek «adamlarını» mümkün olduğunca hoşnut etmeye bakıyordu.

1972'de Somoza, başka bir vesileyle de burjuvalarda tepki yaratmıştı. Normal olarak, Somoza'nın Başkanlık süresi bu sıralarda bitiyordu. Ama o, bir 6 yıl daha Başkan kalmasını sağlayacak bir Anayasa değişikliği yapılmasını önermişti. Bunun üzerine, muhalefet şiddetlenmiş, Ramiro Sacasa önderliğinde bir grup, Liberal Parti içinde Somozo'dan kesin kopuşa yönelmişti. Başka muhalefet önderleri de Somoza'nın operasyonuna karşı çıktılar.

Fakat önleyemediler. Gerçi Somoza, bütün bu muhalif gürültünün sonucunda, normal görev süresi bitiminde çekilmeyi kabul etti ve yönetimi üç kişilik bir cuntaya (2 Liberal — 1 Tutucu) bıraktı. Ama gerçekte otoriteyi ve gücü elinde merkezîleştirmiş olarak iktidarını koruyordu. Deprem yardımlarından yararlanarak, ailenin egemen olduğu sektörleri ayakta tuttu, gerikalanların çöküntüsünü derinleştirdi. Elbette bu kadar geniş bir yıkımdan sonra en kârlı alanlar inşaat sanayii ile kredi, bankacılık olacaktı. Somoza da bunu gözönüne alarak bu alanlara el attı. BANIC ve BANAMERICA'ya egemen olmayı başardı. Ve gerek yerel gerekse yabancı yatırımlarm düşüş gösterdiği, sanayi ürünlerinde maliyet artışı gözlendiği, geleneksel ihracata talebin azaldığı bir sırada, bir yandan da Dünya Ekonomik Bunalımının etkileri hissedilirken, «Tachito», bütün ülkeyi kendi çiftliği haline getirme yolunda en büyük adımları atıyordu. Öte yandan, genel olarak ekonomik işleyiş içersinde işler tümüyle karanlık, olağandışı yöntemlerle yürütülüyordu. Somoza rejimi için birçok kimsenin sarfettiği «Mafya tipi» nitelemesi, bu durumu çok iyi anlatır. Yaygın bir çürüme; rüşvet, karaborsacılık, her türlü kirli iş, *ekonominin* karakteristik özelliği haline gelmişti.

Böyle bir işleyiş, doğal olarak, «Mafya Babası» konumundaki kimsenin çok yakın dar çevresi dışındakilerin şu ya da bu ölçüde zararınaydı. Hemen bütün burjuva muhalefet, Somozizmin bu en olgun haline büyük tepki duyuyordu.

Nikaragua'da bugün zafere ulaşmış bulunan silahlı hareketin serpilip gelişmesi süreci de bir yandan, olayları derinden derine etkileyen bir ögeydi. 1973'den sonra Sandinistler, taşra kentlerine baskınlar yapıp yerel yöneticileri halk mahkemelerinde yargılamak gibi eylemlere girişmişlerdi. Sandino'dan bu yana di-

reniş geleneğini yaşatan Orta - Kuzey bölgelerde (yaklaşık 50.000 km²'lik bir alanda) gerillalarla Ulusal Muhafızlar sürekli çarpışıyordu.

Bütün bunların sonucu olarak, Somoza iktidarı, burjuvalardan kopmuş, halkın gitgide daha fazla tepkisini çeken, ABD için de giderek «sorun» haline gelen bir rejime dönüşecekti.

Burjuva muhalefet, bu ana kadar, dar, «parti-içi» komploların ötesine geçememiş, tepkilerini bütünlüklü, güçlü bir muhalefet oluşturma yönünde, belli bir noktada yoğunlaştıramamıştı. Bunun sonucu olarak da Somoza'ya karşı sağlam bir politik alternatif niteliğine bir türlü kavuşamamıştı. Yaptığı en büyük mücadeleler, bütünüyle Somoza'nın denetiminde geçen seçimlerle ilişkiliydi ve sonucu baştan belli bir mücadele içinde, elbette, herhangi bir «alternatif» görüntüsü ve politik güç oluşturulamıyordu.

Burjuva muhalefetin alternatif şeklinde ortaya çıkmanın gereğini ve önemini iyice anlamasını sağlayan olay, Sandinistlerin 1974 Aralığındaki eylemi oldu. «Noel Partisi baskını» adıyla anılan bu eylemde, Somoza'nın oniki yakını üç gün süreyle rehin tutuldu ve karşılığında tam 12 000 kelimelik bir FSLN bildirisinin ulusal iletişim araçlarından okunması sağlandı. Ayrıca, 14 siyasal tutukluyu serbest bıraktıran gerillalar, onları da alarak Küba'ya uçtular. Bu eylem, Somoza'nın ilk yenilgisiydi. Aynı zamanda, burjuva muhalefet, seçimcilik manevralarıyla sonuca ulaşılamayacağını, daha kesin bir tavır alınması ve açıkça Somoza'ya alternatif olarak ortaya çıkılması gerektiğini bu eylemle daha iyi anladı.

Gerçi kararlı bir muhalefet yürütmek isteyen burjuvaların, aydınların önderlik ettiği UDEL (Union Democratica de Liberacion: Demokratik Kurtuluş Birliği), Sandinistlerin eyleminden yaklaşık 1 ay önce kurulmuştu. Ama bu eylemin etkisi ve bundan çıkarılan dersler, şüphesiz, burjuvaların tavrını yukarda belirttiğimiz doğrultuda yönlendirmişti.

UDEL'in kuruluşuna önderlik eden *La Prensa* gazetesi yayımcı ve editörü Pedro Joaquin Chamorro, bir zamanların Sacasa'lar-Chamorro'lar çatışmasını, geleneksel Liberaller-Tutucular çatışmasını akla getiriyor, kaçınılmaz olarak. Fakat bu kez rolü değişmişti. Tutucu Parti'nin temelini oluşturan klanın bu oğlu, Somoza tiranlığına karşı burjuva-demokratik bir değişimin mücadelesini yürütüyordu. Muhalif safların en önünde yer alıyordu.

Üstelik, onun inisyatifiyle, burjuva-demokratik muhalefet, kendisini daha öncesinin amacı belirsiz, dağınık muhalefetinden de belirgin şekilde ayırıyordu. UDEL, başlıca, serbest seçimler, tarım reformu, ulusal kaderini tayin hakkı gibi talepler öne sürüyordu. Bu talepler çevresinde bir hayli geniş ve çeşitli bir kitleyi toparlaması beklenir bir şeydi. Nitekim, çeşitli işçi grupları, NSP,[9] küçük-burjuvalar, vaktiyle Somozist olanlar, Tutuculardan gelenler... UDEL'e katıldılar.

Sandinist gerilla eylemlerinin yoğunlaşmaya başladığı bir dönemde ortaya çıkmış olmanın getirdiği bir imkânı kullanmaya çalıştı UDEL önderleri. ABD'ye başvurarak, Somozist rejimin ömrünün tükendiğini, er veya geç devrimci bir alternatifin onun yerini alacağını ileri sürüp, kendilerinin buna karşı biricik sağlam güvenceyi oluşturduklarını söylediler. A. Bendana'nın iddiasına göre, hattâ, Chamorro 1981 seçimlerinde ABD desteğiyle iktidara gelmeyi hesaplıyordu.[10] Chamorro bir yandan da Sandinistlerle görüşüyordu.

UDEL, burjuvazinin tam bir birliğini gerçekleştirememişti. Bankerler ve sanayicilerin bir kısmı, Somoza yönetiminin mali politikasından ne kadar rahatsız olsalar da, başka bir yerde herhangi bir güvence görmediklerinden açık tavır almıyorlardı. İlkin, ABD'nin Somoza'yı desteklemekten vazgeçeceğine inanmayışlarındandı bu. Sonra, UDEL'in gereğinden fazla çeşitli bir yapısı vardı. İktidarın alınması halinde uygulamak isteyecekleri programlar çok farklı olacak birçok öge yer alıyordu UDEL'in içinde. Son olarak da, halen Ulusal Muhafızlar Sandinist gerillaları yeniyorlardı, Somoza devletinin fizik gücü altedilir gibi değildi.

Bu nedenlerle çekingen davranan burjuva kesimleri böylece UDEL'in elde edebileceği en büyük güce ulaşmasını önlüyorlardı. Fakat muhalefet başka bir yönden, avantajlar sağlamıştı. Somoza'nın devlet aygıtı içinden, hattâ Ulusal Muhafız ileri gelenleri içinden, muhalefetle birlik olanlar çıkıyordu. Çeşitli bürokratlar, burjuvalar ve bu tür subayların tezgâhladığı darbe girişimleri başarısız kaldı.

[9] Nikaragua Sosyalist Partisi. 1944 yılında kurulmuştu. Zamanla, «klâsik» Sovyet yanlısı Komünist Partisi haline geldi. NSP açısından UDEL, ideal bir «UDC» idi herhalde.

[10] Bendana, a.g.e., s. 15.

Fakat artık varolan devlet aygıtı içinde de belirli destekler bulan bir muhalefet ve öte yanda, silâhlı eylemlerini sıklaştıran, gün geçtikçe daha fazla kitle desteği sağlayan Sandinistler vardı. Somoza'nm tutumu, olan biten her türlü olaya, gelişmeye karşı, Ulusal Muhafız terörünü öne sürmekti.

1974 Aralığındaki Noel Partisi Baskınından sonra Somoza sıkıyönetim[11] ve basın sansürü ilân etmiş, müthiş bir baskı ve terör estirmeye başlamıştı.

Salt zora dayanarak kurulmuş Somozist rejim, kendisini yine aynı yoldan savunacaktı. Fakat 1977 yılının ikinci yarısından başlayarak gelişen olaylar, ülkedeki kaynaşmayı kaba kuvvetin üstesinden gelemeyeceği bir düzeye ulaştıracak; Somoza rejimi, yıllarca ekonomik ve politik tekeli altında ezilmiş türlü toplumsal kesimlerin kendisine çok farklı güdülerle indirdikleri darbelere dayanamayacaktı.

1977'den sonrası, ayrı ayrı güçlerin farklı çizgileri, tutumları ve karmaşık ilişkileri gözönüne alınarak sergilenmeli. Ancak buna geçmeden, son yılların en büyük halk hareketlerinden birine sahne olan ülkenin durumuna çeşitli yönlerden eğilmekte ve olayların üzerinde cereyan ettiği «mekan»ın çeşitli özelliklerini görmekte yarar var. Şimdi Nikaragua'ya ilişkin bazı verileri toplu olarak sunalım. Bazılarını da yeri geldikçe aktaracağız.

[11] 28 Aralık günü ilan edilen sıkıyönetimin gerekçesi şöyle formüle edilmişti: «Anayasal düzeni, iç barışı ve bireysel hakların güvenliğini ve mülkiyet hakkını tahrip etmek isteyen bir gizli örgütün varlığı...»

OLAYIN GEÇTİĞİ YER

Yüzölçümü bakımından Orta Amerika ülkelerinin en büyüğü olan Nikaragua'nın, %60'ı aşırı yoksulluk içinde bulunan 2.3 milyon nüfusu vardı. Yıllık doğum oranı %3.3'dü. Halkın yarısına yakını (%48), 15 yaşın altındaydı.

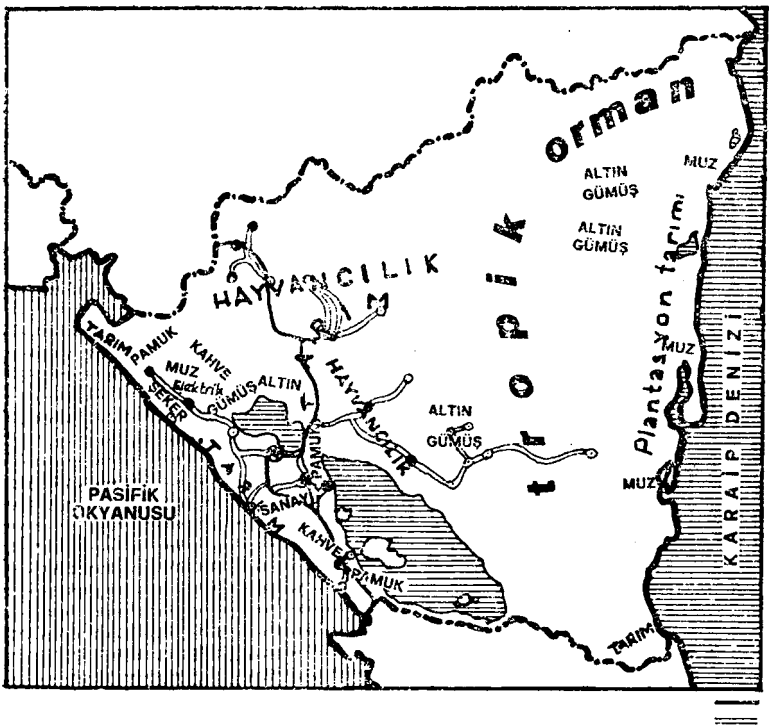
Halkın sağlık ve eğitim durumu felaketti. 5 yaşın üstündeki çocukların %50'sinde yetersiz beslenme sözkonusuydu. Doğan çocukların %46'sı daha 4 yaşına gelmeden öldüklerinden, bu istatistik daha fazla kabarmıyordu. Halkın ancak %2'si mikropsuz su içebiliyordu. Orana vurulduğunda 1.500 kişiye bir doktor düşüyordu, fakat hiçbir tıbbî müdahale görmeden ölenlerin oranı %60'ı geçiyordu. Nüfusun genellikle %50-60'ı okuma-yazma bilmiyordu. Bazı kırsal alanlarda bu oran %80'e, hattâ %95'e ulaşıyordu.

1969 sonunda ülkede 25.000 kadar telefon, 107.000 radyo ve 45.000 televizyon aygıtı vardı. Bunların da kimlere ait olduğunu kestirmek güç değil.

Genel olarak faal nüfusun %30-50 arası işsizdi. Son bir-iki yılda bu oran %60'a kadar ulaşmıştı.[1]

[1] Birçok tarım dalında ihtiyaç duyulan mevsimlik işçileri, yarıcıları ucuza elde etmeye imkân veren, hasat dışı zamanlarda aynı insanların müthiş bir açlığın, sefaletin pençesinde kıvranmasına neden olan bu «işsizlik sistemi» başka Latin Amerika ülkelerinde de görülmektedir ve yapısal sayılmalıdır

Nikaragua'nın Doğu bölgesi daha çok yoğun (tropikal) ormanlarla kaplıydı. (Ormanlar, ülke yüzölçümünün %42'sini kaplıyordu.) Bu bölgede orman ürünleri ve kıyıda birkaç yerde muz üretiliyordu. Fakat buralardaki muz üretimi, çeşitli hastalıklar nedeniyle gerileme durumundaydı. Kuzeye doğru bazı madenler vardı. Gümüş ve bir ara ülke ihracatının %10'unu oluşturan altın madenleri kuzeydeydi. Ancak çok zengin kaynaklar değildi bunlar.

EKONOMİK BAKIMDAN NİKARAGUA

Asıl önemli tarım dalları, kahve, pamuk, Batıdaydı. En büyük kentler ve sanayi de Batıdaydı. Nüfusun 3/4'ü Batıda yaşıyordu.

Ulusal pazar pek gelişmemişti. Hem bu hem de hemen yukarda sözü geçen doğal koşullar, Doğu bölgesindeki hayatın daha geri görece «tecritli» oluşuna yol açıyordu. Demiryolları sadece Batı kıyılarına paralel uzanan kısa bir hattan ve yine kısa liman bağlantılarından oluşuyordu. 1970 sonunda Nikaragua'da toplam 435 km demiryolu vardı. Karayolları ise 6.136 km'yi buluyordu.

Orta Amerika ülkelerinin tümünde, genel olarak ulusal gelirin 1/4'ü, nüfusun %1 veya 2'sine giderdi; Nikaragua'da da durum çok farklı değildi. Nüfusun %50'si ulusal gelirin %15'ini alıyordu. Kişi başına yılda ortalama 90 dolar ediyordu bu. Buna karşılık nüfusun %15'i ise, ulusal gelirin %30'unu alıyordu ki, bu da kişi başına ortalama 1.800 dolarlık bir yıllık gelir demekti.

Nüfusun %50'den fazlasını kırsal alanda yaşayanlar meydana getiriyordu. Bu insanların *ortalama yıllık geliri* 150 doların altında, yarısınınki ise *40 dolar* kadardı. Kırsal alandaki yaşama koşullarının çekilmezleşmesiyle paralel olarak, kentlerin kenarlarına akın eden insanlar buralarda gecekondu bölgeleri, varoşlar oluşturuyorlardı. Böylece Batıdaki büyük kentler sürekli «şiştiler».

Özellikle bu gecekondu mahallelerinde sefalet korkunçtu. 1972'deki deprem, Managua'yı yerle bir ettiğinde en baştâ aç açık kalanlar buralarda yaşayanlardı. Bu depremin yıkıcı etkileri gerçekten muazzam boyutlarda olmuştu. Bütün dünyadan gelen yardımların Somoza'nın cebine inmesi, yardım malzemelerinin Muhafızlarca karaborsada satılması, sefaleti artırmıştı. Depremde 18 000 kişi ölmüş, 20.000'in üstünde insan yaralanmıştı. Evsiz barksız kalanların sayısı ise çeşitli kaynaklarda 170 000 ile 250.000 arasında tahmin edilmektedir.

Kentlerde açlık, zaten her yanı kaplamıştı (elbette lüks semtler dışmda). Ülkenin kentlerde yaşayan nüfusunun %90'ı ancak ölmeyecek kadar beslenebiliyordu. Tarımın kötü gittiği zamanlarda meydana gelen temel madde sıkıntısı korkunç olmuştu. Son yıllardaki temel madde kıtlığı böyleydi örneğin.

Tarımsal alanda —ki Nikaragua ekonomisinin temel sektörü tarımdır— keskin bir ayrışma sözkonusuydu. 7 hektardan küçük çiftlikler, bütün çiftliklerin %43.2'sini oluşturuyordu ve bunların elinde bütün toprakların sadece %2.2'si bulunuyordu. Buna karşılık, toplam çiftliklerin %1.9'u, 350 hektardan daha büyük toprak parçalarına sahiptiler ve böylelikle bütün toprakların %47.6'sını ellerinde bulunduruyorlardı.

Tarım alanında, son yıllardaki genel ekonomik bunalımın etkisiyle büyük burjuvaların işleri hayli kötülemişti. Ama bunun sıkıntısı da tabiî daha çok topraksız veya az topraklı köylülerin sırtına biniyordu.

Temel ihraç maddelerine uluslararası talebin azalması sonucunda, büyük üretici veya ihracatçı burjuvaların gelirleri düşmüştü. Bu durumda onlar da sermayelerini dışarı akıttılar.

Ayrıca, bizzat Somoza rejiminin özelliklerinden ötürü, aslında son onyıllarda sözü edilmeye değer bir sermaye birikimi gerçekleştirmiş olan Nikaragua burjuvazisi dışarıda kârlı alanlar aramaya daha fazla önem vermeye başlamıştı.

Nikaragua burjuvazisi, kaderinin sürekli «tiran»ın elinde bulunuşu yüzünden burjuvaca bir girişkenliğe sahip olmamasına rağmen, ekonomik durumu gitgide bozulan ülkesine yatırım yapıp elindeki sermayeyi boş yere tüketmeyecek kadar da kapitalistti.[2] Zorbaca tepesine dikilen ve kendisini her türlü güvenceden yoksun bırakan Somoza, burjuvazi için artık iyice çekilmez hale gelmişti. «...Aslında, devlette büyüyen bir 'güven bunalımı' sözkonusuydu. Devletin Somoza ailesinin çıkarlarıyla mutlak şekilde özdeşleşmesi, özel sektörde bir yatırım isteksizliğine yol açmaya başlamıştı; özellikle uzun vadeli üretken işlerde...»[3]

Bu durumun doğal sonucu, Somozist rejimin 1970'lerde giderek artan ölçülerde düştüğü bunalımdan çıkış yolunun bulunmamasıydı.

Üstelik son yıllardaki çatışmalı ortam yüzünden büyük zararlar meydana geliyordu. 1977'den sonraki çatışmalar, 800 milyon dolarlık malın harap olmasına yol açtı. İşadamlarının Somoza ile olan mücadeleleri nedeniyle vergi ödememe, grev gibi eylemlere başvurmaları, paralarını dışarıya kaçırmaları, devletin gelirlerini büyük oranda azaltıyordu. Oysa gelirlere her zamankinden çok ihtiyaç vardı, çünkü 1974 yılında çeşitli yabancı devlet kurumlarına olan borçlar 500 milyon doların üstündeydi ve bu sayı 1978'de 1 milyara yaklaşıyordu. Devlet, memurların ve kamu sektöründe çalışan işçilerin maaş ve ücretlerini ödemiyordu. Bu yüzden son bir - iki yılda devlet kuruluşlarından çok sayıda işçi atıl-

[2] Bizzat Somoza, Orta Amerika ülkelerinde yatırımlar yaparak, çokuluslu tekellerin hisselerini satın alarak «sermaye ihracı»nı sürdürüyordu.
[3] «Nicaragua. Regime In Crisis», **NACLA Report...**, Cilt XI / Sayı 8, Kasım-Aralık 1977, s. 43.

dı. Durum o kadar kötüleşti ki, Somoza, Muhafızlarına ödeyebilmek için boyuna para basmak zorunda kaldı. Bu da ekonomik durumu bozan bir etmendi tabiî. Üstelik bu yetmeyince Somoza'nın İsviçre bankalarındaki hesaplarından çekilen paralarla beslendi Muhafızlar.

Bütün bu koşullar altında, iktidardakilerin öteki toplum kesimlerini bir an bile düşünmeleri sözkonusu değildi; onlar öldürüyor, yağmalıyordu sadece. Halk, kendisini en aşağılık koşullar altında bırakan rejime tepkilerini, silâhlı mücadele saflarını güçlendirerek belirtmeye başlamıştı. ABD, rejimin çıkmazını görüyor, sarsıntı yaratmayacak bir çıkış yolu arıyordu.

«SON» YAKLAŞIYOR

1977'de ABD'nin baskısıyla sıkıyönetim kalktı. Ve her türlü muhalefet, kitle gösterileri, öğrenci eylemleri, grevler... adeta yerden fışkırıverdi.

«Onikiler»

Ekim'de, «Los Doce», yani Onikiler diye adlandırılacak olan burjuva-aydın grubu atağa kalktı. Onikiler, Kosta Rika'dan gönderdikleri bir mesajda, halkı Sandinistleri desteklemeye çağrıyorlar, Nikaragua için bulunacak her türlü çözüm alternatifinde FSLN'nin mutlaka yer alması gerektiğini ileri sürüyorlardı.

Onikiler, bu çağrılarından da anlaşılacağı gibi, hem daha kararlı bir şekilde iktidara yönelinmesini istiyor, hem de bunun ancak silahlı mücadele yoluyla gerçekleştirilebileceğine inanıyordu. En radikal burjuva muhalefet grubuydu Adeta burjuvazinin onyıllardır süren uyuşukluğunu, âcizliğini yenmek için sahneye çıkmıştı. A. Bendana'ya göre, Onikiler bir darbe bile düzenlemeye kalkışmışlardı.

Onikiler sürgündeydi. Fakat «politik suçtan» çarptırıldıkları sürgün cezası Somoza'ya pek pahalıya mal olacaktı. Çünkü ilkin, Nikaragua Yüksek Mahkemesinin sürgün cezasını bozmasıyla, devlet içinde Somoza'ya karşı belli bir potansiyelin bulunduğu açığa çıkacaktı. Sonra, Onikilerin dönüşü, yaklaşık 100.000'lik bir

kitle gösterisiyle kutlanacak, muhalefet hareketinin yükselişine katkıda bulunacaktı.

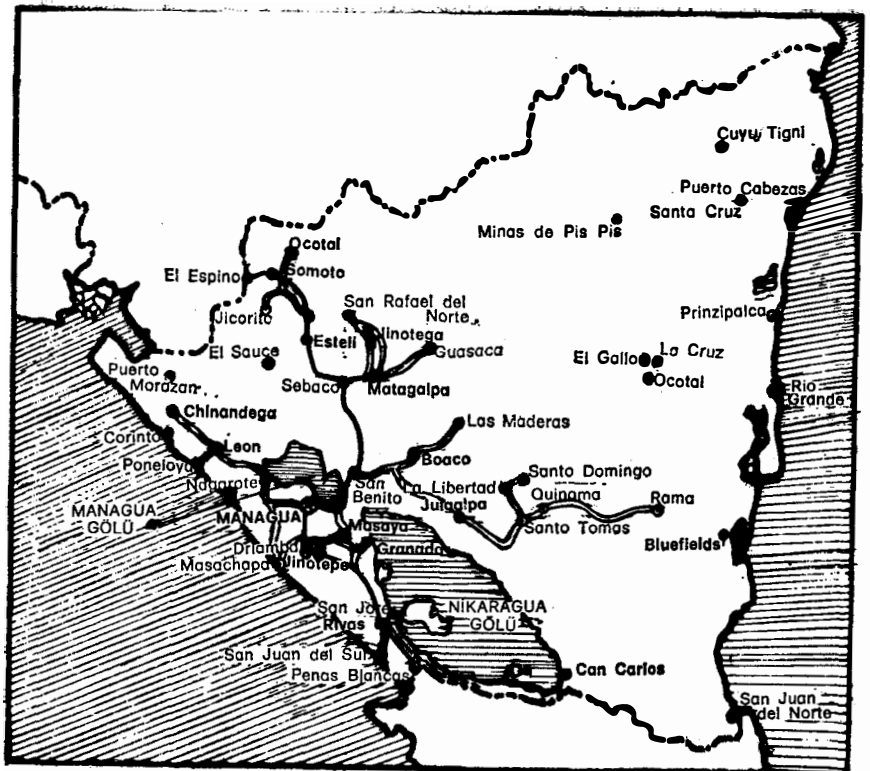
Bundan sonrasında çok önemli rol oynayacak olan Onikiler üzerinde durup onları tamtmak gerek. Yukarda da söylediğimiz gibi, Onikiler, hem burjuva muhalefet üzerinde belirgin bir etkiye sahiptiler hem de Sandinistlerin silâhlı mücadelesini açıkça destekliyorlardı. Bu nedenle her iki öge ile de ilişki kurabiliyorlardı. Daha ilerde, emperyalistler için de büyük önem kazanacaklardı.

Onikiler, bileşimleri bakımmdan bir burjuva-aydın grubuydular. Üyeleri, birazdan göreceğimiz gibi, Somoza rejiminde de önemli konumlar işgâl eden, halkın sefaletini paylaşmayan kimselerdi. Fakat mücadeleci girişkenlikleri bakımından da Sandinistlere yakındılar. Programları ise, Sandinistlerin temel demokratik talepleriyle uyum içindeydi, burjuva muhalefetin programından daha soldaydı.

Onikileri oluşturan kimselerin meslekleri, şu söylenenlere eklendiğinde, bu grup hakkında daha açık bir fikir sahibi olunabilir. Onikiler şu kimselerden oluşuyordu: Joaquin Cuadra Chamorro (hukukçu, çeşitli malî ve sınaî şirketlerin hukuk danışmanı), Miguel d'Escoto Brockmann (rahip, bir din adamları kuruluşunun yöneticisi), Ricardo Coronel Kautz (tarım ve hayvancılık uzmanı), Carlos Tunnerman (üç kez Nikaragua Ulusal Üniversitesi rektörü seçilmiş), Fernando Cardenal Martinez (Cizvit rahibi, Nikaragua Ulusal Üniversitesi felsefe profesörü, Nikaragua İnsan Hakları Komisyonu üyesi), Emilio Baltodano Pallais (kahve ihraç eden bir şirketin meneceri, Nikaragua İnsan Hakları Komisyonu Başkanı), Sergio Ramirez Mercado (hukukçu, yazar, ABD Kansas Üniversitesi'nde okumuş, üç yıl Federal Almanya'da kalmış),[1] Carlos Guiterrez Sotelo (diş operatörü, Meksika Ulusal Üniversitesi profesörü), Casimiro Sotelo Rodriguez (mimar, şehirci).

Onikiler, taleplerini şövle formüle ediyor ve sıralıyorlardı: Somoza diktatörlüğünü, bütün izleriyle, Somoza'sız bir Somozizme de fırsat vermeyecek şekilde ortadan kaldırmak; diktatörlüğün yıkılmasında etkin bir şekilde yer alan grupların bileşiminden

[1] Blase Bonpane («The Twelwe's Return Threatens Somoza, In These Times, 23-29 Ağustos 1978, s. 9), Ramirez'in «Orta Amerika Üniversite Konfederasyonu Genel Sekreteri» olduğunu söylüyor. Ancak bu bilgi başka kaynaklarda yer almıyor.

Cuyuy Tigni
Puerto Cabezas
Santa Cruz
Minas de Pis Pis
Ocotal
El Espino
Somoto
San Rafael del Norte
Jicorito
Esteli
Dinotega
El Sauce
Guasaca
Prinzipalca
El Gallo
La Cruz
Ocotal
Puerto Morazan
Sebaco
Matagalpa
Rio Grande
Chinandega
Las Maderas
Corinto
Leon
Boaco
Ponelova
Santo Domingo
Nagarote
San Benito
La Libertad
Juigalpa
Quinama
Rama
MANAGUA GÖLÜ
MANAGUA
Masaya
Santo Tomas
Bluefields
Diriamba
Granada
Masachapa
Jinotepe
San Jorge
Rivas
NIKARAGUA GÖLÜ
San Juan del Sur
Penas Blancas
Can Carlos
San Juan del Norte

oluşacak bir ulusal hükümet kurmak; İnsan Haklarına saygı, sendika özgürlüğü, eğitim özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü; Somoza ailesinin Nikaragua ekonomisi üzerindeki denetimine son verilmesi; tarım reformu; madenlerin, enerji kaynaklarının, ormanların balıkçılığın devletleştirilmesi; kitle ulaşımının ulusallaştırılması; ülkenin hükümranlığım ve bütünlüğünü koruyacak bir profesyonel ulusal ordu kurulması; Anayasal bir rejimin güvence altına alınması, tüm yurttaşların politik katılımlarım garantileyecek bir seçim yasasının formüle edilmesi.[2]

Muhalefet Hareketinin Yükselişi Ve Önemli Bir Cinayet

Onikilerin seslerini duyurdukları 1977 sonbaharında, FSLN de eylemlerini yoğunlaştırdı. San Carlos ve Ocotal kentlerini istilaya kalkan FSLN kuvvetleri, ülkenin başka yerlerinde de Ulusal Muhafız taşıt ve kışlalarına yönelik saldırılarda bulundular. Managua'da ve Masaya'daki saldırılara öğrenciler de katıldı. Özellikle Masaya'daki karargâha yapılan saldırı önemliydi. Bu saldırının ardından kentte sokak çatışmaları meydana geldi. FSLN Granada kentinde de benzer saldırılar düzenledi. Ülkenin Kuzeyinde ise Muhafızlarla gerillalar arasında geniş çaplı çarpışmalar oluyordu.

FSLN, bu tür ataklarıyla burjuva muhalefetin de tutumunu belirliyordu. Burjuva muhalefet halkın geniş desteğini kazanmaya başlayan FSLN'den ayrı düşmemek için taleplerini radikalleştirmek durumunda kalıyor; genel muhalefet hareketinin inisyatifini toptan FSLN'ye kaptırmamak için çaba harcıyordu ki, bu, daha aktif mücadeleye girişmesi sonucunu doğuruyordu.

1977 sonlarına doğru, burjuvazinin çeşitli ögelerinden ve Katolik Kilisesinden gelen destekle (ülke nüfusunun 3/4'ünden çoğu Katolik) UDEL de belirli bir güçlenme kaydetti.

1978 yılı başlarken muhalefetin durumu son derece iyiydi. Bu sıralarda bazı ABD yetkilileri tarafından muhalefet önderi Chamorro'nun, ABD desteğini aldığı açıklandı. Doğruluğu belgesel kanıtlarla sergilenmemiş olsa da çok mümkündü bu. Chamorro, burjuva muhalefetin farklı gruplarını birarada tutabilme özelliğine sahipti. Bu bakımdan, etkinliği en güvenceli önderdi.

[2] B. Bonpane, aynı yerde.

Fakat Chamorro 1978'in hemen başında, 10 Ocak günü, 18 kurşunla vurularak öldürüldü.

Chamorro'yu Somoza'nın öldürtmüş olması ilk akla gelen ihtimaldi tabiî. Özellikle cinayetin anlamlı bir uyarı niteliği taşıması öngörülerek düşünülmüş gaddarca şeklinden ötürü, hemen hiç kimse bu ihtimalden başkasını aklına getirmedi. Cinayetin temel nedeni, Chamorro'nun ülke içindeki etkinliği değildi. Somoza, ABD'nin gözünde kendisine alternatif durumuna geçen veya geçmiş bulunan birisine karşı ancak böyle davranabilirdi.

Chamorro'nun öldürülmesi önemli sonuçlar yarattı. İlkin, devletle muhalefet arasmdaki ilişkileri alabildiğine gerginleştirdi. İkinci olarak, bu tip «birleştirici» bir önderin yok olması yüzünden burjuva muhalefet içindeki ayrışma alevlendi. Ortamın bu cinayetle birden müthiş gerginleşmesi de zaten ayrışmaya götürücü bir etmendi. Üçüncüsü, Chamorro'nun ölümü, burjuva muhalefetle FSLN arasındaki inisyatif mücadelesinde FSLN'ye avantaj sağladı. «Birleştirici» bir önderden yoksun kalan burjuva muhalefet FSLN karşısında iyice zayıf düştü. Chamorro'nun ölümüyle, Somoza'ya karşı mücadelenin ancak sert ve aktif bir çizgide sürdürülebileceğini çok kişi iyice anladı. Bunun sonucu, böyle bir mücadeleyi yürüten FSLN'ye, işçilerin yanısıra devrimci olmayan burjuva gençlerinin, öğrencilerin, küçük-burjuvaların da akması oldu.

Chamorro'nun 50 binlik büyük bir kitlesel gösteriye ve bir tür küçük çaplı ayaklanmaya dönüşen cenaze töreninde, inisyatif nesnel olarak FSLN'nin elindeydi. Burjuva muhalefet önderinin cenazesinde, Somoza'ya karşı açık tavır almayan birtakım burjuvaların mülklerinin (bankalar, bazı fabrikalar) de Somoza'ya ait binalar ve devlet binaları ile birlikte yakılıp yıkılması bunu gösteriyordu.

UDEL'in 23 Ocak'da yaptığı genel grev çağrısına bu açıdan da bakılmalıdır. Eylem, Somoza rejimini çıkmaza sokma amacının yamsıra, burjuva muhalefetin, FSLN'den geri kalmama çabasımn da bir ürünüydü. Grev, hayli ilginç bir görünüme sahipti. İşçilerle kapitalistler birlikte grev yapıyorlardı. Grev sırasında birçok işçiye ücretleri ödendi.

Greve katılım çok büyüktü. Benzin istasyonu sahipleri, doktorlar, hastane çalışanları, öğretmenler, pamuk işçileri, dükkân ve firma sahipleri, Merkez Bankası çalışanları... çalışan nüfusun yarısı katıldı harekete.

UDEL, bu grevle birlikte daha fazla kendine güven kazandı Somoza'ya istifa çağrısı yaptı. Halkı da demokrasi için mücadeleye çağırdı.

Somoza'nın verdiği cevap ise aşırı ölçülerdeki bir pervasızlığı yansıtıyordu. Somoza, hükümetin istifası, hem Anayasaya hem de halkın eğilimlerine ters düşen bir istektir, diyordu. Bu nedenle istifası sözkonusu olmayacaktı.

Bu sıralarda iyice sertleşen mücadele, Tutucu Parti'yi bile zorlamıştı. Ocak ayında yapılan ve halkın %80'inin katılmadığı yerel seçimlerde Tutucular yer almadılar. Hattâ Tutucular, UDEL'le birilkte, Somoza'nm devrilmesini hızlandırmaktan söz eden bir belge yayımladılar.

2 Şubat'da Rivas ve Granada'daki Ulusal Muhafız kışlalarına saldırı ile başlayan Sandinist atağı, rejime karşı hareketin eylem düzeyini yükseltti. Bir yandan da UDEL ve burjuva muhalefetin etkinliğine sıkı bir darbe indirdi. Özellikle Granada, Rivas, Masaya ve Jinotega'da yoğunlaşan çatışmalar, Masaya'da, özellikle bazı mahallelerde ayaklanan halkın amansız bir direniş göstermesi, Ulusal Muhafızların kenti havadan taramasma, bombalamasına rağmen kentin bir süre ayaklanan halkın denetimine geçmesi, dikkatleri yeniden, artık giderek kitlesel bir nitelik kazanan silâhlı mücadele üzerinde topladı.

Masaya'daki çarpışmalar, Muhafızlarm korkunç bir terörüyle bastırılabildi. Havadan bombardıman dahil her türlü yolu deneyen Muhafızlar, kenti ancak 5 saatte denetim altma alabilmişlerdi. Denetimi tam sağlayabilmek için giriştikleri vahşet yüzünden birkaç saat boyunca kente hiçbir gazetecinin girmesine izin vermemişlerdi.

Halk hareketinin yükselişi ve bu hareketi bastırmakta gitgide daha fazla güçlük çekilmesi, önemliydi. Hele bu hareketi yönlendirebilecek nitelikte ve güçte bir burjuva muhalefetin ortada bulunmayışı, durumu daha da ağırlaştırıyordu. Bu sıralarda Somoza rejiminin çıkmazını iyice gören ABD, bu durumda haliyle yine Somoza'yı güçlendirmeye bakacaktı. Çünkü Nikaragua'da FSLN'yi ve halk hareketini durdurabilecek ondan başka güç yoktu. ABD, bir yandan da varolan gerçekliğe uygun yollar arıyor, burjuva muhalefetle Somoza arasında belli bir uyum sağlamaya uğraşıyordu. Burjuva muhalefete «barışçıl çözümler» öneriyor, görüşmeler ayarlamaya çalışıyordu.

Oysa burjuva muhalefetin geleneksel iktidarsızlığı, olayların içinde, başlıca etmenlerdendi. Muhalefet, Somoza'yı çekilmeye zorlayamıyordu; ama bir hükümet darbesi v.b. yoluyla iktidarı almayı da beceremiyordu. Üstelik yanıbaşında FSLN kitlesel örgütlenmeye yöneliyor, elde ettiği geçici başarılarla, Somoza'yı alt-etmenin biricik mümkün yolunu kendisinin izlediğini kafalara yerleştiriyordu.

Burjuva muhalefetin önayak olduğu grev 17 günde bitti. Somoza'nın muazzam ekonomik gücü, bu kadar geniş çaplı bir grevin bile etkisini kısmen azaltabiliyordu. Grev sona erdiğinde, Somoza, kendinden emin olduğunu yine yüzsüzce açıkladı: «Bu ülkede henüz hiç kimse benimle başa çıkabilecek güçte değil!»

Fakat bu güç hazırlanıyordu. Sandinistler, ülke çapında bildiriler dağıtarak, halkı, polis ve Muhafızların silahlarına elkoyup silahlanmaya çağırıyorlardı. Mart başında Sandinistler, Ulusal Muhafız Kurmay Başkam General Reynaldo Perez Vega'yı kaçırıp öldürdüler. Politik gerilimi müthiş artıran bir olaydı bu.

Burjuva muhalefetin yalpalamalarına karşılık Sandinistlerin tavrı, görüldüğü gibi çok kesin ve netti. Bu onlara önemli avantajlar getirecekti.

MDN, FAO

Fakat yalpalamadan söz ederken bir de burjuva muhalefetle Somoza arasında sallanan banker kesimin tavrına değinmeli. Bankerler, grevlere ve benzeri aktif hareketlere katılmıyor, nesnel olarak Somoza'dan yana çıkmış oluyorlardı. Fakat öbür yandan Somozizmden kendilerinin de zarar gördüğünü iddia ediyorlardı. Gerçi onlar da Somoza'nın keyfî zorbalığına boyun eğme zorunluğuyla karşı karşıyaydılar. Fakat ekonomik işleyiş içinde, Somoza ile en çok çıkar birliğine de onlar sahipti. Bu nedenle yakınmaya en az hakkı olanlardı bankerler. Fakat neredeyse bütün toplumun kendisine karşı birleştiği Somoza'nın yanında görünüp tümüyle tecrit olmak tehlikesi vardı. Muhalefetten kopamazlardı.

Bankerler, görüşlerini yansıtan bir belgede, muhalefete olan «mesafeli» yaklaşımlarını şöyle gerekçelendiriyorlardı: «Halen içinde bulunulan durum ve bu durumda sözkonusu olan perspektifler, özel sektöre, yani sermayeye, gelecekte faaliyetlerini geliştirmesini sağlayacak bir program sunulmasını garantilemiyor.»[3]

[3] Aktaran Bendana, a.g.e., s. 17.

Varolan durumda, bankerlerin önemini artıran birtakım koşullar da vardı. Ne Onikiler ne de UDEL iktidarı alabiliyordu, geleneksel muhalefet partileri de son derece yıpranmışlardı. Bankerler, bu durumda burjuva muhalefetin kendilerine ihtiyacı olduğunu görüyor, işi sürüncemede bırakıyorlardı.

Fakat ne olursa olsun, politik inisyatif olduğu yerde durarak elde edilemezdi. Ağırlıkla bankerlerin eğilimlerini yansıtan Nikaragua Demokratik Hareketi'nin (MDN) 1978 Mart'ında oluşturulması, bu görüşten hareketle gerçekleştirilmiş olsa gerekti. Bu örgütün başında, BANIC ve Amerikan sermayesi ile yakın bağları bulunan Alfonso Robelo Callejas bulunuyordu.

Ancak, gün geçtikçe sertleşen politik mücadele içinde, MDN de mücadelenin «mantığına» tâbî olacak ve bir süre sonra, Somoza'nın devrilmesi talebini açıkça öne sürecekti. FSLN eylem düzeyini yükselttikçe, halk harekete daha büyük oranda katıldıkça; bunlara karşı Somoza'nın Muhafızları, artık tümüyle, soysuz bir caniler sürüsünden başka bir şey olmadıklarını ortaya koyan davranışlarını birbiri ardına sergiledikçe, politik tavır alma sorunu ağırlaşıyor, halk hareketinden ve desteğinden kopmamak için bütün muhalefet güçleri radikalleşiyorlardı.

Nisan ayı, öğrencilerin işgal eylemine sahne oldu. Okulların %80'ini denetimleri altına alan öğrenciler, eylem sonucunda, gözaltındaki bir kadın gerillanın salıverilmesi, siyasal tutukluların nakli, 8 profesörün çalışmaları hakkında soruşturma açılması, hükümete muhbirlik eden hocaların görevlerinden alınmaları, işgal eylemine katılan öğrencilerin kovuşturulmaması gibi taleplerini —sözde de olsa— kabul ettirdiler.

1978 Mayıs'ının en önemli olayı, Frente Amplio Opositor, yani Geniş Muhalefet Cephesi'nin (FAO) kurulmasıydı. MDN, UDEL (dolayısıyla NSP), Onikiler, işçi konfederasyonları, geleneksel muhalefet partileri, hepsi FAO'nun içinde yer aldılar. FSLN de FAO'yu reddetmedi.

ABD'den FAO hakkında gelen görüşler ise pek olumlu değildi. ABD'ye göre bu «cephe» biraz fazla genişti. Bütünlüğü sağlam olmadığından Somoza'nın yerini alabilecek yapıda değildi.

Ancak Nikaragua'daki olaylar, ABD'nin isteğine göre gelişmiyordu elbette. Öğrenciler, Haziran ayı içinde özellikle Matagalpa ve Jinotega'da ayaklanmavari eylemlere giriştiler. Barikatlar kurup Muhafızlarla çarpıştılar. Taşıt araçlarını ateşe verdiler. Olaylar birkaç gün sürdü.

Temmuz başında ise dikkatler yine burjuva muhalefete yöneldi. Ayın 5'inde Managua'da yaklaşık 100.000'lik bir gösteri oldu. Sürgüne gönderilen Onikiler hakkındaki kararın Yüksek Mahkemece bozulması sonucu Onikiler Managua'ya dönmüşlerdi. Dönüşleri sırasındaki gösteriler, Onikilerin prestijini ve önemini epey artırdı.

ONİKİLER GELİYOR

Saray Baskını

Temmuz'da Başkanlık Sarayı ile yanındaki karargâhın (Piyade Okulu) Sandinistlerce bombalandığı yollu haberlerden sonra, Ağustos ayında, bütün dünyanın dikkatini kesin olarak Nikaragua üzerinde toplayan baskın olayı meydana geldi. 22 Ağustos günü, 25 PSLN militanı, Ulusal Sarayı basarak 200 kadar (bazı kaynaklara göre 1000) rehine aldı. Rejimin birçok ileri geleni, İçişleri Bakanı, senatörler (Somoza'nın yeğeni dahil), Ulusal Muhafız komutanının oğlu vardı rehinelerin arasında. Binayı kolayca ele geçiren gerillalar, bu önemli kişileri pencerelerin önüne dizerek kendilerine güvenlik sağlamışlardı. İçeri girip kendileriyle görüşen rahipler aracılığıyla taleplerini ilettiler: Ülkedeki tüm siyasal tu-

tukluların serbest bırakılması; 10 milyon dolar nakit para; rehinelerle birlikte yurt dışına çıkış için bir uçak

Somoza, eylem gerçekleştirildikten sonra yaptığı radyo konuşmasıyla, tüm ülkede sıkıyönetim ilân etti. Fakat bir süre sonra, gerillaların isteklerinin büyük bölümünü kabul ettiğini bildirdi.[4] Bu istekler uyarınca, sayıları çeşitli kaynaklarda 59 ile 83 arasında gösterilen siyasal tutuklular serbest bırakıldı. Bunların arasında Sandinist önder Tomas Borje Martinez de vardı. İstenen paranın yarısı ödendi. Daha ilginç ve önemlisi, gerillaların verdiği bir bildiri, Nikaragua radyosundan bir saat boyunca okundu.

Bildiride, Sandinistlerin tutumu açıklanıyordu kabaca İlkin, ülkede daha önceki dönemlerde yabancı müdahalelerine karşı ve Somoza'lara karşı mücadele etmiş çeşitli kişiler övülüyordu. 1956'da Baba Somoza'yı vuran Perez'den de övgüyle söz ediliyordu. Sonra çeşitli toplumsal güçlerin tavırlarına yönelik bir değerlendirme yapılıyor, malî burjuvazi Somoza rejimi içinde çıkar sağladığından bu rejimle uzlaştığı için suçlanıyor, Onikiler ise «ilerici» olarak nitelendiriliyordu. Yakın dönemde geniş çaplı bir silahlı mücadelenin başlayabileceğini, bu nedenle Halk Milislerinin örgütlenmesi gerektiğini de Somoza'nın radyosundan açıklamış oluyordu Sandinistler, bildirilerinin okunmasıyla.

Baskını gerçekleştiren gerillalar, yanlarında rehinelerle Managua sokaklarından geçerek havaalanına giderken, sokakların, caddelerin iki yanına dizilmiş halkın, Ulusal Muhafız teröründen çekinmeksizin, serbestçe yükselttiği sevgi ve destek sloganları duyuluyordu: «Viva Sandinistas!» Saray Baskını, Tomas Borje'nin de aralarında bulunduğu önemli Sandinistlerin serbest bırakılmasından daha önemli bir kazanç sağlamıştı Nikaragualı devrimci-

[4] Somoza'nın bu tutumu, Ulusal Muhafızların bazı ileri gelenleri arasında hoşnutsuzluk yarattı. Gerillalar karşısında boyun eğilmesine tepki duyan ve Somoza'yı «pasif» bulan bazı subaylar, darbe düzenlemeye kalkıştılar. Ulusal Muhafız Basın Ataşesi Albay Agulles Naranda, «... çok sayıda Ulusal Muhafız kuvveti üyesinin Nikaragua hükümetini devirmeyi amaçlayan bir komployа katıldıkları için tutuklandıklarını» açıkladı (Cum., 30.8.1978). Ayrıca dört albaydan kurulu bir komisyon, komplo konusunu soruşturmak üzere görevlendirilmişti. Ancak başka kaynakların iddiasına göre, bu komplo, birtakım burjuva muhalefet çevreleriyle bağlantı içindeki subayların giriştiği bir işti. Nikaragua'daki özgül ilişkiler gözönüne alındığında birinci ihtimal daha güçlü görünüyor.

lere: Somoza rejimi, halkın ve bütün dünyanın gözü önünde, açıkça yenilerek, *yenilebileceğini göstermişti.* Nikaragua halkı, «Comandante Cero» (Komutan Sıfır) ve gerillaları ile kurtarılan tutukluları taşıyan uçağın Panama'ya doğru yol alışını izlemek için, yüzyıllardır yere eğik duran başını yukarı kaldırdığında, şüphesiz, yaşadığı vahşetten nasıl kurtulabileceğini daha iyi anlıyordu.

Eylül Ayaklanması

Bu nedenle, 9 Eylül günü Masaya, Leon, Chinandega, Esteli ve Managua garnizonlarına kombine bir saldırı ile başlayan ve kısa zamanda çok geniş bir bölgeye yayılan ayaklanma, Sandinistlerle Ulusal Muhafızlar arasında geçen çarpışmalar şeklinde değil, geniş halk kitlelerinin katıldığı bir hareket olarak gelişmişti.

Eylül Ayaklanması, Ulusal Muhafızların şimdiye kadar karşılaştıkları en büyük direnişti. Başkentin 45 km ötesindeki Driamba'da direnme günlerce bastırılamadı. Matagalpa'da, kenti denetimi altına alan halk, Muhafızlara yine uzun süre direndi. Somoza nın oğlunun bizzat yönettiği geniş çaplı bir operasyonla,

kent, havadan yapılan bombardımanlarla yerle bir olduktan ve yüzün üstünde insan öldükten sonra, Matagalpa Muhafızların eline geçti. Ayaklanan halk dağlara çekildi. Bu kentin 70 km uzağındaki Mataguas'da ise halk, bölge Muhafız garnizonunun silahlarına elkoymayı başardı. Somoza kuvvetleri ancak başka yerlerden gelen destekle üstün duruma geçebildiler. Managua'da da Muhafızlara ve askerî taşıtlara saldırılar oldu. Sandinistler bir süre radyoevini ele geçirip yayın yaptılar. Granada, yer yer çarpışmalara sahne oluyordu. Esteli'de gerillalar, Ulusal Muhafız karargâhını ele geçirmeyi başardılar. Aynı sırada Leon ve Chinandega'da da üstünlük Sandinistlere ve onlarla birlikte savaşan halka geçti. Daha sonra, Kosta Rika sınırı yakınındaki Tolua'da, La Virgen ve Catarina'da askerî kışlalar sarılıp alındı. Masaya'da da denetim bir ara halkın elindeydi.

Günlerce süren şiddetli bir savaştı bu. Sonunda Ulusal Muhafızlar üstün geldi. Sandinistler dağlara çekildi.

Somoza'nın ve Muhafızlarının ayaklanma karşısındaki tutumu rezilceydi. Ulusal Muhafızlar ayaklanmaları bastırırken bütün pisliklerini kustular. Ayaklanmacıların eline geçen kentler, gece gündüz uçaklardan taranarak, bombalanarak, havanlarla yerle bir edilerek yıkıntı haline getirilmişti. Ulusal Muhafızların eline geçen yerlerde, dağlara kaçmayı başaramayanlar akıl almaz işkencelere uğruyorlardı. Ayaklanma bastırıldıktan sonra Nikaragua'ya gidip incelemeler yapan Amerikan ülkeleri İnsan Hakları Komisyonu heyeti, Esteli'deki bir kadından, Muhafızların, erkeklerin cinsel organlarını kesip ağızlarına sokmaya varan işkenceler yaptıklarını öğrendi ve açıkladı.

International Heral Tribune ise, «...Esteli'de Ulusal Muhafız kuvvetleri tarafından evlerinden alınan yirmi gencin sorgusuz sualsiz ailelerinin gözü önünde sokakta kurşuna dizildiklerini» belirtiyordu.[5] Ve bu çok özel bir olay sayılmazdı. Somoza, ayaklanmacıların denetimindeki kentlerin bir bir geri alınması buyruğuyla birlikte Muhafızların komutasını tümüyle oğluna verirken, Muhafızlara da «tutsak almamaları» emredilmişti. Bir görgü tanığı, o sırada «Nikaragua'da 12-30 yaşlarında bir erkek olmak suçtu,» diyor.[6]

[5] Aktaran **Cumhuriyet**, «Nikaragua: 45 Yıllık Bir Diktatörlüğün Öyküsü - 1», 4.10.78.

[6] Bendana, a.g.e., s. 26. Daha sonra, 1979 Haziran'ında Managua'daki →

Eylül Ayaklanması birçok bakımdan çok önemliydi.

İlkin, halkın bu çapta bir hareketine şimdiye kadar hiç rastlanmamıştı. Çarpışmaların çapı ve uzunluğu, Sandinistlerin hâlâ sınırlı sayılabilecek sayıdaki gerillalarıyla ve Muhafızların son derece modern donatımıyla karşılaştırıldığında hayli alçakgönüllü kalan silahlarıyla gerçekleştirebilecekleri ölçülerin çok üstündeydi. Sandinistler artık, çarpışmaları başlatan atakları yapan öncüler durumuna gelmişlerdi. Gerisini halk getiriyordu. Hattâ birçok yerde bizzat Sandinist önderlerin de söylediği gibi, kendiliğinden ayaklanmalar meydana gelmişti. Bu açıdan karakteristik bir örneği *In These Times*'da Ron Ridenour vermektedir. Onun söylediğine göre, Masaya'da ayaklanma öncesinde *sadece 8* örgütlü FSLN militanı bulunmaktaydı; sonra «binlerce kişi» onlara katılmış, çarpışmalar günlerce sürmüş ve bir sürü Muhafız öldürülmüştü.[7] *Washington Post*'un 14 Eylül'de yazdığına göre ise, Eylül olaylarında gerillalar genellikle ilk hareketleri yaptıktan bir süre sonra dağlara çekiliyorlar; halk, onların dağıttığı silah ve cephane ile kararlı şekilde savaşmayı sürdürüyordu. Birçok yerde, halkın direnişini ancak Ulusal Muhafızların seçkinleri «Siyah Bereliler» bastırabiliyordu. Yani artık halk, Nikaragua'daki politik-toplumsal mücadelede yerini alıyor, yapması gereken ve yapabileceği biricik şeyi yapıyor, savaşıyordu.

Kime karşı savaşıyordu halk? Bu soru, Eylül Ayaklanmasının ortaya koyduğu bir başka önemli gerçeğe ulaştırır bizi. Eylül'de bütün ülke çapında sergilenen, apaçık, *bir yanda devletin öbür yanda halkın yer aldıkları, devletle halkın cepheleştikleri* bir mücadeleydi. Bu mücadele içinde, devlet, halkm karşısmda açıkça «düşman» rolündeydi. Zaten halkın onu «kendi devleti» olarak görmesi diye bir şeyden hiçbir zaman söz edilemezdi. Eylül Ayaklanması bu gerçeği herkesin gözüne sokarcasına sergiledi. Associated Press muhabirinin röportaj yaptığı Leonlu bir kadın, «Hükümet uçakları kentin her yanını sürekli bomba-

←

çarpışmalar hakkında kendisine soru sorulan, Managua'dan kaçmış bir Amerikalı da aynı şeyi söyleyecekti: «Muhafızlar, Hitler taktikleriyle uzun süre dayanamazlar. Gidip ayrım gözetmeksizin bütün genç insanları vuruyorlar. Sanki 15 ile 25 yaş arasında olmak suç gibi» («The Siege of Managua», **Newsweek**, 25.6.79).

[7] Ron Ridenour, «Young guerillas remember screams», **In These Times**, 29 Kasım - 5 Aralık 1978, s. 9.

ladı,» diyordu. «Bu bir çılgınlık. *Bizi yok etmeye çalışıyorlar.*»[8] Bir halk, bu şekilde bir «biz» ve «onlar» kavramlarını açıkça ifade ettiğinde «onlar»a yol gözükmüş demektir.

«JULIO BURADA DÜŞTÜ»

Eylül Ayaklanması ile ilişkili olarak sözü edilmesi gereken üçüncü nokta, ayaklanmalar sürerken meydana gelen bir olay nedeniyle, komşu devletlerin Nikaragua'daki gelişmelere yaklaşımlarının en açık şekliyle ortaya serilmesi. 13 Eylül'de, Nikaragua uçakları, Kosta Rika topraklarını bombalayarak 10 kişinin ölmesine neden oldular. Gerekçe, Nikaragua'nın Kosta Rika sınırında eylemde bulunan gerillaların sınırı geçerek komşu ülkeye kaçmış olduklarıydı.[9] Bunun üzerine Kosta Rika hükümeti, Ameri-

[8] Aktaran Ergun Balcı, «Yolun Sonuna Gelen Bir Diktatör», **Cumhuriyet**, 20.9.78.

[9] Somoza yönetiminin bu iddiasının doğru olması ihtimali güçlüydü. Çünkü zaten bir kısım Sandinist gerilla Kosta Rika'da üsleniyordu. Ayrıca, birçok kaynakta ileri sürüldüğüne göre, Sandinistlerin Eylül atağı, Muhafızları Kuzeye çekerek, Kosta Rika sınırındaki gerillaların önünü açmak ve sınıra yakın Penas Blancas'ı, Rivas'ı ve belki de Granada'yı ele geçirmek hedeflerini güdüyordu. Bu şekilde oluşturula-

kan Devletleri Örgütü'ne başvurdu ve konunun örgütçe ele alınmasını istedi. Örgüt, bölgeye bir heyet göndermeye karar verdi. Bu arada, Venezuela ile Kosta Rika arasında, «her iki ülkenin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini korumak için kaynaklarını seferber etme, karşılıklı yardım ve işbirliğinde bulunma» amacı güden bir anlaşma imzalandı. Venezuela, ordusu olmayan Kosta Rika'ya beş savaş uçağı gönderdikten sonra yapılmıştı anlaşma. Ayrıca Venezuela Dışbakanı da Kosta Rika'ya gitmişti. İki devletin ortak açıklamasında «Kosta Rika'ya karşı girişilen düşmanca eylemlerin bölgede barışın korunmasını tehlikeye düşürdüğü» belirtilerek, doğrudan doğruya Somoza yönetimi suçlanıyordu. Somoza bu girişimlere, bu iki devletin Sandinistleri aktif biçimde desteklediği iddiasıyla karşılık verdi. 18 Eylül tarihli bir hükümet bildirisinde, Venezuela'nın gönderdiği uçakların, Sandinistlerin Nikaragua'ya sızmasına yardımcı olduklarını ileri sürdü.[10]

Kısacası, Eylül Ayaklanması sırasmda, Somoza'nın komşu ve çevredeki devletlerle düşmanca ilişkileri iyice su yüzüne çıktı.

Dördüncüsü, Ağustos sonlarında, henüz tutumunu belirlememiş olduğunu, Nikaragua'daki güçler arasında bir tür arabuluculuk yapıp yapamayacağını araştırdığmı ve bu güçlerin hepsiyle diyalog sürdürdüğünü açıklayan ABD hükümeti, Eylül'ün ortasında, Somoza'ya, arabuluculuk yapmak istediğini ve bunalıma sürekli bir çözüm getirilmesi gerektiğini bildirdi. Bundan birkaç gün sonra da Kongre, Somoza'ya silah yardımım kestiğini açıkladı. (Bunun, Somoza'nm silahsız kalması anlamına gelmediğini ilerde ABD'nin genel tavrını konu ederken göreceğiz.)

Eylül Ayaklanmasının önemli bir etkisi de uluslararası kamuoyu üzerinde oldu. Ulusal Muhafızların yaptığı vahşetin sergilenmesi, Somoza rejimine karşı bütün dünyada derin bir nefret yarattı. En temel insanî değerlerin bu kadar rezilce ayaklar altına alınması, demokrat, liberal kesimler dahil herkeste, başka koşullarda Sandinistleri —hattâ ayaklanan halkı— «terörist» olarak niteleyip geçecek olanlarda bile, çok büyük tepki uyandırdı. Somoza, ayaklanmaların bastırıldığı kentlere gazetecilerin girme-

←

cak kurtarılmış bölgede, bir geçici hükümet kurulması sözkonusuydu. Fakat Ulusal Muhafızların elit birlikleri, Panamerican Otoyolu'nu keserek Sandinistlerin ilerlemesine engel olabilmişlerdi.

[10] Cum., 17 ve 19.9.78

sini önlemeye çalışarak, ülkede çalışan bütün ulusal ve uluslararası haber kuruluşlarına sansür koyarak, böyle bir tepkinin oluşmasına yardım etti. Eylül ortalarındaki bir hükümet bildirisi, örneğin, bütün haber kuruluşlarının verecekleri haberleri önce Sansür Dairesinin denetiminden geçirmeleri gerektiğini bildiriyor, yerel televizyon kuruluşuna, uydu aracılığıyla yabancı televizyonlara film aktarmaması buyruğunu veriyordu. Birçok gazeteci, çektikleri fotoğraflara elkonduğunu, Managua'daki Intercontinental otelinde kalan yabancı gazetecilerin odalarının didik didik arandığını açıkladılar. Sonuçta Somoza, dünya çapında bir «istenmeyen adam» oldu.

Altıncı olarak, Eylül Ayaklanması sırasında Somoza'nm sarf ettiği birçok söz, onun yönetiminin —ya da tiranlığının— bütün keyfiliğini, rezilce pervasızlığını ortaya koydu. Somoza, Ağustos sonunda Matagalpa ayaklanması başladığı sıralarda, «Nikaragua'da demokrasinin yaşamasını sürdürmek için görevden ayrılmayacağım,» demişti. «Benim istifa etmem, ülkede demokrasiye bağlı olanlara ihanet anlamına gelir.»[11] Aynı sırada, düzenlediği bir basın toplantısında, Somoza, kendisine «Sayın Başkan, çekilmeyi düşünüyor musunuz?» diye soran bir Venezuelalı gazeteciyi tutuklattı. Somoza, ülkesinin halkının büyük oranda katıldığı ayaklanmalardan «uluslararası komünizm»in sorumlu olduğunu yineleyip dururken, bir yandan da bu iddiasını daha somut hale getiriyordu. Nikaragua'daki karışıklıkları Latin Amerika'daki komünist örgütler çıkarıyor, diyordu Somoza. Ona göre Kolombiya'da «M-19» adlı bir gerilla örgütü vardı ve bu, kendisini devirmek istiyordu.[12] Yine Eylül başında, üç Batılı gazeteciye yaptığı açıklamalarda, Somoza, «konuşma sanatı»ndaki beceriksizliğini sergiliyor, konuşma insanlara özgü bir yeti olduğundan, herhalde, birçok gerçeği ortaya döküyordu. Matagalpa'daki halk ayaklanması denetim altına alınamadığı bir sırada, Somoza, ülkesinin sadece 7 kentinin kendisine karşı direnişlere sahne olduğunu, geri kalan 130 kentin, dolayısıyla halkın %60'mın kendisinden yana olduğunu, «bu yüzden», çekilmesinin sözkonusu olamayacağını söyledi. 1981'e dek çekilmem, dedi. Ayrıca, herhangi bir taviz vermeyeceğini, çünkü «...direnişçileri hoşnut edecek tek reformun istifa etmesi olduğunu» itiraf etti. Konuşmasının sonunda ise, gerçekten ender rastlanır bir arsızlıkla, halkm, «kendisine mü-

[11] Cum., 31.8.78.

[12] Cum., 1.9.78.

teşekkür olması gerektiğini» ileri sürdü.[13] Eylül'ün ortasında, düşman işgaline karşı savaşan «soylu» bir Feldmareşal havasında, «Sandinist gerillaları isterse barışı kabul ederiz, aksi halde sonuna kadar savaşacağız,» diyecekti[14] Eylül Ayaklanması bastırıldıktan sonra ise iyice yüksekten atıp tutmaya başladı. Ekim bşmda AP ajansına verdiği demeçte, «ülkedeki olaylara son vermek, Nikaragua'yı komünistlere karşı ve tüm Orta Amerika'yı ekonomik kargaşaya karşı korumak istediğini» söyledi. Asıl cevheri ise, «Nikaragua'yı yönetebilecek yetenekte tek kişinin ken-

«MÜTEŞEKKİR OLMAYANLAR MI VAR?»

disi olduğunu» iddia ederek yumurtladı. Bunun nedeni, Somoza'ya göre, «partisinin iyi örgütlenmiş olması, polis ve Ulusal Muhafızların kendisine bağlı olmaları»ydı. «Nikaragua'ya baskı yapanlar, Orta Amerika'daki 20 milyon insana baskı yapmış oluyorlar,» diyordu Somoza. «Nikaragua ekonomisinin çökmesi halinde, Orta Amerika'mn öteki ekonomilerinin de çökmesinin kaçı-

[13] **Milliyet**, 3.9.78.
[14] **Cum.**, 14.9.78.

nılmaz olacağı»nı da ekliyordu. Bir yandan, 1981'e kadar iktidarda kalmaya «kararlı» bulunduğunu açıklarken, öbür yandan da bir anda güleryüzlü oluveriyor ve muhalefet için, «Onlar iyi insanlar,» diyordu, «ancak kendi yandaşlarını biraraya toplayabilecek ve seçimler için örgütlenebilecek güçte değiller.»[15]

Son olarak, Eylül Ayaklanmasının muhalefet üzerindeki etkilerine değinilmeli. Bu konuda ilk belirtilmesi gereken, Sandinistlerin konumundaki hayatî değişikliktir. Sandinistler, yıllardır sürdürdükleri mücadelenin çok önemli bir aşamasına ulaşmışlardı Eylül'deki rolleriyle: *Ayaklanma halindeki bir halkın örgütlü öncüsü* olmuşlardı. Artık sırf kendisi dinamik olan, geniş halk kitlelerini politize etmeye, harekete geçmeye doğru yöneltmek için çalışan, «kışkırtıcı» bir öge değillerdi Sandinistler. Kitle çalışması ve halkla bağlar kurmaya merkezî önem veren stratejik tespitlerinin hayatîliğini somut olarak görüyorlar; bu tespitler doğrultusunda çalışmış olmanın meyvelerini topluyorlardı. Özlemlerinin ilk ana bölümü gerçekleşmişti.

Ayaklanma sırasında, genel muhalefet hareketi içindeki ilişkiler açısından önem taşıyan bir olgu da, Kosta Rika sınırında ele geçirilen birtakım yerlerin bir «kurtarılmış bölge» halinde biraraya getirilmesi ve savunulmasından (yukarda değinmiştik) söz eden bir açıklamanın yapılışıydı İşin önemli yanı, bu yöndeki açıklamayı yapan, bir Sandinist önderi değil, Nikaragua Üniversitesi eski rektörü Tunnerman'dı. Tunnerman, böyle bir kurtarılmış bölgede bir geçici hükümet kurulabileceğini söylemiş, kendisinin böyle bir hükümette görev alabileceğini de eklemişti. Onikiler üyesi Tunnerman'ın sözleri, mücadele stratejisi açısından Sandinistlerle Onikiler arasında oluşan yakınlığı açığa vuran önemli bir gösterge sayılabilirdi.

Genel Grev ve Uzlaşma-Uzlaştırma Çabaları

Eylül Ayaklanması, FAO'nun 24 Ağustos'da yaptığı çağrı ile başlayan genel grevle birlikte sürüyordu. Greve yine işçiler ve kapitalistler katılıyordu. Fakat bu kez işçiler, geçen genel greve oranla daha ön plandaydılar. Ticaret Odaları Konfederasyonunun yaptığı açıklamaya göre, katılım, başkent dışında %90, Managua'da ise %70-75 dolayındaydı.

[15] Cum., 5.10.78.

Somoza'nın grev sırasındaki tepkileri, Nikaragua'daki özgün ilişkileri anlayamadığımız sıralarda hepimizin şaşkınlığını uyandıracak nitelikteydi. Greve katılan işçi, aydın, tüccar vb. herkese karşı uyguladığı yoğun terörün[16] yanısıra grevin ilk haftası çıktı-

«HOŞNUTSUZLARIN SAYISI GÜN GEÇTİKÇE AZALIYOR.»

ğında, 40.000 küçük işadamını barındıran Ticaret Odaları Konfederasyonunu kapattı. Konfederasyon, grevi desteklediğini açıklamış, üyelerini katılmaya çağırmıştı. Bunun ardından Somoza,

[16] «Nikaragua Ticaret Odası üyelerinden Noel Rivas Gasteazoro iki hafta önce bir akşam evinde otururken kapı çalındı. Bir kazan gibi kaynayan ülkede herkes gibi kuşku içinde olan Rivas, kapıyı açmadan önce yan pencereden dışarıya bir göz attı. Kapıda ellerinde otomatik silahlı altı Ulusal Muhafız bekliyordu. Rivas, derhal arka kapıdan bahçeye çıkarak bir arkadaşının evine sığındı. Kaçarken gerisinde silah sesleri duydu. Ulusal Muhafızlar otomatik silahları ile evi tarıyorlardı. Rivas'ın şansı yardım etmişti. Ancak Rivas gibi şanslı olmayan pek çok kişi diktatör Somoza'nın adamlarının kurşunları altında can vermiştir. Rivas'ın suçu ise, ülkede Somoza'ya karşı ilan edilen genel grevi destekleyen Ticaret Odası üyesi olmasıydı» («Nikaragua: 45 Yıllık...», a.y.).

daha da ilginç bir şey yaparak, bir zamanlar kendisinin de hayli yararlandığı Gelişme Kurumu'nu kapattı. 700 büyük-burjuvayı karşısına alan bir girişimdi bu. Bununla da kalmadı. Aralarında bu iki kuruluşun ileri gelenleri ile birlikte kendi kuzeni ve eski bakanlardan Radolfo Sarosa Guerra ile Coca Cola'nın müdürü Radolfo Portocarrero'nun da bulunduğu, önemlice bir bölümü en önde gelen işadamlarından oluşan 700 kişiyi tutuklattı. Somoza'nın basın sekreteri, Başkanın devrilmesini isteyen kişiler «tutuklanmıştır, tutuklanmaktadır ve tutuklanmaya devam edecektir» diye bir açıklama yaptı.[17]

Fakat Somoza-burjuva muhalefet çelişkisi böyle keskinleşir, ayaklanmalar bütün ülkeyi sararken, FAO, hiç de bu duruma uyarlı bir tutum takmmadı. Bir süre sonra FAO grevi durdurdu. Oysa genel olarak muhalefetin en etkin dönemi yaşanıyordu (aslında «oysa» yerine «çünkü» demek daha doğru olabilir; burjuva muhalefetin, sürekli olarak izlediği, şişi de kebabı da yakmama tavrının bir ürünü değil miydi, grevin durdurulması?)

FAO'da toplanan burjuva muhalefetin davranışını belirleyen birkaç etmen sözkonusuydu.

Bir kez, bizzat «grevci» burjuvaların da ekonomik faaliyetlerinin bağlı bulunduğu kanallar (çeşitli bürokratik işlemler, krediler, v.b.) Somoza tarafından denetlenebiliyordu. Örneğin Eylül'ün ilk günlerinde Merkez Bankası'nın yaptığı bir açıklama, işadamları üzerinde etki yapmış olmalıydı. Merkez Bankası açıklamasında, «genel grevin yol açtığı çıkmaz nedeniyle» bundan böyle «özel kuruluşlarca açılan kredilerin sorumluluğunun üstlenilemeyeceği» bildiriliyordu[18]

FAO'nun mücadeleyi yavaşlatma tavrında, ABD'nin de etkisi vardı. ABD. bir süre tavır saptamakta güçlük çektikten sonra, Eylül sonunda, Nikaragua sorununa çözüm bulma amacıyla «dostane girişimlerde» bulunmaya karar verdiğini açıkladı. Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) üyesi ülkelerin de aynı yönde çaba göstermelerini istedi. Somoza'ya, kendisinin, Guetemala'nın ve Dominik'in arabuluculuk yapmasını önerdi. ABD'den William Bowdler, Guetemala'dan Alfredo Opioas ve Dominik Cumhuriyeti'nden Ramon Encilio Jimenez arabulucular olarak görevlendirildiler. Somoza bu üç arabulucuyu kabul etti. Öte yandan Kosta Rika, Panama, Venezuela ve Küba'yı suçlamayı, bu devletlerin «iki haf-

[17] Cum., 8.9.78.
[18] aynı yerde.

ta süren çarpışmalarda Nikaragualıların ölümünden suçlu» olduklarını iddia etmeyi sürdürdü.[19]

Ülke içine yönelik olarak ise, Somoza, bir yandan durumunu sağlama alıyor, bunun için gerekli önlemleri yürürlüğe koyuyordu, öbür yandan muhalefetle görüşebilmek için zemin yaratmaya çalışıyordu. Sıkıyönetimi ve ülke çapında sokağa çıkma yasağını uzatıyor; buna karşılık, basına konan sansürü kaldırıyor OAS ile yabancı basın gözlemcilerinin izleyebileceği serbest genel seçimler düzenlemeye hazır olduğunu söylüyordu.

Bu sırada Somoza, ayaklanmayı aslında gerçek anlamda bastıramadığını, Sandinistlerin taktik bir geri çekilmelerinin sözkonusu olduğunu biliyor, bu nedenle Ulusal Muhafızların sayısının 15 bine çıkarılacağını, ulusal savunma bütçesinin %10-20 oranında artırılacağını ilan ediyordu (o anda, son ayaklanmada ölenler sayılmazsa 7.500 Muhafız vardı). Fakat sağladığı üstünlüğün geçici niteliğini örtbas etmek için de, «Eğer,» diyordu, «Genişletilmiş Muhalefet Cephesi ülkede savaşı başlatmadan istifa etmediysem, ayaklanma girişiminin üstesinden geldikten sonra istifam için herhalde daha az neden var.»[20]

Somoza'nın, ABD öncülüğündeki arabuluculuk çabalarına karşı olumlu tavır alması, sansürü kaldırması ve seçimler yapılacağım açıklaması, uzlaşmaya dünden hazır muhalefet kesimlerinde soruna görüşmelerle çözüm bulma eğiliminin yenilden güçlenmesine yol açmıştı. Ama ne olursa olsun, muhalefetteki hiçbir güç, halkın tümü tarafından desteklenen Sandinistlerin ve Onikilerin etkinliğinin üstesinden gelmeyi başaracak halde değildi.

Somoza'nın uzlaşmaz tutumu nedeniyle uzlaşmacı muhalefet görüşmelerden bir sonuç çıkaramadı. Kasımın ilk haftası sona ererken, görüşmelerin tıkandığı açıkça belli olmuştu. Somoza'nın «istifama şimdi daha az neden var» yollu sözleriyle aynı sırada, FAO bir açıklama yaparak, «hükümetin, halk ayaklanmasını kaba kuvvet ve vahşetle bastırdığını» belirttikten sonra, Somoza'nın çekilmesinin «vazgeçilmez koşul» olduğunu, «Nikaragua halkının, Somoza ve onun rejimi ile hiçbir uzlaşmayı kabul etmeyeceğini» bildirmişti[21]

FAO'nun bu kararlı görüntüyü vermesi, aslında büyük ölçüde buna zorunlu olduğundandı. Çünkü Somoza ile görüşmeler sü-

[19] **Cum.**, 1.11.78.
[20] **Cum.**, 7.11.78.
[21] **a.y.**

rerken, FAO içindeki «sağ güçler»in yeterince kararlı davranmadıkları ve Sandinistleri dıştalayan bir çözüm için çalıştıkları gerekçeleriyle Onikiler FAO'dan ayrılmıştı. Onlarla birlikte liberaller ve NSP de ayrıldı. Nikaragua Sosyalist Partisi kendi türünden partilerden farklı denebilecek bir tutumla, «silahlı mücadeleye katılacağını» açıkladı.[22] FAO'dan kopanlar arasında iki sendikal üst örgüt de bulunuyordu.

Onikilerin ve ötekilerin ayrılması, FAO'da kalanlar (aslında neredeyse sadece Tutucu Parti kalmıştı burada) üzerinde muazzam bir baskı oluşturdu. Ayaklanmaya hazır kitlelerle en yakın bağları olanların katılmadığı bir «çözüm» ne kadar çözüm olabilirdi? Muhalefetin, kitlesel bağlara sahip ögelerinden kopulduğunda, herhangi bir çözümü gerçekleştirme imkânı var mıydı?

Somoza ile görüşmelerin başlatılması, aslında Onikilerin de FSLN'nin de onayından geçmiş görünüyordu başlangıçta. Elbette Somoza'nın istifası kesin koşuluyla. Görüşmeler sırasında çözüme götürücü bir öge olarak, muhalefet, üç kişilik bir komisyon kurmuştu (bu, «geçici hükümet» olarak da adlandırıldı çeşitli çevrelerce). Komisyonda Onikilerden Sergio Ramirez Mercado, UDEL Başkanı Rafael Cordoba Rivas ve MDN önderi Alfonso Robelo Callejas bulunuyordu. FSLN'den temsilci yoktu. Ancak bu komisyonun savunacağı ilkeler arasında, FSLN'nin Nikaragua'da tek yasal askerî güç olarak tanınması ve ABD'nin, FSLN'yi tecrit etmeye yönelik çabalarına karşı durulması yer alıyordu.

FSLN bu arada FAO ile bir formül üzerinde anlaşmaya varmıştı. Sözkonusu formüle göre, ülkede «çoğulcu, halkçı, demokratik bir hükümet» oluşturulacak ve «sosyalist bir ekonomi kurulmayacak»tı.[23] FSLN'nin tutumu, anlaşılır nedenlere dayanıyordu Bir yanda, Somoza kuvvetlerine karşı biricik etkili silahlı güç olma konumunu sürdürür ve halk desteğini gün geçtikçe pekiştirirken, öbür yanda ustaca bir taviz politikasım yürütüyor, o da «tecrit olmamaya» çalışıyordu. Daha 16 Eylül'de *Washington Post*, ABD elçisinin Somoza ile görüştüğünü, Nikaragua'nın Kuzeydoğusundaki «Amerikan yurttaşlarını kurtarma» amacıyla bir mü-

[22] Bu ilginçti tabiî. «Komünist» partisi, aylardır kan gövdeyi götürüyorken, burjuvalarla ileri demokrasicilik oynamak uğruna resmî olarak silahlı mücadeleden yana tavır almamıştı demek ki!?!...

[23] R. Ridenour, «Talks open amidst continued fighting», **In These Times**, 8-14 Kasım 1978, s. 10.

dahalede bulunmaktan söz ettiğini yazmıştı. Kuzeydoğu Nikaragua'da «kurtarılması» gereken ne kadar «Amerikan yurttaşı» vardı bilmiyoruz, ama bu bölgede Sandinistlerin etkin olduğu gerçekti. FSLN, ABD müdahalesi gibi bir tehlikeyi, burjuva muhalefetle arasındaki mesafeyi açmayarak savuşturmaya çalışıyordu. Böylelikle ayrıca FAO içindeki Hristiyan, liberal ögeler arasında da destek buluyordu.

Bu açıdan Onikilerin tutumunun FSLN'ye epey yararı oldu. Onikiler, «bundan böyle kendimize Sandinist diyeceğiz» yollu açıklamalarıyla nesnel olarak FSLN'ye yardımcı oldular. Örneğin, tam görüşmelerle, masa basında getirecek çözümlere dikkatleri yönelten manevralar yapıldığı sırada, Onikilerden Casimiro Sotelo, böyle hesapların ancak «silahlı mücadelenin yeniden canlanması» sonucunu doğurabileceğini söyledi.[24]

FAO cephesinde durum hiç de iç açıcı değildi. Cephe'den kopanlar, etkinlik ve inisyatifi de birlikte götürmüşlerdi. FAO, Somoza ile yapılan ve son derece ciddiyetsiz, hattâ komik geçen görüşmelerin içine battı. Kasım ayındaki görüşmelerin çıkmaza girmesinden sonra «keskin» açıklamalar yapıyordu gerçi. Tutucu Parti önderi Alvaro Chamorro, «Muhalefet Cephesi'nin bu (Somoza'nın çekilmesi) isteği, Nikaragua'ya barış ve düzenin geri getirilmesi için zorunludur,» demişti Kasım ortalarında.[25] Ama yine de, FAO, uluslararası arabulucular heyetinin önerilerini formüle etmesinden sonra, görüşmeler labirentine dalmaktan çekinmedi.

Aralık başında uluslararası arabulucu heyet, önerilerini açıkladı. Bu önerilerde Somoza'nın çekilip çekilmeyeceğinin 1978 başlarında yapılacak bir halk oylaması ile saptanması öngörülüyordu. Bu ana kadar, çeşitli partilerden oluşacak bir hükümet başta bulunacaktı.

Bu önerilerin getirilmesinden önce, Amerikan Temsilciler Meclisi'ndeki Somoza yanlılarından John Murphy, Somoza'nın, halk oylaması önerisini kabul edeceğini, oylamadan çıkan sonuca göre, istifa edebileceğini açıklamıştı. Fakat Somoza'nın aynı sıralardaki açıklaması hiç de bu yönde değildi. Üstelik çok da komikti. Somoza, halk oylaması yapılmasını kabul edebileceğini, «ancak» oylamadan sonra iktidarı şu anki muhalefetle paylaşmala-

[24] a.g.e., s. 9.
[25] Mill., 16.11.78.

rı gerektiğini söylemişti. Ayrıca, halk oylamasının sonuçlarının, «kendisinin 1981 yılına kadar Başkan kalmasını etkileyemeyeceğini» belirterek,[26] kara mizahta kendisinden hiç beklenmeyecek bir yeteneği olduğunu kamtlamıştı.

Uluslararası arabulucu heyetin önerilerini getirmesinin ardından. Somoza bunları kabul ettiğini açıklayınca, önerilerde halk oylamasına kadar Somoza'nın başta kalmaması öngörüldüğünden, muhalefetten de önerilere olumlu yaklaşanlar oldu. Somoza, Aralık başında yaptığı bir radyo konuşmasında, halk oylamasını kabul ettiğini açıklamıştı. Fakat bunu öyle birtakım lâflarla anlatmıştı ki, açıklaması, istenildiği tarafa çekilebilirdi. Halk oylamasının aleyhinde sonuçlanması halinde hemen çekilmeyeceğini, buna karşılık genel seçimler çağrısı yapacağını, seçimlerle kurulacak yeni parlamentonun, kendisinin yerini alacak Devlet Başkanını seçeceğini söylemişti. Sonucun tâyin edilmesini seçimlere bıraktığından, Nikaragua'da da seçimler genellikle yoğun bir denetim altında geçtiğinden, bir hayli şüpheli, karanlık bir gelecek tablosu ortaya çıkarıyordu, Somoza'nın formülasyonu. Ayrıca «hemen» çekilmeyeceğim, derken, ne kadar bir süre başta kalmayı öngördüğü de belli değildi tabiî. Fakat Somoza, bu açıklaması dolayında, kendisinin anlaşmaya eğilimli olduğunu belirtir bir hava yaratmaya çalışıyordu. Uzun zamandır yanaşmadığı halk oylamasını şimdi nasıl olup da kabul ettiğini soran bir gazeteciye, «Politikada, sadece ırmaklar tersine akmaz» şeklinde cevap vermişti.[27]

Sonuçta, kendisinin gerçekten canı nereye isterse oraya «akacağını» ortaya koydu. Kasım ayı içinde ve Aralık başında, karşı karşıya bulunduğu yoğun uluslararası baskı nedeniyle, görünüşte birtakım tavizler vermiş, ama sonra, iktidarı elinden bırakmamaya kararlı olduğunu göstermişti. 27 Aralık'da ABD Dışbakanlığı, Somoza ile muhalefet arasında arabuluculuk yönünde sürdürülen girişimlerin «ciddi bir yenilgiye» uğradığını açıkladı. Somoza önerileri reddediyordu.

Bu, doğal olarak, kararlı muhalefet saflarında bir toparlanmaya yol açtı. 1978 Şubat ayında, Onikiler, Birleşik Halk Hareketi (MPU) ile biraraya geldi. MPU, çeşitli kitle örgütlerinin oluşturduğu bir birlikti; 22 kadın, öğrenci ve işçi örgütünü kapsıyor-

[25] **Cum.**, 19.11.78.
[27] **Mill.**, 2.12.78.

du. Onikilerle MPU'nun birleşmesiyle Ulusal Yurtsever Cephe (FPN) doğdu. FPN, uzlaşmacı FAO ile Sandinistler *arasındaki* konumu nedeniyle büyük öneme sahipti.

«Genel Saldırı»ya Doğru

FPN'nin oluşmasından sonra Sandinistler, ayrı ayrı tekil eylemlere ve bazı bölgelerde açık çarpışmalara devam ettiler. Sandinistlerin askeri etkinliğinde belirli bir artış sözkonusuydu. Managua'nın 90 mil kadar kuzeyindeki Condega yakınlarında bir Ulusal Muhafız uçağının düşürülmesi bunu ortaya koyuyordu. Nisan ayı içinde çarpışmalar yine yayılmaya başladı. Esteli halk güçlerince alındı. Somoza'nın «tatil» gerekçesiyle ABD'ye gitmesinden sonra Sandinistler Esteli'ye ani bir saldırı düzenlemiş ve kenti ele geçirmişlerdi. Ulusal Muhafızlar yaklaşık 1 hafta karadan-havadan bombaladıktan sonra girebildiler Esteli'ye. Günlerdir bebekler için bile ekmek ve su bulamayan Esteli halkının kente giriş çıkışını kesen Muhafızlar, alışkanlıkları gereği, yine en korkunç vahşet sahnelerini sergilediler. Halk, ancak dükkânlardaki mallara elkoyarak sağlayabiliyordu yaşamak için gerekli maddeleri. Kent yerle bir olmuş, 10 bin kişi evsiz kalmıştı. Nikaragua'daki Kızılhaç Başkanı Sndoval'ın açıklamasına göre, Esteli halkına yardım için getirilen yiyecekler, Muhafızlar tarafından yok edilmekteydi. Soykırımı daha etkin kılmak için ambulansların kente giriş çıkışı bile yasaklanmıştı.

Bunlar olurken, ABD'de tatil yapan Somoza, özellikle bu «tatil» olayının yarattığı çağrışım nedeniyle kendisine yöneltilen sorulara kızıyor, «Ben Şah değilim,» diyordu. «Şah bir hanedan varisiydi. Bense seçimle işbaşına gelmiş bir devlet başkanıyım.»[28] Somoza, bu tartışmasız gerçeğe Şah'la arasındaki ayrımı gösteren başka olgular da ekliyordu. Bir kere o, Şah gibi, halkın çoğunluğunca istenmiyor değildi: «Nikaragua halkına güveniyorum. Onlar Sandinist gerillaları ile değil benimle birlikte!»[29] Üstelik, ülkesi üzerindeki denetimi de yitirmemişti. Gitgide yayılan ayaklanmalar bu gerçeği gözardı etmemeliydi. «Sandinist gerillaları son kartlarını oynuyorlar»dı.[30]

[28] **Cum.**, 11.4.79.
[29] **Cum.**, 12.4.79.
[30] **a.y.**

du. Onikilerle MPU'nun birleşmesiyle Ulusal Yurtsever Cephe (FPN) doğdu. FPN, uzlaşmacı FAO ile Sandinistler *arasındaki* konumu nedeniyle büyük öneme sahipti.

«Genel Saldırı»ya Doğru

FPN'nin oluşmasından sonra Sandinistler, ayrı ayrı tekil eylemlere ve bazı bölgelerde açık çarpışmalara devam ettiler. Sandinistlerin askeri etkinliğinde belirli bir artış sözkonusuydu. Managua'nın 90 mil kadar kuzeyindeki Condega yakınlarında bir Ulusal Muhafız uçağının düşürülmesi bunu ortaya koyuyordu. Nisan ayı içinde çarpışmalar yine yayılmaya başladı. Esteli halk güçlerince alındı. Somoza'nın «tatil» gerekçesiyle ABD'ye gitmesinden sonra Sandinistler Esteli'ye ani bir saldırı düzenlemiş ve kenti ele geçirmişlerdi. Ulusal Muhafızlar yaklaşık 1 hafta karadan-havadan bombaladıktan sonra girebildiler Esteli'ye. Günlerdir bebekler için bile ekmek ve su bulamayan Esteli halkının kente giriş çıkışını kesen Muhafızlar, alışkanlıkları gereği, yine en korkunç vahşet sahnelerini sergilediler. Halk, ancak dükkânlardaki mallara elkoyarak sağlayabiliyordu yaşamak için gerekli maddeleri. Kent yerle bir olmuş, 10 bin kişi evsiz kalmıştı. Nikaragua'daki Kızılhaç Başkanı Sndoval'm açıklamasına göre, Esteli halkına yardım için getirilen yiyecekler, Muhafızlar tarafındn yok edilmekteydi. Soykırımı daha etkin kılmak için ambulansların kente giriş çıkışı bile yasaklanmıştı.

Bunlar olurken, ABD'de tatil yapan Somoza, özellikle bu «tatil» olayının yarattığı çağrışım nedeniyle kendisine yöneltilen sorulara kızıyor, «Ben Şah değilim,» diyordu. «Şah bir hanedan varisiydi. Bense seçimle işbaşına gelmiş bir devlet başkanıyım.»[28] Somoza, bu tartışmasız gerçeğe Şah'la arasındaki ayrımı gösteren başka olgular da ekliyordu. Bir kere o, Şah gibi, halkın çoğunluğunca istenmiyor değildi: «Nikaragua halkına güveniyorum. Onlar Sandinist gerillaları ile değil benimle birlikte!»[29] Üstelik, ülkesi üzerindeki denetimi de yitirmemişti. Gitgide yayılan ayaklanmalar bu gerçeği gözardı etmemeliydi. «Sandinist gerillaları son kartlarını oynuyorlar»dı.[30]

[28] Cum., 11.4.79.
[29] Cum., 12.4.79.
[30] a.y.

Ortada bir «son kart» vardı gerçekten. Ama bunun Sandinistlerin son kartı olmadığını görmemek için bakmamak gerekirdi. Sandinistlerin «kartları», öyle çok sayıda çoğaltılmıştı ki, bütün halk bunları taşıyordu elinde.

Esteli direnişinin kırılmasından sonra Masaya karayolunda, Leon'da ve Managua'da olaylar gelişmiş, başkentte bir grup çiftçi ile bir grup kadın, Ulusal Muhafız terörünü protesto etmek amacıyla OAS binası ile Birleşmiş Milletler binasını işgal etmişlerdi. Esteli'de iki doktor ve bir hemşirenin Muhafızlarca öldürülmesini protesto eden doktorlar, öğretmenler, öğrenciler grev, boykot halindeydiler. Muhafızlar, özellikle başkentte ev ev aramalar yaparak, hoşlarına gitmeyen, «Sandinist olması ihtimali» bulunan herkesi öldürmeye başlamışlardı[31]

Muhafız terörü, Somoza'nın hırçınlaşmasına paralel olarak yükseliyordu. Somoza, ABD'nin artık kendisini iyiden iyiye gözden çıkardığını anlamanın getirdiği, yalnızlık anında iyice belirginleşen «*doğal*» kendini savunma içgüdüsüyle davranıyordu. Birleşik Devletler'deyken yaptığı bir açıklamada Amerikan hüküme-

[31] «... Condega kentinde Ulusal Muhafızlar iki kadını ve bunlara ait 6 çocuğu öldürmüşlerdir. Bildirildiğine göre, Condega'da iki ailenin evine giren askerler uyumakta olan kadınları ve yaşları 1 ile 15 arasında değişen altı çocuğu öldürmüşlerdir. Evin erkeklerinin kaybolduğu haber verilmektedir» (**Cum.**, 5.5.79).

moza'ya karşı genel ve son saldırının başlangıcıdır,» diye bir açıklama yapmıştı.[33] Yine FSLN'nin bir açıklamasında, «Somoza'yı devirmek ve Nikaragua'ya özgürlüğü getirmek için uzun zamandır sürdürülen çarpışmaların artık kesin taarruza dönüştüğü bir gerçektir,» deniyordu.[34]

Sandinistler daha 29 Mayıs günü, bir hafta sonra genel saldırıya geçeceklerini duyurmuşlardı. Bu, gerilla savaşının mantığına uymayan bir tutumdu aslında. Sandinistler, artık ani baskından sağlayabilecekleri yararları rahatlıkla gözardı edebiliyorlar ve düzenli bir savaş içindeymişcesine «taarruz günü»nü açıklıyorlardı. Bu da o sırada eriştikleri gücü ve ne kadar kendilerinden emin bir duruma geldiklerini en açık şekilde gösteren bir kanıttı.

Ancak bundan önce, Somoza'nın birtakım çırpınışları görüldü. Radyodan hükümet bildirileri ve Ulusal Muhafızların açıklamaları dışında, olaylara ilişkin herhangi bir söz söylenmesini yasakladı, bütün haber programlarını kaldırttı. Son bir çabayla, OAS'a başvurarak, «gerillalara yataklık eden» Kolombiya ile Venezuela'nın kınanmasını istedi. Ayrıca Nikaragua Dışbakanı'nın yaptığı bir açıklamada, Kosta Rika'dan, sınır kenti Penas Blancas'a roket ateşi açıldığı, Salinas Körfezinde demirli bir hücumbotun da tarandığı ileri sürülüyor, Kosta Rika'nın protesto edileceği bildiriliyordu.

Kosta Rika'ya karşı tavır giderek sertleşti. Somoza, gerillaları barındırdığı ve onlara yardım ettiği gerekçesiyle bu ülkeye savaş açabileceklerini söyledi. OAS'ın, Kosta Rika'nın «ikiyüzlü ve sinsi» davranışlarına bir son vermemesi halinde böyle bir savaşın «önlenemeyeceğini» belirtti. Somoza, «Cumhurbaşkanı Rodrigo Carazo'nun hükümeti,» dedi, «uluslararası üçyüz gerillanın, bu haftanın başında Nikaragua'yı istilasına göz yummuştur. Şu ana dek, Amerikan Devletleri Örgütü'nün sınır boyunca gözlemci bulundurması, Kosta Rika'nın Sandinist gerillarıyla işbirliğindeki tırmanmayı bir ölçüde sınırlı tutmuştur. Şimdi, yeni bir kan banyosunu ve Orta Amerika'da bir savaşı önlemekte, Amerikalılar arası karşılıklı yardım antlaşmasına güveniyoruz.»[35] Somoza ayrıca, ABD hükümetini de eleştiriyor, ona kırgınlığını dışa vuruyordu. «Başkan Carter'ın son yıllardaki siyaseti,» diyordu So-

[33] **Gün.**, 1.6.79.
[34] **Cum.**, 1.6.79.
[35] **Cum.**, 4.6.79.

moza, «İnsan Haklarını korumaktı, ama Başkan Carter bu siyaseti uygulamayarak Nikaragua'da İnsan Haklarının durumunu güçleştirdi.»[36]

Aslında haklıydı Somoza; çünkü Carter bir tek kez olsun ağzını açıp, Ulusal Muhafızların halkın üzerine bomba yağdırmasını İnsan Hakları açısından doğru bulmadığını belirtir bir söz etmemişti. Ama Somoza'nın kasdettiği bu değildi herhalde.

Her neyse, Somoza, ABD hükümetine çok güceniştı. «Aslında hiçbir Amerikan hükümeti, Nikaragua'ya karşı Başkan Carter kadar saldırgan davranmamıştır» diyordu. Kısa bir süre sonra, daha yüksek sesle ağlamaya başlayacaktı: «Amerikan ulusunun bana yardım etmesini istiyorum. Bu onlara 30 yıl boyunca komünizm ile yaptıkları mücadelede her şeyimle yardıma koştum. O fedakârlıklarımın şimdi geri ödenmesi gerekir.»[37]

Bu savaşlar içersinde, özellikle Kosta Rika sınırına yakın Güney bölgelerinde, Nikaragua'daki mücadele uzun yıllardır başka hiçbir halk mücadelesinin kazanamadığı bir özelliği elde edecekti. Somoza son zamanlardaki açıklamalarında ısrarla vurguladığı «uluslararası gerillalar» konusunda haksız değildi. Sandinistlerin ve Nikaragua halkının, Kolombiya, Venezuela, Panama ve başka yerlerden gelen gönüllülerin oluşturduğu «Uluslararası Tugay»larca desteklendiği doğruydu. Panama'nın Sağlık Bakan vekili Hugo Spadafora ve eski Cezayir elçisi, topladıkları gönüllülerle «Victorio Lorenzo Tugayı»nı oluşturup Nikaragua'ya gitmişlerdi. Kolombiya'dan da «Simon Bolivar Tugayı» katılmıştı Nikaragua'daki mücadeleye. Böylece İspanya İç-savaşı'nın üstünden 40 yıl geçtikten sonra, Uluslararası Tugaylar dünyanın bir başka bölgesinde, bir başka devrim mücadelesine omuz veriyorlardı. Nikaragua'da olaylar bundan sonra nasıl gelişirse gelişsin, bu unutulmayacaktır.[38]

[35] a.y.

[37] a.y. ve **Mill.**, 20.6.79.

[38] İnsanlık değerleri açısından göğüs kabartıcı bu olay cereyan ederken, adeta, herkese layık olduğunu veren bir doğa yasası hükmünü gösteriyormuşçasına, Somoza'ya «uluslararası gönüllü» yardımın bir başka şekli geliyordu: «Amerika'nın Albuguergue kentinde İkinci Dünya Savaşına katılmış bir Amerikalı deniz piyadesi olan Guy Garbaldon, gazetelere ilan vererek, Nikaragua Ulusal Muhafızları yanında gerillalara karşı savaşacak, Vietnam'da çarpışmış askerlere ayda bin dolar maaş vereceğini bildirmiştir» **(Cum.**, 16.9.78).

Mayıs sonu-Haziran başında, Sandinistlerin «genel saldırısı»na bir de genel grev eklendi. Başkent Managua'da greve katılım hemen hemen tamdı. Dükkânların kepenkleri inmişti.

Somoza «olağanüstü durum» ilan etti. Hükümetin Basın Sekreteri Raphael Cano'nun üç ay süreli olağanüstü durumu ilânından hemen sonra, İçişleri Bakanı Jose Moura da radyo ve televizyona uygulanmakta olan sansürün (haber yasağı) yazılı basına uygulanacağını açıkladı. Hükümetin iki sivil bürosu, sansürü yürütecekti.

Bu önlemler, Kuzey bölgesiyle telefon bağlantılarının kesik oluşu ve hükümet bildirilerinde de pek sınırlı bilgi bulunuşu yüzünden ülkenin birçok yerinde ne olup bittiği günlerce karanlık kaldı. Ancak Managua'ya 45 km uzaklıktaki Jinotepe'de çarpışmaların yoğunlaştığı biliniyor, başkentten top seslerinin duyulmasıyla, çok yakında savaşın sürdüğü anlaşılıyordu. Haziran'ın 9'unda, Masaya'da Ulusal Muhafız karargâhı dışında kentin her yerinde Sandinistlerin egemenliği kesinleşmişti. Granada, Leon, Chichigalpa ve Matagalpa'da da durumun benzer olduğu söyleniyordu.

Bu arada, Birleşmiş Milletler Basın Merkezi'ne giren 7 Nikaragualı öğrenci, Somoza ile birlikte ABD'yi de suçlayan bir bildiriyi dağıttılar.

Aynı sırada, polis, greve katılanlara saldırıyor, çiftçiler, öğrenciler, işçiler, FPN önderleri tutuklanıyordu. Ulusal Muhafızlar, 13 yaşından büyük herkesi silah altına almaya kalktılar. Gitmeye direnenler, dövülerek, işkence edilerek öldürülüyordu. Artık Managua içinde de çarpışmalar oluyor, Sandinistler, başkente yakında gireceklerini bildiren açıklamalar yapıyorlardı. «Genel bir ayaklanma» olacağından, halkın gerekli önlemleri almasını istiyorlardı. Ama ilk önlemi alan, hükümet oldu. Bakanlar, Ulusal Muhafız karargâhı ve Başkanlık Sarayı yanındaki Intercontinental oteline taşındı. Birkaç sokak öteden silah seslerini duyuyorlardı artık. Somoza, kendisine yardım eden İsrailli uzmanları, Başkanlık Sarayı yakınına kurulacak roket rampalarını bir an önce tamamlasınlar diye sıkıştırıyordu.

Ülkenin Güneyi hemen tümüyle elden gitmişti. Bu durumda Somoza, özellikle Güneyi kurtarmayı da düşünerek, OAS'ın Kosta Rika'ya baskı yapmasını, yoksa bu ülkeye savaş açacağını yineledi. ABD'den de yardım istedi.

Leon, Matagalpa, Sebaco, Chichigalpa halk güçlerinin eline geçmişti. Condega, San Isidro ve Trinidad'da da Ulusal Muha-

fızlar yenilmişti. Esteli'nin düşmesi an sorunuydu. En son, Jinotega alınmıştı. Sandinistler, dört ayrı yönden Managua'ya yürüyorlardı. Managua'ya sıkışan Ulusal Muhafızların sadece üç haftalık cephanesi kalmıştı. Gerillaların eline geçen Masaya'da ise, Muhafızlar, halka kinlerini yine çok vahşi bir şekilde kusmuşlardı. Önce napalmlerle yakılan kentte, daha sonra su tesisatı kesilerek halkın susuzluktan kırılmasına çalışılmıştı. Ama şimdi, Managua'ya kısılıp kalan Muhafızlar, imha olma durumu ile karşı karşıyaydı.

Somoza ABD'den yardım istemişti gerçi; ama böyle bir ortamda ona yardım edebilecek, onu kurtarabilecek herhangi bir güç var mıydı? Sağcı Fransız gazetesi *Le Figaro* bile, «Somoza diktatörlüğü ölüm döşeğinde» diye yazıyordu.[39] Üstelik ABD yöneticileri, Somoza'yı kurtarmak gibi bir fikre sahip miydiler?

Gelişmeler aksini göstermektedir.

Somoza'nın, iktidarının son günlerinde Guetemala, Honduras ve El Salvador'dan aradığı desteği bulamaması da, bu yöndeki göstergelerden biridir.

16 Temmuz'da, Somoza yapayalnızdı. Çoğunluğunu yüksek düzeydeki devlet memurları, subaylar ve parlamenterlerin oluşturduğu yaklaşık 50 bin kişi, ülkeyi terk etmişti. *Neue Zeit*'ın iddiasına göre Somoza'nın kuzeni Luis Somoza Debayle de kaçanlar arasındaydı ve İçişleri Bakanı, Miami'ye kaçmaya çalışırken yakalanmıştı.[40] Somoza, yıllarca yanıbaşında semirttiği Ulusal Muhafız subaylarının paralarını ülke dışına çıkarmalarını yasaklayarak, onların geleceklerini zorunlu olarak Nikaragua'ya bağlamış, kendisinin yanında sonuna kadar savaşmaları için önemli bir neden oluşturmuştu. Fakat artık bundan da vazgeçmişti. Sonuçta fareler gemiyi terk ediyorlardı ABD bandıralı İnsanlık Suçu gemisinin kaptanı da kendisini dışarı atmaya hazırlanıyordu. İspanya Göç Enstitüsü Müdürü Jose Antonio Escudeso'nun iddiasına göre Somoza gitmek istiyor ama Ulusal Muhafızlar bırakmıyordu.[41] 16 Temmuz'da «yüksek düzeyli bir hükümet kaynağı»nca yapılan açıklamada, Somoza'nın 48 saat içinde ülkeyi terk edeceği belirtildi. Başkent Managua'daki çeşitli diplomatik çevreler de doğruluyordu bu haberi.

[39] Aktaran W. Nesterov, «Agonie der Diktatur», **Neue Zeit**, Sayı 26 / Haziran 1979, s. 9.

[40] a.g.e., Sayı 24 / Haziran 1979, s. 11.

[41] **Mill.**, 16.7.79

Nitekim, 17 Temmuz günü, kendisi ve onun gibiler için bir cehennem haline gelmiş ülkesinden Birleşik Devletler'in turistik cenneti Miami'ye uçtu Somoza. 18 Temmuz tarihli bir gazetenin haberi verirken attığı başlık basit, ama son derece anlamlıydı: «*SOMOZA DA GİTTİ.*»[42]

Nasıl «Gitti»?

Nikaragua'da halk ayaklanması yükselir ve nihaî zafere yaklaşırken, sahnenin arkasında, hayatî temaslar sürüyordu Olayın bu cephesinde, tüfekler, toplar, uçaklar, napalmler değil, görüşmeler, anlaşmalar, talepler, tavizler, v.b. geçerliydi.

2 Haziran'da FAO, bir öneri formüle etmişti. Bu öneriye göre, 7 kişilik bir hükümet kurulmalıydı. Hükümete Liberal Parti'den 1, Ulusal Muhafızlardan 1, FSLN ile FPN'den 1, İşadamlarından 1, FAO'dan 1, «serbest meslek sahipleri»nden 1 ve FAO ile FPN'nin kısmen etkiledikleri bir sendikadan da 1 kişi katılmalıydı. FAO'nun önerisinde, Somoza'nın mülklerinin devletleştirilmesi yer almıyordu ki, bu da, önerinin Sandinistler için geçersiz olması demekti. Ayrıca, önerilen hükümet bileşimi, güçlerin gerçek oran ve ilişkileriyle karşılaştırıldığında ancak komik diye nitelenebilirdi. Öneriye göre, en etkin güçler FSLN ile FPN hükümete, ikisini birarada temsil edecek bir tek kişiyle katılacaklardı.

Bu, elbette olacak iş değildi.

Aynı sıralarda, mücadele içindeki güçlerin ilişkilerini ve etkilerini çok daha gerçekçi bir şekilde yansıtan 5 kişilik «Ulusal İmar Cuntası» Panama'da kuruldu. Bu beş kişi, MDN önderi Callejas, öldürülen *La Prensa* yazılışleri müdürü Pedro Joaquin Chamorro'nun karısı Violetta Chamorro, Onikiler'den Mercado ile FSLN'nin Terceristas fraksiyonundan Daniel Ortega Saavedra ve Moisses Hassan Morales'di.

5 kişilik «Cunta» (bu söz aslında «birlik» anlamına geliyor), şu talepler çevresinde birleşmişti.

(1) Ulusal Muhafızların dağıtılması ve FSLN komutasında bir ordu kurulması; (2) Somoza ailesinin devrilmesi ve mülklerine elkonması; (3) Hammaddelerin ulusallaştırılması; (4) Bloksuz bir dış politika izlenmesi; (5) Ulusal yeniden-inşa çalışmalarına girişilmesi.

[42] **Cum.**, 18.7.79

«Cunta»nın bileşimi ve talepleri oldukça özenle oluşturulmuştu. Açıkça belli oluyordu bu. Burjuva muhalefetten iki kişi yer alıyordu Cunta'da. Biri, MDN önderi Alfonso Robelo Callejas; öteki, öldürülen gazeteci Chamorro'nun eşi Violetta Chamorro. Bu iki «sağ» ögenin karşısında, FSLN'den iki kişi yer alıyordu: Daniel Ortega ve Moisses Hassan. Bunlar, FSLN'nin burjuva muhalefetle en fazla anlaşabilen, içinde Marksistlerin pek fazla bulunmadığı Terceristas fraksiyonundandı. Fakat FSLN'nin bu en sağ gruplaşmasının sol kanadındandılar. «Ortada» ise, Onikilerden, çok etkili Sergio Ramirez Mercado bulunuyordu. Mercado, Onikilerin aktif silahlı mücadele yanlısı tutumu nedeniyle gerilla önderleri, FSLN militanları gibi radikal ögelerle de diyalog kurabilirdi, burjuva muhalefetle de. Terceristas'ın temsilcileri ise FSLN'nin öbür fraksiyonları (bunların hepsini ilerde tanıtacağız) ile bağlantıyı sağlamak bakımından daha fazla şansa sahiptiler.

Böyle çetrefil bir koalisyon, hiçbir kesimin tam anlamıyla sahiplenemeyeceği buna karşılık hiçbirinin kendisine yabancı olarak göremeyeceği bir «birlik»ti.

Asıl önemlisi, ABD başta olmak üzere Batı dünyası da Cuntayı hiçbir şekilde «komünistlerin» hükümeti olarak, «Marksist» hükümet olarak ya da «Castro rejimi»nin hükümeti olarak göremez ve gösteremezdi.

Taleplere gelince. Somozist rejimin temel dayanağı olan Ulusal Muhafızların dağıtılması, iktidarı alması muhtemel olan güçlerin hepsi için kaçınılmaz bir zorunluluktu Ve ülkedeki en büyük silahlı güç FSLN olacaktı bu durumda. Şu halde, yeni kurulacak ordunun FSLN'nin komutasında olacağının belirtilmesi, adeta zorunluluğun tercih gibi gösterilmesiydi.

Somoza ailesinin mülklerinin devletleştirilmesi, hammaddelerin ulusallaştırılması, FSLN'nin zaten varolan talepleriydi. Burjuvalar açısından ise, bu taleplerin kabul edilmesi, çelişkili bir tutum sayılmamalı. Çünkü salt kendi imkânlarıyla ne kadar zamanda ne ölçüde gelişebileceği aşağı yukarı belli olan Nikaragua burjuvazisi, devletin sağlayacağı sermaye birikiminin kendi kanallarına akıtılacağı bir işleyişe elbette karşı olmazdı. İlerde, güçlenir, ülkede kesin denetimi sağlayabilecek imkânları elde edebilir ve ekonomik bakımdan gerekli bulursa, devletleştirilen sektörleri devralmaya başlayabilirdi. Bu tür bir orta-uzun vadeli ekonomik politika, genel olarak azgelişmiş ülkelerin kapitalist gelişmesi gözlendiğinde çıkarılması mümkün derslerin sonucu olabilirdi.

Bloksuz dış politika, yeniden-inşa çalışmalarında bol bol yardıma ihtiyaç duyacak «yeni Nikaragua»nın, çok yönlü ilişkiler oluşturabilmesine imkân verecekti. Böylece hem gerekli yardımlar alınabilecek hem de birçok farklı güçle ilişki kurulduğundan ülke yöneticileri ülkenin kaderi üzerinde daha fazla söz sahibi olabileceklerdi. Ayrıca, «Bloksuzlar»ın desteği sağlanacaktı; böylelikle emperyalistlerin fiilî müdahalesine veya düşmanca ekonomik baskılarına karşı belli bir güvence sağlanmış olacaktı.

Yani sözün kısası, 5 kişilik Cunta'nın programı, Somoza rejimine karşı mücadele eden güçlerin gerçekliğine, haldeki politik koşullara son derece uygundu.

5 kişilik Cunta oluşturulduğunda, ABD bu «hükümet»e burjuvalardan 2 kişinin daha alınmasını önermişti. Belki FAO'nun 7 kişilik hükümet önerisi de aym paralelde bir girişimdi. Ama bunun gibi, ABD'nin önerisi de bütün güçlerce reddedildi Cunta üyeleri Leon'a geldiklerinde bir açıklama yaparak, «ABD'nin, devrime katılmamış bazı güçlerin temsilcilerine de yeni yönetim içinde yer verilmesi yolunda baskı yaptığını ancak kendilerinin buna kesinlikle karşı olduğunu» söyleyeceklerdi.[43]

Sonuçta, Somoza'dan umut kesen ve varolan «Ulusal İmar Cuntası»nın bileşiminde de değişiklik yapamayacağım anlayan ABD, zaten kendisi için çok da elverişsiz olmayan bu cuntayla görüşmelere daha fazla önem vermeye başladı. Bu görüşmeler baştan pek iyi gitmemişti. Temmuz'un ilk günlerinde Nikaragua adına görüşmelere katılan, Onikilerden rahip d'Escoto, Panama ve San Jose'de Amerikan özel elçisi Bowdler'le yaptıkları görüşmelerin «fazla memnuniyet verici olmadığını» söylemişti.[44] ABD Dışbakanlığı ise ancak görüşmeler belli bir noktaya geldikten sonra bu konuda bir açıklama yapacaktı. Bu konuya ilişkin özel görevli Büyükelçi William Bowdler'in cuntayla sürdürdüğü görüşmelerin «çok olumlu» gittiği söylenecekti.

Fakat bu açıklamadan önce ABD ile Cunta arasında temel bir anlaşmazlığın olmadığı havası uyanmıştı Çünkü Somoza, Temmuz'un 7'sinde, çekilmeye hazır olduğunu, ülkeden ayrılma tarihinin «ABD'ye bağlı bulunduğunu» açıkladı.[45] *Washington Post*'a bir demeç veren Somoza, «savaşmaktan yorgun düştüğünü» söy-

[43] **Cum.**, 20.7.79.
[44] **Cum.**, 5.7.79.
[45] **Mill.**, 8.7.79.

leyip, ABD'nin, «kendi çıkarları çerçevesinde de bulunduğu için» Ulusal Muhafızları ve Liberal Parti'yi bir kenara atmamasını önerdi. ABD'nin, «Nikaragua'da daha radikal bir yönetimin başa geçmesini istemediğine inandığını» eklemeyi de unutmadı. Ona göre, istifası, «ABD'nin ve bazı Latin Amerika ülkeleri temsilcilerinin... Cunta hükümeti ile görüşmeleri sonrasma» bırakılmıştı.

Somoza yine de birtakım koşullara bağlı kılıyordu istifasını. Ulusal Muhafızların dağıtılmaması, Cunta'ya iki kişinin daha katılması —bunlar elbette Somoza'mn onayladığı kişiler olacaklardı— ve kendisinin «hükümette Marksistlerin çoğunlukta olmadıklarına inanması» halinde çekip gidecekti.

Son günlerdeki demeçlerinde ne söylediğini bilmez bir hali vardı Somoza'nm. Bazen, gerçekten epey saçmalıyor, birbiriyle çelişik sözleri ardarda sıralıyordu. Ülkeden ayrılmasının «daha çok kan akmasına neden olacağını» ileri sürerken, bir yandan da «askerî açıdan zafer kazansa bile geleceğinin kalmadığma» işaret ediyor, sonra, «sürgünde emekli bir general ve devlet başkam olarak ne yapacağını bilmediğini» ekliyordu.[46] Hep hükmetmeye alışmış birinin bu kadar zavallıca bir duruma düştüğünde saçmalaması normaldi belki de. Şu yukardaki sözlerinden bir-iki gün sonra, yeniden savaşçı havasına giriyor, savaşın devamı üstüne kötümser kehanetlerde bulunuyordu: «Sandinistler Kosta Rika sınırından bugünkü hızlarıyla girmeye devam ederlerse onları hiçbir güç durduramaz. Bu arada kabul edilebilir bir geçiş hükümeti kurulmadan görevimden istifa edersem Ulusal Muhafızlar bu kez gerilla savaşı vermeye başlayacaklar. Böylece de ülkede hiçbir askerî güç kalmayacak. Ancak hiç kimse ülkeyi ne şekilde yönettiğime karışamaz. İşin orasını sadece ben bilirim. Halkıma karşı içten olmak zorundayım.»[47] Görüldüğü gibi, bir dediği öteki dediğini tutmuyordu.

12 Temmuz'da Sandinistlerden bir öneri geldi Somoza'ya. Öneride, eğer Somoza istifa ederse, tüm devlet yöneticileri, Ulusal Muhafız subayları ve erleri ile ailelerinin güvenliklerinin sağlanacağı bildiriliyordu. Somoza, nedeni belirsiz bir şekilde, yeniden yüreklendi ve, «Bu öneri Sandinistlerin gerçek renklerini ortaya çıkarmaktadır,» dedi. «Biz ülkemizi Kosta Rika'dan istila eden ve kanlı savaşlara yol açan saldırgan kuvvetlere karşı sonuna kadar çarpışmayı sürdüreceğiz.»[48] Bunları dedikten sonra Hon-

[46] Yukardan beri a.y.
[47] Gün., 12.7.79.
[48] Gün., 13.7.79.

duras, El Salvador ve Guetemala'nın desteğini aramıştı Somoza. Ve bulamamıştı.

Sözkonusu diktatörlüklerin Somoza'yı bu son anında desteklemeyişleri kendi iç güçlükleri kadar ABD'nin tavrından da ötürüydü. ABD artık Somoza'mn bir an önce çekip gitmesini istiyordu.

Washington Post'un Somoza devrildikten sonra yaptığı açıklamalara göre, Somoza, Honduras ve Guetemala'dan umudu kesince Carter'la bir telefon görüşmesi yapmak istemiş, fakat ABD yetkilileri bu girişimi olumsuz karşılamışlardı. Bunu, Cyrus Vance'm Somoza'ya diplomatik kanallardan gönderdiği mektup izlemişti. «Ülkenizdeki sorunların çözümü ve iç barışın sağlanması,» diyordu Vance mektubunda, «ancak görevinizden çekilip ülkenizden ayrılmanıza bağlıdır.»[49]

Bu sıralarda Sandinistler, Sandino Radyosundan «Ulusal Muhafızlara silahlarını bırakmaları için çağrıda» bulunuyor, «sonun gelmesinin artık an meselesi olduğunu ve artık savaşmanın gereksizliğini» bildiriyorlardı.[50]

Buna paralel olarak, Cunta, ABD ve başka ülkelerle ilişkileri sürdürüyordu. Temmuz'un 15'inde, And Ülkeleri ile Cunta temsilcilerinin, «Nikaragua'ya barış getirilmesi» konusunda bir toplantı yapacakları açıklandı. Ayın 16'sında, Cunta'dan Mercado, *New York Times*'a, «Amerika ile Somoza'ya karşı çıkan Cunta arasında artık hiçbir anlaşmazlık noktası bulunduğunu sanmıyorum,» dedi. Bu arada kurulan Geçici Hükümetin Dışbakanı d'Escoto, aynı gazeteye, ABD özel temsilcisi Bowdler'm, Nikaragua muhalefeti temsilcilerine «Siz Nikaragua hükümetisiniz» dediğini açıkladı.[51]

Somoza'nm son anında yine elini uzatıp tutunmaya çalıştığı ABD'den de Cunta'nınkilerle paralel açıklamalar geliyordu. Çeşitli resmî demeçlerde, Nikaragua Geçici Hükümetiyle ABD ara-

[49] **Cum.**, 20.7.79.

[50] **Cum.**, 15.7.79. Sandinistler bir süredir Ulusal Muhafızlara yönelik bir ideolojik kampanyayı da sürdürüyorlardı. Şu tür çağrılar yapıyorlardı onlara: «Askerler! Diktatörün yardakçılarının ülke dışına kaçmaya çalıştığı uçaklarda sizler yer bulamayacaksınız!» (Aktaran W. Nesterov, «Die Diktatur Am Abgrund», **Neue Zeit**, Sayı 25 / Haziran 1979, s. 15).

[51] **Gün.**, 17.7.79.

smdaki ilişkilerin «olumlu ve verimli» geliştiği vurgulanıyordu.[52]

Bu ortamda, Somoza, yıllardır süregelen faaliyetleri içersinde kapitalist zihniyeti iyice kavramış olduğunu belli ederek, yanma ülke bütçesinden önemli bir tutarı, Merkez Bankasının paralarını v.b. alıp Miami'ye kaçtı. Önce Miami'ye giden Somoza, «artık ayrılma zamanının geldiğini anlayan gerçekçi bir adam» olduğunu, OAS kararı doğrultusunda «halkının iyiliği için» istifa ettiğini söylemek gibi birtakım zavallılıklar yapıp,[53] düşkün diktatörler galerisine doğru yola çıktı.

Son haftada —Somoza'nın «artık» anladığı— en önemli gelişme, ABD ile Nikaragua muhalefeti arasında kesin bir anlaşmaya varıldığıydı. Üzerinde anlaşmaya varılan ilkeler, Somoza dışında herkes tarafından onaylanmıştı. Bu ilkeler şöyleydi:

* Sandinist gerillalar ile Ulusal Muhafızlar arasında ateşe derhal son verilecektir.

* General Somoza, yetkilerini Ulusal Meclis'e devrederek, Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmek üzere Nikaragua'dan ayrılacaktır

* Ulusal Meclis, Cunta ile teması sağlamak üzere bir başkan seçecektir.

* Kosta Rika'da bulunan Geçici Hükümet, iktidarı devralmak üzere davet edilecektir. Bu ilk adımlar, Somoza'nm istifasından sonraki 24 saat içinde atılacaktır.

* Cunta'nın orduya yeni bir biçim verilmesi çağrısı üzerine, Ulusal Muhafızlar ve Sandinist gerillaları görüşmelere başlayacaklardır.

[52] Bk. örneğin Dışbakanlık sözcüsü Hodding Carter'ın açıklaması, **Cum.**, 18.7.79. H. Carter ayrıca, «Nikaragua'nın yeni yönetimiyle iyi ilişkiler kuracağız,» diyordu.

[53] Somoza'nın sözlerinde öteden beri derin tutarsızlıklar, saçmalıklar görülüyordu ya, onun kaçışından bir hafta kadar sonra iki **Newsweek** muhabirinin sorularına verdiği cevaplar daha bir felaketti. Açıkça bir ruhsal çarpıklık yansıyordu devrik tiranın sözlerinde. Bu röportaj broşürün sonunda **EK 1** olarak yer alıyor. Burada sadece bir tek örnek verelim: «SORU - Küba ve Nikaragua devrimleri arasında bir paralellik kurulabilir mi? CEVAP - Hayır. Batista gittiğinde halk müthiş sevinmişti. Ben terk ettim ve bir kutlama olmadı. Nikaragua halkı hâlâ bana sempati duyuyor. Beni atamadılar» («I Wasn't Thrown Out», **a.g.e.**, 30.7.1979, s. 33).

* Cunta, yürürlükte olan Anayasayı kaldıracak ve yeni bir kararname ile mümkün olan en kısa sürede belediyeler düzeyinden başlayarak yeni seçimler yapacaktır.

* Geçiş dönemini yerinde izlemeleri için, Latin Amerika ülkeleri dışbakanları davet edilecektir.

* Yeni hükümet İnsan Haklarına saygılı olacak ve Somoza yanlılarından intikam almaya kalkışmayacaktır.

Söylendiğine göre, Cunta, ABD'ye ve OAS'a bu ilkeleri güvenceye bağlayan yazılı bir belge de vermişti.[54]

Bir Ara-Komedi: Urcuyo

ABD-OAS devletlerinin hemen tümü-Somoza-Geçici Hükümet arasında varılan anlaşmada öngörüldüğü üzere, Somoza gittikten sonra Başkanlığa Temsilciler Meclisi Başkanı Fransisco Urcuyo Malianos getirildi. Urcuyo, ateşkes ilân edecek, Geçici Hükümet gelene kadar başta kalacak, «geçiş»i sağlayarak yönetimi Geçici Hükümete devredecekti.

Ama Urcuyo, birçok basın organının terimiyle, sürpriz yaparak, «başta kalacağını» ve Sandinistlerle «sonuna kadar mücadele edeceğini» açıkladı.[55] «Cumhuriyetin Başkanı olarak, düzenli ordu dışındaki tüm güçleri silahlarını bırakmaya çağırıyorum,» diye ilân etti.[56] Kosta Rika başkenti San Jose'den Managua'ya gelmek üzere hazırlık yapan Geçici Hükümet üyelerinin, gelmeye kalkışırlarsa öldürüleceklerini de ekledi. Geçici Hükümet; sorunun hiç değilse ilk bölümünün, pek de elverişsiz olmayan bir şekilde çözüldüğünü düşünen ABD yöneticileri; herkes, anî bir şaşkınlığa düştü. Tuhaftı ama, Urcuyo ciddi konuşur gibiydi. Hattâ birtakım davranışlarıyla da desteklemişti açıklamasını. Urcuyo'nun açıklaması üzerine Managua'ya gelip Amerikan Büyükelçisi Lawrence Pezzullo ile görüşmek isteyen Panama ve Dominik Cumhuriyeti Dışbakanlarına geliş izni verilmeyeceğini söylemişti.

Somoza, gerçi, Miami'de verdiği demeçte, «Bundan sonra Miami'de yerleşerek rahat bir hayat sürmeyi amaçlıyorum. Artık

[54] **Mill.**, 18.7.79. «İlkeler» de **a.y.**

[55] **Gün.**, 19.7.79.

[56] «Life Without Somoza», **Newsweek**, 30.7.79, s. 31.

siyasete karışmayacağım,» demişti.[57] Ama Urcuyo'nun sözkonusu tavrı Somoza'nın etkisi olmaksızın almış bulunması, güçlü bir ihtimal değil.

Nitekim, olay üzerine, ABD derhal Somoza'ya yönelmiş, Warren Christopher Somoza'yı telefonla arayıp Urcuyo'yu görevden istifaya ikna edememesi halinde Birleşik Devletler'den sınırdışı edileceğini bildirmişti. ABD yöneticileri müthiş telaşlanmışlardı. Oluşturulan uyumlu ortam bozulursa çok kötü olacaktı. Urcuyo işini ABD'nin tezgâhladığına yaygın şekilde inanılacak olursa ABD ipleri kesin olarak elinden kaçıracaktı. Bir ABD yetkilisi, «Latin Amerikalıların gözünde kendimizi bu orospu çocuğundan kesinlikle ayırt etmemiz muazzam önemlidir,» diyordu.[58] ABD derhal Büyükelçi Pezzullo'yu geri çağırarak bir protestoda bulundu. Ulusal Muhafızların silahlarını bırakmalarının «yerinde» olacağını belirtti. Sandinistler de «genel saldırı» tehdidinde bulundular.

Urcuyo'nun kalkıştığı iş, ancak Somoza rejiminin bir politikacısının yapabileceği türden, bir pervasızlık örneği, soğuk bir şakaydı sadece. Yanıbaşında kabaran halk hareketi dalgasına bu kadar zavallıca bir hakaret, olur şey miydi?

Sandinistlerin ve ABD'nin baskıları karşısında, basına bir demeç veren Somoza, Urcuyo ve Ulusal Muhafız komutanıyla görüştüğünü, onlara «gerçekçi olmalarını» söylediğini belirtti ve «Samrım Urcuyo bir açıklama yapacak,» dedi.[59]

Urcuyo, 36 saat o pis «iktidar» makamında kaldıktan sonra, hâlâ Nikaragua'da bulunmak bahtsızlığıyla karşı karşıya olan Ulusal Muhafız ileri gelenlerinin geri kalanlarını da toplayıp Guetemala'ya kaçtı.

Geçici Hükümet gelip Leon'a yerleşti. Managua'da bazı Ulusal Muhafızlar, hava alamndaki bir İngiliz askeri C- 130 nakliye uçağını ele geçirip kaçmaya kalkışmışlar, başaramamışlar, önlerine çıkan kimselerin sivil giysilerini zorla alarak kılık değiştirmişler, bir-iki yerde de ufak direnme eylemlerine girişmişler ve sonunda toptan teslim olmuşlardı.

Cunta, ilk basın toplantısını düzenleyerek, «Ulusal Muhafızlar teslim olmuştur,» diye açıkladı. «Bu, içsavaşm sonu demektir».[60]

[57] **Gün.**, 19.7.79.
[58] «Life Without...», **a.y.**
[59] **a.y.** ve **Cum.**, 20.7.79.
[60] **Cum.**, 20.7.79.

Bu sırada Nikaragua coşkulu gösterilerle sarsılıyordu. Sandinistler, halk, alanlara toplanıyor, sloganlar atılıyordu. Duyulan silah sesleri, bu kez, havaya sıkılan sevinç ve zafer mermilerindendi.

NİKARAGUA. HALK SAVAŞINDA ZAFER
(Arbeiterkampf'ın manşeti)

Neyin artık bir daha geri gelmemek üzere yıkılıp gittiğini halk da Sandinistler de burjuva muhalefet de çok iyi biliyordu. Ama zafer sevinci, o rahatsız edici ve hayatî soruyu örtbas edemiyordu: Şimdi ne olacaktı?

YIKILAN NEYDİ?

«Nikaragua'daki herkesi öldürmek zorunda kalsam bile bu ülkeye huzur getireceğim.»

Anastasio Somoza Garcia, 1933.

«Şimdi ne olacak»a geçmeden, buraya kadar izlediğimiz tarihî sürece özgünlüğünü veren ögelerin başlıcalarını biraz daha aydınlatmaya çalışalım. Yukarda bir yerde de belirttiğimiz gibi, Nikaragua devleti ve bu ülkedeki devlet-toplum ilişkisi, son derece özgün ve olan biteni anlamak bakımından son derece hayatîdir.

«Oligarşik» Devletler

Nikaragua devleti, sömürgeci egemenliğin bitiminden başlayarak, öteki Latin Amerika devletlerinden pek farklı olmayan bir gelişim geçiriyordu. Geleneksel «büyük toprak mülkiyeti—politik iktidar» ilişkisini yansıtan bir yapıdaydı.

Sömürgeci egemenlik, bir yanda çok büyük, zengin ve kuvvetli toprak sahiplerinin, öbür yanda ise ya topraksız veya çok topraklı köylülerin yer aldığı toplumsal yapıyı uzun süre korumuştu. Birçok Latin Amerika ülkesi gibi Nikaragua da, bu anlamda «orta sınıfsız» bir toplumun yaşadığı yerdi.

En tepede bulunan, kelimenin tam anlamıyla «bir avuç» büyük toprak sahibinin egemenliği, doğal olarak, *oligarşik* bir ikti-

dar aygıtı ile sürdürülüyordu. En zengin ve güçlülerle «basit» halk arasındaki ayrımlar o kadar keskindi ki, örneğin salt devlet yöneticiliği için gereken eğitimi alabilme imkânı bile, ülkenin ekonomik ve politik hayatında söz sahibi olabilecek kesimleri muazzam sınırlıyordu.

Fakat, Latin Amerika ülkelerinin hemen hepsinde görülen bu temel özellikleriyle, sözkonusu «oligarşik» devlet, aslında, ilk bakışta samldığı gibi «havada asılı» bir mekanizma değildi. Üretim tarzı düzeyinde varolan gerçekliğin bir ürünü, bir ifadesiydi, sözkonusu oligarşik yapı. Devletin son derece dar ve bu darlıkla ters orantılı olarak muazzam güçlü bir azınlığın egemenliğinde bulunuşu, «ekonomik iktidar»ın aynı azınlığın mutlak egemenliğinde oluşundan kaynaklanıyordu.

Böyle bir yapının zamanla değişime uğraması doğaldı. Birçok Latin Amerika ülkesinde, farklı yönlerde veya içeriklerde olmakla birlikte, bu değişim görüldü. Değişim, devletin sınıfsal dayanaklarına, görece güçlenen bir burjuva kesiminin (veya «burjuvalaşan» bir toprak sahipleri kesiminin) yarattığı etkilere v.b. ilişkin olabiliyordu. Politik hayat ve denetim gücü yine oldukça dar bir grubun elinde kalmakla birlikte, büyük toprak sahipliğinin yanısıra sanayicilik, bankerlik v.b. de etki kazanabiliyordu. Bu elbette, sözkonusu zümrelerin ekonomik hayatta artan rollerine paralel olarak gelişiyordu.

Bu durumda, genel olarak toplum düzeyinde bakıldığında *yine oligarşik bir nitelik gösteren* devlet aygıtının, *sınıfsal tabanında görece bir genişleme* meydana geliyordu. Genişleme, aynı zamanda çeşitlenmeydi.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya çapında kapitalizmin geliş(tiril)mesi, Orta Amerika'yı da etkiledi. Orta Amerika Ortak Pazarı girişimi, bu bölgedeki ülkelerin kapitalist gelişme yönünde önemli adımlar atmasını sağladı. Bölgede Amerikan sermayesinin etkinliğinin artışı da aynı yönde etkide bulundu. Bu dönemde, Amerikan güdümlü bir sanayileşme başladı.

Bu süreç, normal olarak, büyük toprak sahipleri ile, yeni gelişen ve görece kısa bir zamanda görece büyük bir güç kazanan banker, sanayici kesimlerin *en tepedeki* ittifakını getirecekti. Bankerliğin veya sanayiciliğin, haliyle ellerindeki muazzam servetin bir bölümünü bu alanlara kaydıracak toprak sahiplerinin eline geçeceği beklenir bir şeydi; bu, «en tepedekiler»in, sayıca pek artmaksızın yine orada kalmalarına yol açtı. Ancak yine de, dev-

letin sınıfsal tabanında, ekonomideki konumlar nedeniyle belli bir *çeşitlenme* sözkonusu olacaktı.[1]

Nikaragua'da Gelişim

Nikaragua'da uzun yıllar iki ana politik güç —Liberal Parti ve Tutucu Parti— politik hayatı bütünüyle denetlediler. Aralarındaki çatışma, farklı ekonomik konumlarda bulunmalarından doğuyordu. Ama politik düzeyde, hemen hemen aynı temel yapıyı veri alan iki gücün mücadelesiydi bu. Dolayısıyla, bir döneme kadar, ekonomik-politik bütünlüğüyle gerçek birer alternatif değillerdi birbirlerine.

Ama zamanla, Liberal Parti'nin temsil ettiği «burjuvaca» kesim, tarımda modernleşme (ki bu, Tutucuların tabanını oluşturan güçlü toprak sahiplerinin üretimlerini ve sömürülerini sürdürdükleri geri üretim biçimlerinin değişmesi anlamına geliyordu) ve tarımsal kapitalizmin —dolayısıyla kendisinin— geliştirilmesi ihtiyacını o kadar şiddetle duymaya başladı ki, o zamana kadar süregelen dengeyi bozması kaçınılmazlaştı. Daha geri üretim biçimleri üzerinde yükselen «ekonomik egemenlik»lerinin zarar görmesi tehlikesi karşısında, ötekiler, süreç içinde zorunlu olarak konumlarını değiştirdiler, yani *egemen konumlarını* değil *egemenliklerinin zeminini* değiştirdiler. Büyük tarım kapitalistleri olmaya yöneldiler.

Ülkede pazarın gelişmesi ve yabancı sermayenin yatırımları artırması, ticaretin de önemli ilerlemeler kaydetmesine yol açtı. Daha ilerde, ABD'nin yönlendirdiği sanayileşmeye geçişle birlikte, bankerlik ve sanayicilik de gelişti.

Buraya kadar çizmeye çalıştığımız model-örnek gelişimin, Nikaragua ve birçok Latin Amerika ülkesi için geçerli olduğunu sanıyoruz. Ancak Nikaragua'da bu model, çok önemli bir etmenin işe karışmasıyla, özgün birtakım çizgiler kazandı. Bu çok önemli etmen, ABD'nin kurduğu Ulusal Muhafızlar; veya daha kesin konuşmak gerekirse, bu Muhafızları özel bir şekilde kullanan Anastasio Somoza Garcia idi.

[1] 31.8.1977 tarihli **Cumhuriyet**'in **Le Monde Diplomatique**'dan aktardığı, Latin Amerika'da tarım alanındaki değişmeler ve tarım reformunu konu alan yazıya («Latin Amerika'da Tarım Reformu») bk. Bu yazıda, sözünü ettiğimiz ekonomik değişime ışık tutacak ögeler yer alıyor.

Bugün artık bir devrimle ömrünü tüketmiş olan Nikaragua toplum düzeni, işte bu etmenin belirleyiciliğinde gelişmiş şekillenmiş, bir yapıydı. Somoza'nın oluşturduğu devlet aygıtı, Nikaragua'nın ekonomik-toplumsal gelişimi üzerinde, adeta *yol kesen bir eşkiya gibi* yer aldı ve onu *«resmen» biçimlendirdi.*

Anastasio Somoza Garcia, Ulusal Muhafızlar içindeki etkinliğine dayanarak politik iktidarı ele geçirdikten sonra, kendine özgü bir egemenlik biçimi geliştirdi. Politik iktidarı tam anlamıyla tekeline alan Somoza, hem bu iktidarı elinde tutuş biçimiyle hem de bu güce dayanarak uyguladığı zenginleşme *(mülk* kazanma) yöntemleriyle, özgün bir devletin ve devlet-toplum ilişkisinin ortaya çıkmasına neden oldu. «Somozist rejim» diyerek sözünü ettiğimiz yapı, Baba Somoza'nın son dönemlerinde ve onun ölümünden sonra bir parça sallandıysa da, özellikle son Somoza'nın iktidarı sırasında gelişiminin en üst noktasına vardı ve tüm mantıkî sonuçlarını ortaya serdi.

Hatırlayacağımz gibi, Baba Somoza, iktidara geldiğinde sadece —pek de iyi bir durumda olmayan— bir kahve plantasyonu vardı elinde. 1956'da Perez tarafından öldürüldüğünde ise, tahminlere göre en az 60 milyon dolarlık bir servete sahipti. Nikaragua'nın ekilebilir alanlarının %10'u Somoza'nındı; 51 sığır çiftliği, 46 kahve plantasyonu, Managua'da geniş gayrımenkulleri ve birçok iş alanında yatırımları vardı.

«Tacho» bu serveti nasıl edinmişti?

Geçen bölümlerde gördüğümüz gibi, *düpedüz zor kullanarak.* Bürokrasi elindeydi. Devletin bütün önemli noktaları «Tacho»nun yakınlarınca, sadık adamlarınca tutulmuştu. Zaten onun herhangi birisini «sadık adamı» haline getirmesi güç değildi. Onun bir işaretiyle her türlü caniliği yapan bir katiller sürüsü emrindeydi. Para ile satın alınamayan kimseler şantajla altediliyordu. Ayrıca «Tacho», kendi iktidarının güvencesi durumundaki Ulusal Muhafızlara ve kendi buyruğu altında çalışan devlet görevlilerine geniş bir hareket serbestliği sağlayarak onların da büyük çıkarlar elde etmesine özen gösteriyordu. Böylece, istedikleri gibi soyan, yağmalayan zorbalar takımı, zaman zaman karaborsadan zengin oluyor, canını sıkan kimseleri öldürüyor, hoşuna giden kızların kadınların ırzına geçiyor, kısaca her türlü pisliğe bulaşarak hayvanca bir sefa sürüyordu Bu da onu kendisine bütün bu imkanları sunan «Tacho»ya daha fazla bağlanmaya itiyordu.

Ancak böyle bir keyfî zorbalık düzeninden sadece yoksul ve

güçsüz halk kesimleri zarar görmüyordu. Halkın sefaletini hiçbir şekilde paylaşmayan son derece lüks bir «mutlu azınlık» hayatı süren, «büyük-burjuva» denebilecek işadamları da her an «Tacho»nun gazabına uğrama korkusu altında yaşıyorlardı. Çünkü «Tacho»nun Muhafızları kullanarak herkesi nasıl kendi istediğini yapmaya zorunlu bıraktığını günlük hayatları içinde birçok kez görüyorlardı. Dolayısıyla, belirli bir anda çok büyük çıkarlar elde etseler de, bunun kalıcı bir güvencesi olmadığını biliyorlardı.

Zamanla, özellikle belli süreler çok iyi giden pamuk ve kahve ihracatının etkisi ile Orta Amerika Ortak Pazarı ve Amerikan güdümlü sanayileşmenin gelişmesi sıralarında, değişik burjuva kesimleri, daha fazla ekonomik güç kazandılar. Bu şüphesiz, genel olarak burjuva sınıfının kendine güveninde bir artmaya yol açtı. Fakat bu kez de, *Somoza rejiminin işleyişi içinde* önemli çıkarlara sahip kılman bankacılar örneğinde olduğu gibi, burjuvaların bir bütün halinde davranmasına engel olan kesimler oluşmuştu. Zaten daha çok sanayie yönelen burjuvalar, yatırımlarını ülke dışına kaydırıyorlardı.

Somoza'ların sonuncusunun iktidarı, kendisinden hemen önceki Rene Schick döneminde devletle burjuvalar arasında kurulmaya çalışılan birtakım köprülerin yıkılmasını getirdi. Çünkü Schick döneminde devlete «modern» anlamda bir burjuva içerik kazandırılmasma yol açabilecek adımlar atılmış, bu amaçla burjuvaların belirli ölçülerde etkili olabilecekleri «sivil» yana ağırlık verilmişti; oysa bütün devlet yapısının ve düzenin işleyişinin mutlak bir şekilde «genelde» ailesinin özel olarak da kendisinin denetimi altında olmasından başka bir şey düşünmeyen «Tachito», dizginleri öyle bir çekti ki, kurulmakta olan bağlar koptu.

Somoza'nın Hassa Ordusu

«Tachito» Ulusal Muhafızların *toplum karşısındaki* konumunu pekiştirmeye özen gösterdi. Onların zaten sahip oldukları birtakım ayrıcalıkları artırdı. Muhafızlar, iyi bir maaş alıyorlar, bol bol yemek yiyebiliyorlar, sağlık ihtiyaçları karşılanıyordu.

Sadece yeni askerler için 75, teğmenler için 263 dolar olan maaş, kışladaki rahat barınma imkânı, düzenli yemek; bu çapta bir sosyal güvenlik bile, başlıbaşına büyük anlam taşıyordu. Nikaragua'nın yoksul halkı için bunlar büyük ayrıcalıklardı. Unutulmamalı ki, Nikaragua nüfusunun %50-60'ı, bir yılda bir Ulusal

Muhafız erinin iki ayda kazandığı kadar gelir elde edemiyor, kentlerde yaşayan halkın %90'ı ancak kıtı kıtına beslenebiliyor, ölenlerin %60'ı, hiçbir tıbbî hizmetten yararlanamadan dünyaya gözlerini kapatıyordu.

Rejimin «ordu»sunun elemanlarıyla halkın çok farklı hayat koşullarına sahip olmaları, Nikaragua'ya benzer ölçülerde bir gerilik içinde bulunan toplumların özelliklerinden biridir. Bu, «rejimin askeri» olmayı sıradan insanlar için son derece çekici kılmanın aracı olduğu gibi, bir kez orduya girmeyi başaranların bu konumu yitirmemek için ellerinden geleni yapmalarını sağlar. Bir süre sonra da, «asker», geldiği yeri, orada yaşayanları, kendisi oradayken şimdi tattığı rahathkları tadanlara nasıl öfkeli bir kıskançlıkla baktığını v.b. unutacaktır.

Devrimden önce kaçmış ve Kosta Rika sınırındaki Sandinist kuvvetlerine katılmış, 20 yıllık Ulusal Muhafız, 35 yaşındaki Teğmen Rigoberto Betancourt, Ulusal Muhafız örgütüne katılışı üzerine şunları söylüyor: «Tıpkı ötekiler gibiydim: okuma-yazma bilmeyen bir *campesino* çocuğu. Hayatımda ilk kez günde üç öğün yemek yiyor, ayakkabılara, giysilere, bir silaha ***ve bir parça onura*** sahip oluyordum. İşte bazı Muhafızların ordudan çıkmaktansa öz analarım öldürmeyi yeğlemeleri bundandır.»[2]

Sıradan Ulusal Muhafız askeri için durum buydu. 15 yaşındaki köylü çocuğu, okuma-yazma ile birlikte Somoza'nın buyruklarını yerine getirmeyi öğreniyordu. Sonra, ülkesindeki 7.500 «onurlu» askerden biri haline geliyordu.

Fakat bütün iş, askerlerin bu şekilde ayrıcalıklı kılınması, yoğrulması ve konumlarına müthiş bir hırsla bağlanmalarının sağlanması ile bitmiyordu. Başka ülkelerde de görülebilen bu durum, Nikaragua'da, bazı özgün koşullarla takviye ediliyordu.

Bunlardan ilki, zaten tüm politik iktidarı mutlak şekilde elinde bulunduran diktatörün özellikle «kirli» işlerine Muhafızların sürülmesi; kumar. karaborsa, kaçakçılık, fuhuş yollarıyla Muhafızların da kendilerine göre birer küçük Somoza olmalarının sağlanmasıdır. Rütbeler yükseldikçe, bu imkânlar da çeşitleniyordu.[3]

→

[2] «A Loyalty Test for the Guard», **Newsweek**, 16.7.79, s. 31, abç.

[3] Örneğin Chinandega kenti Ulusal Muhafız Komutanı, barlardan, genelevlerden ve çiftçilerden haraç alarak, kaçakçılık yaparak, trafik

Böylece, koyu bir sefalet ve cehaletin ortasından alınıp getirilen, giydirilen, eline silah verilen köy çocuklarının gözünde «gelecek» kavramı, kendilerinden daha üstün seçme askerlerin («Siyah Bereliler») konumuna erişebilme tutkusundan başlayıp, emekli üst rütbeli subayların elde ettikleri ayrıcalıklara özenmeye kadar uzanan ögeler tarafından şekillendiriliyordu. Düşüncelerinin, tutkularının bu yönde gelişmesini daha kolay sağlayabilmek için, Muhafızları özellikle, yoksulluğun, cehaletin en yoğun olduğu bölgelerden seçiyorlardı.

Birden sıçradıkları konumda sahip oldukları *üstünlük*, dünyaları zaten çok dar olan Muhafız erlerinin başını döndürüyordu. Herhangi bir kimseye eziyet etmenin, adam öldürmenin, onların gözünde ifade edebileceği anlam pek geniş değildi: Böylelikle ya üstünlüklerinin zevkini çıkarıyorlardı ya da zulmü yağmayla birleştirip yollarını buluyorlar, aynı zamanda efendilerinin hayat anlayışını ne kadar iyi özümlediklerini kanıtlamış oluyorlardı.

1977 Ocak ayındaki Varilla köyü katliamı bu bakımdan tipik bir örnektir. Seçkin «General Somoza» taburundan 15 kişilik bir devriye kolu ile bazı polis şefleri, bu tarihte, köydeki beş ailenin gerillalara yardım ettiği gerekçesiyle Zelaya eyaletindeki Varilla köyünü sarmış. Kurşunlayarak, süngüleyerek veya boğarak, dört adamı, onbir kadını ve yirmi dokuz çocuğu öldüren askerler, cesetleri yeri belli olmayan bir çukura attıktan sonra, polis şefleri köylülerin toprağını aralarında bölüşmüşler.[4]

Şu anlatmaya çalıştığımız durum, Ulusal Muhafızları olağan bir ordu gibi değerlendirmenin imkânsızlığını gösteren ilk ögedir.

İkincisi, Ulusal Muhafızların «sahipleri»yle olan ilişkisi, olağan bir emir-komuta/itaat düzeninden daha kapsamlıdır. Hem yaptıkları işler, hem de bu ilişki gözönüne alındığında, Muhafızlara bir «ordu»dan çok bir «çete» demek uygun düşebilir. Belki sayılarının çokluğu, ellerindeki silahların çapları ve mutlak bir hi-

←

cezaları keserek ayda 20.000 doları geçen bir kazanç sağlıyordu. Subaylar emekli olduklarında sivil alandaki ayrıcalıklı işlerin başına getiriliyorlardı. ABD'deki Illinois Üniversitesi'nde profesör olan Nikaragua uzmanı Richard Millett'e göre, «Ulusal Bankanın direktörlerinin yarısından çoğu, bankacılık hakkındaki bilgileri incir çekirdeğini doldurmayan emekli subaylardı» (a.y.).

[4] «Somoza's Reign of Terror», **Time**, 14.3.77, s. 22.

yerarşinin, disiplinin, kurallara bağlanmış varlığı, onlar için çete teriminin kullanılmasını engellemektedir. Ama bu nedenle, Ulusal Muhafızların alışılagelmiş özellikleriyle bir «burjuva devlet ordusu» olmadığı daha çok vurgulanmalı ve ordu kavramı basitçe kullanılmamalıdır.

Somoza ile Muhafızları arasındaki ilişki ve bu silahlı gücün niteliği bakımından «muhafız» terimi hiç şüphesiz «asker»den daha uygundur.

Ulusal Muhafızlarla Başkomutanları arasındaki ilişki için en özlü nitelendirme, «Mafya-tipi» sıfatıyla yapılabilir. Somoza, Muhafızları karşısında, otoritesi tartışılmayan bir yüksek karar gücünü temsil eder. Ama aynı zamanda «müşfik» bir «baba» gibi davranmaktadır. Ulusal Muhafız yarbayıyken, bazı eleştiriler yaptığı için rütbesi ere indirilen ve daha sonra Kosta Rika'ya kaçan Guillemo Mandieta, şöyle anlatmaktadır bunu: «Somoza gerçek bir Mafya 'baba'sıdır. Sıradan bir erin yanından geçerken, 'Aman hastaymış. Geçmiş olsun,' der ve cebinden birkaç bin dolarlık banknot çıkararak, 'Şu uçak parası, şu da Miami'deki kliniğin parası' deyip parayı askerin eline sıkıştırır. Ona karşı tek söz söylenemez; ama hissedersiniz ki, bir kez gözüne girdiniz mi sizi hiç yalnız bırakmayacaktır.»[5]

Üçüncü olarak, Ulusal Muhafızların *nesnel işlevi* konu edilmelidir. Burjuva devlet için «normal» denebilecek durumda olduğu gibi, ilk planda «*düzen*»in koruyucusu değildir Muhafızlar. Onlar, «egemen»in koruyucusudurlar. Onun salt «koruyucusu» da değildirler; yaptıkları, onun mülküne bekçilik etmekle sınırlı değildir. Muhafızlar, Somoza'nın başlıca *iktidar aracı*'dırlar; toplumun bütün sınıflarına hükmedebilmesini sağlayan *temel araç*'tırlar; mutlak iktidarının *temel koşulu*durlar.

Bir Nikaragualı muhalif önder bu durumu çok güzel özetlemiştir: «Somoza, Ulusal Muhafızlar*'dır*»[6]

Bu söylenenlerden sonra, Nikaragua'daki olaylar içinde en belirgin özelliklerden biri olarak karşımıza çıkan, Muhafızların akıl-dışı vahşeti ve son ana kadar gösterdikleri kararlı direnme daha anlaşılır hale gelecektir sanırız. Muhafızların nasıl bir nesnel işlevle yüklü oldukları, bunun için nasıl bir ortamda yaşatıldıkları ve ne gibi bir *ideolojiye* sahip kılındıkları, aynı zaman-

[5] «A Loyalty Test...», a.y..

[6] a.y..

da Nikaragua devletinin ve Somozist rejimin niteliği konusunda da açıklayıcı ögeler.

«YAZISIZ»

Temel dayanağı Ulusal Muhafız zoru olan bir «egemen»in emrinde, geri kalan herkese karşı kullanılmak üzere oluşturulan bir güçtür Muhafızlar. Bu bakımdan, üzerlerindeki otoriteye ne kadar bağlı olmaları gerekiyorsa, toplumdan da o kadar soyutlanmış, ayrı bulunmaları gereklidir. Bu yüzden hayatları bütünüyle ayrıdır. Eğlence yerleri, alışveriş ettikleri, günlük hayatlarını geçirdikleri yerler hep ayrıdır. Ayrı ve ayrıcalıklı olduklarını hissetmelerine çalışılır. (Yukarda sözlerini aktardığımız, «onur»dan söz eden Muhafızı hatırlayalım burada.) En önemlisi ise, Muhafızlarda, *halka karşı belli bir bakışın oluşturulmasıdır.* Bu bakış, elbette, halkla olan ilişkileri içinde pekişecektir. Halkla girdikleri tek ilişki ise zor kullanmanın çeşitli biçimleridir. Her türlü aşağılama, hor görmeye dayanan bir ilişkidir genelde *Newsweek* muhabirinin bir iddiası, bu açıdan son derece açıklayıcıdır. Sözkonusu iddiaya göre, son dönemlerde Ulusal Muhafızlar, sabah idmanlarını *«Yaşasın Muhafızlar, Kahrolsun Halk!»* diye tempo tutarak yapmaktaydılar![7]

[7] **Newsweek**, 26.2.79, s. 31.

Bu nedenle, Ulusal Muhafızların ne deprem felaketine uğramış halkın mallarını yağmalarken, ne bu halkı havadan uçaklarla, yerden toplarla bombalayarak öldürür, sakat bırakır, evsiz barksız kılarken, ne de akıl almaz işkenceleri yaparken, yanlış bir iş yaptıklarını düşünmeleri ve vicdanlarının rahatsız olması mümkün değildi. Bütün bu akıl-dışı vahşetin müthiş boyutlara ulaştığı son dönemlerde, gerçi, FSLN'nin Ulusal Muhafızlara yönelik çalışmalarının da etkisiyle, huzursuzluk duyan, kaçan bazı Muhafızlar oldu. Fakat örneğin bir Eylül Ayaklanmasında, Muhafızlar kesinlikle yekpare ve sapasağlam bir bütünlük göstermişlerdi.

Ulusal Muhafızların son ana kadar hırsla savaştıkları ve bütünlüklerini kaybetmedikleri, FSLN tarafından da kabul edilen bir gerçekti. FSLN Avrupa Temsilciliği bunu bir açıklamasmda belirtti. «Komutan Sıfır» (Eden Pastora) da *Der Spiegel* muhabirinin, «Gelecek saldırınızda Eylül'deki gibi olmayacağım, Somoza'nın Ulusal Muhafızlarının bölünüp bir kısmının sizi destekleyeceğini hesaplıyor musunuz?» sorusuna şu cevabı veriyordu: «Bu muhtemel değil. Nikaragua'da normal bir profesyonel ordu değil, Somoza'nın çevresindeki bir hassa ordusu var. Sınırları kesin belli askerî bölgeler ve bunların, belirli bir askerî özerkliğe sahip komutanları yok. Somoza Sarayından her şeyi kendisi denetler. Şu halde Ulusal Muhafızları toptan yıkmamız gerekecek.»[8]

Ulusal Muhafızların ve dolayısıyla Somoza rejiminin niteliğine ışık tutan şu sözleri aktararak devam edelim: «...Pentagon'un doğrudan katılımıyla kurulan Ulusal Muhafızlar, son mücadelelerde sadece bir ceset itaatkârlığı ve sivil halka karşı iğrençlik göstermekle kalmadılar Sandinistlere geçen asker ve subaylar bulunmasına rağmen, Ulusal Muhafızlar, bütün olarak, örneğin Batista'nm veya İran Şahı'nın muhafızları gözönüne getirildiğinde beklenebilecek olandan çok daha istikrarlıydı. Nikaragua Ulusal Muhafızları onyıllardır eğitildi, yetiştirildi ve en iyi şekilde donatıldı. Buraya alınan köy delikanlıları, bu sefalet içindeki yoksul ülkede başlıbaşına çok büyük değer taşıyan, iyi bir yemek ve güzel bir üniformaya sahip oldular. Dahası, böylelikle onlar, kendisinde her şeyi yapma, hattâ suç işleme hakkı bulan ayrıcalıklı bir kastın üyesi oldular. Kendi yurttaşlarına

[8] «Nicaragua: 'Wir waehlen den Krieg'», **Der Spiegel**, Sayı 49/4.12.78, s. 194.

karşı işlenen bu suçlar, hattâ istenir bir şey sayıldı. Özellikle son zamanda Çünkü Somoza bir 'kan kardeşliği' yaratmak istiyordu: Hükmünü yitirme korkusu, ayrıcalıklarını elinden almak isteyenlere duyulan kin, ama hepsinden önce, her şeyin eskisi gibi olabileceği umudu...»[9]

«İktidarda Sadece Bir Zorba»

Somoza'ların bugün aşırı boyutlara varmış olan serveti edinmeleri, temel olarak, özelliklerini sergilemeye çalıştığımız bu zor aygıtı sayesinde gerçekleşmiştir. Somoza'nın devlet aygıtı, bütün bölümleri aile'nin ve kendisinin tam denetiminde bulunan bir aygıttı. Ve askerî veya sivil bölümler, küçük bir ihtimal de olsa, gereğinden fazla inisyatif kazanma eğilimi gösterdiklerinde, bunların her birini ötekine karşı kullanarak bu tip güçlüklerin üstesinden gelebilecek yapıyı kurmuştu Somoza. Aygıtın kendi denetimi dışına çıkma ihtimalini yok etmişti.

Zamanla, genel ekonomik gelişim doğrultusunda ve onunla paralel olarak, büyük toprak sahiplerinin, büyük tüccarların, bü-

[9] Dmitri Wolski, «Gefaehrliche Nostalgie», **Neue Zeit**, Sayı 29/Temmuz 1979, s. 7.

Ulusal Muhafızların, kendilerinde herkese, her şeye karşı kaba kuvvet uygulama hakkı gören bir sürünün saldırgan yaratıklarına özgü «düşünüş» tarzları, faşistlerle büyük bir benzerlik göstermektedir. Onlar, eylemlerinde, **güçlülüğü tatmaktadırlar.** Ellerindeki bütün gücün kaybolup gittiğini anlamalarından sonra müthiş bir hırçınlıkla sivilleri soyarak giysilerine elkoymaları ve kılık değiştirip gizlenmeleri, yenildikleri kesin olarak belli olduktan sonra bile insan öldürmeye devam etmeleri, hep bu yönde göstergelerdir. Ayrıca, kendisine asıl «kudret»ini kazandıran «sürü»den uzak, güvencesiz kaldığında bir faşistin kapıldığı dehşetli yalnızlık ve güçsüzlük korkusu da son günlerde bazı Muhafızlarda görülmüştür. Türk faşistlerinin yakalandıklarında derhal çözülüvermeleri ve o güne kadar ne yapmışlarsa bir bir sıralamalarında böyle bir korkunun büyük rolü vardır. **Newsweek** muhabirinin sözlerini aktardığı Ulusal Muhafız da bundan pek farklı bir ruh halinde değildir. Şu aşağıdaki sözler, devriye gezerken bir gence rastlayan iki Muhafızdan birine aittir: «Korkuyorum. Senden ve senin gibi genç insanlardan korkuyorum. Samimi konuşuyorum sana. Korkuyorum. Hadi git şimdi. Git!» («A' Loyalty Test...», **a.y.**).

yük tarımsal, malî ve sınaî burjuvaların şu veya bu derecedeki etkilerine açık hale gelmesi gereken devlet, Nikaragua'da, Somoza'nm bütün bu etkilere set çekmesinden ötürü özgün bir yapı kazanmıştı. Böylelikle Somoza, ayrı ayrı sektörlerdeki gelişmeleri *kendi bünyesinde* toplayabiliyor, gelişme kanallarını kendi zenginlik gölüne akıtabiliyordu Öte yandan, kendi servetine doğrudan servet katmayan faaliyetler üzerinde de denetim imkânlarım koruyor. gerekli gördüğünde müdahale edebiliyordu. Başka söyleyişle, ülkenin ekonomik işleyiş kanallarını denetleyebiliyor, şekillendirebiliyor veya ekonomik işleyişte meydana gelen değişimlere göre en elverişli konumları kapabiliyordu. Böylelikle de, olağan ekonomik düzende, *salt ekonomik açıdan da* kilit niteliğinde olan noktaları ele geçirmiş oluyordu.

Pamuk mu bol kazanç getiriyor, o halde Somoza ailesi bir yolunu bulup pamuk üretim ve ihracatında belirleyici bir yer kapıyordu. Deprem mi oldu, o halde inşaat sanayii kârlı hale gelecekti; demek ki Somoza'lar bu sanayiin en büyük kapitalistleri olacaklardı. Geniş çaplı inşaat işleri için bol bol krediler mi gerekliydi, Somoza'lar bankacılık alanında köşeyi tutacaklardı, v.b.

İthalat-ihracat konusunda gerekli bürokratik işlemler devletin tasarrufunda olduğundan, en büyük ihracatçı bile Somoza'larla iyi geçinmek zorundaydı. Bu «iyi geçinme»nin içeriği de onlara belirlî bir pay vermek olabilirdi örneğin Veya Nikaragua'da tatlı kârlar elde etmeyi uman bir yabancı şirket, Somoza'lara yüzde vermeden rahat çalışamayacaktı.

Her neyse, sonuçta «Tachito» Somoza, babasının başlattığı işi olağanüstü boyutlara ulaştırdı. Devletin kurumlarını, kanallarını kendininkilerle biraraya getirip eşine az rastlamr· capta bir servet yaptı.

1978 yılında Somoza'nın serveti yaklaşık 500 milyon dolar dolayında tahmin ediliyordu. Ülke topraklarının altıda biri, ekilebilir alanların %25-30'u onundu. Tütün, kahve, şeker kamışı, pirinç tarlalarına, toplam 360 parça çiftliğe sahipti. 72 tane apartmanı vardı. Et ambalajlama, konserve, tuz, balıkçılık alanlarında iş yapıyordu. Tarım-besin sanayiinde 10 tekelin sahibiydi. Rafinerileri, damıtma tesisleri bulunuyordu. Yemeklik yağ, çimento, inşaat malzemesi, tekstil, ambalaj dallarında sınaî yatırımları vardı. Dağıtım şirketlerine sahipti; taşıt ve iletişim araçları dağıtıyordu (örn. Daimler-Benz'in Nikaragua baştemsilcisiydi). Gazeteleri, radyo istasyonları, bir TV istasyonu vardı. Taşı-

macılık (limanlar, gemicilik, deniz ve havayolları) ve bankacılık (inşaat ve sanayi finansmanları) alanlarında çalışıyordu. Tüm tesisleri ile bir liman, onun mülküydü. Lanica havayolları, Mamenic Lineş denizcilik şirketi de tümüyle onundu. Interfinaciera, Banco de Centromarica, Urdesa ve Niapsa bankaları, kredi kurumları, sigorta şirketleri hep Somoza'nındı. Hemen tüm Orta Amerika ülkelerinde yatırımlar yapmıştı. Kosta Rika'mn Kuzeyinde arazileri, evleri vardı. Bu ülkenin kömür rezervlerinin yarısına yakınını satın almıştı. ABD'de de yatırımlar yapmıştı. Miami'de çıkan *Vision* dergisi ona aitti, başka yayımcılık şirketlerinde de hisseleri vardı. Californiya ve Güneybatı Florida'da çeşitli mülkleri bulunuyordu. Dev U.S. Steel tekelinde, Panamerican şirketinde ve Intercontinental otellerinde hisseleri vardı.

Somoza bütün bu mülklerini hukuken ailesinin değişik üyelerinin üzerine gösterecek kadar da ihtiyatlıydı.

Bu tabloya bakıldığında, derhal, Somoza'nm, kolları hem malî hem sınaî hem de tarımsal alana uzanan muazzam bir *tekelci kapitalist* olduğu söylenecektir. *Afrique-Asie* yazarı Michel Rigaud, bu serveti elde etmedeki «girişimciliğinden», hırsından ve servetinin çapından ötürü Somoza'yı 19. yüzyılın gözü dönmüş dev Amerikan tekelcilerine, Ford'lara, Du Pont'lara, Morgan'lara benzetiyor.[10] Bu benzetme şüphesiz yerinde. Fakat Somoza'yı ve Somozizmi nitelendirmek için «tekelci kapitalist» kavramı yeterli değildir. Bununla sınırlı kalmak Nikaragua'daki özgünlüğü anlamamaya yol açar.

Çünkü Somoza'ların, babadan oğula süregiden «zenginleşme» yöntemleri, asıl olarak *kaba kuvvete* dayanmaktadır. Kaba kuvvete (Ulusal Muhafızlar) sahip olarak politik iktidar elde edilmiş ve böylelikle kazamlan konum, «ekonomik iktidar»ı fethetmede kullanılmıştır. Ayrıca, kurulan işleyişin sürmesi, yine kaba kuvvete dayanmaktadır. Çünkü; gerçi Somoza salt bir kapitalist olarak da yeterince güçlüdür, ama her gerekli gördüğü anda, elindeki kaba zora dayanarak ekonomik alanda değişiklikler yapabilmekte, istediği yeri kapmakta, kendisiyle aynı ekonomik alan içinde yer alan başka ögeleri kendisine adeta haraç vererek çalışmak zorunda bırakabilmektedir. Yani ekonomik konumu, politik iktidarına bağlıdır. Bu da onu bir tekelci kapitalistten çok bir *feodal hükümdara* yaklaştırmaktadır.

[10] «Les biens de la famille», a.g.e., Sayı 157/20.3 - 2.4.78, s. 51.

Üstelik, rejimin hemen tüm kilit ve ayrıcalıklı noktalarında bulunanların ya ailesinden ya da onun «kapıkulu» niteliğindeki «adamları»ndan olması, bu durumu pekiştirmektedir.

Aile'nin böyle kilit bir işlevinin bulunuşu, iktidarın da aradaki küçük kesintiler dışında —ki bunlarda da başa geçenler hiçbir zaman gerçek anlamda «iktidar» olmamışlardır ve zaten Somoza'ların «kapıkulları»dır— babadan oğula geçmiş olması, karşımızda bir *soy egemenliğinin, bir hanedan*'ın varolduğunu göstermektedir.

Bütün bunlardan sonra, Nikaragua kapitalizmini öyle basitçe, alışılagelmiş, her şeyi açıkladığı sanılan o «mucizevî» kavramlardan biriyle nitelendiremeyeceğimiz açıktır Ve sergilenen olgular, Somoza iktidarı altındaki rejime, özgünlüğünü belirtecek şekilde «Somozizm» *(«somocismo»)* veya «Somozist rejim» denmesini haklı kılmaktadır.

Burjuva Demokratik «Somozizm»?

«Somozizm»in, buraya kadar anlatılan içeriğiyle bağdaşmayacağı düşünülse de, burjuva demokrasisinin birtakım kurumlarına sahip olduğunu belirtmek gerek. Ancak, bu kurumların, «tek şef»in mutlak otoritesi *karşısında* herhangi bir etkinliğinden söz edilebilir mi? Elbette hayır. Epeyce zorlanarak da olsa, «burjuva demokratik» diye nitelenebilecek birtakım kurumların bir parça etkinlik kazanmaları, ancak rejimin çöküşe sürüklendiği dönemde olmuş ve zaten bu çöküşün belirtilerinden biri sayılmıştır (Onikilerin sürgün kararını Yüksek Mahkeme'nin bozuşu gibi, Tutucu Parti'nin gerçekten muhalefet yapmaya başlaması gibi, v.b.)

Dolayısıyla, burjuva demokrasisinin doğal mantığı gereği varolması gereken partiler mücadelesi, parlamentoda etkin olma kavgası, Somozist rejim için olsa olsa bir pürüzdür. Partiler vardır, ama biri Somoza'nın egemenliğindedir Seçimler vardır, ama Ulusal Muhafızların denetiminde yapılır ve sonuçlar baştan bellidir. Anayasa vardır, Somoza'lar istediğinde değiştirilir, v.b.

Şimdi Somoza rejiminin yapısı hakkında aydınlatıcı olacağına inandığımız özgül bir konu üzerinde bir parça duracağız. 1974-1977 arasında üç yıl süren ve kaldırıldığında büyük patlamaların meydana gelmesine yol açan sıkıyönetim döneminde Nikaragua'da geçerli olan yargı sistemi hakkında bazı genel bilgiler

vermeye çalışacağız. Amnesty International'ın (Uluslararası Af Örgütü) Mayıs 1976'da Nikaragua'ya giden bir heyetinin gördüğü davramşlar ve aynı heyetin hazırladığı rapor bize bu konuda ışık tutacak.[11]

Amnesty International heyeti, Nikaragua'ya giderken, Devlet Başkanı Somoza, İçişleri, Adalet, Savunma Bakanları, Yüksek Mahkeme Başkanı ile görüşmek, örnek hapishane Tipitapa'daki tutuklularla konuşmak istiyordu Ancak sadece İçişleri ve Adalet Bakanı José Antonio Moura ile kısa bir görüşme yapmasına izin verildi. Başkalarıyla görüştürülmediği gibi, hapishaneleri ziyaret etmesine de izin verilmedi. Heyet Nikaragua'da bulunduğu sırada sadece Sürekli Askerî Tahkikat Mahkemesi'nin bir açık duruşmasını izleyebildi. Geri kalan duruşmalar heyetin ülkeden gitmesinden sonraya ertelendi.

Heyetin bildirdiğine göre, o sırada iki tür mahkeme iş görüyordu. Bunlardan biri (Corte Militar de Investigacion Permanente: Sürekli Askerî Tahkikat Mahkemesi), üç hakimden oluşuyordu; hakimler, hukuk öğrenimi görmemiş yüksek rütbeli subaylardı. İkinci mahkeme ise, Olağanüstü Savaş (ya da Sıkıyönetim) Kurulu'ydu Burada da 5 hakim vardı ve hepsi Ulusal Muhafız subayıydı. Askerî savcı ise, yine bir subay, hukukçu bir teğmendi.

Normal koşullarda sadece askerî nitelikteki suçlarla uğraşan askerî mahkemeler, 1974 Sıkıyönetimiyle birlikte, «devletin veya kamu düzeninin iç ve dış güvenliğine yönelik« bütün suçları yargılama yetkisine kavuşmuşlardı.

Sürekli Askerî Tahkikat Mahkemesi, bir savcının veya bir tahkikat mahkemesinin görevini yapıyordu. Dava öncesi soruşturmayı yürütüyordu. Tutuklular teker teker ifade vermeye çağırılıyor, soruşturma yapılıyor, gerekli görülürse dava açılıyordu. Bu aşamada tutuklular savunmacılarını getirebiliyorlardı. Fakat çok sanıklı davalarda bile, avukatlar, ancak kendi müvekkilleri dinlenirken mahkeme salonuna almıyorlardı. Daha sonra avukatların toplu protestosu, mahkemelerin daha büyük bir salonda yapılmasını sağladıysa da, avukatın söz hakkı, ancak özel olarak kendi müvekkili sözkonusu olduğunda doğuyordu. Zaten «söz hakkı» soru sorma hakkından ibaretti.

Duruşmaların banda kaydedilmesine izin verilmişti. Ancak

[11] Sözkonusu heyetin raporu, bir broşür halinde yayımlandı: Amnesty International, Nicaragua, International Publications, Haziran 1977.

gazeteciler, askerî sansürün izin verdiği şekilde ve ölçüde haber yazabiliyorlardı.

Sonuçta, Sürekli Askerî Tahkikat Mahkemesi'nin tutukluya yüklediği suç hakkmdaki kanısı sorgudan sonra değişmezse, Olağanüstü Savaş Kurulu'nda dava başlıyordu. Olağanüstü Savaş Kurulu, davayı yürütüyor ve hükme bağlıyordu. Ancak iş burada bitmiyordu. Devlet Başkanı'nın atadığı yüksek rütbeli bir subay, Autoridad Convocadora denen makamda yer alıyor ve hükmü inceliyordu. Ancak onun onayından geçen hükümler, geçerli sayılıyordu. Yani, Amnesty International heyetinin de belirttiği gibi, Olağanüstü Savaş Kurulu, ancak bu zata bir «öneri» sunmuş oluyordu.

Savaş Kurulu'nun öneri-hükmü onaylandığında sanık temyize başvurabiliyordu. Bu temyizin niteliğini açığa vuran bir örnek vermek gerekirse, 1957'de, Baba Somoza'mn öldürülmesiyle ilgili davanın temyizi gösterilebilir. Burada, yeni Devlet Başkanı Luis Somoza tarafından atanan üç Uusal Muhafız subayı, sözkonusu temyiz makamını oluşturmuşlardı!

Sistemin püf noktası şurdaydı ki, Tahkikat Mahkemesi'nin hazırladığı sorgu tutanakları, Savaş Kurulu'nun kararım verirken başlıca dayanağıydı. Dolayısıyla bütün iş birkaç subay arasmda dönüp dolaşıyordu. Keyfi bir şekilde yürütülen sorgu ve yine aynı şekilde hazırlanan tutanaklardan sonra, Olağanüstü Savaş Kurulu'na sadece «he» demek kalıyordu yani. Hukukî açıdan ise, Tahkikat Mahkemesi, duruşmada gerçekleştirilmesi gereken birtakım görevleri de üstlenmiş oluyordu.

Askerî mahkemelerin görevleri, Anastasio Somoza Garcia'nın çıkardığı bir kararnameye uygun olarak 1948 Kasım'ında hazırlanan Askerî Mahkemeler Yasası ve 1943 Temmuz'unda yürürlüğe konan Ulusal Muhafız Ordusu Yönetim ve Disiplin Yönetmeliği ile tanımlanmıştı. Fakat ne Yönetmelik ne de Yasa, Nikaragua devletinin resmî gazetesi olan *La Gaceta*'da yayımlanmıştı. Ayrıca, yasalara göre kararnamelerin bir İçişleri Bakanımn imzasını taşımak zorunda olması gibi bir koşul vardı ve bu da yerine getirilmemişti.

1956'da Baba Somoza'nm öldürülmesiyle ilgili olarak açılan dava sırasında, birtakım avukatlar, bunu öne sürerek itirazlarda bulundular. İşte bundan sonrası gerçekten ilginçti. Yüksek Mahkeme 1949 Yasasınm Anayasaya uygun olduğuna karar verdi. Dayanağı ise şuydu: Nikaragua ile ABD arasında 1927 Aralık ayın-

da yapılan Munro-Cuadra-Pasos Anlaşmasına uygun davranılmıştı. Bu anlaşma, Nikaragua'nın yasama orgamnca onaylandığından, yasa konumundaydı. Anlaşmanın başka bir ilginç yönü, onun aynı zamanda «Ulusal Muhafızların Kuruluş Anlaşması» (Convenio de Creacion de la Guardia Nacional) olarak da düzenlenmiş olmasıydı. İşte bu anlaşmaya uygun davranmak «yasallık» oluyordu.

Yasallığa çok önem veren Somoza, 1974 Sıkıyönetimini Nikaragua'nın Ulusal Yasama Kurulu'ndan (Asamblea Nacional Constituyente) çıkarttırmış, böylece Sıkıyönetim ilânı, «Anayasa statüsündeki yasa» konumu kazanmıştı.

Görüldüğü gibi Nikaragua'da «devlet», hukuk yasalarını da dikkate alıyordu; sadece orman yasalarını değil...

Burjuvazinin Durumu

Somoza rejimine burjuvazi açısmdan yaklaşıldığmda da birtakım ilginç sonuçlar elde edilecektir. Bizzat çok büyük tekelciler durumundaki burjuvalar da dahil olmak üzere Nikaragua burjuvazisi, ancak Somozist rejimin işleyişine tâbî olarak çalışabilmekteydi. Somoza'larla birlikte birtakım işlere girişebilen bankerler, bu açıdan daha elverişli bir konumda olmuşlardır. (Bankerlerin, rejimin son aylarmda bile doğru dürüst muhalefet etmemeleri —veya edememeleri— bu zeminde düşünülmelidir.)

Burjuvazi, devlette herhangi bir söz hakkına sahip değildir. Oysa salt ekonomik açıdan bakıldığında durumu hiç de elverişsiz sayılamaz. Tarım alanında özellikle temel ihraç maddeleri üreten burjuvalar, dünya piyasasmdaki düşüşlerden doğan kötüleme hesaba katılmazsa, epey kazançlı çalışabilmişlerdir. ABD'nin İlerleme İçin İttifak v.b planları uyarınca gerçekleşen kısmî sanayileşme içinde avantajlı konumlar kapan burjuvalar belli bir sermaye birikimi sağlayabilmişler, bundan yararlanarak dışarıya yönelebilmişlerdir.

Fakat politik alanda sürekli boyunduruk altında tutulmaları, ancak Somoza ile birtakım bağlar kurarak varlıklarını güvence altına alabilecekleri fikri, burjuvaların politik düzeydeki hiçliğini getirmiştir. Politik düzeyde *sınıf tavrını* etkili bir şekilde alamayan burjuvazi, sınıfının tarihî özellikleri olan «atılımcılık-girişimcilik»ten yoksun bir şekilde gelişmiştir.

Onikilerin girişkenliği, bu açıdan büyük önem taşımaktadır.

Onikiler, politik açıdan, burjuvaca bir kendine güveni somutlaştırmaktadırlar. Hem kendisine karşı harekete geçtikleri Somoza diktasıyla açıkça hesaplaşmaya girişmekten kaçınmamayı hem de kendileri için de bir tehlike oluşturan Sandinistlerle en yakın ilişkileri kurmayı becermişlerdir. Burjuva muhalefetin Sandinistlerden ne kadar ürktüğü ve bu nedenle onlarla kesin hedeflere yönelik bir mücadele birliğine girişemediği ortadayken, Onikiler, inisyatifi kaptırmayacaklarına güvenerek, gerekli ilişkileri kurmaktan çekinmemişlerdir.

Onikiler ve burjuva muhalefetin aklı başında üyeleri, eğer köklü bir değişiklik isteniyorsa, bunun ancak Somozist rejimin temelden yıkılması ve yerine yeni baştan bir düzenin kurulmasıyla olabileceğini anlayıp buna göre davranan kimselerdir. Emperyalist sistemin önde gelen devletlerinin ve özel olarak ABD'nin Onikilere karşı olumlu tavrı bu olgudan bağımsız değildir. Fausto Amador'un sözleri bu durumu aydınlatmaktadır: «...Somoza rejimi... burjuva politika alanını tümüyle tekeline almıştır. Bu rejimin yerini alabilecek («düzen içi» —Ü K.) bir alternatif yoktur... Somoza rejimi, Nikaragua'da devlet aygıtının aldığı somut biçimdir. Bugün bu devlet biçimi çürümüş ve yıpranmıştır. Burjuvazi ve emperyalistler, Somoza rejimini terk edip devlet gücünü daha kalıcı bir şekilde örgütlemek istemektedirler. Ancak tüm devlet yapısını çökertmeksizin bulabilecekleri geçici de olsa hiçbir alternatif yoktur.»[12]

Nikaragua burjuvazisinin karşı karşıya bulunduğu durumun özgünlüğü buradadır. Birçok azgelişmiş ülkede, burjuva sınıfları, ya genellikle bir bürokrat kesimin denetimindeki devletin güdümünde gelişmişler, ya da birtakım kapitalizm-öncesi sınıf veya zümrelerle ittifak ederek devlette yer almışlardır. Birinci durumda da bir süre sonra yine bir tür ittifak ortaya çıkmıştır.

Doğaldır ki, kapitalizmin kaçınılmaz gelişimi burjuvazinin her adımda biraz daha fazla etkin olmasını ve dolayısıyla devletteki etkisini artırmasını gerekli kılacaktır. Yine de, uzunca bir dönem, ittifak ettiği bütün öteki sınıf veya zümreler gibi burjuvazinin de başlıca kaygısı, varolan devletin varlığına bir zarar gelmemesi olacaktır. Çünkü, hernekadar gitgide burjuvazinin ihtiyaçlarına tam cevap verebilmekten uzak hale gelse de, varolan

[12] **Intercontinental Press/Inprecor**, 16.10.78, s. 1129.

devlet, bir anlamda, burjuvazinin egemenlik konumunu korumasını sağlayan bir «*çerçeve*»dir.

Bunun sonucu, burjuvazinin, kendisinden daha aşağı birçok sınıf ve tabakayı kendine özgü bir platformda kendine bağlamasma imkân verecek ölçüde gelişmiş olduğu ve bu platformdan yararlanarak feodal iktidarlara karşı kitlesel hareketlere, devrimlere önderlik edebildiği ileri ülkelerin aksine, çoğu azgelişmiş ülkede burjuvazinin böyle bir platformu kuramamasıdır. Azgelişmiş ülke burjuvazilerinin genel tutumu, bu nedenle, kapitalizm-öncesi ögeleri şu ya da bu ağırlıkta içeren devlete karşı, kendilerinin önderlik edeceği kitlesel hareketlere kalkışamamak, genelde «...devlete karşı kitlelerin yanında değil kitlelere karşı devletin yanında»[13] olmaktır.

Somozizm, işte burjuvazinin şu kısaca belirtilen ittifak çerçevesini kurmasına, benimsemesine imkân vermeyerek, onu «devlete karşı kitlelerin yanma» itmiştir.

Sorunu daha da ilginçleştiren, Somoza iktidarının düpedüz feodal bir nitelikte olmayıp, aynı zamanda ülkedeki en büyük tekelci kapitalistin iktidarı olmasıdır. Nikaragua burjuvazisi; hattâ «tekelci» sıfatını kazanmaması için hiçbir neden bulunmayan büyük burjuvazi, «en büyük tekelci kapitalist»le ittifak edemeyerek «kitlelerin yanına» «düzen dışına» itilmiştir...

Devletin «İdeolojik Görevi» Açısından

Nikaragua devleti için alışılmış lâf tekerlemelerinden birini bulup kullanmanın imkânsızlığı açık şekilde ortadadır. Hele her ulusal devletin vazgeçilmez temel işlevlerinden bir tanesi olan «*ulusun ideolojik bütünlüğünü*» sağlamak görevi açısından bir yaklaşım, sorunu daha da karmaşıklaştıracaktır.

Bilindiği gibi, feodalizmde de kapitalizmde de farklı sınıflardan insanlara, aralarında *sınıfsal konumlarından doğan ayrılıktan daha önemli, daha üst düzeyde bir birliktelik* bulunduğunu empoze eden ideolojiler egemendir.

Feodlizmde serf, gerçi feodal beyin kendisine oranla nasıl üstün, egemen bir durumda bulunduğunu günün her saatinde hisseder, fakat kendisinin de beyin de bir tek «ilahî» düzenin öge-

[13] Sevan Nişanyan, «Burjuva Devletinin Sorunları ve T.C. Devleti», **Birikim**, Sayı 52-53 Haziran-Temmuz 1979, s. 41. Azgelişmiş ülkelerde burjuvazi-devlet ilişkisi konusunda bu yazı aydınlatıcıdır.

leri olduğunu düşünmek durumundadır. Fazla eziliyorsa, öfkesini, tepkilerini yönelteceği *odak*, düzenin kendisi değil *beydir*. Daha adaletli bir yönetici talebiyle harekete geçebilir örneğin. Serf ayaklanmalarının çoğunda efsaneleşmiş tekil kahramanların ortaya çıkması ve onların «*kurtarıcılığının*» özlemiyle harekete geçilmesi bu bakımdan mantıkîdir.

Kapitalist toplum ise, «ilahî» düzen yerine «meta düzeni»ni koyar. Bu kez insanlar, bireysel ekonomik çıkarları için çalışmaya, bunu her şeyin üstünde tutmaya davet edilir. Tıpkı serfin daha âdil bir bey istemesi gibi, kapitalizmde farklı toplumsal sınıflar da daha fazla «hak» isteyebilirler. Bu talep, ezilen sınıflardan gelse bile *meşrudur*. Asıl önemli olan, tüm insanların, belirli bir «bütünlük» ve «uyum» düşüncesini taşımalarıdır.

Yani, toplumda farklı sınıfların bulunduğunu, kendilerinin bu sınıfların birine, başkalarının da başka sınıflara dahil olduğunu düşünebilir insanlar. Bazı sınıflardan olanların ötekilere göre çok daha iyi koşullarda yaşadığını ve egemen durumda bulunduğunu da sezebilirler. Önemli olan, sınıfların karşılıklı anlaşmasının, böyle bir *uyumun ifadesi* olan bir düzende yaşadıklarına inanmalarıdır. Üstünde yaşadıkları zemin bu düzen, içinde yer aldıkları çerçeve de *ulus*'tur Aynı ulustan olmak, aynı sınıftan olmaktan önce gelir: Bu, burjuvazinin ideolojik alanda en büyük güvencesini oluşturan görüştür.

. Burjuva devletin «tarafsızlığı» üzerinde bu kadar ısrarla dururken, kapitalistler, bu ögeye verdikleri önemi göstermektedirler. Devlet, sınıfların uzlaşmasını, uyumunu temsil eder, onlara göre. «Hakkı hukuku» gözetir (özellikle mülkiyet yasalarını).

Bu çok önemli konuya, bu tür bir broşürde uzun uzun eğilinemeyeceği açık. Ancak eklemeliyiz ki, ulusal devlet, şu özetlemeye çalıştığımız durumdan ötürü, aynı zamanda bir *ideolojik bütünlük* zeminidir. *Bu* devlet altında yaşayan insanların, her şeyden önce *bu* ulustan olduğunu ifade eder. Varlığı, algılamışı, sınıf *mücadelesinin* karşısında bir engel oluşturmalı, *ulusal uyum*'u cisimleştirmelidir.

Devlet, ezilen sınıflardan, kendisine başeğmelerini isterken, bir baba gibidir. Baba, çocuklarının aile düzenine uymalarını öğütlerken ille de çocuklarını dövmesi gerekmez. İkna edici olmaya çalışarak, kalınca bir sesle konuşabilir de Ama tokadı hazırdır Öğütlerin yetmediği yerde tokat devreye girecektir. Devletin de, düzeni güvenceye almak için kullanacağı zorun araçla-

rı, yöntemleri elinde bulunur. Fakat devlet sürekli eli sopalı bir zorba görünümünde değildir Böyle olsa onun egemen sınıfla bağlantıları son derece çıplak olurdu ve ezilen sınıfların da bir gün bile bu devleti *kendi devletleri* olarak görmeleri mümkün olmazdı. Oysa gerçekler sık sık bunun aksini gösterir. Ezilen sınıflar, aslında kendi üzerlerinde bir baskı aygıtı olan devleti «kendi» devletleri şeklinde algılayabilmektedirler.

Buna imkân veren, devletin, toplumun tüm sınıflarına karşı belli taahhütlerinin olduğu, onların hepsinin yararına olan birtakım hizmetleri yerine getirdiği görüntüsüdür Ezilen sınıfların kendilerini devletle özdeşlemelerinde, genellikle böyle bir öge belirleyici rolü oynar. Örneğin, devlet, bütün ulusu yabancı saldırılarına karşı korumaktadır; veya, devlet, herkesten vergi toplayarak herkesin yararına yollar, kamu hizmet binaları v.b. yapar; veya devlet, «sosyal güvenlik» mekanizmaları kurar, v.b., v.b. Kısaca, devlet, «kamu yararı»nı gözetir; ama bu «kamu» bir kısmı egemen bir kısmı ezilen birçok sınıftan oluşmaktadır, yani eşitsizliğin hüküm sürdüğü bir «kamu»dur.

İşte devletin ezilen sınıflarca onaylanması, bu eşitsizliğin örtülmesini getirir. Ezilen sınıflar da, devletin «ulusun», yani *kendilerinin de* devleti olduğunu düşündükleri anda bu eşitsizliği kabullenmiş olurlar.

Somozizme bu açıdan bakıldığmda, onun, burjuva devletin bu klâsik ve temel işlevinden hayli uzakta bulunduğu görülecektir. Somoza'nm devleti için kitlelerin herhangi bir *ideolojik onayı* sözkonusu değildir. Açlıktan ölmenin sınırında gidip gelen insanların, günler boyu Ulusal Muhafız terörü altında inlerken, *devletin kendilerini koruyacağını* düşünmeleri sözkonusu olabilir mi? Köylüleri aile halinde katledip topraklarına elkoyan *devlet görevlileri* ortalığa dehşet saçarken, ezilenler, devletin *kendileri* için birtakım «sosyal» işlevleri olduğunu düşünebilirler mi? Depremle zaten çürük çarık kulübelerden başka bir şey olmayan «ev»leri yerle bir olduğunda, Ulusal Muhafızların gelip yağmaya giriştiklerini, kadınların kızların ırzına geçtiklerini dehşetten büyümüş gözlerle izleyen insanlar, değil devletin kendilerini koruyacağını düşünmek, devletten nasıl korunacaklarını düşünmekten başka bir şey yapabilirler mi?

Devletle özdezleşmiş tiranın karşısında «sıradan insan» olmanın ne anlama geldiğini gösteren ve sözü bile geçtiğinde insanın tüylerini diken diken edecek şu korkunç olaya ne demeli: Nikaragua'nın yoksul, işsiz insanları, hayatlarını sürdürebilmek

için *kanlarını satmak* gibi bir «iş imkânına» sahiptiler. Çünkü Somoza'nın Plasma Fresis şirketi, başta ABD olmak üzere dış ülkelere *kan plazması ihraç ediyordu!* (Ayrıca belirtelim ki, Nikaragua dünyada bu «sanayi dalında» faaliyet gösteren tek ülkeydi.)

Halkın itildiği hayat tarzına hayvanca demek hafif mi kalır acaba? Fakat bütün bu rezaletin Nikaragua'daki düzen ve devlet açısından anlamı var. Kitlelerin *bu devlet* altında yaşamaya isyan etmemelerini sağlayan etmen gizli burada. Yani normal olarak kitlelerin ideolojik onayı diye tanımladığımız etmen. Burada kitlelerin ideolojik onayı yok; onun yerine her türlü araçla, her türlü yolla her an empoze edilen bir *aşağılama* sözkonusu. Halkın, aşağılık varlık işlemi göre göre, aşağılık bir hayata razı olması, en basit insanlık değerlerini bile ortadan kaldırmacasına, rezilce bir hayata katlanmasının sağlanması sözkonusu. Bir parça gelişmiş bir kültüre sahip kişiler için korkunç derecede onur kırıcı sayılabilecek ve başlıbaşma ayaklanma nedeni olabilecek koşullarm, halka, kurtulunması mümkün olmayan hayat tarzı olarak sunulmasıdır bu. Yüzyıllarca sömürgeciliğin en iğrenç, tiksindirici uygulamaları altmda ezilmiş bir halkı böyle bir duruma zorlamak şüphesiz mümkündü

Somozist rejimin *ideolojik dayanağı*, şu halde, halkm derin sefaleti, cehaleti ve devleti temsil eden güçlerce sürekli olarak aşağılanması üzerinde temellenen; en önde gelen aracı Ulusal Muhafız vahşeti olan bir mekanizmada üretiliyordu. Buna kısaca, aşağılama mekanizması da diyebiliriz.

İşte Nikaragua Devrimine bu nedenle, herhangi bir ülkede silahlı mücadelenin başarıya ulaşması olarak bakamayız. Sandinistlerin başarısı da askerî zaferden çok daha önce, bu noktadadır. Yani, insanlığından çıkarılmaya, insanlığı kendisine unutturulmaya çalışılan bir kalabalığın; onuruna sahip çıkan, kendine güvenen, kaderi üzerinde söz sahibi olması gerektiğini düşünen, mücadeleci bir kitleye dönüşmesi ve Sandinistlerin de buna katkıda bulunmaları sözkonusudur. Nikaragua halkı, ideolojik-ahlâkî aşağılanmadan, insanlık dışı sefaletten kurtulmak için ayaklanmış, Sandinistler de İspanyol sömürgecilerinin, Amerikalı bir saldırganın, «Yankee çizmesinin» ve Somoza'ların baskısı, vahşeti altında inleyen, sürünen bir halkm ayağa kalkmasına yardım etmişlerdir

Şimdi Sandinistlerin gelişimi ve mücadelelerinden söz ettikten sonra, Nikaragua halkımn insanlık değerleri açısından çok onurlu mücadelesine, kısaca *Nikaragua Devrimi*'ne yine değineceğiz.

SANDİNİSTLER VE «DEVRİM»

Segovia dağlarında üslenen Augusto Cesar Sandino'nun Amerikan birliklerine karşı yürüttüğü gerilla savaşı, Nikaragua nın tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu, sadece o sıralardaki olayların gelişmesine yaptığı etkilerden ötürü değil, gerek güçlü bir ideolojik motif olarak gerekse mücadele yöntemleri açısından geleceğe yönelik etkilerinden ötürüdür.

Sandino'nun 1927-1934 arasındaki mücadelesi, şüphesiz, Somoza diktatörlüğünü devirmek için yollar arayan küçük aydın grupları üzerinde derin bir iz bırakmıştır. Nitekim FSLN önderliği, şimdi sürdürülen mücadelenin, «...Augusto Cesar Sandino tarafından başlatılan yurtsever mücadelenin bir devamı olduğunu, sadece sözlerle değil aynı zamanda eylemle de ispat» ettiklerinden söz etmektedir.[1]

Sandino öldürülüp onun kurduğu kooperatifler dağıtıldıktan ve buralarda yaşayanların katledilmesiyle, Sandino'nun eyleminin son izleri yok edildikten sonra, yaklaşık 25 yıl, Nikaragua'da düzene karşı geniş çaplı bir hareket gelişmemiştir. Gerçi 1935'te bir 1 Mayıs gösterisi, 1936'da yakıt fiyatlarının artmasına karşı grev, 1944 ve 1948'de bazı maden işçileri grevleri, bazı köylü ayaklanmaları, yine 1940'ların ortalarında öğrenci hareketleri olmuştur. Ancak bunları sürekli bir hareketin parçaları değil birbirinden kopuk eylemler olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

[1] **SUKC Siyasi-Askeri Platformu, s. 7.**

Tekil eylemlerin en çaplısı ve yarattığı sonuçlar açısından en önemlisi, 1956'da Rigoberto Lopez Perez'in «Tacho» Somoza'yı öldürmesiydi. Bu, birbirinden bağımsız küçük gerilla gruplarının oluşmasına kadar uzanan etkiler yaptı; Lopez'in eylemi adeta bir kabuğu kırmıştı. Ortaya çıkan küçük gerilla gruplarından bugün en çok sözü edileni, 1958'de, Ramon Randales Morales'in eğittiği gerillalardı. Ama bunlar 1959'da kesin askerî yenilgiye uğrayarak dağıldılar.

Somoza rejimine karşı gerçek etkili muhalefet, 1960'lardan sonra gelişecektir. Bunun, bu tarihlerden kısa bir süre önce ülkede gerçekleşen bazı değişimlerle ilgisi vardır. II. Dünya Savaşı bitimini izleyen yıllar, bilindiği gibi ABD'nin bütün dünyaya sermaye ihracını muazzam artırdığı ve bununla birlikte kapitalizmin yayılmasının da ileri boyutlara ulaştığı bir dönemdir. Bu genel süreç, Orta Amerika'yı özel olarak CACM çerçevesinde etkileyecektir. Cılız da olsa bir sanayileşmenin ilerlemesi, yine bu sıradadır.

En önemli olanı, şüphesiz, tarımsal alandaki değişimdir. Pamuk ve kahve üretimini bünyelerinde toplamaya eğilim gösteren büyük çiftliklerin sahibi büyük tarım burjuvazisi, büyümesini, birçok küçük köylüyü topraklarından kovarak sağlıyordu. Bu durum elbette huzursuzluklara yol açacaktı. Ayrıca, sanayie gereken serbest işgücünün elde edilmesi de herhalde her yerde olduğu gibi birtakım sancılı süreçlerle gerçekleşiyordu.

1961-63 arasında kurulan FSLN, bu huzursuzlukları yönlendirmeye çalışacaktı. FSLN'yi bir grup devrimci aydın kurmuştu. İlk amaçları, Somoza'yı kovmak ve «onu destekleyen bürokratik askerî ve ekonomik yapıları ortadan kaldırmak»tı.[2] Ancak FSLN başlangıçta, çok sınırlı bir güce sahipti ve Nikaragua toprakları üzerinde herhangi bir yerleşim yeri sağlamayı bile başaramamıştı. 1963 yılı boyunca Honduras sınırında üslenen FSLN gerillaları «sivrisinek» taktiği ile tekil saldırı eylemlerine girişiyorlardı. Fakat Ulusal Muhafızlar Sandinistleri kolaylıkla püskürtebiliyorlardı. 1963'de Rio Coco dağlarında geçen çarpışmalardan da Ulusal Muhafızlar üstün çıkmıştı. *(Der Spiegel,* bu çarpışmalarda Amerikan *ranger*'larının Muhafızlara yardım ettiğini ileri sürmektedir.[3])

[2] Bendana, a.g.e., s. 19.

[3] «Beherztes Eingreifen», a.g.e., Sayı 35/28.8.78, s. 96.

Bunda en önemli etken, Sandinistlerin mücadelesinin halktaki hoşnutsuzluğa hitap edebilecek, bu hoşnutsuzluğu eylemli bir tepkiye dönüştürebilecek, örgütleyebilecek özelliklere sahip olmamasıydı. Zaten politika alanının yanına bile yaklaşabileceğine hiçbir zaman inanmamış olan geniş kitleler için, gerillaların tekil eylemleri, kendi dışlarında olan olaylardı. Bu durum bizzat FSLN'nin yukarda adı geçen belgesinde de saptanmaktadır: «Sistemli ve tutarlı bir rehberlikle kitlelere verilmesi gereken herhangi bir ideolojik formasyonun olmayışına bağlı olarak, kitleler, 1960-67 yılları arasında ne devrimci ne de gerici güçlerin saflarında yer aldıları..»[4]

Bunun sonucu olarak FSLN gittikçe daha fazla, yaygın örgütlenme ihtiyacı duyuyor ve kentlerde çeşitli örgütler oluşturuyordu. «Devrimci Öğrenci Cephesi» bunların en önemlilerindendi. Ayrıca «Halk Şehir Komiteleri» adını alan gruplar meydana getiriliyordu.

1966 sonlarına doğru, Schick dönemi bitiyor ve görece liberalleşme ortamı kapanıyordu Bu sırada FSLN dağlara çekilmeye başladı. 1967 yılında, «Tachito» Somoza'yı iktidara getiren hileli seçimler yapıldığı sıralarda, FSLN'nin Pancasan'daki zorlu mücadelesi sahnedeydi.[5]

Pancasan gerilla mücadelesi askerî yönden yenilgiyle sonuçlandı. Fakat, burjuvazinin Somoza rejimine muhalefete kalkışmış ancak çok aciz kalmış olduğu ve «sol» sayılabilecek çevreler dahil bütün muhalefetin, sonucu baştan belli olan seçimlere bel bağlamış bulunduğu bir ortamda, Pancasan'ın etkisi büyük oldu. Aciz ve çekingen muhalefet çabalarından ayrı, kararlı bir alternatif olarak sahnede görüldü, FSLN'nin gerilla mücadelesi. Gerilla önderlerinden Ricardo Morales, «Pancasan,» diyor, «halk savaşı için ufku açtı, burjuvazi ve sahte devrimci reformistler için ka-

[4] **SUKC Siyasî-Askerî...**, s 16.

[5] FSLN seçimlere ilişkin olarak, «dürüst seçim» propagandası yapmış, sonra dağlara çekilmişti. Cephe önderi Borje o sıradaki düşünüşlerini şöyle anlatıyor: «1967'de seçimlere girip girmeyeceğimize karar verme durumundaydık; geleneksel sol girme kararı almıştı. (...) 1967 seçimleri sisteme yasal bir görünüm vermek üzere tezgahlanmış bir maskaralıktı. Böyle bir oyunda rol almak istemedik...» (Aktaran Michele Labrut, «Sandinista Leader Tells Front's History», **In These Times**, 27 Eylül - 3 Ekim 1978, s. 8).

vadı. Pancasan emperyalizme ve oligarşiye karşı güçlü bir saldırı için halkın inisyatifini artırdı. Korku dolu pasifizmi reddetti ve devrimci yanı cesaretlendirdi.»[6]

Pancasan'dan sonra FSLN içinde o zamana kadar ki pratiğin bir değerlendirmesine gidildi. Bu değerlendirme sonucunda iki önemli öge ortaya çıktı ve bunlar ileriye dönük uzun vadeli stratejinin formüle edilmesine zemin yarattı. Bunlardan ilki, o ana kadar legal politik çalışmaya gereğinden fazla ağırlık verilip taşraya, kırsal alanlara gereken ilginin gösterilmemiş olduğu tespitiydi. İkincisi ise, kısa vadeli, anlık planlamalar yerine uzun vadeli bir stratejinin oluşturulması ve böylelikle mücadeleye geniş bir perspektif kazandırılması gereğinin duyulması.

Bunun üzerine, sözkonusu uzun vadeli strateji olarak «uzun süreli halk savaşı *(Guerra Popular Prolongada)* ortaya atıldı. Bu stratejiye göre, karşıdaki düşmanı «ABD, gerici Orta Amerika rejimleri ve yerel egemenler» olarak kavramak gerekmekteydi. Bunlara karşı ısrarlı bir «yıpratma savaşı» sürdürülecekti.

Guerra Popular Prolongada'nın (GPP) formüle edilişinden sonra kentlerdeki örgütlenme çalışmalarında da gelişme kaydedildi. İşçi sendikalarının önderleriyle ve Nikaragua Sosyalist Partisi'nin ileri gelenleriyle birtakım ilişkiler kuruldu. Sendikalardan hükümet yanlısı önderlerin uzaklaştırılması için çalışıldı. Kentlerin çevrelerindeki yoksul varoşlar başta olmak üzere mahalle örgütlenmeleri yapıldı. Ortaokullarda da örgütlenme çalışmaları sürdürüldü.

Bu dönemde bazı din adamları FSLN'ye sempati duymaya ve onların Kilise çevrelerinin desteğinden yararlanabilmelerini sağlamaya başladılar. Sınırlı da olsa önemli bir destek olmalıydı bu.

FSLN'nin de içinde bulunduğu kent hareketleri, özellikle keyfî yönetim tarafından politik gerekçelerle bir dolu insanın tutuklanmasına karşı, siyasal tutukluların serbest bırakılması hedefiyle yürütüldü. Ayrıca 1970'de ve daha sonra, hiçbir zaman tümüyle durdurulamayan öğrenci hareketleri yükseldi.

FSLN'nin 1974 yılına gelene kadar ülkenin politik hayatında belirleyici bir önemi olmadı. Gerçi arasıra yaptığı eylemlerle iktidarın öfkesini kusmasına yol açıyor, bir yandan da sempati topluyordu; fakat bunlar henüz Somoza rejiminin üstesinden gelemeyeceği çapta şeyler değildi.

[6] **SUKC Siyasi-Askeri...**, s. 18.

1974'ün Aralık ayında, FSLN gerillaları, ünlü «Noel Partisi Baskını»nı gerçekleştirdiler. Elde tuttukları çok önemli 12 kişiye karşılık 14 tutukluyu serbest bıraktırmayı başardılar. Bu eylem, gözlerin bir anda FSLN'ye çevrilmesi için çok etkili oldu. Aynı zamanda, Somoza'nın baskıyı alabildiğine yoğunlaştırmasına yol açarak rejimi iyice dayanılmazlaştırdı.

Somoza Noel Partisi Baskını'mn ardından sıkıyönetim ilân etti. Gerilla savaşı konusunda bilgi sahibi ve eğitmenlik yapacak özel paralı uzmanlar kiraladı. Özel bir kontr-gerilla birliği oluşturulmasına girişti. Sonra, gerillaların ağırlıklı faaliyet alanı Orta-Kuzey bölgelerine yollar yapılarak askerî araçların oraya ulaşması kolaylaştırıldı. Helikopterler seferber edildi. Kuzey bölgesine kan kusturmaya giden Ulusal Muhafızların başında Amerikalı askerî «danışman»lar bulunuyordu (birçok yerde belirtildiğine göre bunlar daha çok «Vietnam gazileri» idi).

Somoza'nın estirdiği terör, binlerce köylünün tutuklanmasını, binlercesinin de ülkeden kaçmasını getirdi. Fakat öte yandan kitlesel bir kıpırdanma başladı.

«Kır mı Kent mi»den Üç Eğilime

Ortamın böyle sertleşmesi, Somoza'ya karşı muhalefet yürüten bütün kesimler içinde şiddetli tartışmaların çıkmasına neden oldu. Bu normaldi. Çünkü muhalefet hareketinin, birtakım hedeflerine ulaşabileceği, ciddi sonuçlar yaratabileceği somut olarak görülmeye başlamıştı. Bu durumda izlenecek yol, saptanacak hedefler, mücadele yöntemleri v.b. konularında netliğe sahip olmak daha bir zorunlu hale gelmişti.

Burjuva muhalefet gibi FSLN'de de bu sırada çatlaklar meydana geldi. Artan prestiji sayesinde üye bakımından hızlı bir büyüme yaşayan FSLN, bu sürecin de bir sonucu olarak, içinde çok farklı eğilimleri barmdırır olmuştu. Aynı zamanda sınıf tabanı bakımından da farklı ögeler hareketin içinde biraradaydı.

Bir zaman önce gündeme gelmiş sorunların yeniden alevlenmesiyle tartışma gelişti. Somoza rejiminin yıkılabileceğine daha somut bir güven, tartışmayı elbette daha ciddi ve sert kılıyordu. Çünkü özellikle Noel Partisi Baskını, anî saldırılar karşısında düzen güçlerinin hemen toparlanamadıklarını göstermişti. Bu baskından sonra baskı aygıtının birçok yeni araçla takviye edilişi de, Somoza rejimini koruyan güçlerin belirli bir anda yetersiz kalabileceğine kanıttı.

FSLN içi tartışma, başlıca şu sorular çevresinde yoğunlaşıyordu:

Ağırlıklı çalışma kırsal alanda mı kentlerde mi yürütülmeliydi? Mücadele içinde, politik yan mı ağır basmalıydı, yoksa askerî yan mı? Burjuva muhalefet de ciddi bir güç olma yolundaydı; bu hareketle ilişkiler nasıl olacaktı? Yükselen kitle hareketi, ne gibi talepler öne sürmeliydi? Ülkede devrim durumu var mıydı, kısa zamanda beklenebilir miydi bir devrim? Somoza gittikten, Somozizm yıkıldıktan sonra onun yerini ne alacaktı, nasıl bir düzen kurulacaktı, ne gibi uygulamalar yapılacaktı?

Bu sorular karşısında aldıkları tavırlara göre iki ana eğilim ayrıştı. Bunlrdan biri, kendisine «Proleter Eğilim» dedi: *Tendencio Proletario.* Ötekiyse, uzun süreli halk savaşı stratejisinin simgesiyle anıldı: *GPP.*

Proletarios, ilkin, gerilla ordusunun kentlerdeki işçi sınıfından tecrit olmuş durumuna işaret ediyordu. Bu eğilim üyelerine göre, 1960'lardan sonra ülkede sanayileşmenin gelişmesi dikkate alınmalıydı. Bu olgu, kentlere ve oralardaki işçilere eskisinden fazla önem kazandırıyordu, proletarya sayıca artıyor ve belli yerlerde yoğunlaşıyordu. Ancak bu proletaryayı örgütleyebilecek bir İşçi Sınıfı Partisi, süreci yönlendirebilirdi, bu partiyi oluşturmak gerekliydi. Yoksa işçi hareketi dar ekonomizmin ve salt Somoza'ya karşı olmanın sınırlarını aşamazdı. Hem Somoza'nın gitmesini hem de sosyalizmin kurulmasını sağlayabilecek olan, sadece parti önderliğindeki politik çalışmaydı. Aksi halde, FSLN eylemleri burjuva muhalefetin değirmenine su taşımaktan başka bir sonuç getirmeyecekti. Askerî mücadele mutlaka politik mücadeleye tâbî olmalıydı.

Kentlerde yapılacak çalışmayı hiçbir şekilde yadsımayan GPP ise, yine de devrimci sürecin asıl öncülerinin gerilla birlikleri olduğunu öne sürüyordu. GPP'ye göre, dağlarda ve kır proletaryası arasında sağlam bir temel, bir dayanak oluşturulması, mücadelenin en büyük güvencesiydi. Rejimin «baskı kapasitesi» büyüktü; kır gerillası, bu kapasiteyi gerileterek, kentlerdeki mücadeleyi de ilerletecekti. Başka söyleyişle, yaygın bir kitle çalışması, politik çalışma için önkoşul, Ulusal Muhafız gücünün altedilmesiydi. Bu görev öne alınmalıydı.

Bu tartışma şiddetlendiği sıralarda, Somoza'nın olağanüstü baskı eylemleri nedeniyle FSLN içi iletişimde bozukluk oldu. Önderlikle örgüt arasında iletişim kopukluğu meydana geldi. 1975

Ekim ayında, hâlâ FSLN adını kullanan fakat öteki eğilimden tümüyle bağımsız davranan Proletarios önderliğe egemen oldu. Ülke dışındaki önderlik ise, iki eğilimin ayrışmasına karşı çaba gösteriyor, birleşme istiyordu. Yurtdışı önderliğin çok değerli iki elemanının bu sıralarda Nikaragua'ya gelişi, bazı kaynaklarca iki eğilim arasında anlaşma sağlama amacıyla yapılmış bir girişim olarak gösterilmektedir. Ancak gerek FSLN görüşlerinin oluşturulmasında gerekse politik-askerî örgütlenmenin meydana getirilmesinde büyük katkıları olan Carlos Fonseca Amador ile Eduardo Contreas Escobar, gelişlerinden çok kısa bir süre sonra, Ulusal Muhafızlarla çarpışmak zorunda kaldılar. Ve çarpışmada öldürüldüler.[7] Aynı çarpışmada Tomas Borje de yakalandı. Borje'nin yakalanması, GPP eğilimi için büyük kayıptı. Çünkü Borje, GPP'nin Ulusal Önderlik içindeki temsilcisiydi.

FSLN'nin iki eğilimi arasında uzlaştırma çabaları sonuç vermeyince, genel olarak bu uzlaştırma işiyle uğraşmış kimselerin içinde yer aldığı üçüncü bir eğilim doğdu; ve «Üçüncüler» *(Terceristas)* adını aldı.

Terceristas, stratejisini «açık direnişçi» bir ana fikre dayandırıyordu. Rejime karşı açık direnişe, ayaklanmalara girişilmeliydi. Çünkü, Terceristas'ı öteki iki eğilimden de ayıran özgün tespite göre, Nikaragua'da devrim koşulları olgunlaşmıştı. Somoza'ya karşı olmak, genel bir fikir ve duygu halindeydi artık, kitleler ayaklanmaya hazırdı. Arka arkaya seri ataklar yapılırsa, kitleler başkaldıracaktı. «Örgütlenmek için savaşmak, zafere kadar savaşmak için örgütlenmek!» Terceristas'ın sloganıydı.[8]

Terceristas'ın bir önemli özgünlüğü de burjuva muhalefetle ilişkiler sorununda ortaya çıkıyordu. Terceristas, tüm Somoza'ya karşı güçlerin biraraya getirilmesi gereği üzerinde ısrar ediyordu. Üstelik, yürütülecek silahlı eylemler için parasal destek sağlayabilecek burjuva muhalifleri neden mücadeleden uzak tutmalıydı ki? Geniş tabanlı bir güçbirliği oluşturulabilirdi ve oluşturulmalıydı. Bu geniş cephe içinde FSLN hegemonyasını kuracaktı. He-

[7] Özellikle Carlos Fonseca, hem teorik hem pratik bakımdan çok değerli bir gerilla önderiydi. Küba'da eğitim görmüştü. FSLN'in Genel Sekreteriydi. O öldükten sonra ikinci bir Genel Sekreter seçilmedi. Fonseca vurulduğunda cesedinin üzerinde parmak izi kontrolu yapıldı, gerçekten o mu diye.

[8] Bendana, a.g.e., s. 22.

def olarak, FSLN'nin de katılacağı bir Demokratik Halk Hükümeti konmalıydı. İlerici reformlar yapacak bir hükümet olmalıydı bu. Sosyalizm, diyordu Terceristas yanlıları, «bir gecede gelmez».

Terceristas'a göre acil talepler, Somoza'nın gitmesi, serbest genel seçimlerin yapılması, Ulusal Muhafızların dağıtılması, bankalar ve Somoza'nm mülklerinin ulusallaştırılmasıydı. Bunlar gerçekleşene kadar silahlı mücadele bırakılmayacaktı.

FSLN'nin üç eğilimi arasında, burjuva muhalefetle en yakın ilişkiyi kurabilen ve dünyadaki çeşitli liberal ve sosyal-demokrat parti veya hükümetlerin şu ya da bu ölçüdeki desteğini kazanabilenler, Terceristas oldu.

Bu sayede Terceristas, başlangıçta sayı bakımından öteki eğilimlerin gerisinde olmasına rağmen, mücadele içinde hep ön planda görüldü. Daha çok ondan söz edildi. Nikaragua'nın Batı ülkelerinde de tanınan ozanı, rahip Ernesto Cardenal gibi kimselerin Terceristas üyesi olmasının da bunda payı vardı. Bu eğilimin içinde zengin bir üye çeşitliliği bulunması onu daha esnek kılıyordu; bu da daha çok çevreyle daha yaygın ilişkiler kurabilmesine imkân veriyordu. Zaten FSLN içinde de Marksistler, ilericiler, Hristiyanlar veya hiçbir görüş formüle etmeyen sadece savasa katılan anti-Somoza üyeler vardı. Terceristas, böyle bir çeşitliliğe en elverişli olan eğilimdi. Nitekim giderek sayı bakımından çok güçlenecekti.

«FSLN Ezildi»

1977 yılı başlarında Somoza işte böyle bir açıklama yaptı. Kendisine karşı savaşan gerilla kuvvetleri yok edilmiş, «tehlike bertaraf» olmuştu. O dönemdeki ABD Büyükelçisi, 1977 Mart'ında Somoza'nm bu açıklamasını destekleyen birtakım laflar etti. «Nikaragua,» dedi, «daha bir zaman, politik istikrarın tadını tatmaya devam edebilir... 1976 yılı boyunca, hükümet yerel gerilla örgütlerine ağır darbeler indirdi ve şimdi bu süreden beri hiçbir ciddi tehditle karşı karşıya değil.»[9]

Bu sıralarda ABD, Somoza'nın sıkıyönetimli iktidarını «aşırı» buluyor olmalıydı ki, sıkıyönetimin kaldırılması için baskı yapıyordu. Somoza, ABD'nin bu isteğine uyarak sıkıyönetimi ve basın

[9] a.g.e., s. 23.

sansürünü kaldırdı. Üç yıldır süren bu olağanüstü baskı önlemlerinin biraz gevşetilmesi, geçen zaman içersinde hızla birikmekte olan muhalefet potansiyelinin birden açığa çıkmasına yol açtı. Grevler, öğrenci hareketleri birbirini izledi. Basın, hükümetteki çürümeyi, rüşvetleri, kirli işleri, Muhafızların vahşetini sergilemeye başladı. Bu patlamaya elverişli ortamda FSLN de eyleme geçti. Terceristas, Masaya'nın da içlerinde bulunduğu birtakım yerlere, GPP, Kuzey bölgesindeki ufak kentlere, askerî konvoylara, Somoza'nın mülklerine saldırdılar. Kentlerde, özellikle öğrencilerin başını çektiği hareketler gelişti. Bilinmeyen bir nedenle «kaybolmuş» 350 köylü ve Sandinist siyasal tutukluların serbest bırakılmasını talep eden gösteriler yapıldı. Bu hareketli ortamda Proletarios da Devrimci İşçi Komiteleri oluşturarak kent eylemlerinde yer alıyordu.

Bu hareketler karşısında Somoza rejiminin tepkisi korkunç oldu. Müthiş bir terör estiriliyordu. Bu sırada, Liberal Parti'ye bağlı olarak, aylak birtakım serserilerin yarı-askerî gruplar halinde örgütlenmesine çalışıldı. (Böylelikle Somoza, faşizmden de gerekli dersleri çıkarmış bulunduğunu kamtlamış oldu.)

1978 Ocak ayında Pedro Joaquin Chamorro'nun öldürülmesi üzerine gelişen protesto gösterileri ve kitle eylemleri içinde FSLN'in etkinliği tartışmasızdı. Bu sırada FSLN birçok yeni üye kazandı.

1978 Şubat'ında Güneyde Terceristas'ın Penas Blancas ve Rivas'a saldırısı başarılı oldu; Kuzeyde de GPP Ulusal Muhafızlara kayıplar verdirmeye devam etti.

Eğilimlerin Yakınlaşması

1978 yılının çok hareketli ortamında, FSLN eğilimleri arasında kaçınılmaz bir yakmlaşma oldu. «Kaçınılmaz», çünkü nesnel dayanakları olan bir yakınlaşmaydı bu.

Halk hareketi bu sıralara kadar görülmemiş bir yükseliş göstermişti. Hemen tüm FSLN eğilimlerinin ortakça kabul ettiği bu durum, elbette, uzun vadedeki ayaklanma ihtimallerine ilişkin tartışmaları geçersiz bırakacaktı. Sonra, tüm tartışmalarda, özellikle çalışma yöntemleri, stratejik ve taktik hedefler gibi konularda, hep, halkın nasıl ayağa kaldırılacağı sorusu başlıca konuydu. Fakat şimdi ayaklanan bir halk ve ortadaki hareketliliği devrimci bir sıçrayışa dönüştürme göreviyle yüzyüze olan politik önderler vardı.

FSLN eğilimlerinin yakmlaşmasına zemin hazırlavan başka birtakım koşullar da, halk hareketliliğine paralel olarak eğilimlerin çalışma alanlarımn ve hitap ettikleri kesimlerin çakışmaya başlamasıydı. Kentlerdeki işçi hareketini temel alan Proleterios, örneğin, bu dönemde ayaklanma halinde bulunan çiftlik işçilerine ve mülksüzleşen köylülere uzanmak, onlar arasında örgütlenmeye gitmek zorunluluğunu duyacaktı. Proletarios Mart ayında Kır İşçileri Birliği'ni kurdu. Ne kadar kentlerdeki işçilerin temel olduğunu savunursa savunsun, gözünün önündeki bir potansiyeli reddedemezdi. Ayrıca, Ulusal Muhafızlarla çatışmaların artması, mücadeleciliği elden bırakmak istemeyen Proletarios'un milis türü bir örgüt oluşturmasına yol açtı. İşçi Partisi'nin öncülüğü olmaksızın başarı kazamlamayacağını savunmaya devam ederken, Proletarios, öbür yanda Devrimci Halk Komandoları diye adlandırılan silahlı gücünü savaşa sürüyordu.

GPP, Kuzey bölgesindeki savaşı sürdürürken, kentlerdeki örgütlenmeye de daha fazla önem vermeye başlamıştı. Halk kitlelerindeki ayaklanma potansiyeline uygun, onu kavrayabilecek bir kentsel örgütlenme ve halk örgütlenmesinden yoksun olduklarını, örgütlenmelerinin «yetersiz» bulunduğunu düşünüyordu GPP önderleri. Bu da onları kentlerdeki örgütlenme çalışmalarına hız vermeye zorladı.

Her iki eğilim de, güçlü halk örgütlenmeleri kitlesel örgütlenmeler olmazsa, sürdürülecek mücadelenin, hattâ elde edilecek zaferin burjuvazîye ve dolayısıyla ABD'ye yarayacağı görüşünü savunuyorlardı şimdi.

Burjuva muhalefetin acizliği ve bu koşulları kendi lehine dönüştüremeyecek ölçüdeki inisyatifsizliğinden önceki bölümlerde söz etmiştik. Bu, FSLN eğilimlerinin daha kararlı bir şekilde inisyatif koyarak mücadeleyi yükseltme çabalarını artırmalarına yol açıyordu.

İki eğilim arasında çalışma alanları ve öngörüler bakımından meydana gelen yakınlaşma, Terceristas'ın bir görüşünün herkesçe kabul edilmesiyle daha geniş bir kapsama ulaşıyordu. Terceristas, geniş bir anti-Somoza güçbirliği oluşturulduğunda zaferin kazanılmasının mümkün olduğunu ileri sürüyordu, hatırlayacağımız gibi. Ayrıca, ayaklanmaya girişmek için koşulların olgunlaşmış bulunduğunu söylüyordu. Geniş güçbirliği fikri, Proletarios ve GPP'nin de aklının yattığı bir öneriydi artık.

Fakat Terceristas'a yöneltilen bazı eleştiriler de gündemden

kalkmış değildi. Ulusal Muhafızların savaş kapasitesini ve Somoza'ya olan sadakatlerini küçümsemekle eleştiriliyordu Terceristas. Ayrıca, «kendiliğinden ayaklanma biçimlerine fazla değer verdiği» söyleniyordu.

1978 Temmuz'unda üç eğilim arasında «taktik birlik» anlaşması yapıldı. Ve bir Genel Koordinasyon Komisyonu kuruldu.

Birleşik Halk Hareketi'nin (MPU) oluşturulması, yakınlaşma sürecini iyice ilerletti. Birçok kitle örgütünün katılımıyla meydana getirilen MPU'ya Sosyalist Parti de katıldı. MPU Programı, bütün bu güçlerin üzerinde anlaşmaya vardığı bir platform oldu. Bu platformun önemi, örneğin burjuva muhalefetle varılan birtakım anlaşmalarda olduğu gibi, salt Somoza'mn devrilmesi veya Somoza devrilir devrilmez alınacak en temel birkaç önlemle sınırlı olmayıp, Somoza sonrası dönemde yapılacak ana düzenlemeleri içermesindeydi. Dolayısıyla daha sağlam ve uzun vadeli bir anlaşma zeminiydi MPU Programı.

MPU, halk örgütlenmesinin ilerletilmesi açısından çok yararlı oldu. Ağırlıkla Ulusal Muhafızlara karşı direnme gücünü artırmaya önem vermekle birlikte, özellikle Muhafız saldırılarından mahvolan halkın sağlık, yiyecek, barınak v.b. ihtiyaçlarının karşılanması için gereken imkânların hazırlanması yolunda çalışmalar yapan Mahalle Komiteleri kuruldu. Bunlar, yoksul varoşlara yayıldı.

Bu sırada henüz, üç FSLN eğilimi arasındaki ayrılıklar tümüyle ortadan kalkmış değildi. Örneğin Proletarios ile GPP, ayaklanma için koşulların hâlâ yeterince olgunlaşmadığını ileri sürüyorlardı. Fakat Terceristas'ın atakları genellikle geniş yankılar uyandırıyor ve tartışmaları yönlendiriyordu. 1978 Ağustos'undaki Saray Baskını, bu bakımdan tipik bir örnek olabilir.

Sonuçta Eylül Ayaklanması gelip çattı. Eylül ayına kadar, birçok yörede ve çeşitli zamanlarda Muhafızlarla şiddetli çarpışmalar yapılmıştı. Bu çarpışmalarda, çok önemli bir etmen işin içine gittikçe daha fazla giriyordu: Alejandro Bendana'nın deyişiyle, halkın Sandinistlerden gittikçe daha fazla *«silâh, önderlik ve örgütlenme talep etmesi»*. Bu elbette muazzam bir değişimdi. Ulusal Muhafızların doğrudan doğruya kitlesel kıyımlara giriştiği bir ortamda, halk, mücadeleyi daha etkili sürdürebilme talebini yükseltiyordu. Muhafızlar, örneğin, Mart'da Masaya'ya zırhlı araçlar ve hafif topçu bataryaları ile saldırmışlardı. Halk ise eline ne geçirirse onunla karşı koyuyordu. Sonunda müthiş bir katliam ol-

muştu. Fakat artık katliamlar sinmeyle sonuçlanan bir korku değil eylemli bir öfke yaratıyordu.

Eylül Ayaklanması ise bir kez daha göstermişti ki, artık FSLN'nin önünde halk ayaklanmasını örgütleme görevi ve ancak ondan sonra gelen başka görevler vardı. Bu durumda, işin askeri yanını düzenleme, askerî planları olabildiğince doğru yapma zorunluluğunun da etkisiyle, eğilimler arası mücadele iyice geri plana itildi. Zaten askerî mücadele, zorunlu olarak kesin ortak davranışı gerektiriyordu. Eylül Ayaklanması, 9 Eylül'de Managua, Masaya, Leon, Chinandega, Esteli garnizonlarına yapılan kombine bir saldırıyla başladı. Birkaç saat içinde bazı yerlerde Geçici Halk Yönetimleri kuruldu. Garnizonlardan elde edilen silahlar halka dağıtıldı. Halkın bu şekilde silahlanması son derece önemli bir etmendi. Çünkü bu zamana kadar halk, geniş ölçüde, av araç-gereci, taşlar, sopalar veya evlerde yapılma birtakım küçük çaplı silahlarla (hattâ *kaynar su dolu tencerelerle)* savaşıyordu Muhfızların toplarına karşı.

Eylül'de FSLN'nin, Muhafızları Kuzeye yöneltip Güneyde bir kurtarılmış bölge ve bu bölgede bir geçici hükümet kurmayı tasarlamış olması muhtemel. Ancak, daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, bu başarılamadı.

Eylül Ayaklanmasının, genel bir yoklama ve halkı silahlandırma amacıyla başlatılmış olması da mümkün.

Bu ihtimali güçlendiren bir olgu, Eden Pastora'nın («Komutan Sıfır») henüz Eylül ortalarında söylediklerıdir. Pastora, «Nikaragua'da Somoza'nın düşmesi yakındır,» diyordu. «Biz son hançeri vurmaya hazırlanıyoruz. Kendi kendine gitmeyeceği anlaşılan Somoza'nın düşmesi artık an meselesidir. *Biz daha ateş açmadık.* Somoza'nm kesin olarak düşeceğini anladığımız an ateşe başlayacak ve sonuca ulaşacağız. Bu durumda Somoza'mn gidişi elbette kanlı olacaktır.»[10] 25 Eylül'de Tegucigalpa kentinden yapılan bir FSLN açıklamasında da, ayaklanmanın «ülkenin her yöresinde sürdüğü», «savaşa katılan gönüllülerin sayısının her geçen gün arttığı» belirtildikten sonra, Muhafızların «savunmasız, sivil halka karşı sürdürdüğü bombardımanların ve kurşuna dizmelerin, *şimdilik ara verilen halk savaşını* önümüzdeki günlerde daha da kızıştıracağı» söyleniyordu.[11] Bundan birkaç

[10] **Cum.**, 10.9.78, abç.
[11] **Cum.**, 27.9.78, abç.

gün önce de, «ülke dışındaki muhalefet kaynakları»nca, *«gerillaların 'şimdilik' geri çekildiği»* ve «yeni bir karşı saldırıya hazırlandığı» açıklanmıştı.[12]

Sandinistler, Eylül Ayaklanmasından sonra hazırlıklarını «son saldırı» hedefine göre düzenlediler. 1978'den 79'a geçilirken, Sandinist fraksiyonlar, bir ortak askerî önderlik oluşturduklarını açıkladılar. Mart'da da «organik bir birlik»den söz eden bir belge yayımladılar. Askerî koşullardan çok uluslararası kamuoyuna yönelik etkilerin ve burjuva muhalefetle, ABD ile olan ilişkilerin hesaplanmasıyla geçen aylar içinde gerçi birçok yerde Muhafızlarla çarpışmalar sürdü. Ama genellikle etkili «vur-kaç» eylemleri yapılıyordu.

Ve, 29 Mayıs 1979 günü, gerilla savaşlarının hiçbirinde görülmemiş bir olay meydana geldi. Sandinistler, Haziran'ın ilk günlerinde *genel saldırıya geçeceklerini* ilân ettiler! Temel mantığı düşmanın kuvvetlerini gafil avlama ve yıpratma üzerine kurulu bir mücadeleyi yıllarca sürdürdükten sonra, Somoza rejiminin Muhafızlarını kesin şekilde safdışı edeceklerine inanmasalar, herhalde böyle bir açıklama yapamazlardı. Bizzat böyle bir açıklamanın yapılmış oluşu bile, Nikaragua'daki halk ayaklanmasının ve bunun karşısında rejimin dayanaklarının güç oranlarını gösteriyor, mücadelenin sonucunu bildiriyordu.

Yine de Muhafızların üstesinden gelmek kolay olmadı. İğrenç kelimesini bile süslü bir söz halinde bırakan vahşetleriyle Muhafızlar ve Somoza, ülkeyi yerle bir ettiler, halka inanılmaz işkenceler yaptılar, yok olma korkusu ile önlerine çıkan canlı her şeyi yok edeceklerdi neredeyse.

Ama bütün bunlara rağmen, daha Haziran ayında, «Sırf bazı hükümetler sorumsuz gençliğe silâh veriyor diye Anayasal görevini terk etme kararı vermem gerekmez,» diyen[13] Somoza Temmuz'un 17'sinde kaçmak zorunda kaldı. Talihsiz bir şaklabandan başka bir şey olmayan Urcuyo da soluğu Guatemala'da aldıktan sonra, Sandinistler ve silahlı halk, tüfeklerini bu kez havaya boşaltarak coşkuyla kucaklaştılar.

... «Ya özgür vatan ya ölüm!» diyerek mücadele etmişlerdi yıllarca «Ölüm» sonunda altedilmişti, zafer kazanılmıştı. Ama ya «özgür vatan»? O da kazanılmış mıydı?

[12] **Cum.**, 22.9.78.

[13] «The Siege of...», **a.g.e.**, s. 22.

Buna, havaya sıkılan tüfeklerin sesi durulduktan sonra, en az şimdiye kadar verilen silahlı mücadele kadar zor başka bir mücadele içinde cevap aranacaktı.

Tupamaroların Özlemi

Sandinistlerin zafere ulaşmasını sağlayan koşullar nelerdi? Zaferin anahtarı, «doğru strateji»de mi yatıyordu? Üç eğilimden hangisi haklı çıkmıştı? Sanırız bu sorulara eğilmek, gerekli ve yararlı olacaktır.

Fakat aslında bütün bunları aydınlatmak güç bir iş sayılmamalı. Çünkü sadece olguların önyargısız ve birtakım «model»ler çıkarma, dolayısıyla belli bir politik doğrultuya çıkar sağlama amacından bağımsız olarak gözler önüne serilmesi bile başlıbaşına aydınlatıcı bir tablo oluşturmaktadır.

Önce belirtilmeli ki, eğer Nikaragua halkının yıllarca altında inlediği baskı düzenine karşı ayaklanması gelişmeseydi, ne Sandinistler, ne de bir başkası bugün kolayca dilimize geliveren Nikaragua *Devrimi* olayını yaratamazdı.

Bunu söylemek, Sandinistlerin halka Somoza rejiminin nasıl devrileceğini gösterme, halkı örgütleme, silahlarla donatma ve en önemlisi onun kendine güvenini yaratma yönündeki zorlu ve kahramanca çabalarını gözardı etmek değildir asla. Ama en zor koşullarda yıllar yılı dağlarda savaşan, kent gerillasında düşen yüzlerce yoldaşlarının ardından, en ağır devlet terörüne rağmen hiç duraksamaksızın yeni eylemlerini sürdüren başka Latin Amerika devrimcileri, Tupamaros veya Monteneros, şüphesiz daha az kararlı veya daha az kahraman değillerdi. Mücadeleleri gelişmiş Batı ülkelerinin uyuşuk demokrat çevrelerinde bile derin bir hayranlık uyandıran bu devrimcilerin, Nikaragua'daki gibi bir başarıyı elde edemediklerini —ne kadar zor gelse de— kabullenmek durumundayız.

Tupamaro'ların veya Montenero'ların yapamadıklarının Nikaragua'da gerçekleşmesi hangi nedenlerden kaynaklanmaktadır?

Bu soruya verilecek cevap, iki yönlü olmak zorundadır. İlkin, Sandinistlerin çalışmalarının, Tupamaros veya Monteneros gibi deneylerin akıllıca değerlendirilmesi sonucu, bizzat gerilla mücadelesine yeni birtakım boyutlar kazandırarak, ama gerilla savaşıyla sınırlı kalmayarak geliştiğinden söz edilmelidir. Fakat ikinci olarak halk hareketine dikkatler yöneltilmelidir ki, şüphesiz ağırlık daha çok buraya tanınacaktır.

Konuyu derinleştirmeye gitmeden önce, Somoza rejiminin bir halk hareketi, halk devrimi sonucunda devrilmesinin, burjuva muhalefet - Sandinistler ilişkisinden ve uluslararası bağlamdan (ABD'nin tavrı v.b.) soyutlanarak ele alınamayacağını belirtmek istiyoruz. Bundan daha önce söz ettik, daha sonra da değineceğiz.

Üç Tarlada Büyüyen Ağaç

Sandinistlerin mücadelesini Tupamaro veya Montenero'lardan ayırt eden başlıca etmen, halk kitleleriyle olan kopukluğun büyük ölçüde giderilmiş bulunmasıdır. FSLN içinde Latin Amerika tipi kır gerillasma en yakın eğilim olan GPP, stratejisini formüle ederken, talî önem vermekle birlikte kent örgütlenmesinin zorunluluğunu, kırsal proletarya içinde yapılacak örgütlenme ve elde edilecek halk desteğinin gerilla mücadelesi için vazgeçilmez bir *önkoşul* olduğunu gözönüne almış ve sürekli vurgulamıştır. Örneğin, *Siyasî - Askerî Mücadele Platformu*'nda, «dağlardaki gerilla hareketi»nin, «... gerilla müfrezelerinin altı yıldır kesintisiz sağladığı geniş bir halk desteğiyle varolabilmiş» bulunduğundan söz edilmekte ve, «Öncümüzün 1960'lardan beri geliştirmekte olduğu kitle çizgisinin sonucu olarak,» denmektedir, «bugün, kitlelerin daha sağlam ve militan bir şekilde örgütlenmesini sağlayacak asgarî temel şartları bulabiliyoruz. Öncümüz, halk arasında yaşayarak, özellikle son beş yılda derin deneyler kazanmış bulunuyor. İşçileri, çiftçileri, öğrencileri, Kızılderilileri, Hristiyanları, aydınları, yoksulları v.b. örgütlerken elde ettiğimiz deneyler bizi daha yüksek örgüt biçimleri geliştirmeye hazırladı.»[14] Yine aynı belgenin başka bir yerinde, şu önerme dile getirilmektedir: «... Öncüyü meydana getiren organik ve siyasî yapılar, ara örgütlerle ve genelde kitlelerle kopmaz bağlara sahip olmalıdır.»[15]

Tomas Borje Martinez ise, «... 'aracı' örgütler de yaratmamız gerekiyordu,» diyor. «Tupamaros gibi başarısız devrimci hareketlerin yanlışının, örgütleriyle kitleler arasında sıkı bağlar kurmamakta yattığını biliyorduk. Bizim aracı örgütler şeklinde bir ilişki kurmamız gerekliydi. Bunlar, birlikler ve banliyö komiteleri gibi legal örgütleri de kapsıyordu.»[16]

[14] **a.g.e.**, s. 25-26.

[15] **a.g.e.**, s. 29.

[16] Aktaran Michele Labrut, **a.g.e.**, s. 9.

Bu görüşlerin sonucu olarak, gerillalar Muhafızlarla çarpışırken halkın seyirci kalması, uzun sürmemiştir. Ancak böyle bir durumun 1967 yılına kadar sözkonusu olduğunu bizzat FSLN önderleri söylemektedir. Latin Amerika'nın bir dizi ülkesinde yaklaşık aynı sıralarda gelişen gerilla hareketleri, zaten hep bu özelliği taşımışlardır. Tecrit olmuş durumda, yoğun şiddetle bastırılmışlar ve geçici süre için de olsa sindirilmişlerdir. Çünkü *mücadelenin sonucu salt askerî güce bağlanmış* ve yoğun ABD desteği, modern silahlar v.b. ile donatılan devletler gerilla birlikleriyle başa çıkabilmişlerdir. Oysa FSLN, zaman içinde gerekli dersleri çıkararak, halk örgütlenmeleri ile gerilla savaşı bağlantısının hayatîliğini kavramıştır.

Ancak bu noktada, başka etmenler de sözkonusudur. Tecrit olma ihtimaliyle en fazla karşı karşıya bulunan GPP'nin de kitle örgütlenmesini ihmal etmemeye çalışmasının yanısıra, asıl rolü, FSLN'nin farklı eğilimlere bölünmesi oynamıştır. Çünkü GPP kendi payına gerilla mücadelesini üstlenir ve bu mücadele yoluyla ortam ve halk üzerinde etkiler yaparken (Muhafızların yenilebileceğinin gösterilmesi ve morallerinin yıpratılması, halkın yüreklendirilmesi v.b.), Proletarios da kent işçileri ve daha sonra tarım işçileri arasında bilinçlendirme, örgütleme çalışmaları yürütmüş, GPP'nin eksik bıraktığını tamamlamıştır adeta. En son, genellikle açık kitlesel gösterileri ve direnişleri teşvik eden ve geniş bir güçbirliği politikası güden Terceristas'm oluşumu, mücadelenin bir başka yönden zenginleşmesini getirmiştir. Nikaragua'daki halk hareketinin yükselişine FSLN'nin etkisi, bir çiçeği üç çeşit gübreyle beslemek veya bir ağacın köklerini üç tarlaya yayarak üç yönden sulamak gibi olmuştur. Sonuçta, bütün olarak bakıldığında «Sandinistler», hem kentlerdeki işçi ve aydınları bilinçlendirdikleri ve örgütledikleri, hem kır proletaryasına eğilerek onun örgütlenmesini sağladıkları hem gerilla yöntemleriyle genel bir aydınlatma faaliyeti yürüttükleri, hem de öte yandan, Muhafızlara yönelik yıpratma ve öbür muhalefet ögeleriyle güçbirliği yapma işlerini becerdikleri için başarılı oldular, denecektir. Ama bu genel mücadele *bütününün*, ayrı ayrı eğilimlerin farklı yönlere ağırlık vermesi sayesinde erişilmiş bir bütünlük olduğu unutulmamalıdır. Çünkü ancak bu sayede, bir mücadele yoluna ağırlık tanımanın getirdiği eksiklikler, başka yöntemlere ağırlık tanıyan tarafından giderilmiş, onun zaaflarını ise bir başkası gidermiştir.

Sandinistlerin halk hareketinin yükselmesine katkıda bulunmaları, sonra da onu kavrayıp önderlik edebilmeleri bu şekilde mümkün olmuştur.

«Bizi bu mücadeleye onlar sürüklüyor...» (Che)

Sömürge köleliğinin boyunduruğunu üçyüz yıla yakın bir süre taşıyan Nikaragua halkı, daha sonra kendisine sömürgecilerin sunduğundan daha iyi bir hayat sunmayan toprak beylerinin kendisinden uzaklarda bir yerde sürdürdükleri Liberal-Tutucu çekişmesini sabırla izledi. Topraklarından atıldı, ses çıkarmadı. Doktor, kitap görmeden ölen çoğunluğunun ardından Kızılderililerin derin duygularla yüklü katılığıyla baktı. Hasat aylarında ucuza yarıcılık yapsın diye geri kalan zamanlarda işsiz, aç bırakıldı; kızları kadınları fuhuşa sürüklendi, yine katlandı. Hak arayabilir miyim diye çevresine baktığı anda en az dipçik yedi. Depremde evi barkı elinden gitti, Muhafızlar gelip birkaç parça mahnı da yağmaladı üstüne; halk yine sessiz durdu. Ve sonunda, ne kadar ayaklar altına alınıp ezilmeye, yok edilmeye, ona unutturulmaya çalışılırsa çalışılsın onurunu yeniden kazanmaya karar verdi. Biraz doğruldu. Daha başını yukarı kaldırmasıyla birlikte tepesine napalmler, top mermileri yağdı. Günlerce bombalandı, en ağır işkenceleri gördü.

Şimdi, bu halk neden ayaklandı diye sormak, en azından küstahlık olmaz mı? Asıl, bunca zaman neden ayaklanmadı diye sormak daha doğru değil mi?

Nikaragua halkı, 1927-33 arasında Sandino'nun anti-emperyalist gerilla hareketine kısmen katılmıştı. Daha önce ABD işgalinden yana olan Tutucularla Liberallerin savaşında ikincilerin yanında yer almış ve savaşmıştı. Ancak bu mücadeleler, ülkenin belirli bölgelerinde cereyan eden, dolayısıyla halkın tümünü saramayan hareketliliklerdi. Ve halkın bu hareketler içinde yer alışı da, kararlı şekilde sarıldığı net bir hedef uğrunda olmamıştı.

Somoza rejiminde, halk, adeta yere yapışmış ve üzerine demirden çizmelerle basılan bir insan gövdesi gibi yaşıyordu.

Ancak, bu «bastırma»nın sadece ve sadece zora dayanarak yapıldığı düşünülmemelidir. Evet, kaba zor, halkın haklarını, onurunu ayaklar altına almayı sağlayan temel araçtı. Ama halkın onyıllarca buna katlanmasını sağlamaya yeterli miydi bu?

«Ekonomik» bakımdan da halkın nasıl bir felâket içinde yaşadığı düşünülecek olursa, bu soruya insanların salt mideden ibaret olduğunu sanan ekonomist kimselerin bile hayır diye cevap vereceği kesindir. Kaldı ki, Nikaragua'nın insanları, karınları doysaydı bile ayaklanmak için yüzlerce nedene sahiptiler.

O halde halkın insanlık dışı Somoza vahşetine ses çıkarmaması nedendi.

Bunun, Somozizmde devletten söz ederken vurguladığımız gibi, rejimin ürettiği ve halka *zorla* dayattığı bir ideolojiyle açıklanabileceği inancındayız. Elbette en ufak bir kıpırdanışı olduğu yere mıhlayan kaba kuvvetin *yanısıra.*

Sözkonusu ideolojik üretimi sağlayan temel ögeler; devletin, sadece ezilen halk sınıflarından değil burjuvazi de dahil bütün *toplumdan kopuk,* onun çok *üstünde* bir yerlerde, dolayısıyla *ulaşılmaz*[17] oluşu ve Ulusal Muhafızların her türlü davramşıyla bütün insanlara aşılanan bir «aşağı» olma, «aciz» olma duygusudur.

Bu duygu ve bununla birlikte varolan ideolojik ögeler, aslında bütün topluma, farklı dozlarda verilmişti.

Bu konuda daha önce söylediklerimize şunları ekleyelim:

Burjuvazi, ekonomik gücü ve bu güç sayesinde toplum hayatında sahip bulunduğu etki imkânları; iyi beslenme, eğitim görme, rahat yaşamadan doğabilecek kendine güven; devlet dairelerine girip çıkabilme veya devlet görevlileriyle bir masaya oturabilme gibi, devlet karşısındaki yabancılığını giderecek koşullar sözkonusuyken, tutarlı bir burjuva demokratını sinirlendirecek kadar aciz, iktidarsız bir durumdaydı. Uzun bir süre de böyle kaldı.

[17] Sözkonusu «ulaşılmazlık», rejimin hemen her bir ögesinde cisimleşiyordu. Örneğin Başkanlık Sarayının konumu bile bu yönde bir etki yapabilecek şekildeydi. Managua'daki Sarayın arkası bir **uçurum,** önü de Ulusal Muhafız **karargâhıydı.** Yine, Somoza'nın özellikle ABD ve burjuva muhalefetin baskılarıyla karşı karşıya olduğu zamanlar, belli bir «halk desteği»ne sahip olduğu izlenimi yaratmak için zorla köylerden toplatıp kamyonlarla getirttiği kalabalığın karşısına çıkış tarzından da bu konuda söz edilmeli. Somoza, konuşma yapacağı alana gelmeden, bir kamyonla kurşun geçirmez camdan, çelik kapılı «kabin»i getirtildi. Kabin kurulur, çevresine Muhafız kordonları dizilir, daha sonra Somoza gelir, kabinin kapısını açar, sadece kendisinde bulunan anahtarla kapıyı içerden kilitler ve konuşurdu. Hoparlörlerin kalabalığa ilettiği, «ulaşılmazlığın» sesi olurda adeta.

Bu böyleyken, ancak ölmeyecek kadar beslenebilen, kültürünü, inisyatifini, politik ilgisini geliştirebilecek hiçbir imkâna sahip olmayan ve yambaşında, yüksek duvarların arkasında en modern Amerikan silahlarıyla donatılmış birilerinin «Yaşasın Muhafızlar, Kahrolsun Halk!» diye idman yaptığını bilen insanların, uzun yıllar kaderlerinin değiştirilemeyeceğine inanmaları bir ölçüde normal karşılanmak durumunda değil mi? Eğer Somoza rejimi; halka, kendisini her an üzerine basılıp öldürülebilecek karıncalardan oluşan bir sürü gibi gördüğünü her an belli etmeseydi; Muhafızların istedikleri insana istediklerini yapma özgürlüğü, bütün insanlarda, her türlü isteğini gemleme, hayatına mal olacak bir «hata» yapmama alışkanlığını yerleştirmemiş olsaydı; bu kadar ayakta kalabilir miydi? Halkın büyük bölümünü, aşağılaya aşağılaya «aşağı» olduğuna inandırmayı başaramasay-

SOMOZA'NIN KORUGANI:
ULAŞILMAZLIK ANITI

dı; buna karşılık rejimin dayanaklarının ne kadar güçlü, ne kadar sarsılmaz ve sıradan insanlar için ne kadar erişilmez olduğunu gösteremeseydi, varlığını sürdürebilir miydi Somoza rejimi? 2 milyon nüfuslu bir ülkede, 7.500 kişilik Ulusal Muhafız gücü; eğer bu güç özel birtakım ideolojik ögelerle, yüceltme ve yenilmezleştirme ögeleriyle donatılmamış, bu şekilde görülmesi sağlanmamış olsaydı; halka göz açtırmamaya yeter miydi?

Bütün bunları sağlayabilen rejim, kendisini böylelikle ayakta tutmuştu. Ama işte, bir gün gelip kitlelerin, halkın kendi gücünün bilincine varmasını önleyememişti. O gün geldiğinde ise, yıllarca aşağılanmanın en reziline katlanmış Nikaragua halkı, sahip olduğu muazzam onuru ve insanî değerleri bir bir ortaya koyacaktı. Günlerce havadan bombalanan, toplarla dövülen yoksul mahallelerde halkın direnişini kırmak bütün vahşete rağmen çok güç olacaktı. Yenilmeleri halinde Muhafızlardan ne gibi işkenceler göreceklerini bilen insanların kararlı savaşı, bastırılamaz hale gelecekti. Nikaragua halkı, savaşabileceğini ve yenebileceğini bir kez fark ettiğinde, derhal evinde ne bulursa kapıp koşmuştu

1978 Mart'mda Masaya'nın Kızılderili mahallesi Monimbo, asgarî insanlık değer ve ölçülerine sahip hiç kimsenin unutamayacağı bir direnişe sahne oldu. Kısa sürede yiyeceksiz bırakılan halk, birkaç gün boyunca, av araç-gereci, bıçaklar, oraklar, kalın sopalar, tabancalar, en fazlası çifteler, evlerde yapılma el bombalarıyla ve kaynar su dolu tencelerle dövüşmüştü uçaklara, tanklara, zırhlı araçlara, helikopterlere ve en modern makineliler taşıyan Muhafızlara karşı.

Eylül Ayaklanması, Nikaragua halkının kaderini eline alma atılımıydı Bu ayaklanma dolayında halk, bilinçlenmeye, örgütlenmeye ve silahlanmaya büyük bir talep gösteriyordu. Eylül'de karşılaştığı müthiş vahşet, halka, bütün bunların zorunluluğunu en açık şekliyle bir kez daha duyurdu. Bunu izleyen dönemde, Nikaragua halkı adeta başka bir insan topluluğu haline geliyordu. İşçiler arasında çalışan bir örgütçü, «Nikaragua tarihinde sınıf bilinci hiç böylesine hızlı gelişmemişti,» diyerek anlatıyordu durumu.

Sonuç olarak, Nikaragua halkı, onyıllarca, bütün zenginlikleri, güzellikleri sömürülen ve bütün çöplerin döküldüğü bir ölü deniz gibi durduktan sonra, kendisini hareketlendirmek için yılmadan çalışan Sandinistleri de üzerine alıp birden yükseklere çıkarak bir dalga gibi kabarmıştı. Nikaragua'da *devrim* buydu.

Türlü örgütlenmeler aracılığıyla bu dalgayı kavramasını bilen böyle bir tarihî görevi başarabilen Sandinistler de, dalganın başıboş halde uzaklara gidip sönmesine meydan vermemişler, onu gerekli yönlere yönelterek diktatörlüğün temel direklerine çarpıp parçalamasını sağlamışlardı.

NİKARAGUA'DA HALK DEVRİMİ

Sandinistler - Burjuva Muhalefet

Aslında bu alt-bölüme «Sandinistler, Burjuva Muhalefet ve ABD» başlığını koysak belki de daha doğru olurdu. Çünkü burjuva muhalefet bütün acizliğiyle Somoza'ya karşı kitle hareketinin inisyatifini bir türlü el geçiremez ve Somoza'nın yoğun baskı ve terörle sürekli sertleştirdiği ortamda, devlete aynı şekilde karşılık veren Sandinistler kadar etkin bir öge olarak yer alamazken, yine de olayların gelişiminde hep hesaba katılan, yeni iktidarın ilk günlerinde de gerçek gücüyle oransız imkânlara kavuşan bir güç olmuşsa, ABD'nin sayesindedir. Sandinistler, Somoza'nın devrilmesini güvenceye bağladıklarını düşündükleri anda burjuva muhalefete karşı tavırlarını sertleştirebilir ve onu safdışı ederek iktidarı tümüyle kendi inisyatiflerine alabilirlerdi belki. Ama yapmadılar. Çünkü yapamadılar; onları «esnek», anlaşmaya eğilimli bir politika gütmeye zorlayan güç olarak ABD kendisini duyuruyordu Sözün kısası, salt Nikaragua içindeki güç dengelerine kalsa, bir çırpıda bertaraf edilebilecek bir durumdayken,

burjuva muhalefet, ABD'den aldığı güçle konumunu sağlamlaştırıyordu.

Olayların gelişmesini aktarırken arada değinip geçtiğimiz birtakım noktaları toparlayarak konuyu açalım. Ancak, burada şimdilik sadece son dönemde Sandinistlerin benimsediği tutumu açıklamaya çalışacak, ABD'nin politikası ve burjuva muhalefetle ilişkileri üzerinde daha sonra, özel olarak ABD'nin tavrıyla ilgileneceğimiz bölümde duracağız.

Sandinistler, özellikle 1977 yılı sona ererken, Somoza'ya karşı olan bütün güçlerin taktik birliğini sağlamanın gerekliliğine inanmışlardı. Daha sonra bu amacın tutarlı bir şekilde izlenmesinde şüphesiz en büyük pay Terceristas'ındı. Somoza'ya karşı bütün güçlerin mücadele birliğini sağlamak için Sandinistler burjuva muhalefete kabaca şu koşulları öneriyorlardı: Somoza'nın kesin olarak devrilmesini hedefleyen eylem birliği; Somoza'nın mülklerinin ulusallaştırılması; genel af, sürgün edilmişlerin geri dönmesinin sağlanması; sendikalar, her türlü halk örgütleri ve siyasal partilere özgürlük. Somoza devrildikten sonrasına ilişkin olarak ise, bir «Demokratik Halk Hükümeti»nin kurulması gerekliliğini dile getiriyorlardı.

Burjuva muhalefetin aklı başında ögeleri, arkalarındaki halk desteği gün geçtikçe büyüyen ve önem kazanan Sandinistler dahil edilmeksizin hiçbir çözümün kalıcı olamayacağını anlamışlardı. Bu ögeler, Sandinist eylemlerinin desteklenmesi gerektiğini söylüyorlardı. Özellikle Onikiler, baştan beri bu tutumu benimsemişlerdi. Hattâ bir süre sonra kendilerine «Sandinist» demeye başladılar. (Bu arada bazı şaşkınlar «Ben de teröristim,» diyorlardı!)

Onikiler, burjuva muhalefetle Sandinistler arasındaki köprünün bir ucunu oluşturuyorlardı. Köprünün öbür ucunda ise Terceristas vardı. Bunlar, her iki kanadın kopmamasını sağlıyorlardı.

Fakat bu güçbirliği içinde, Sandinistlerle burjuva muhalefetin inisyatif mücadelesi hiçbir zaman örtülemedi. Bu mücadelede burjuva muhalefet, kendi içinde Somoza'yla uzlaşmaya eğilimli kesimler barındırdığından, hep geride kaldı. Sandinistler ataklar düzenledikçe, halkı sıcak savaş içinde yönlendirdikçe, burjuva muhalefet ögeleri telâşa kapıldı. Burjuva muhalefetin Somoza'ya yaptığı istifa çağrıları hemen her zaman, Sandinistlere önemli ölçüde prestij kazandıran eylemlerden sonra geldi.

Bu, bir yandan daha güçlü bir toplam etki yaptığından güçbirliği anlamına geliyordu, ama öbür yandan da, burjuva muhalefetin, olayların fazla gerisinde kalmama isteğinden doğuyordu ve inisyatif mücadelesini yansıtıyordu.

Sandinistler, ikili bir politika izliyorlardı. Somoza'ya karşı hareketi, zaman zaman aktif tavırlar aldığı halde bazen yine görüşmelerle çözüm bulma oyalamacasına dalıp giden burjuvazinin hiç de istemediği ölçülerde radikalleştirecek tarzda mücadele ediyorlardı. Halkın silahlandırılması, örneğin, belki Somoza'nın devrilişini çabuklaştıracağı için burjuva muhalefetin karşı çıkmayacağı bir şeydi, ama bir yandan da iktidar alındığında mutlaka «çare» bulunması gereken bir «dert»ti. Oysa Sandinistlerin «demokratik halk hükümeti» hedefinde ise herhalde silâhlı bir halk da öngörülüyordu. Sandinistlerin politikasının öbür yanı, bu örnekte olduğu gibi, kendi hedefleri bakımından gerekli veya yararlı koşulları hazırlarken, politik taleplerde ölçülü olmak, esnek bir görüntü yaratmak, tavizler vermekti. Onlar da bu şekilde burjuva muhalefetten kopmamaya çalışıyorlardı. Sandinistler için, burjuva muhalefetin —en azından belli ögelerinin— desteğine sahip olmak önemliydi. Destek olamayacaksa bile sert bir karşı-tavır da olmamalıydı; böyle bir tavra yol açacak birtakım tepkilere neden olmamalıydılar. Çünkü Nikaragua'daki olaya karşı dünya kamuoyu ancak çok az zaman görülen bir birlik içinde, olumlu tutum takmıyordu. Uluslararası sempati ve destek, Sosyal-demokrat veya liberal çevreleri de kapsamalıydı. Bu da, burjuva muhalefetle sınırlı ölçüde de olsa birlikte görünmekle mümkündü. Bütün bu politikanın en önemli güdüsü, ABD müdahalesi ya da iktidar alındıktan sonra uygulanabilecek bir tecrit eyleminden korunabilmekti. Bu nedenle Sandinistler, «İkinci bir Küba» yaygaralarının bastırılmasına çalışıyorlardı.

Böyle bir çizginin benimsenmesine yol açan koşulları ve bu bağlamda değerlendirilmesini, ABD politikasını ve Nikaragua Devriminin uluslararası anlamı, muhtemel yankıları konularını ele alırken yapacağız.

Şimdi ABD'nin Nikaragua'ya ilişkin olarak izlediği politikaları, bu politikalara göre çeşitli tarihî durumlarda sözkonusu olan ilişkileri görelim.

ABD EMPERYALİZMİ AÇISINDAN

«Tacho» Somoza, ülkesinde iktidarını sağlam biçimde kurar kurmaz, kendisini ve Muhafızlarını ABD'nin bölgedeki muhafızları olarak seferber edeceğini kanıtladı. ABD'nin bölgeye ilişkin stratejisini ve Nikaragua'nın bu strateji içindeki yerini oldukça iyi kavrayarak, ABD ile ilişkilerini akıllıca düzenledi.

Somoza 1936'da, Hitler ve Mussolini'ye özenerek, Kara Gömleklilere benzer bir kurum yaratmaya çalışmıştı. Fakat ABD'nin II. Dünya Savaşı'nda tavrını açıkça ortaya koymasından sonra, o da Almanya ve Japonya'ya savaş ilân etti. Bununla da kalmıyor, ülkesinde kendisine karşı gelişen muhalefeti «Nazilikle» suçluyordu. Zaten, Prof. Richard Millett'in, *Hanedanın Muhafızları* adlı kitabında belirttiği gibi, onun en çok kullandığı taktiklerden biri, «... güncel veya potansiyel bütün muhalefeti o sırada ABD'yi düşündüren dış tehdit olarak ne varsa onunla tanımlamaktı. 1940'larda bu Nazi hareketiydi; daha sonra Komünistler olacaktı...»[1]

1948'de «Tacho», ilerki yıllarda nasıl bir uluslararası ortamın doğacağını sezmiş olmalı ki, ABD'ye, Orta Amerika'da gelişebilecek komünizme karşı ülkesinin güçlendirilmesini önerdi. Sonra, aday olduğu göreve ne kadar uygun olduğunu birkaç kez kanıt-

[1] Aktaran Judy Butler (Alejandro Bendaña'ın **NACLA Report...**'daki yazısının sonunda yer alan, ABD politikasına ilişkin bölümün —«U.S. Strategy»— yazarı), a.g.e., s. 29.

lama[2] fırsatı bulduğu gibi, kendisinden sonra gelenler de onu aratmadılar.

BİR ULUSAL MUHAFIZ VE ABD KATKISI

1954'de, Guetemala'da Jacobo Arbenz hükümeti başlamıştı. Arbenz, sınırlı birtakım ekonomik, sosyal reformlar yapmaya çalışıyordu. Başta United Fruit olmak üzere Amerikan şirketleri ve ABD yönetimi, Arbenz'e cephe almıştı. Sonunda, 17 Haziran 1954'de, kime ait olduklarını belli edecek hiçbir işaret taşımayan birtakım uçaklar Guetemala kentlerinin üzerinde göründü ve bombardımana başladı. Bunun arkasından, hapisten kaçmış bir gerici subay olan Armas'ın komutasındaki birlikler Honduras ve

[2] Bu yöndeki kanıtlar o kadar güçlüdür ki, ABD Başkanı Eisenhower «Tacho» vurulduğunda onu kurtarmak için kendi uçağıyla özel cerrahını yollayacak, «Tacha» buna rağmen ölünce de şöyle diyecektir: «ABD büyük bir dostunu kaybetti.»

Nikaragua'dan Guetemala'ya girdi ve Arbenz'i devirdi. İktidar gerici subayların eline geçti. Bu operasyonun tümünde, Somoza, aktif biçimde yer almıştı. Hem gerici askerî güçlerin ülkesinde eğitilmesine ve yerleşmesine izin vermiş, hem de türlü yolardan yardımcı olmuştu «kızıl tehlike»nin bertaraf edilmesine.

1961'de, Küba'dan kaçmış veya sürülmüş karşı-devrimciler Amerikalı uzmanlarca eğitilerek, gemilere bindirilip Domuzlar Körfezi'ne gönderildi. Küba'da halkın, Castro rejiminin baskısı altında inlediği ve «kurtarıcılar» daha kıyıda görünür görünmez ayaklanacağı yayılmıştı Amerikalılar tarafından. Fakat karşı-devrimciler Domuzlar Körfezi'nde silâhlı Küba halkının gazabına uğrayınca, ABD'de bile karışıklıklar oldu. Bu eylemde karşı-devrimcilerin eğitildiği yer, yine Nikaragua'daki üslerdi.

ABD deniz piyadelerinin yardımıyla yıllar önce başa geçmiş bulunan Dominik diktatörü Trujillo, 1961 yılında öldürüldü. Demokrat Bosch, 1963'de Dominik Başkanı seçildi. Fakat ülkedeki gelişmeler ABD açısından istenmeyen bir yöne doğru seyredince, 1965'de, 20.000 deniz piyadesi «Amerikan yurttaşlarını korumak» için Dominik Cumhuriyeti'ne çıktı. Denizden işgal hareketine Nikaragua birlikleri de katıldı.

Kore Savaşmda, Vietnam Savaşında, ABD'nin bu dünya çapında suçlarında Somoza'lar efendilerinin ne derece güvenilir adamları olduklarını defalarca gösterdiler.

1962'de, Somoza, Orta Amerika Güvenlik Konseyi'nin (CONDECA) kuruluşunda etkin rol oynadı. Honduras, Guetemala, Kosta Rika, El Salvador ve Nikaragua'nın katılımıyla kurulan bu örgüt, elbette Pentagon'un denetiminde ve Orta Amerika'daki kontr-gerilla faaliyetlerini koordine etmek ve etkin kılmak için çalışacaktı. CONDECA, «Orta Amerika ordularınm örgütsel yapılarını standartlaştırmayı» hedefliyordu.[3]

Bütün bunlar, Somoza rejiminin, ABD'nin Orta Amerika'daki bir ileri karakolu statüsünde bulunduğunu göstermektedir; Somoza'nm başlıca çabası da bunu her fırsatta sergilemeye yönelik olmuştur.

[3] «Mini-NATO in Zentralamerika», **Neue Zeit**, Sayı 26/Haziran 1979, s. 9.

Ekonomik Bakımdan

Orta Amerika ABD için ekonomik bakımdan en hayatî bölgeler arasında yer almaz. Yani doğrudan, başlıbaşına Orta Amerika'daki ekonomik yarar, birkaç dal dışında çok önemli değildir.

Bu dalların başında muz ve kahve gelir. Muz ağırlıkla Kosta Rika'dadır. Nikaragua'nın rolü ise, daha çok kahve üretiminde ortaya çıkar.

Bölgede ABD yatırımları, toplam dış yatırımların oldukça büyük bir yüzdesini oluşturur. Örneğin 1978 yılında Nikaragua'da toplam 130-170 milyon dolar arasında dolaysız dış yatırım olduğu tahmin ediliyordu, bunun dörtte üçü Amerikan yatırımıydı. Ayrıca Orta Amerika ülkelerinin dış ticaretlerinde de ABD'nin önemli yeri vardır. On-onbeş yıl kadar önce, Honduras ve El Salvador'un dış ticaretinin % 25-30'u, Nikaragua, Kosta Rika ve Guetemala'nın dış ticaretinin % 40-60'ı, Panama'nınkinin ise % 75'i ABD'yle yapılıyordu. 1976'da Nikaragua, toplam ihracatının % 30 unu ABD'ye; toplam ithalatının % 30'unu ABD'den yapıyordu.

Tipik bir olgu, bölgedeki demiryollarının aşağı yukarı yarısı muz şirketlerinindir ve yalnız onların hizmetlerinde çalışır. Sözkonusu ülkelerin malî alandaki bağımlılıkları da daha az değildir.

Yine de, ABD açısından, örneğin Güney Amerika'nın birçok ülkesi kadar hayatî bir ekonomik önemi yoktur buraların.

Wall Street Journal, Nikaragua üzerine şunları yazmaktadır: «Birleşik Devletlerin, bu huzursuz ve ağırlıkla tarımsal Orta Amerika devletinde özellikle yüksek yatırımları yok ve onun özellikle büyük bir ticaret ortağı da değil. Nikaragua'da ABD'nin özel bir çıkarı yok ve ABD destekli çokuluslu şirketlerin buradaki varlığı da oldukça alçakgönüllü bir düzeyde. Ticaret Bakanlığı'nın verilerine göre, Nikaragua'da en büyük çapta iş yapan, 25 milyon dolarlık yatırımıyla Exxon. Fakat politik boyutlar çok daha önemli.»[4]

«Sahibinin Sesi»nden duyduğumuz bu sözler yanlış değildir. ABD'nin Nikaragua'daki ekonomik varlığı hiç abartılmamalıdır.

Gerçi II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Marshall yardımlarının bütün dünyaya kapitalizm yaydığı sıralarda, Orta Amerika Ortak

[4] Aktaran D. Wolski, a.g.e., s. 8.

Pazarı projesi çerçevesinde bölgede kapitalizmin, sanayileşmenin gelişmesi teşvik edildiğinde, ABD'nin bölgeyle ekonomik bütünleşmesi ilerlemiştir Ama bu, kârlı bir iş alanının doğmasına yol açmış olsa bile, Nikaragua'nın hiçbir zaman, Güney Afrika'nın madenleri, Ortadoğu'nun petrolü gibi vazgeçilmez bir ekonomik özelliği bulunmamıştır. Yerel pazarın küçüklüğü, maden kaynakları bakımından zengin olmayış gibi koşullar, Nikaragua'nm bu durumuna yol açmıştır.

Nikaragua'dan kâr sağlayan çokuluslular arasında Exxon, United Brands, U.S. Steel ve Adela başta gelmektedir. Yabancı şirketler özellikle yiyecek üretimi, tarım ilâçları ile orman ürünleri ve turizmle ilgili işlere el atmışlardır.

Nikaragua'nın ekonomik bakımdan çekici olmamasmm bir başka nedeni, bu ülkede faaliyet gösterecek şirketlerin görece fazla bir denetimle karşı karşıya kalmaları ve bir yandan diktatörü de beslemek zorunda olmalarıdır. Amerikalı bir işadamı şöyle demiş bir keresinde: «Generale payını baştan vermezseniz burada iş yapamazsınız.»

Aslında Somoza'nm bizzat çokuluslu tekellerle ilişkisinin bu özellikleri, Nikaragua'ya iilşkin Amerikan politikasının çelişkisini görmemize yardım edecektir. Ancak önce Nikaragua'nın stratejik yeri üzerinde bir parça daha duralım.

Stratejik Konum

Aslında Nikaragua'nm stratejik durumu konusunda buraya kadar bir hayli söz söylendi. Ama bazı başka olguları da eklemenin ve özellikle bugüne ilişkin verilerle, daha önce söylenenleri takviye etmenin yararı var.

Panama Kanalı'nın ABD için önemi üzerinde uzun boylu durmak gereksiz.

Güney Amerika'nın birçok yerinden gelen demir, bakır cevherleri, güherçile, kereste, maden kömürü, kahve, pamuk, muz, Filipinler'den gelen şeker v.b. ABD'ye sözkonusu kanaldan geçerek ulaşmaktadır. ABD'nin birçok ülkeye gönderdiği çok sayıda mal da yine aynı yolu izlemektedir. Bazı taşıma işlemleri tümüyle kanalın varlığına göre düzenlenmektedir. Örneğin Birleşik Devletler'in Alaska'dan elde ettiği bütün petrol, büyük tankerlerle Panama'nın Pasifik kıyısındaki Armuelles limanına gelmekte, burada kanaldan geçebilecek daha küçük gemilere yüklenip Atlantik kıyısındaki ABD sanayi merkezlerine yollanmaktadır.

Kanal'ın öneminin azaldığı ileri sürülen son yıllarda bile, ABD'nin buranın denetiminden kesinlikle vazgeçmeyeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz[5]

Nikaragua ve Orta Amerika'yı önemli kılan bir başka ekonomik-stratejik durum, Meksika petrolüne yakınlığıdır. Meksika petrolü ise ABD'nin her geçen gün daha fazla ilgi duyduğu zengin bir yatak demektir. Bu konuda yine «sahibinin sesi»ne başvuracak olursak, örneğin *Business Week'in* bu yılın Ocağında yazdıklarına kulak kabartabiliriz: «Meksika petrolü, ABD için bir lütuf olabilir, çünkü görece kısa yerüstü boru hatlarıyla veya ABD savaş gemilerince korunan deniz yollarıyla taşınabilmektedir. İthal edilen Ortadoğu petrolü yerine Meksika petrolü geçebilse, ABD ticaret bilançosu denkleştirilebilirdi, çünkü Meksika ithalâtının beşte üçünü ABD'den yapmaktadır. Bu tür görüşler Meksika petrolünü potansiyel olarak Amerikan ekonomik stratejisinin çekirdeği yapmaktadır.»[6] Meksika petrolüne böyle bir bakış, otomatik olarak, bu petrolün korunması bakımından en başta güvenlik altında bulunması gerekecek bölgelerden biri yapmaktadır Orta Amerika'yı. Nikaragua'nın konumu da bu çerçeve içinde görülecektir.

Başka açıdan, daracık Orta Amerika şeridi, ABD'nin Güney Amerika, Karaip Denizi ve Pasifik ile Atlantik Okyanuslarının yakın suları ile bağları sözkonusu olduğunda, son derece merkezî bir noktayı oluşturmaktadır.

[5] Büyük gürültülerle gerçekleştirilen «Panama Kanalı Anlaşması», ABD'nin buradaki denetiminin azalması anlamına gelmemektedir. Yapılan anlaşma, denetimin hiç de abartıldığı kadar azalmasını sağlayacak nitelikte olmadığı gibi, zaten amacı başkadır: Latin Amerika ülkelerinde ABD'nin «kötü ünü»nü silmeye ve «güven» yaratmaya yönelik politikanın bir sonucudur. Brzezinsky, bunu, ABD'nin bu anlaşma ile «... Latin Amerika'yla daha kalıcı ve sağlıklı ilişkileri mümkün kılmayı» amaçladığını söyleyerek açıkça belirtmiştir (**U.S. News and World Report**, 16.4.79).

[6] Aktaran D. Wolski, a.y.. Meksika ayrıca doğal gaza da sahiptir. Son zamanda Carter'ın Meksıka gezisinde ABD'nin bu ülkeyle ilişkileri hayli soğuklaşmıştır. Üstelik Carter'dan hemen sonra Castro Meksika'yı ziyaret etmiştir. Ve Küba ile Meksika'nın ilişkilerinde belirgin bir iyileşme vardır. Meksika ayrıca Nikaragua'da Sandinistleri desteklemiştir.

Kısaca, küçük Nikaragua, ekonomik önemiyle ters orantılı bir stratejik öneme sahiptir. Ve işte bizzat bu stratejik konumdur ki, bu ülkeye ilişkin Amerikan politikasının düzenlenmesinde çelişkilere yol açacaktır.

Rejimin Uzun Vadedeki Kalıcılığına Karşı Kısa Vadeli İstikrar

ABD, stratejik planları gereği Orta Amerika'yı sağlam tutmak zorunda olduğu gibi, Orta Amerika'nın güvenliği açısından da kendisinin en sadık dostu Somoza'nın rejimini sağlam tutmak zorunda bulunmuştur. Bu, ABD politikasının tartışmasız bir önkabulü olarak onun tutumunu belirleyen başlıca etmendir.

ABD, Somoza'yı ülkesindeki muhaliflere karşı korur, güçlendirirken,[7] bunu daha çok bölgedeki güvenlik açısından yapmıştır. Fakat Somoza'nın kendi ülkesinin içinde zorla oturup yerleştiği konum, ABD'nin sürekli ve yoğun yardımıyla desteklenince, Nikaragua'daki rejimde herhangi bir değişiklik yapma imkânı ortadan kalkmıştır. Çünkü, Somoza'nın buraya kadar çeşitli yönlerden tamıttığımız egemenlik biçimi, Nikaragua'da onun yerini alabilecek bir burjuva alternatifin gelişmesini dumura uğratmıştır. En az Somozist rejim kadar sağlam bir yapıya sahip bulunması —ABD açısından— gereken bir alternatif rejim, burjuvazinin güçsüzlüğünden ötürü gerçekleştirilememiştir.

Baba Somoza'nın, güçlenmek için ABD'ye hizmet etmesi gerektiği yolundaki tespiti ne kadar «yerinde» ise, yine daha en baştan yaptığı bir başka tespit de o kadar yerindedir: Somoza, ABD'nin kendisine karşı dönmesi halinde iktidarda kalamayacağını görmüş, bu nedenle burjuvaziye onu fazla güçlendirecek tavizler vermekten sürekli olarak kaçınmıştır. ABD'nin baskısıyla bu yönde davranmak zorunda kaldığında, kısa süre içinde hemen bir yolunu bulup mutlak egemenliğindeki en ufak güç kaybını dahi gidermiştir.

Somoza'nın bir başka fikri de onun konumunu yitirmemesinde önemli rol oynamıştır. Somoza, kendisine karşı en az kendi rejiminin gücünde ve güvenilirliğinde bir alternatif oluşturulmuş olmadan, ABD'nin kendisini deviremeyeceğini düşünmüştür. Böyle düşünmekte ne kadar haklı olduğunu da, son ana kadar gö-

[7] Somoza'ya ABD askerî ve ekonomik yardımları için bk. **EK 2.**

recek, ondan sonra oğulları da aym şeyi görmeye devam edeceklerdir.

Somoza'nın egemenliğini sürdürebilmesi, onun «ekonomik faaliyeti» ile de başardığı bir iştir. ABD, birçok kez, Nikaragua'da Somoza'dan bağımsız bir burjuva kesimin güçlenmesi için çaba göstermiş, örneğin tarımsal burjuvaziyi, tüccarları finanse etmek, gelişmesini istediği sanayici kesimi teşvik etmek için birtakım girişimlerde bulunmuştur. Fakat Somoza, her türlü ekonomik oluşumun belirleyici yerini derhal işgal etmiş, en büyük kârları, en çok gelişmeye açık sektörleri kendisine almıştır. Böylece, Somoza'ya alternatif burjuvaziyi güçlendirmek için yapılan girişimler, Somoza'nın biraz daha güçlenmesiyle son bulmuştur.

Fakat asıl önemli olan, ABD'nin gerek Nikaragua içinde gerekse bölgede durumu kritik gördüğünde karşı karşıya kaldığı çelişkili durumdur. Mümkün en kısa zamanda istikrar sağlanması zorunludur, böyle anlarda. Bu ise, iktidarın alabildiğine güçlendirilmesi demekti; yani Somoza'ya yeni yeni yardımlar, silâhlar verilmesi, ekonomik egemenliğini pekiştirmesi, v.b. Oysa sözkonusu iktidarın sınıfsal temelinin genişleyebilmesi, çeşitlenebilmesi ve dolayısıyla daha sağlam temellere oturan bir rejime geçiş, ancak Somoza'nın konumunu sarsmak, mutlak egemenliğini gevşeterek bu egemenliğin önemlice bir parçasını burjuvaziye devretmesini sağlamak gibi değişikliklerle mümkün kılınabilirdi.

Kısacası, ABD, Somoza ile Ulusal Muhafızlarını Nikaragua'nın başına belâ ettikten sonra, bu ülkedeki iç gelişimin inisyatifini —başka bağımlı ülkelere oranla— önemli ölçüde elinden kaçırmıştır. Hattâ o kadar ki, Somoza, kendisine düşman olan, buna karşılık ABD ile son derece iyi ilişkiler içinde bulunan çevre hükümetlerine karşı girişimlerde bulunabilmiştir. Kosta Rika'daki Figueres, Venezuela'daki Betancourt yönetimlerine karşı tavrı böyle olmuştur örneğin. Judy Butler'ın görüşüne göre, ABD'nin Orta Amerika'da ılımlı görünen sivil baskı rejimlerini yeğleyebilecekken, toplumsal dayanakları hayli zayıf olan Guetemala, Honduras gerici askerî diktatörlüklerini desteklemesinde de Somoza'nın gerici Orta Amerika subaylarına var gücüyle yardım edip onların iktidara geçmesi ve burada kalması için çalışmasının rolü vardır.[8]

[8] Butler, a.y..

Buraya kadar anlattığımız durumu somut olaylarda izlemek aydınlatıcı olacaktır.

1947'de Somoza'nın ABD baskısıyla devlet başkanlığından çekilmesi ve onun yerîni Arguello'nun almasından sonra, bu zatın Somoza'yı Ulusal Muhafızların başından uzaklaştırmak istemesi, herhalde ABD'nin, Nikaragua burjuvazisine, sahip olduğundan fazla güç atfederek düzenlediği, en azından onayladığı bir planın ürünü olsa gerek. Fakat hatırlayacağımız gibi, Somoza, tehlikeyi sezer sezmez Arguello'yu sepetlemiş, yetkilerini yine eline almıştı.

Asıl bundan sonrası ilginç. ABD, Somoza'nın yeniden devlet başkanlığına gelmesini tanımadı ve öteki Latin Amerika ülkelerini de bu doğrultuda zorladı. Askerî yardımı durdurduğunu, askerî danışmanlarını geri çağırdığını açıkladı. Fakat bu tutum ancak bir yıl sürebildi. Bu yılın sonunda ABD yeniden dostuyla kucaklaşacaktı. Buna zorunluydu, demek yanlış olmayacaktır.

Hele 1960'lardan sonra, Küba şokunun etkisinden bir türlü sıyrılamayan ve çılgınca bir gerilla - halk hareketi - komünizm histerisi içinde tüm Latin Amerika gericiliğini alabildiğine güçlendiren ABD, Somoza rejimi ile olan anlaşmazlıklarını bütünüyle bir tarafa atacaktı. 1969'a kadar, Ulusal Muhafızların eğitilmesi için verilen yardımlar, Nikaragua'nın tüm Latin Amerika ülkeleri arasında en yüksek silahlı kuvvetler eğitimi harcamasını yapmasını ve ülkesindeki Amerikalı danışman sayısı bakımından da üçüncü sırada yer almasını sağladı. Ayrıca kontr-gerilla eğitimleri için düzenli olarak Birleşik Devletler'e giden Latin Amerika subayları içinde Nikaragualıların sayısı oldukça büyük bir oran oluşturuyordu. Amerikan askerî eğitmenleri, Muhafızları özellikle orman operasyonları, askerî istihbarat ve «sorguya çekme» konularında yetiştiriyorlardı. İlk plânda kontr-gerilla mücadelesi gözönüne alınıyordu tabiî. Somoza rejimine gelen Amerikan yardımı, FSLN'nin eylemlerine, halk arasındaki etkisinin artmasına paralel olarak artacaktı.

Sakallı gerillalar, ormanlarda silah sesleri, ayaklanan halk, bombalar, Castro, Domuzlar Körfezi, Che, Tupamarolar, son olarak da Sandinistler... bunlar ABD yöneticilerinin uykularını kaçırmaya devam ettikçe Somoza rejimini de hiçbir güç sarsamayacaktı. Ve ilk bölümlerde gördüğümüz, rejimin, devletin sınıfsal dayanaklarını zenginleştirme girişimleri sonuçsuz kalacaktı. Son Somoza döneminde ise, ABD'nin kâbusları yavaş yavaş ger-

çek olurken, artık en olgun durumuna varmış bulunan Somozist rejimin korunamayacağı bir an gelecekti.

1974 yılının sonunda bu an epey yaklaşmıştı. Başkan Ford, Nikaragua'ya James Theberge adlı bir elçi gönderdi. Theberge, Somoza ile işbirliğine son verip burjuva muhalefetle ilişkiler geliştirmeye bakacaktı. O sırada UDEL de oluşmuştu. Theberge, UDEL'in içindeki radikal ögelerin temizlenmesine de çalışacaktı.[9]

Ama yıl sonunda FSLN'nin Noel Partisi Baskını meydana gelince, Somoza rejimi yine paçayı kurtardı.

Aslında ABD hemen o sıralarda bir değişim gerçekleştirmeyi düşünmüyor olmalıydı. 1981 seçimlerine kadar UDEL'i güçlendirmeye çalışacak ve «yumuşak» bir geçiş sağlayacaktı böylece. Ama FSLN korkusu ile Somoza'ya yeniden sarılınca, bu plan yattı.

ABD'nin, Somoza'yı iktidardan uzaklaştırma planları yapıp yürürlüğe koymasına rağmen, ona yeniden sarılışı müthiş oldu. Bu sarılma adeta gün boyu kucaklaşma gibi bir şeye dönüştü. 1975'de Somoza, bir yıl önce aldığı askerî yardımın yaklaşık % 100 fazlasını aldı. Yapılmakta olan olağan yardımlarda küçük bir kesintiye gidilmiş, buna karşılık o yıla kadar almadığı askerî satış kredisinden yararlanmıştı Bu kredi çerçevesinde kendisine verilen 3 milyon dolarla, 1978'deki Eylül Ayaklanmasını bastırmakta kullandığı C-47 nakliye uçaklarını, helikopterleri, zırhlı araçları satın aldı Somoza.

ABD'nin «Ahlâkî Boyut»ları

1976 yılı Somoza için talihsiz bir yıl sayılmalıydı. Çünkü Frazer Nikaragua İnsan Hakları Komisyonu, Nikaragua'daki kitlesel tutuklamaları, insanların ansızın esrarengiz şekilde ortadan kaybolması gibi olayları ve FSLN ile ilişkisi bulunduğu öne sürülen köylülere yapılan akıl almaz işkenceleri bir bir ortaya dökmeye başlamıştı.

Komisyon raporları, gerçi çok geniş bir kamuoyu baskısının oluşmasına yol açmadı. Fakat çeşitli dinî çevreler, daha önemlisi Amnesty International (Uluslararası Af Örgütü) tarafından des-

[9] a.g.e., s. 31.

teklenen bu raporlar,[10] ABD Kongresinde gürültülere neden oldu.

Unutulmamalı ki, aym sıralarda Carter'ın İnsan Hakları teorileri formüle ediliyor, Amerikan dış politikasmda «köklü değişiklikler» olacağı hissi uyandırılmaya çalışılıyordu.

Carter, dış politikadaki eksikliği «ahlâkî boyut» konusunda saptıyordu. Ona göre, Nixon'un da Ford'un da dış politikayı düzenlerken ihmal ettikleri «ahlâkî boyut» mutlaka dış politikayı belirleyen ölçütler arasında bulunmalıydı. Carter bütün seçim propagandası sırasında bu konuyu ön plana çıkarmış, dikkatleri buraya yöneltmişti.

Somoza rejiminin, haklar bir yana, bizzat insanları ne inanılmaz şekilde ayaklar altına aldığının ortaya dökülmesiyle, Amerikan politikasının, Nikaragua burjuva muhalefetiyle bağları güçlendirmek, burjuva muhalefete destek olmak ve Somoza'yı gözden çıkarmak tutumuna yönelmesi gereği belli oluyordu.

Bu arada, Amerikan Kongresinde oldukça güçlü bir Somoza yanlısı «lobi» oluşmuştu. Tabiî kendi kendine biraraya gelen Somoza sempatizanları değildi bu lobideki Temsilciler. Somoza böyle bir baskı grubunu meydana getirebilmek için bir hayli para dökmüştü. Başını Texas'dan Temsilci Charles Wilson ile New York'dan Temsilci John Murphy'nin çektiği lobi, bu paraların boşa gitmemesi için gerçekten çok çalıştı.

İnsan Hakları politikasımn ateşli savunucularından oluşan «İnsan Hakları Grubu» (başını New York Temsilcisi Edward Koch çekiyordu) ile Somoza yanlısı grup, Somoza'ya yardım sorununda birbirlerine girdiler, 1977 yılında. 1978 malî yılı için öngörülen 3,1 milyon dolarlık askerî ve 15,1 milyon dolarlık da «insanî» ekonomik yardımın verilip verilmeyeceği tartışılıyordu. Bazı resmî ağızlardan, Somoza'nın İnsan Hakları konusunda bir-

[10] Somoza'nın yargı sisteminden söz ederken kaynak olarak kullandığımız Amnesty International raporu buna örnektir. 1977 Ağustos'unda yaygın şekilde gazetelere de yansıyan bazı bilgiler de muhtemelen bu rapordandır. Gazeteler Al'nin, Nikaragua'da «pek çok kişinin yargılanmadan kurşuna dizildiğini» açıkladığını yazmışlardır. Al bu şekilde öldürülen 44 kişi saptamıştı. Ayrıca 1975 Mayıs'ı ile 1977 Ocağı arasında 300 köylü tutuklanmıştı. Bunlardan ve başka bir yerde tutuklanan 200 köylüden herhangi bir haber alınamamaktaydı. Mahkemeye çıkarılacak sanıklara ise, daha önce işkence yapılmaktaydı (Cum., Mill., 17.8.77).

takım ilerlemeler yapması halinde yardım verilmesinin mümkün olduğu söyleniyordu.[11]

Küba asıllı sosyoloji profesörü Mauricio Solaun'un Carter tarafından Nikaragua'ya elçi olarak gönderilmesi işte bu sıralardaydı. 1977 Eylül'ünde, Solaun Somoza'nın yanına vardıktan bir-iki hafta sonra, Somoza üç yıldır süregelen sıkıyönetimi ve basın sansürünü kaldırdı. Yani «İnsan Hakları konusunda ilerlemeler» yaptı! Carter bunun üzerine İnsan Hakları açısından Nikaragua'da durumun «hissedilir ölçüde düzeldiğini» söyledi.[12] Böylelikle de ABD, «ahlâkî» açıdan çok gönlü rahat bir şekilde 2,5 milyon dolarlık silâh kredisi anlaşmasını imzaladı. Üstelik bu anlaşmanın, daha geniş bir askerî yardım paketinin bir bölümü olduğu söyleniyordu.

Gerçekten de «daha geniş» birtakım planlar vardı ortada.

Stratejinin Kıtasal Boyutları

Sözkonusu olan «geniş plan», ABD'nin Orta Amerika ordularını tek komuta altında toplamaya ilişkin planıydı. 1977 Eylül'ünde, Managua'da, «Onikinci Amerikan Orduları Konferansı» toplanıyordu. Konferansın başlıca konusu bu «ortak komuta» sorunu olacaktı.

Orta Amerika ordularının bu şekilde koordine edilmesi düşüncesi, daha da genel bir stratejik görüşten kaynaklanıyordu. 1968'de Nixon Başkan olduktan sonra yardımcısı Nelson Rockefeller'in yaptığı Latin Amerika turnesi, bu görüşün doğmasına yol açmıştı. Rockefeller, gezisi boyunca çeşitli ülkelerde yoğun protestolarla karşılaşmış, büyük bir gerginlik potansiyelinin varolduğunu düşünmüştü.

Buradan hareketle, bir Inter-American (Amerikalılar arası) Barışgücü oluşturulması fikrine ulaşılmıştı. Fakat sonra çeşitli nedenlerden ötürü somut bir proje haline getirilip ele alınmadı bu.

1975'de, daha henüz Arjantin'in başına çöreklenmemiş bulunan Videla'nın önayak olmasıyla fikir yeniden gündeme geldi.

1977 Eylül'ünde, proje hayli ciddi bir şekilde ele alınacaktı. Projeye göre, Honduras, El Salvador, Guetemala, Panama ve

[11] Butler, a.g.e., s. 32.

[12] «Beherztes Eingreifen», a.y..

Nikaragua silahlı kuvvetleri biraraya getirilecekti. Burada merkezî rol, Somoza'nın Ulusal Muhafızlarına düşüyordu. *Der Spiegel*, Muhafızların, «Orta Amerika Silahlı Kuvvetleri»nin «çekirdeği» olarak düşünüldüğünü ileri sürüyor.[13]

Ayrıntılar ne olursa olsun, bu içerikteki bir projede «güvenli» bir Nikaragua'nın önemi açıktı. Ve ABD politikasının her zamanki çelişkisi burada yine ortaya çıkacaktı. ABD, Nikaragua'daki rejimin daha kalıcı temeller üzerinde değişimini öngörürken, daha global stratejik düşüncelerden ötürü Somoza'yı güçlendirecekti.

Aslında bu çelişki, özellikle Carter yönetimi başa geçtikten sonra çoğu kez, hükümetle Pentagon (Savunma Bakanlığı) arasında ortaya çıkan tavır farklılığına tekabül ediyordu.

Pentagon'un genellikle, hükümetlerden bağımsız olarak eylemini yürütme alışkanlığına sahip bulunduğu bilinir. Latin Amerika ordularıyla kendi özel telefon bağlantılarına bile sahip bulunan Pentagon, Carter'ın «güleryüzlü» güven yaratma v.b. politikasından tümüyle bağımsız olarak, gerekli gördüğü devlete askerî malzeme sağlamak gibi işlemleri sürdürmektedir.

Bu olgu, ilginç çelişkilere yol açmaktadır. Örneğin Carter Şili, Arjantin ve Uruguay'a yapılan yardımlarda büyük kesinti yapacağını açıkladığında, hattâ bunu gerçekleştirdiğinde, bu diktaların hiçbiri büyük bir gürültü koparmamışlardır. Çünkü Pentagon'dan güvenceleri bulunduğunu bilmekteydiler. Aynı sırada, hükümetin güvenlikle ilişkili tutumunu incelemekle görevli bir komisyon, Şili ile askerî ilişkilerin gizlice sürdüğünü de rapor etmişti.[14] Arjantin Hava Kuvvetleri Komutanı Agosti, ABD ile askerî ilişkilerinin devam ettiğini hiç çekinmeden açıklamıştı. Zaten yine aynı sıralarda, Panama'daki ABD stratejik komuta merkezinin başındaki Dennis McAuliffe, «Amerikan silâhlı kuv-

[13] a.y.. Spiegel, 1977 ortalarında Nikaragua burjuva muhalefeti temsilcileri Carter'a başvurup Somoza'nın devrilmesi için yardım istediklerinde Carter'ın bunu reddetmesinin, sözkonusu Orta Amerika Silahlı Kuvvetleri projesine zarar vermeme isteğinden ileri geldiğini iddia ediyor.

[14] Mario Brulzi, «La diplomatique militaire de Washington», **politique hebdo**, Sayı 281/19-25.9.77, s. 22.

vetleri, Latin Amerika'daki kardeşlerine yardım etmek için elinden geleni yapmaya devam edecek,» diyordu.[15]

Tıpkı bu durum gibi, Somoza'nın son günlerinde de, Carter yönetimi Somoza'ya bir an önce çekip gitmesini yineler dururken, ABD askerî uçakları Ulusal Muhafızlara ağır makineliler taşıyordu.[16] Özellikle Panama'daki ABD üssünden yollanan silâhlar birçok kez konu edilmesine rağmen, ABD hükümeti buna ilişkin herhangi bir açıklama yapmadı; veya yapamadı.

Ancak, Pentagon'un hükümet karşısındaki özerkliğinin, ABD politikası açısından genellikle olumsuz bir etmen oluşturduğu düşünülmemelidir. Çünkü böylelikle ABD hükümetleri, örneğin Carter yönetimi, bir yandan ahlâk ve İnsan Hakları nutukları atarken öbür yandan en gerici, en koyu diktaları bol bol silâhla, askerî malzemeyle besleyebilmektedir. Ve bu besleme işi gizlice yapıldığından, bu konuda çıkan haberler ancak «iddia» konumunda kalmakta, üstelik, çok zora geldiğinde hükümet, Pentagon'un yine kendisinden bağımsız bir iş yaptığını öne sürüp kendisini aklayabilmektedir.

Dolayısıyla Pentagon'un girişimleri, anlık durumlarda hükümetin politikasını bozucu etkiler yapabilse de, uzun dönemde ABD'nin stratejik çıkarlarının güvence altına alınmasına hizmet etmektedir. Buna karşılık, hükümet de Pentagon'un uzun vadeli stratejik planlarını aksatacak girişimlerde bulunabilir, ama böyle durumlar da geçicidir. Sonuçta, iki ögenin izlediği çizgiler genellikle birbirini tamamlamaktadır.

Carter yönetimi, Somoza'nın çekilmesini ve yerine yine güvenli bir iktidarın kurulmasını nasıl sağlayacağım hesaplar, bu doğrultuda burjuva muhalefetle ilişkiler kurar ve Somoza'yı tavizlere zorlarken; Pentagon, bütün İnsan Hakları, «ahlâkî boyut» v.b. tartışmalarından bağımsız olarak, her zaman, Somoza'ya

[15] Aktaran a.y. Pentagon'un yönetimden bağımsız tavırları, resmî kanalların dışında bazı devletlere silah vermesi v.b. üzerine ayrıntılı bilgiler, U. Albrecht/D. Ernst/P. Lock/H. Wulf, **Silahlanma ve Azgelişmişlik**, Birikim Yayınları, İstanbul 1978, s. 37-38'de bulunmaktadır.

[16] Örn. Cum., 5.7.79'da «... Diktatör Somoza'ya son günlerde yoğun silah yardımı yapıldığı bildirilmektedir. Haberlere göre ABD askerî nakliye uçakları son birkaç gün içinde Managua havaalanına bomba, roket ve ağır makineli tüfek getirmişlerdir,» diye bildiriyordu.

ceye kadar Pentagon aynı tutumu sürdürdü.
yardımdan vazgeçilemeyeceğini savunmuştur. 1979 yılına gelin-

Çünkü Birleşik Devletler stratejicilerinin, Orta Amerika'da Somoza Nikaragua'sı kadar güvenebilecekleri başka bir «müstahkem mevki» yoktu. Bu sayede, Somoza, 1968-1978 yılları arasında yaklaşık 20 milyon dolar askerî yardım aldı. Nikaragua'ya verilen önemi bir kez daha gösterme amacıyla belirtelim: Nüfusu Nikaragua'nın 3 katı, ordusundaki asker sayısı da Ulusal Muhafızların 2 katı olan Guetemala da aynı süre içinde hemen hemen aynı tutarı (22 milyon) almıştı.

Somoza Savaş, ABD Karar Veriyorlar

1978'de, Nikaragua'daki gelişmeler önemliydi. ABD Chamorro'nun şahsında, görece güçlü bir burjuva önder bulabilmişti. Chamorro'nun ABD desteğini aldığı yollu sözler resmî ağızlarda dolaşırken, aynı sıralarda Carter'ın Güney Amerika uzmanı Todman'ın Somoza ile görüşüp onu 1981'de iktidardan çekilmeye ikna ettiği söyleniyordu. 1978 başında, Todman Nikaragua'ya gitmeye hazırlandığı sırada Chamorro öldürüldü Todman'm gezisi iptal edildi. ABD planının en önemli ögesi ortadan kaldırılmıştı.

Bu arada halk iyice kıpırdanmaya balşamıştı, FSLN etkinliğini artırıyordu, burjuva muhalefet genel muhalefet hareketinin inisyatifini bir türlü kapamıyordu. Bu durumda ABD, Somoza'nın desteklenmesine, güçlendirilmesine devam etmekten başka bir davranışta bulunamadı tabiî. Mayıs ayında Uluslararası Kalkınma Bankası Somoza'ya 32 milyon dolar borç verdi. Bu tür yardımların Nikaragua'da oynadığı rolü çok iyi aydınlatan bir olaydı bu. Verilen tutar, 1975 yılından beri 600 köylünün öldürüldüğü bir, bölgedeki iki askerî üssü birleştirecek bir yolun yapımında kullanılacaktı.

Sonunda 1978 Eylül Ayaklanması gelip çattı. Ayaklanma bütün hızıyla sürerken, ABD yönetimi bu kez çok kesin bir tercih zorunluluğuyla karşı karşıya bulunduğunu anladı.

In These Times'da yazan Piero Gleijeses, Carter yönetiminin bu sırada karşı karşıya bulunduğu durumu, 1961'de Dominik diktatörü Trujillo öldürüldüğünde J. F. Kennedy'nin karşısına çıkmış olan koşullara benzetiyordu. Kennedy 1961'de sözkonusu olay sırasında şöyle demişti: «Sadece üç ihtimal var...: Nezih bir demokratik rejim, Trujillo rejiminin bir devamı ya da bir Castro

rejimi. Birincisini yeğleriz, ancak üçüncüsünü önleyebileceğimize emin olmadıkça ikincisinden vazgeçemeyiz.»[17]

Carter sorunu aynı ögelerle, burjuva muhalefet, Somoza ve FSLN diye koyarak Somoza'yı yeğledi. Gönlü burjuva muhalefetten yana olabilirdi, ama, Gleijeses'in dediği gibi, «... geleneksel seçimi yaptı: Cephe kazanmamalıydı; bu Somoza'nın zaferi anlamına da gelse.»

Eylül Ayaklanması ABD yönetimine Somoza'nın iktidarının göründüğü kadar sağlam olmadığını gösterdi. Ama alternatifi yoktu ABD'nin. Rejimi sarsan, burjuva muhalefetin gücü değil halk ayaklanmasıydı.

Eylülün ilk günlerinde, ABD Dışbakanlığı, Nikaragua'daki olayları «endişeyle izlediklerini», ancak olaylara karışmama, «tarafsız kalma» gereğine inandıklarını bildiren bir açıklama yaptı. Dışbakanlığın açıklamasında, ayrıca, Somoza'nın ayaklanmacıları bastırmada kullandığı uçak ve bombaların Amerikan yapısı olup olmadığının «araştırıldığı» belirtiliyor, bu şekilde İnsan Hakları yanlılarının ağzına da bir parmak bal çalınıyordu.

ABD yönetiminin açıkça Somoza'yı savunması sözkonusu olamazdı Hem kendisinin isteğini yansıtmayacaktı böyle bir tutum; hem de üzerindeki baskılar artardı. Amnesty International v.b. geniş etkiye sahip kuruluşlar, birçok Sosyal-demokrat, liberal çevre, ABD'deki İnsan Hakları savunucuları... bunların yanma Eylül olayları sırasında bazı Orta Amerika devletleri de etkin biçimde katılmışlardı.

Zaten önceden beri Somoza rejimine karşı olan Venezuela, Eylül'ün hemen başında sorunu Birleşmiş Milletler'e getiriyordu. Venezuela'nın BM elçisi Costillo, «Nikaragua'da General Somoza yönetiminin halka karşı uyguladığı baskı yönteminin bölgede barışı tehdit ettiğini» öne sürerek, BM Güvenlik Konseyi'nin derhal toplanmasını istedi. Kosta Rika da, OAS bünyesinde girişimlere geçti. Ulusal Muhafızların Sandinistlerle savaşırken Kosta Rika topraklarına girmeleri, bu arada iki Kosta Rika görevlisini öldürmeleri, bu devlet tarafından büyük gürültülerle protesto edildi. Ölen iki kişinin cesetlerinin San Jose havaalanına getirilmesi sırasında Kosta Rika Devlet Başkanı, hükümet üyeleri bulundu, hükümet üç günlük yas ilan etti. Bu gösterilerden sonra

[17] P. Gleijeses, «Carter's 'new policy' in Nicaragua is neither moral nor new», **In These Times**, 8-14 Kasım 1978, s. 17.

Kosta Rika, OAS'dan sınıra gözlemci heyeti göndermesini istedi. Kosta Rika'mn OAS'daki temsilcisi Echavarria, bu isteğin, «Somoza rejiminin OAS'dan çıkarılması yolunda bir eylemin başlangıcı sayılması gerektiğini söyledi.[18]

Kosta Rika, Eylül olayları sırasında da ilginç bir taktikle Somoza'yı yıpratmaya çalışmış, Somoza'nm, çok güçlü olduğunu ve ayaklananları derhal bastıracağını ilân ettiği sıralarda, Kosta Rika Kamu Güvenliği Bakanı bir açıklama yaparak, «Somoza'nm Kosta Rika'ya gelmesi ve siyasal sığınma hakkı istemesi halinde ona böyle bir hak tanınacağını» söylemişti.[19]

ABD, «tarafsızlık» iddialarıyla, bütün bu olumsuz hava içersinde tepki çekmemeye çalışıyordu. Fakat öbür yandan, «endişeli» bir bekleyiş içine girerken, aslında Somoza kuvvetlerinin ayaklanmayı bastırabileceğine güveniyordu. Ayaklanmanın bastırılabileceği iyice anlaşıldıktan sonra ABD Somoza'nın vahşetini «ayıplayan» bazı açıklamalar yaptı. Ancak yine belirtmek gerekir ki, ayaklanma sırasında biricik umut olan Muhafızların moralini bozmamak için, ABD, Somoza'yla ilişkili herhangi bir olumsuz açıklama yapmaktan titizlikle kaçınmıştı.

ABD'nin Eylül Ayaklanması ile son derece açık şekilde anladığı gerçeklerden biri, Nikaragua'da Sandinistleri hesaba katmayan herhangi bir çözümün gerçekleştirilemeyeceği, gerçekleştirilebilse bile kalıcı olmayacağıydı. ABD bu durumu daha önce de fark etmiş ve Dışbakanlık Ağustos sonunda «Amerikan hükümetinin, olayların önünün alınması amacıyla, ilgili bütün taraflarla, Somoza hükümeti, ılımlı Sandinist gerillaları ve demokratik muhalefetle diyalog kurmak için çaba harcamakta olduğunu» bildiren bir açıklama yapmıştı.[20] Ancak ilk bölümde üzerinde durduğumuz gibi, bu sırada henüz, Sandinistlerin işin içine nasıl katılacağı belli değildi. Dolayısıyla ABD yönetimi, mücadelenin şiddetli olduğu bu evrede Sandinistleri mümkün olduğunca etkisiz kılmak ve çözümün belirleneceği yerlerden uzak tutmak düşüncesindeydi. Son çözümde onların da fazla pürüz yaratmayacak bir şekilde yer alması sağlanacaktı.

Eylül ortalarında, Somoza'nın üstün geleceği belli olduktan sonra, o ana kadar daha çok bir bekleyiş politikası güden ABD

[18] **Mill.**, 24.11.78.
[19] **Cum.**, 13.9.78.
[20] **Cum.**, 31.8.78.

etkili çevreleri harekete geçtiler. Tehlike şimdilik savuşturulmuştu, ama birtakım önlemler alınmazsa, bir sonraki ayaklanma girişiminin sonucunun ne olacağını kim kesin olarak garantileyebilirdi? Eylül sonundaki Kongre görüşmelerinde ABD'nin artık ne yapıp yapıp burjuva muhalefete etki kazandırmaya, düşündüğü görece uzun vadeli çözümde gereken rolü oynamasını sağlamaya çalışacağı belli oldu. Kongre, Somoza'ya, 1979 malî yılı için planlanan 150 bin dolarlık askerî yardımın verilmemesini kararlaştırdı.

Somoza, bu Kongre görüşmeleri dolayında «lobisine» güvenerek, «Arkadaşlarım,» demişti, «Carter'a, eğer gelecekteki birçok sorunda kendisini desteklemelerini istiyorsa bu çizgiyi sürdürmemesini söylediler. Bu savaş ABD'de veriliyor.»[21]

Ne var ki, John Murphy'nin topladığı 78 imza ve «Marksist tedhişçilere» karşı kahramanca demokrasiyi savunan Somoza'yı göklere çıkaran konuşmaları «savaş»ın sonucunu değiştirmeye yetmemişti.

O zaman Somoza «çizgisini» değiştirdi ve «İstemlerin Washington'da smanacağını düşünmüyorum, çünkü Nikaragua'nın kaderi Nikaragua'da yapılır,» dedi.[22]

Aslında Kongre'nin kararı daha çok, Somoza'yı muhalefetle görüşmelerde taviz vermeye zorlamak amacını güdüyordu. Sözkonusu görüşmelerin nasıl gittiğini, Somoza'nın inadından nasıl bir türlü vazgeçmediğini konu etmiştik.

Bu koşullarda ABD, Somoza'yı zorlamaya yönelik önlemlerini artıracaktı. ABD'de bu tür önlemlerden yana olanlar da faaliyetlerini hızlandıracaklardı. Ekim ortalarında 86 Kongre üyesi Somoza'ya verilen askerî ve ekonomik yardımın durdurulmasını isteyen bir çağrıyı imzaladılar.

Görüşmeler, verilen ve sonra geri alman tavizler, ultimatomlar, ricalar ile geçen birkaç aylık süre ABD açısından kesin bir tercihi getirmişti. Artık Somoza ile devam edilemezdi, bu kesinlikle mümkün değildi. Ne olursa olsun burjuva muhalefetin temelini oluşturacağı, Sandinistlerin ve onların dıştalanmasını kabullenemeyecek olan halkın tepkisini çekmeyecek bir çözüm bulunup uygulamaya konmalıydı.

21 Aktaran J. Butler, **a.g.e.**, s. 29.

22 Aktaran **a.y.**.

Nitekim OAS'ın 1978 sonundaki toplantısında ABD temsilcisi, Somoza'ya ekonomik ve politik ambargo uygulamaktan söz edip ABD'nin bu konuda ne kadar kararlı olduğunu söyledi. Ama OAS ülkeleri temsilcileri önünde takınılan bu tutum, Ecevit'in Gençlik Kolları toplantılarında çok sıkı ve militan bir anti-faşist görüntüsüne girmesi gibi göstermelikti. Çünkü öbür yandan Somoza, hem ABD tarafından hem de ABD'nin etkili olmamasına imkân bulunmayan kanallardan besleniyordu. Ekonomik durumu feciyken Ulusal Muhafız sayısını iki katına çıkarmaya girişebilmişti. Bu müthiş bir masraftı elbette. Ayrıca Amerikan askerî yardımı kesilince,[23] İsrail, Arjantin, Brezilya Somoza'ya silah satmaya başladılar. Hele İsrail'in, çökmesi an sorunu olan bir rejime peşin parasız silâh satması ilginçti; bunun için mutlaka «politik nedenler» olmalıydı. Ve bu politik nedenler de İsrail'den çok ABD yi ilgilendiriyordu tabiî. Sonuçta İsrail Somoza'nın Muhafızlarını «Uzi» makineli tüfekleri, «Galil» tüfekleri ve «Araca» nakliye uçaklarıyla donattı.

1978 Kasım'ında Federal Almanya Somoza'ya yüklü bir kredi vermişti. 1979 Mayıs'ında da Somoza, IMF'den 40 milyon dolar kredi aldı. Bu kredinin veriliş süreci ABD'nin tutumu açısından tipikti. Somoza Mart'da IMF'ye başvurup kredi isteyince ABD, Somoza'ya baskı yapma amacıyla bunun verilmesini erteletmiş, ama sonra gerekli görüp verdirmişti.

Birçok kanaldan yardımlar akıyordu Somoza'ya. Fakat bir yandan da Somoza'yı istifaya zorlamak, Somoza'nm gitmesi gerektiği yönündeki kamuoyu baskısmı azaltmamak için, sözkonusu destek bazen gizlice veriliyordu. 1979'un ilk aylarında, Nikaragua baştemsilciliğini Somoza'nın yaptığı Daimler-Benz'den gelen 60 askerî taşıt ilginç bir yol izleyerek Nikaragua'ya ulaşmıştı örneğin. Araçlar Hollanda bayraklı bir gemiyle Nikaragua'ya yollanmış, Brezilya'dan —Daimler-Benz'in bu ülkede tesisleri var—

[23] Resmî açıklamalara bakılacak olursa Amerikan askerî ve ekonomik yardımı beş-altı kez «kesilmişti». Ancak gerçekte 1979 başında oldu bu. ABD, yardımları kestiğini açıklarken, aynı zamanda 50 askerî «elçilik görevlisi»ni geri çekti (**Neue Zürcher Zeitung**, 11 ve 12.2.79, **Frankfurter Rundschau**, 16.2.79). Somoza bunun üzerine İspanya'dan silah almak istedi. Alamadı. Sonunda İsrail Somoza'ya 100 milyon dolarlık silah verdi.

oto gönderimi diye açıklanarak, Ulusal Muhafızların denetiminde gemiden boşaltılmışlardı.[24]

Somoza'nın «nasıl gideceği» sorununa çözüm bulmak böylelikle olağanüstü güçleşiyordu. ABD'nin ağırlığım tam olarak koyup Somoza'yı tasfiye etmesi işten bile değildi. Ama, şimdiye kadar birçok kez belirttiğimiz nedenlerden ötürü bunu göze alamıyordu. Somoza'ya destek verilmesini emperyalistler hâlâ zorunlu görüyorlardı.

İlkin, Somoza'nm kolayca yenilmemesini sağlamak önemliydi. ABD'nin bunca yıllık «dost ve müttefiki» bir diktatörün öyle bir çırpıda yıkılmayacağı *herkese* gösterilmeliydi. Bunun iki açıdan önemi vardı. Hem öteki Latin Amerika diktatörlerinin ABD'ye güvenlerinin fazla sarsılmaması sağlanacaktı; hem de bu diktatörleri devirmeye kalkacak güçler, Nikaragua'daki kadar şiddetli bir mücadeleyi, Somoza'nınki kadar vahşî tepkileri göze almak zorunda bulunduklarını düşüneceklerdi.

İkincisi, Nikaragua'da iktidarı alacak olan güçler ve özellikle FSLN, Somoza'yla karşı karşıya kalsalar onu yenemeyeceklerini, ancak ABD'nin Somoza'dan desteğini çekmesi halinde zafer kazanabileceklerini görmeliydiler. Aynı şekilde, Nikaragua halkı da olayı *böyle* yaşamalıydı.

Üçüncüsü, Carter'ın «yumuşak» çizgisine karşı, ABD'de son bir-iki yıldır yaygınlaşan bir eğilim vardı: ABD, «dünya gücü» olarak eski konumunu yitirmişti. Dünya olaylarındaki ağırlığı azalmıştı. ABD'nin *ağırlığım koymasına* hasret kalınmıştı. Kendisinin doğrudan etki alanındaki bir ülkede olan bitenlere koskoca ABD seyirci kalamazdı. ABD hükümeti, olayın ne kadarını değiştirebildiğinden bağımsız olarak, mutlaka «bir şeyler yapıyor» görünümünde bulunmalı, ipleri elinden kaçırmadığını göstermeliydi.[25] Bu aynı zamanda, Nikaragua'daki çarpışmaları uzatmanın, zor ve zahmetli kılmanın da bir gerekçesiydi: Eğer ABD Sandinistlerin de içinde yer aldığı Geçici Hükümetle belirli bir

[24] **Arbeiterkampf**, Sayı 151/2.4.79, s. 52.

[25] Carter bu sırada birçok yönden baskı altındaydı. En son, 130 Kongre üyesinin imzasını tasıvan bir yazıda, eğer ABD bir şey yapmazsa, «Sovyetler yakında iki Okyanus'la çevrili ve Panama'dan Meksika'nın petrol yataklarına uzanan bir bölgeyi denetleyecek,» diye feryat ediliyordu (**Die Welt**, 18.6.79).

anlaşmaya varmadan önce, iktidar el değiştirseydi, ABD'nin «katkı»sı açıkça görülmeyecekti.

Bunlar ve bu yöndeki muhtemel başka nedenlerle ABD, Somoza'yı silâhlarla beslemeye devam ediyordu.

Burada, hükümetle Pentagon arasında bir uyuşmazlığın varolması, Pentagon'un, sürdürülmekte olan hükümet politikasından ayrı, kendi hesaplarına dayanarak Somoza'ya askerî malzeme göndermiş olması ihtimali de bir kenara atılmamalı.

CONDECA'nın Kullanılamayışı

Gerçi sayılan nedenlerle Somoza'nın askerî gücünün tükenmemesine özen gösteriliyordu. Son ana kadar da bu böyle sürecekti. Ama bunun ötesinde bir askerî takviye, ya da doğrudan başka askerî güçlerin müdahale ederek Sandinistlerin üstesinden gelmesi de iyice imkânsızlaşmıştı.

ABD'nin fiilî müdahalesi için koşullar ne içte ne dışta elverişli değildi. Somoza'ya karşı oluşmuş dünya kamuoyu bu bakımdan önemli bir olumsuz etmendi. Carter'ın yerleştirmeye çalıştığı ABD görüntüsüyle kesinlikle bağdaşmayacaktı böyle bir eylem. Bizzat ABD içinde büyük yaygaralar kopabilirdi. Hatırlanmalı ki Somoza'nın son haftalarında, ABD'de bazı Temsilciler ABD'nin *Somoza kuvvetlerine karşı* müdahale etmesini bile önermekteydiler. Üstelik Latin Amerika'daki ekonomik çıkarlar nedeniyle ABD ile «rakip» durumunda olan Batı Avrupa devletlerinin bir kısmının da, ABD müdahalesine karşı demokrasi gürültüleri çıkarması muhtemeldi. Kısaca, genel bir kamuoyu baskısı ABD'nin fiilî müdahalesine bir engeldi.

Akla gelebilecek bir çıkış yolu,[26] Orta Amerika devletlerinin birleşik silahlı gücünü kullanarak müdahale etmek olabilirdi. Fakat bunu önleyen önemli nedenler vardı.

Böyle bir uluslararası emperyalist-yanlısı askerî müdahale, CONDECA çerçevesinde yapılabilirdi. Fakat CONDECA çerçevesindeki bir plan, sorunu derhal OAS düzeyine sıçratacaktı. Oysa OAS devletlerinin çoğu, Somoza'nın gitmesi gerektiği görüşündeydiler.

ABD yine de bu yolu denemedi değil. 1979 Haziran'ında ABD

[26] ABD'nin «aklına gelen» bir başka çıkış yolunu bir sonraki alt-bölümde göreceğiz.

Dışbakanlığı, OAS Dışbakanlarını «en kısa zamanda» toplantıya çağırdı. Toplantıda Cyrus Vance, Nikaragua'daki olayın bir halk ayaklanması değil, Ulusal Muhafızlarla Küba ve başka birkaç devletin desteklediği birtakım isyancılar arasındaki çarpışmalar olduğunu söylediyse de sözleri pek etkili ve inandırıcı olamadı. Vance, Dışbakanlara toplantı çağrısının yapıldığı sırada ABD Dışbakanlık sözcüsünün ileri sürdüğü «Nikaragua'da geniş tabanlı bir hükümet» formülünü daha geliştirerek, bir «Ulusal Barış Hükümeti»nden söz etti. ABD, Cunta'nın genişletilmesini ve kendi önerdiği birtakım kişileri de içine almasını Nikaragualılara kabul ettirmeye çalışıyordu o sıralar. Kasdettiği hükümet formülü buydu. Ama bunu Nikaragua'mn gelecekteki yöneticilerine kabul ettiremediği gibi, OAS devletlerine de onaylatamadı.

Vance bu toplantıda ayrıca, OAS devletlerinin Nikaragua - Kosta Rika sınırına asker göndermesini ve Sandinistlerin bu sınırdan giriş-çıkışını kesmeyi de önerdi.[27] Bunu da kabul ettiremedi.

Buna karşılık, OAS'dan tam aksi bir karar çıktı. Beş And ülkesi (Bolivya, Ekvador, Kolombiya, Peru ve Venezuela) bir öneri hazırlayarak, Nikaragua'nm içişlerine her türlü müdahalenin reddedilmesi gerektiğini öne sürdüler. Ayrıca, bu ülkeler, Nikaragua'daki bunalımın Somoza tiranlığmdan kaynaklandığını ve dolayısıyla Somoza'nın «en çabuk ve koşulsuz şekilde» çekilmesi ile çözüme ulaştırılabileceğini belirttiler. Bu önerinin oylanması sırasında 27 OAS üyesi devletin temsilcilerinden 17'si lehte oy kullandı. Sadece Somoza Nikaragua'sının ve Stroessner'in Paraguay'ının temsilcileri öneriye karşı oy verdiler. (Guetemala, Honduras, El Salvador çekimser kaldılar.)

İşin ilginç yanı, ABD de lehte oy kullanmak durumunda kalmıştı. OAS'daki «dostları»ndan soyutlanmamak zorundaydı. Latin Amerika diktatörlüklerinin Somoza «diktatörlüğünü» kınadıkları bir ortamda ABD'nin de bu şekilde davranmasında ne politik ne «ahlâkî» hiçbir açıdan tuhaflık yoktu. Yani sonuçta ABD'nin OAS'dan, dolayısıyla CONDECA'dan «iş çıkaramayacağı» belli olmuştu.

CONDECA'nın silahlı gücünün Nikaragua halkının üzerine sürülememesinin çok önemli bir başka nedeni, bizzat Orta Amerika diktalarınm ülkelerindeki nazik durumlarından kaynakla-

[27] «Washington's Dilemma», **Newsweek**, 25.6.79, s. 23.

nıyordu. Guetemala, Honduras ve El Salvador'daki diktatörlüklerin toplumsal dayanakları hayli zayıftı Bu ülkelerde politik gerilim gün geçtikçe artıyordu. Diktalara karşı belirli bir burjuva muhalefet vardı, ama bundan önemlisi, halk desteğine sahip gerilla hareketleri gelişmekteydi.

Dış borçları her yıl ortalama % 20 artan Orta Amerika devletlerinde halk, Nikaragua'daki gibi, son derece ağır koşullarda yaşıyordu. Örneğin, işsizlik ortalama % 50 oranındaydı.

Guetemala'da, Romeo Lucas'ın başa geçtiği 1978 Harizan'ından 1979 başına kadar günde ortalama 4-5 kişi, 1979'un ilk aylarında da günde 8-10 kişi öldürülüyordu. 9 ayda, «bulunan» cseetler 1.200'ü geçmişti. Honduras'da dikta, gelişen muhalefet karşısında sürekli olarak birtakım tavizler verileceğini, basının özgürleştirileceğini v.b. vaadedip duruyordu. El Salvador'da 1933' den beri askerî diktatörlük sürüyordu Ekonomisi 14 büyük ailenin denetiminde olan El Salvador, nüfus yoğunluğu nedeniyle patlamaya daha da gebeydi. Son zamanlarda zenginler, malikânelerinin bahçelerine yüksek duvarlar çekmiş, elektrik akımlı demir kapılar takmış, Doberman köpekleri doldurmuşlardı.[28]

Bu nazik koşullar, sözkonusu diktaların son derece dikkatli davranmalarına, gerginliği özel olarak artıracak eylemlere girişmemelerine neden oluyordu. Kasım 1976'da Nikaragua'da yapılan Aguia VI Anti-gerilla Manevralarına katılmaktan Honduras kaçınmıştı örneğin. Yine de diktalar ülke içinde ancak büyük bir şiddet uygulayarak başta kalabiliyorlardı. Bu da başlıbaşma ortamı, bu ülkelerdeki politik mücadeleyi gitgide sertleştiren bir etmendi.

Orta Amerika devletlerinin her biri, Nikaragua'ya müdahale amacıyla oluşturulacak bir birleşik silahlı kuvvete katılmaktan ürküyorlardı. ABD emperyalizmi açısından da az tehlikeli değildi bu. Böyle bir girişim, yaratacağı etkiler sonucunda Orta Amerika'daki dayanaklardan bir tanesinin daha kaybedilmesiyle sonuçlanabilirdi.

Daha da kötüsü, emperyalist-yanlısı birleşik silahlı kuvvet, karşısında hareketlilik potansiyelleri gelişmiş olan toplumların biraraya gelecek tepkilerini bulabilirdi. Bu, bir Orta Amerika Savaşı demekti Böyle bir savaş çıkması halinde de ne olacağını kestirmek kolay değildi.

[28] **Cum.**, 23.5.79

Üstelik, Orta Amerika diktalarmm birleşik gücünün Nikaragua'daki olaya müdahalesi ancak bir anî bastırma şeklinde olabilirdi. Bir anda olup bitecek son derece kanlı bir bastırma eylemi başarılamaz, iş uzarsa, o zaman ABD'nin fiilî müdahalesinden başka bir yol kalmayacaktı ki, ABD böyle koşullar altında müdahaleyi pek güç göze alabilirdi.

ABD müdahalesi karşısında Orta Amerika'da kaç tane Sandino'nun fışkırıvereceği ise, cevabı belirsiz ama tehlikeli bir soruydu.

Belki Nikaragua'daki olay henüz bu kadar büyümemişken, bir *halk ayaklanmasına* dönüşmemişken, FSLN'nin gerillalarını Orta Amerika devletlerinden destekli Ulusal Muhafızlarla altetmek mümkün olabilirdi. Ama bunun için de artık çok geçti.

Bütün bu koşullar gözönüne alındığında, Nikaragua'daki soruna Orta Amerika diktatörlükleri çapında bir devletler arası çözümün getirilemeyeceği açığa çıkmaktadır.

Gerçi Guetemala ve El Salvador'dan gelme birtakım askerler Muhafızların yamsıra çarpışmalara katılmışlardı. FSLN, cesetlerin üzerinden çıkan belge ve paralardan, bu iki ülkenin askerlerini tanıyıp duyurmuştu. Bazı yerlerde de halk, yabancı askerleri şivelerinden tanımıştı.

Fakat Somoza'ya gizlice verilen bu destek, gizli olmak zorunda bulunduğundan aynı zamanda sınırlı kalmıştı.

Son olarak, belirtmek gerekir ki, bizzat ABD'nin Orta Amerika diktatörlüklerine karşı tutumu özellikle Carter politikasının etkisiyle görünüşte değişmişti. Örneğin ABD bu devletlere resmî yollardan silah vermiyordu. Guetemala, El Salvador ve son olarak 1979'da Nikaragua, ABD silah yardımından yoksun kalmışlardı(!) *Resmî olarak* ABD'den silah alamayan Guetemala ve El Salvador, Fransa ile Belçika'dan silah alıyorlardı. Nikaragua'ya ise, bildiğimiz gibi, İsrail, Arjantin ve Brezilya silah vermeye başlamışlardı.

ABD'nin Nikaragua'ya karşı girişilecek bir «Orta Amerika birleşik karşı-devrimci silahlı kuvvetleri» saldırısında açık bir «organizatör» rolü oynaması, Carter politikasıyla uyumlu olmayacaktı en azından. Fakat bunun, yukarıda söz ettiğimiz öteki nedenler kadar önemli olduğunu düşünmüyoruz.

Yapayalnız «Tachito»

1979 yılı ilerledikçe, Somoza, hem ülkesindeki durumun artık başedemeyeceği şekilde kendi aleyhine döndüğünü hem de

uluslararası alanda şimdiye kadar Şah ve onun gibi birkaç kişiye nasip olmuş bir yalnızlığa terk edildiğini gördü.

Mayıs'da Meksika Devlet Başkanı Jose Lopez Portillo, Nikaragua ile ilişkilerini keseceklerini açıkladı. Portillo'nun buna gösterdiği neden, Nikaragua'da «halka karşı soykırım» yapılmasıydı. Haziran'da da Panama Devlet Başkanı Aristides Royo, «Kendi ulusuna soykırım yöntemleri uygulayan bir yönetimle ilişkilerimizi daha fazla sürdüremeyiz,» diyerek Somoza rejimiyle diplomatik ilişkilerini kestiklerini açıkladı.[29]

Haziran ayındaki OAS toplantısının Somoza açısından yalnızlığa doğru bir adım anlamına geldiğini yukarda anlattık.

Öyle bir durum meydna gelmişti ki, Somoza, tam anlamıyla tutanın eline bulaşacak bir pislik gibiydi. Yıllarca elini bu pisliğe bulamaktan zerre kadar utanmamış emperyalist devletler, şimdi hep bir ağızdan Somoza'yı lanetliyorlardı. ABD, tekelci kapitalistlerin «insanî haklarını» İnsan Hakları ambalajında piyasaya sürmeye başladığından, ellerini Somoza'nın üzerine silmek istiyor ve sanki «Ellerimi o kirletti» diyordu.

Emperyalist sistemin önde gelen kişilikleri, kuruluşları dahil birçok güç «sivil halkı öldüren» Somoza'ya karşı gözler yaşartıcı bir biçimde birleşmişti. «Sosyalist» Enternasyonal, Somoza'ya kınama mesajı gönderdi! Federal Almanya'da Sosyal-demokrat Parti'nin gençlik kolu Juso'lar, Somoza yönetimi ile diplomatik ilişkilerin kesilmesini talep ettiler. Batı radyoları, televizyonları, Amerikalı bir gazetecinin Ulusal Muhafızlarca öldürülmesini dakikalarca verdiler. Bu Somoza ne gaddar bir diktatördü; 20. yüzyılın sonlarında hâlâ böyleleri varolabiliyordu! Burjuva dünyası, emperyalist çevreler, hep bir ağızdan Nikaragua «halkının» mücadelesini övüyor, Somoza'yı kınama mesajları, öfkeli suçlamalar birbirini izliyordu. Sanırdınız ki, emperyalistler Nikaragua ve Somoza'yı ömürlerinde ilk kez tanıyorlar ve Nikaragua'da olan biteni ilk kez öğreniyorlardı. İğrenç bir ikiyüzlülüktü bu.

1979 Temmuz'unda, böyle bir ortamda, Libya, Irak ve Güney Yemen'den sonra Suriye de Somoza ile ilişkilerini keserek Geçici Hükümeti tanıdı. Ayrıca Ekvador ve Panama da ilişkilerini kesmişti. Arjantin ve İsrail bile yardımı kestikten sonra, Somoza'yı destekleyen sadece iki devlet, en az onun kadar iğrenç iki diktatörlük kalmıştı: Pinochet'nin Şili'si ve Stroessner'in Paraguay'ı.

[29] Mill., 20.6.79.

«Tachito» Somoza yapayalnız kalmıştı. Kendisini semirtip büyütüp bu konuma eriştirenler, artık onu istemiyorlardı.

Ama şurası da gerçekti ki, onu Nikaragua'nm başından attıktan sonra ne olacağı hâlâ karanlıktı. Sandinistlerin, hazırlanan bir sürü tuzağa düşmeyerek, politikalarını son derece esnek ve geniş bir çerçevede koymaları, birçok kimsenin beklediği gibi, açıkça sosyalist devrimden, komünizmden v.b. söz etmemeleri, emperyalistlerin işini daha da güçleştiriyordu. İş artık tek tek FSLN önderlerinin özelliklerini araştırmaya kadar varmıştı.

Bu sırada ABD'nin bütün çözüm denemeleri de başarısız kalmıştı. Mart ayında FSLN bir açıklama yaparak, ABD'nin «iki aşamalı darbe» planını sergiledi. Bu plana göre önce Somoza'ya karşı bir askerî darbe yapılacak, darbeyi gerçekleştiren askerî önderler Sandinistlere ve halka yönelik bir soykırıma girişecekler, bu sırada Honduras ve Kosta Rika da Sandinistlerin Nikaragua dışma kaçmalarını önleyerek onları sıkıştıracaktı. FSLN tehlikesi ve *bizzat* FSLN ortadan kaldırıldıktan sonra, ilk darbeyi yapanları iktidardan uzaklaştırarak Nikaragua'yı «demokratik» bir rejime yöneltecek ikinci bir darbe gelecekti.

Bundan kısa bir süre sonra Kosta Rika parlamentosunda sosyal-demokrat milletvekili Marcelo Prieto aynı yönde bir açıklama yaptı. Bu açıklamaya göre, Kosta Rika Devlet Başkanı Rodrigo Carazo sözkonusu türde bir plan için ABD ile işbirliğini kabul etmişti. Plan, 1.000 Kosta Rika sivil muhafızının sınır bölgesini «temizlemesini» ve 3.000 sivil muhafızın da Nikaragua'ya geçerek Sandinistleri «sıkıştırmasını» öneriyordu. Böyle bir saldırı taslağı, FSLN'nin teşhir ettiği genel planla uygunluk içindeydi.

Kosta Rikalı milletvekili Prieto'nun açıklamasının özellikle inandırıcı olması şuradan ileri geliyordu ki, Prieto bu açıklamayı yaptığmda Kosta Rika Güvenlik Bakanı onu «düşmana detaylı iç stratejileri açıklamak»la «vatan hainliği» yapmış olduğunu iddia ederek suçladı.[30]

İşte bütün bunlardan sonra bir tek şey belli olmuştu: Somoza gidecekti. O halde gelecek yeni yönetimi etkileme yollarını araştırmak, şimdi ön plana geçecekti. Geçici Hükümete ABD'nin birtakım önerileri (hükümete iki kişinin daha eklenmesi gibi) geri çevrilmişti. Özellikle Somoza'nm son döneminde yapılan yoğun uluslararası kampanya nedeniyle, ABD'nin önündeki bir yol

[30] **Arbeiterkampf**, Sayı 156/25.6.79, s. 47.

da önemli ölçüde tıkanmıştı: ABD, Nikaragua'nın yeni yönetimine düşmanca tavırlar alamazdı. Bunu açıkça yapamazdı Açıkça müdahale tehdidinde bulunmak da aynı nedenden ötürü zorlaşmıştı.

Son kez, içinde Somoza'nın tutuklanması, oğlunun öldürülmesi gibi sahnelerin de yer alacağı bir askerî darbe düzenlemeye çalışıldı, ama bu da başarılamadı.[31]

Bu koşullarda, ABD, «güleryüzlü zorlama» politikası diyebileceğimiz bir çizgiyi seçti.

Bu çizgiyi, Nikaragua'da halk hareketinin zaferinin tescil edildiği ve yeni yönetimin gelip işbaşı yaptığı günlerden sonraki gelişmeleri izlerken görebileceğiz.

Ancak buna geçmeden, son kez bir daha vurgulamak istediğimiz bir gerçek var. ABD'nin Nikaragua'ya ilişkin politika saptaması, özellikle güçtü ve hâlâ da öyle. Çünkü hesaba katmak zorunda bulunduğu birbirinden farklı birçok koşulun yanısıra, sorunun bir de genel olarak Latin Amerika'yı ilgilendiren boyutları var.

Yankee Çizmesi

Latin Amerika insanlarına, melezlere, Kızılderililere, yıllardır kendilerini ezenin, bütün onurlarını, değerlerini ayaklar altına alanın, iliklerine kadar sömürenin ne veya kim olduğu sorulsa herhalde hep bir ağızdan verecekleri tek bir cevap olacaktır: Yankee çizmesi! Ve, diyeceklerdir, Monroe Doktrininde ifade edilen «Amerika Amerikalılarındır» fikri, aslında şöyledir: «Amerika Kuzey Amerikalılarındır!»

Gerçi özellikle son yıllarda Batı Avrupa ülkelerinin, Japonya'nın büyük şirketleri, çokuluslu tekelleri, Güney Amerika'daki faaliyetlerinin çapını epey büyütmüşlerdir. Fakat yine de, uzun yıllardır süregelen «Kuzey Amerika» etmeni, önemini ve yarattığı etkileri sürdürmektedir.

[31] Gün., 11.7.79. FSLN, darbenin başını üç general ile iki albayın çekeceğini bildirmişti. Aynı sırada Amerikan elçisi Lawrence Pezzullo'nun elçilik personeline, «başkentte son 24 saatin çok kritik olduğunu» söylemiş olması (a.y.) bu darbe iddialarının doğruluk ihtimalini güçlendiriyor.

Latin Amerika insanlarının ezikliğinde; doğaüstü güçlere olan inançlarını, Kızılderililere özgür sabır ve katlanma yeteneklerini yitirmemiş olmalarında; en önemli etkenlerden biri, şüphesiz, altedilmesi mümkün olmayan muazzam bir devin ökçeleri altında bulundukları kanısıdır. Bu ezikliğin ideolojisinin, Latin Amerika insanlarını boyunduruk altında tutabilmede büyük önemi, belirleyiciliği vardır.

Nikaragua halkından söz ederken, buna benzer bir ideolojiyi kabaca tamtmaya çalıştık. Fakat aynı sırada gördük ki, bu ideolojik baskı günün birinde, Monimbo mahallesinin Kızılderililerinin yaptığı gibi, parça parça edilebiliyor ve ezilenler zırhlı araçlara, toplara, uçaklara karşı bıçaklar, tabancalar ve kaynar su dolu tencerelerle savaşacak kadar yürekli, atılgan olabiliyor. Üstelik, gerçekten, «zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri olmayan»lara özgü bir kararlılıkla; zaten yaşadıkları koşullardan daha kötüsünün olamayacağına inanarak, Coca Cola bulamadığı zaman savaşmayan Amerikan askerlerinin hiçbir zaman başedemeyeceği nitelikte bir güç oluşturabiliyorlar.

Latin Amerika halklarının bu potansiyeli başka bir olguyla birlikte düşünüldüğünde asıl önemini kazanıyor. Bu olgu, Latin Amerikalıların, birçok özellikleri nedeniyle «kıtasal bir halk» sayılabilecekleridir. 1963'de Che şunları söylüyordu: «Bu kıtada Brezilya'nın özel durumu dışında, pratik olarak tek dil konuşulur. İspanyolca konuşanlar, her iki dilin benzerliği dolayısıyla Brezilya halkıyla da anlaşabilmektedirler. Bu ükelerin sınıflarının benzeriği o kadar büyüktür ki, bunlar öteki kıtalarda olduğundan çok daha noksansız bir 'uluslararası-Amerikan' ortaklığa ulaşmaktadırlar. Dil, gelenekler, din ve ortak efendi onları birleştirmektedir. Sömürünün derecesi ve biçimleri, Amerika'mız ülkelerinin büyük bir bölümünde sömürenlerle sömürülenler için meydana gelen sonuçlarında benzeşmektedir...»[32]

Bunlara, İspanyol sömürgeciliği ve ABD'nin ekonomik-malî egemenliği, deniz piyadelerinin müdahaleleri; CIA güdümlü darbeler gibi, Latin Amerika halklarının *ortak tarihini* oluşturan ögeleri eklemeliyiz.

Bu durum, emperyalist sistem açısından oldukça ciddi bir tehdit oluşturma özelliğini henüz yitirmiş değildir. Che'nin, bu

[32] «İki... Üç... Daha Fazla Vietnam Yaratalım...», **aynı adlı kitap**, Yar Yayınları, İstanbul 1976, s. 20-21.

temele dayalı öngörüsünün gerçekleşme ihtimali ortadan kalkmamıştır. Bu öngörüyü şöyle dile getirmektedir Che: «... Amerika'daki mücadelenin ,benzer özellikler yüzünden, koşullar olgunlaştığında kıtasal boyutlara varacağını uzun süredir savunmaktayız.»[33] Ve, «Mücadelenin ne zaman bu kıtasal karakteri alacağını ve ne kadar süreceğini söyleyemeyiz» demekle birlikte, kesin inancını belirtmektedir: «And Sıradağları, Fidel'in dediği gibi, Amerika'nın Sierra Maestra'sı olacak ve bu kıtanın kapsadığı muazzam topraklar emperyalizmin iktidarına karşı ölüm kalım mücadelesinin sahnesi olacaktır.»[34]

Latin Amerika'nın sözkonusu özellikleri ve taşıdığı «kıtasal devrim» potansiyeli, ABD açısından, belirli alanlarla sınırlı stratejik veya doğrudan ekonomik kaygıların ötesinde, *global bir kaygı* yaratmaktadır. ABD, özellikle 1960'larda bu kaygısını en üst düzeyde yaşamıştır ve bugün hâlâ bir korkulu rüyası vardır. Küba'da devrimcilerin zaferi, birçok Latin Amerika ülkesinde birbiri ardına devrimci hareketlerin fışkırmasına yol açmış, uzun süre mücadele edildikten, yoğun Amerikan yardımları, (anti-gerilla uzmanları, silahlar) ile desteklenen devletler şiddetli baskı uygulamalarına giriştikten sonra, devrimci gelişmelerin önü zar zor alınmıştır. Bugün Amerikan politikacılarının, Latin Amerika ile ilgili herhangi bir olay çıktığında «Castro rejimi» terimini şu ya da bu şekilde işin içine karıştırmaları nedensiz değildir. Dört bir yanında bombalar patlayan, grevler, gösterilerle sarsılan, dağlarında gerilalların üslendiği bir Latin Amerika manzarasından duyulan korkuyu yansıtır, Amerikan politikacılarının bu tutumu.

Sözü geçen «global kaygı», Birleşik Devletler'ce sürekli olarak gözönünde tutulur. ABD, atacağı her adımı, *bir de bu açıdan* ölçüp biçmek zorundadır.

Bu bakımdan, Nikaragua olayında da ABD'nin salt Nikaragua'yla sınırlı düşünmesi mümkün değildi. Tavır saptamaya çalışırken, sorunu içinde ele alabileceği *en dar* çerçeve, 'Orta Amerika' olabilirdi.

FSLN önderi Tomas Borje bir keresinde şöyle dile getirmişti bunu: «Kuzey Amerikan emperyalizmi, çok haklı olarak, Nikaragua'daki devrimci bir gelişmenin, Orta Amerika'nm jeopolitik

[33] a.y..

[34] «Partizan Savaşı. Bir Yöntem», a.g.e. içinde, s. 49.

yapısını dönüştüreceğinden korkmaktadır.»[35] Borje, «Ülkemde,» diyordu, «şu anda Orta Amerika'nın kaderi belirlenmektedir. Nikaragua'daki zaferimiz, bölgenin bütünsel-politik durumunda büyük bir değişiklik anlamına gelecek.» Borje'nin bu sözlerini aktaran *Frankfurter Allgemeine Zeitung* ise şu yorumu ekliyordu: «...işte tam da bu durum, Nikaragua'ya ilişkin politikasında net bir tavır saptamayı ABD için bu kadar güçleştiriyor. Nikaragua'nın, istikrarsız komşu ülkeler açısından sahip bulunduğu önem, Washington'un, Latin Amerika'daki askerî veya Mafya-tipi diktatörlüklerin simgesi Somoza'ya karşı önlemler alamamasının ya da ancak kısmî önlemler alabilmesinin nedenlerinden biridir. Meksika ile Panama arasında yer alan devletler, yakın geleceğin muhtemel bunalım merkezini meydana getirmektedir.»[36]

*
**

ABD'nin fiilî müdahalesi, CONDECA müdahalesi ihtimalleri, «iki aşamalı darbe» planları, Amerikan yönetiminin sürekli hem Somoza'yı zorlamaya çalışarak hem de ona desteğini zerrece azaltmayarak şişi de kebabı da *yakma* tutumu... Öte yandan, Somoza'nın başına buyruk davranışlarında sahip olduğu güvence, vazgeçilmezliğine inancı; burjuva muhalefetin, ülke içi güç açısından cılızlığına karşılık elde ettiği geniş uluslararası destek sayesinde yükseldiği konum ve etkililik düzeyi; FSLN'in bir yandan en sert savaşı sürdürürken öbür yandan sergilediği «ılımlı», «tavizci» politika... bütün bunlar, sanırız Nikaragua olayı bir Orta Amerika sorunu —hattâ giderek bir Latin Amerika sorunu— olarak kavrandığında daha açık şekilde anlaşılacak, yerli yerine oturtulacaktır.

Aynı zamanda, şimdi «yeni Nikaragua»mn ilk günlerini ele alırken, bu genel çerçeve ve zemini sürekli hatırda tutmamız gerekmektedir.

[35] «Marx and Nicaragua», **Newsweek**, 23.7.79, s. 22.
[36] **FAZ**, 23.4.79.

İLK GÜNLER...

«Şimdi bütün Latin Amerika'ya örnek olacak bir devrim yapmak istiyoruz.»

Sergio Ramirez Mercado, Nikaragua'nın yeni yönetiminin aldığı ilk önlemleri açıkladıktan sonra böyle demişti.[1] Ama o anda herhalde bizzat Mercado da dahil hiç kimse, ilerki günlerde meydana gelebilecek gelişmeleri bilemiyordu. Özellikle belirli kalıplar içinde düşünmeye alışmış kimseler için müthiş karanlıktı durum. Bu kadar «çeşitli» bir yönetimle ne yapılabilirdi? Nereye kadar birlikte olabilirdi bankerlerle Marksistler?

Bu sorular hâlâ net cevaplar verilerek ortadan kaldırılabilmiş değil. «...Latin Amerika'ya örnek olacak devrim»den herkes başka başka şeyler anlıyor.

Aşağıda, önce olgular düzeyinde, yeni yöneticiler başa geçtiklerinde nasıl bir Nikaragua buldular, bizzat bu «yeni yöneticiler» kimlerdi, hangi amaçları güden ne tür kimselerdi, bunlara göz atacak; sonra Somoza gittikten sonra meydana gelen gelişmelere değineceğiz. Bunlardan hareketle, hem yeni yönetimin yaptığı veya yapmayı amaçladığı düzenlemeleri yorumlamaya hem de «Bundan sonra ne olabilir?» sorusuna cevaplar aramaya çalışacağız.

[1] «Life Without...», a.g.e., s. 32. Sözkonusu ilk önlemler, Somoza'nın mülklerinin devletleştirilmesi, Kongre'nin dağıtılması ve sabotaj ve yağma olaylarıyla uğraşacak devrim mahkemelerinin kurulmasıydı.

Somoza'nın Mirası

Birkaç yıldır süregelen ve 1979 yazında doruğa varan kızgın mücadele sırasında Somoza'nın, Ulusal Muhafızların sergilediği vahşet, etkileri uzun dönemde bile ancak yavaş yavaş ortadan kaldırılabilecek olumsuz koşullar yarattı.

Somoza ve yandaşları kaçarken Merkez Bankasından bir dolu parayla toplam 200 milyon Cordoba'lık (yaklaşık 1 milyar TL) bir serveti götürmüşlerdi. (Yeni yönetim bu servetin kullanılmasını önlemek ve doğan zararı kapatmak için 500 ve 1.000 Cordoba'lık banknotları geçersiz ilân etmek zorunda kaldı.)

En önemli sektör ve dış gelir kaynağı tarımda durum felâket. 1978'de doğru dürüst pamuk ekimi yapılamadığından ve savaşlarda birçok ekili alan da harap olduğundan (özelikle havadan bombalamalarla) görünüm hiç de iç açıcı değil. Pamuğun ekilememiş olması, 350 milyon dolarlık döviz kaybı demek. Bu durumda tek umut olarak, Kasım'da kahve hasadının iyi gitmesi ve kahve ihracatından sağlanacak yaklaşık 270 milyon dolarlık gelir kalıyor.

Büyük toprak sahipleri de hayvancılık alanında bu duruma «katkı»larını yapmış ve onbinlerce baş hayvanı ülke dışına kaçırmışlar Dolayısıyla bu konuda da önemli bir açık görünüyor.

Kentlerin hali korkunç. *Le Monde*'un yazdığına göre,[2] Esteli tümüyle yıkılmış, Matagalpa'nın merkezi ise «üzerinden bir buldozer geçmiş gibi».

Sanayi tesislerinin önemli bir bölümü harap. Özellikle Somoza'ya karşı hareketlerde yer alan sanayicilerin tesisleri Ulusal Muhafızlarca yıkılmış, yakılmış.. Son günlerde, Somoza'nın özel emriyle, sanayi tesislerinin üzerine havadan benzin atıldı. 250 litrelik benzin fıçıları, düştüğü yeri yaktı ve sonuçta başkentteki sanayi tesislerinin 3/4'ü çalışamaz hale geldi.

Toplam olarak yüz milyonlarca dolarlık zarar vardı.

Fakat soruna ihtiyaçlar açısından bakılırsa daha gerçekçi ve asıl önemli sonuçlar görülecektir. Nikaragua Kızılhaçı'na göre, işsiz ve konutsuz kalan kişi sayısı 750.000; yani nüfusun üçte biri! Kızılhaç, bu kişilerin her biri için günde 2,5 dolarlık masraf gerektiğini bildiriyor Bu da toplam olarak *günde 2 milyon dolarlık bir tutarı* gerekli kılıyor.

[2] «Nicaragua. La nouvelle direction est divisée entre moclerés et révolutioncuirés», **Le Monde**, 26.7-1.8.79.

Bu sorunun çözümünü ilk planda gözönünde tutarak bir 'ara hasat planı' yapılmış durumda. Pirinç, mısır ve fasulya ekilecek. Ancak tohum ve gübre için de yine para gerekiyor.

Dış borçlar, çeşitli kaynaklara göre 1.300 ile 1.800 milyon dolar arasında. Yeni yönetim; Arjantin ve İsrail'e olan yaklaşık toplam 7,5 milyon dolarlık borçlar dışında tüm dış borçları tanıyacağını açıkladı.

Çeşitli uzmanların yaptıkları hesaplara göre, Nikaragua'nın, ekonomisini yeniden kurabilmesi, acil ihtiyaçlarını karşılaması için yaklaşık 5 milyar dolar gerekli.

İlk Önlemler ve İlk Günlerin Havası

Somoza gidip Urcuyo ara-komedisi de sonuçlandıktan sonra Geçici Hükümet Managua'ya geldi. Bu sırada, Cunta'nın bazı üyelerince Ulusal Muhafızlar ve ABD ile ilişkiler konusunda, ayrıca geçici devlet düzeni konusunda birtakım kararlar açıklanmıştı. Ulusal Muhafızlarla görüşmeler yapılması konusu ortadan kalkınca, uygulanacak ilk önlemler kesinlik kazandı. Bunlar şöyle sıralanabilir:

(1) Ulusal Muhafızların feshedilmesi ve bunun yerine Sandinist savaşçılardan ve Somoza rejiminin devrilmesine katkıda bulunan subay ve askerlerden oluşacak yeni bir ordu kurulması; (2) Varolan meclislerin feshi; (3) Yürütme gücünün 5 üyeli Cunta'da bulunması; (4) Yasama gücünün Cunta ve 33 üyeli Devlet Konseyince yerine getirilmesi; (5) Devlet Konseyi'nde FSLN'den 6, FPN'den 12, FAO'dan 7, «özel sektör»den 6 temsilci ile 1 üniversite temsilcisinin, 1 din adamının yer alması; (6) Devlet Konseyi'nin yeni bir seçim yasası ve Anayasa hazırlaması.[3]

Daha sonra, Cunta, bir açıklama yaparak, halkın yeniden inşa çalışmalarına gönüllü olarak katılmasını istedi. Bir halk devrimi sonrasında yapılacak tipik bir çağrıydı bu.

Bir başka «tipik» olay, kurulan bir devrim mahkemesinde geçti. Haklılığına ve kitleler tarafından gerçekten desteklendiğine inanan her devrimci önderlik gibi, Sandinistlerin de sürdürdükleri savaşın sertliğiyle, acımasızlığıyla, karşılaştıkları vahşetle hiç bağdaşmayan «yumuşak» tutumu görülüyordu burada. Somoza için casusluk yaptıkları iddiasıyla iki kişi yargılanıyordu. Bu sırada bir kadın, mahkemeyi yürüten gerillalara, «Yeteri kadar kan

[3] Bk. **Mill.**, 20.7.79.

gördük artık,» diye seslendi. «Bırakın gitsinler!» *Newsweek* muhabirinin anlattığına göre, gerillalar bunun üzerine mahkemeyi izleyenlere yöneldiler ve onların da onaylamasından sonra iki casusu serbest bıraktılar.[4] Bolşeviklerin Kışlık Saray'daki junkerlere karşı takındıkları tavra benziyordu bu.

Devrim sonrası hava, Somoza'nın ABD'den geri istenmesi, ülkedeki köprü, park ve fabrikalara içsavaşta ölenlerin adlarının verilmesi kararıyla, «İmar Tugayları»na katılması için halka yapılan çağrılarla, ABD'de yıllardır Somoza'ya karşı gösteriler, protestolar düzenleyerek polisi epey uğraştırmış 30 yaşında bir Nikaragualının, yeni yönetimin Birleşik Devletler'deki elçiliğe atanmasıyla sürdü.

Birkaç gün sonra, Cunta, bankacı Alfonso Robelo Callejas'ın ağzından, ülkedeki bütün bankaların devletleştirildiğini açıkladı. Ayrıca madenler ve balıkçılık da devletleştiriliyordu.

Ağustos'un 11'inde, Somoza'nın elkonan mülklerinin 85 şirket ve 2 milyon dönüm arazi olduğu açıklandı. Ayrıca, basın sansürü en kısa zamanda kaldırılacak, bağımsız gazeteler çıkmaya başlayabilecekti. Özel radyo ve TV istasyonlarına da yayın izni verileceği söyleniyordu, Cunta'nın yaptığı açıklamada.

Nitekim bundan birkaç gün sonra basın sansürü kaldırıldı ve 1978 Ocağında öldürülen P. J. Chamorro'nun gazetesi *La Prensa* yeniden yayına başladı.

Ayrıca «Yurttaşların Hak ve Güvenceleri Üzerine Tüzük» adını taşıyan bir tür geçici Anayasa ilan edildi. Genel olarak, olduk-

[4] «Life Without...», a.g.e., s. 33. Bundan bir süre sonra Nikaragua'ya giden bir BM yetkilisi, Sandinistlerin eski rejim yanlılarına «şaşılacak derecede insancıl» davrandıklarını söylecekti (**Mill.**, 10.8.79). **Time** da, «Muzafferler misilleme yapmıyor» diye bildirecekti aym durumu («Steering a Middle Course», 3.9.79, s. 18). Bazı kaynaklar, Sandinistlerin sözkonusu tutumunu sadece ABD ile yapılan anlaşmalara bağlamaktadırlar. Eski rejimden kalma birçok katilin kurşuna dizilmemesinde bu anlaşmaların etkisi olduğunu kabullenebiliriz. Ama Sandinistlerinki gibi bir bağışlama tavrı, zafere ulaşan halk devrimlerinin çoğunda görülen bir özelliktir ve pazarlıklara v.b. bağlanıp küçültülmemesi gereken bir duygudan kaynaklanmaktadır: gözlerini geleceğe çevirmiş olma duygusu, halk çoğunluğunun özlemleri için mücadele ediyor olmanın iç rahatlığı...

ça geniş bir burjuva-demokratik Anayasa görünümündeydi bu belge.

Tüzüğe göre, ölüm cezası kesin olarak kaldırılıyordu. En yüksek ceza —işlenen suç ne olursa olsun— 30 yıl hapisti. Tutuklama, yargıç kararma bağlı kılmıyordu. Gözaltı süresi en çok 24 saat olabilecek, bu süreden sonra bir tutuklu ya yargıç önüne çıkarılacak ya da serbest bırakılacaktı. Mahkemeler kamuya açık olacaktı. Yurttaşlara «politik ilişkilerini özgürce ve tam olarak belirleme hakkı» veriliyordu. Devlet, halkın «ülkenin temel işlerine» katılımını, düşünce, vicdan, din, eğitim ve söz özgürlüklerini garanti altına alacaktı. Özgürce toplanma ve gösteri, parti ve sendika kurma, grev hakları da «yasalara uygunluk» koşuluyla aynı güvenceye bağlamyordu. Mülkiyet, «toplumsal bir işlevi» olduğundan, özel de toplumsal da olsa belli sınırlamalara, kurallara bağlı bulunacaktı. Öğretim ve üniversite özerkliği korunacaktı. Somozistler dışında herkes, örgütler ve politik gruplar oluşturabilecekti[5]

Fakat bu hak ve özgürlüklerin önemli bir kısmı henüz gerçekleştirilemeyecekti. Çünkü sıkıyönetim durumu sürüyordu. Tek tük Ulusal Muhafız kalıntılarının gizlice işledikleri cinayetler ve benzerî eylemler tümüyle kesilmiş değildi.

Bu sıralarda, büyük toprak sahiplerinin topraklarını işgal etmiş olan köylülere, buraları boşaltmaları bildirildi. Hükümetin yaptığı bildirime göre, bu köylüler çok yakında örgütlenecek olan büyük «tarım kooperatifleri»ne katılacaklardı. Tarım kollektiflerinin Somoza'dan elkonan topraklar üzerinde kurulması öngörülüyordu. Toprak Reformu Bakanı Jaime Wheelock, eğer Somoza'nın topraklarını köylülere dağıtmaya kalksalar, toprakların genişliğinden ötürü bir dolu küçük Somoza yaratacaklarını söylüyordu. Bu nedenle, bazı köylülere toprak dağıtılırken, bazıları da kollektif çiftliklerde biraraya getirileceklerdi. Karma bir toprak reformu programı uygulanacaktı.[6]

Yoğun «Uluslararası İlgi»

Nikaragua'nın yeni yönetimi, Somoza'nın son döneminde oluşan uluslararası ortamın sürmesi sonucu, ilk anda son derece

[5] **Arbeiterkampf**, Sayı 161/3.9.79, s. 31.
[6] **Time**, 13.8.79; **Arbeiterkampf**, Sayı 160/20.8.79, s. 29.

geniş bir yardım vaatleri silsilesi ile karşılaştı. Cunta'ya olumsuz tavır alan hiç kimse yok gibiydi.

OAS, 22 Temmuz'da bir açıklama yaparak, Amerika kıtasındaki tüm ülkelerin Nikaragua halkına yardım etmesini istedi. Bunu Yugoslavya'nın açıklaması izledi. Yugoslavya hükümeti, Nikaragua'nın bağımsız ve bağlantısız bir ülke olması için elinden gelen yardımı yapacağını bildiriyordu.

Nikaragua'dan bir heyet ise, Cezayir'e gitti. Bu, «bağlantısızlık» temasının önem kazanacağını gösteriyordu.

Ayın 24'ünde Küba, Nikaragua'nın yeni yönetimiyle «dostluk ve dayanışma» içinde bulunacağını, kültürel ve diplomatik ilişkilere, bilimsel ve teknik işbirliğine girmeye hazır olduğunu açıkladı. Aynı gün, İsveç Dışbakanlığı, İsveç'in, Nikaragua'nın İsveç'den ne kadar yardım istediği konusunda haber beklediğini bildirdi. Japonya Dışbakanlığı ise, 92 bin dolar yardım göndereceğini açıkladı.

Bunları, Brezilya'nın Managua'daki Büyükelçiliğini yeniden açacağını belirtmesi izledi. Brezilya diktatörü Geisel bile Nikaragua Cunta'sıyla arayı bozmamak niyetindeydi anlaşılan.

Somoza'nın gidişinden yaklaşık 10 gün sonra, Dışbakan d'Escoto, o ana kadar yeni Nikaragua yönetimini tanıyan ülkeleri açıkladı. D'Escoto'ya göre, ABD, SSCB, Libya, Irak, Küba, Panama, Granada, Brezilya, Kanada, Meksika, Guetemala, İspanya, Çin Halk Cumhuriyeti, İtalya, Macaristan, Polonya, Güney Kore ve Vietnam yeni yönetimi tanımışlardı. O ana kadar yeni yönetimi tanıyanlar arasında Suriye, İran, Guyana, Bulgaristan ve Etyopya da vardı. D'Escoto'nun açıklamasıyla aynı gün, Hollanda, en kısa zamanda diplomatik ilişki kurmak istediğini bildirdi. Birkaç gün sonra da Federal Almanya bir elçi göndererek görüşmek istedi.

Bu kadar çeşitli bir uluslararası destek toplamak, örneğin hem Vietnam'ın hem Güney Kore'nin hem de Çin'in onayını kazanmak, şimdiye kadar kaç yönetime nasip olmuştur? Bir yanda Brezilya diktatörü Ernesto Geisel elçilik açıyor, öbür yanda bir Nikaragua heyeti Küba'ya gitmiş, Küba Devriminin yıldönümü törenlerine katılıyordu.

Nikaragua heyeti Küba'da gösterişli bir şekilde karşılandı. Karşılama gösterileri, kitlesel bir kutlama gibiydi. Sonra Moisses Hassan'la Küba Dışbakanı, iki ülke arasında diplomatik ilişkinin kurulduğunu belgeleyen anlaşmayı imzaladılar.

Aynı günlerde Birleşmiş Milletler de Nikaragua'ya el uzatıyordu. BM Gıda ve Tarım Örgütü (F.A.O.) yüklü bir gıda yardımı

göndereceğini açıkladı. Kurt Waldheim, BM'nin yapabileceği yardımları saptamak üzere Nikaragua'ya bir özel görevli yollayacağını bildirdi.

Inter-American Development Bank, hem 20 milyon dolar borç vermeyi kabul etti, hem de ayrıca bir «yardım paketi» önermek üzere Cunta'yla görüşmeye başladı.

Ardından Meksika girdi sıraya. Meksika Dışbakanı, ülkesinin yapabileceği yardımı görüşmek üzere Nikaragua'ya gidecekti. Daha sonra Meksika 26 doktor ve 6 ton ilaç gönderdi.

Uluslararası Sosyal-demokrasi, Somoza'nın son günlerinde Nikaragua'da olup bitenlere pek ilgi göstermişti. Şimdi aynı çizgiyi sürdürerek ne gibi yardımlarda bulunabileceğini araştırmaya girişecekti. Bu amaçla Portekiz Sosyalist Partisi Başkam Mario Soarez başkanlığında bir «Sosyalist» Enternasyonal heyetinin Nikaragua'ya gitmesi öngörüldü.

Sosyalist Enternasyonal'le aynı sırada Sovyetler Birliği de işe karıştı. Yiyecek ve ilaç yüklü bir Sovyet gemisi Nikaragua'ya doğru yola çıkacaktı. Ardından resmî bir yardım heyeti gelecekti.

Burada hemen akla gelen soruları savuşturmak için belirtelim: Çin de ilaç ve süt yardımı yapacağını açıklamıştı.

Ağustos'un ilk birkaç günü geçtiğinde, Nikaragua'da, özellikle başkent Managua'da bir toparlanma görülüyordu. Örneğin sağlam kalan kitle ulaşım araçları ve işyerleri (bunlar toplam sanayi ve ticaret kuruluşlarının ancak % 30'unu oluşturuyorlardı) çalışmaya başladı.

Yardımlar ise gelmeye devam ediyordu. Bu kez de Latin Amerika Ekonomik Sistemi (SELA) 2,5 milyar dolar kredi açmayı taahhüt etmişti.

ABD İle Durum

ABD'nin, çelişik ögeler içeren ve Nikaragua'daki olayların gelişimiyle paralel olarak değişen politikasım artık sabitleştirmesi gerekiyordu. Yeni yönetimle sağlam ilişki kanalları bulmalıydı ABD. Ve bu kanallardan, yavaş yavaş, etkisini koyabilmeliydi.

ABD, burjuva muhalefetin inisyatifli, güçlü bir şekilde ağırlığını koymasma ve Somoza'yı ikâme etmesine çalışmıştı hep. Ama bu, bilinen koşullardan ötürü bir türlü mümkün olmamıştı. ABD öbür yandan, Somoza'dan vazgeçememiş, onu güçlendirmemeyi göze alamamıştı. Sonra Sandinistlerle bile görüşmenin gerekliliğini anlayıp, tavrım daha kapsamlı bir çerçevede belirle-

meye kalkmıştı. Amacı, radikal-burjuva ve halk muhalefetinin güvenini —ne kadar olabilirse— elde etmekti. Fakat bir yandan Somoza'ya deştek sağlamaya devam etmesi, sözkonusu «güven politikası»nı sekteye uğratmıştı.

Üstelik, son ana kadar, Nikaragua'daki gerçek güçler ilişkisini yansıtacak bir yeni yönetimin oluşmasını engelleme yönünde yeni yeni alternatifler yaratmaya çalışmıştı; bu da «güven» politikasının zararına olmuştu. ABD, OAS devletlerinin aracılığıyla uygulanacak «kıskaç» harekâtları ya da Kosta Rika sivil muhafızları, Honduras ile Guetemala birlikleri ve Somoza'ya karşı bir darbe düzenleyecek Ulusal Muhafız üst subaylarının kombine eylemine dayanan «kıstırma-imha» harekâtları planlamıştı. Bu planlar açığa çıktığında, ABD, inandırıcı ve yeniden «güven» sağlayıcı bir tutum içine gir(e)memişti. Vance, OAS devletlerinin Nikaragua - Kosta Rika smırına kuvvet göndermesini istediğinde, 27 OAS devletinin 17'sinin temsilcileri, Nikaragua'ya her türlü müdahalenin yanlış olacağını düşündüklerini kendisine belirtmişlerdi. Özellikle kendi ülkelerindeki nazik durumlardan ötürü bu yönde davranan birçok Latin Amerika devleti, ABD'nin müdahaleden yana olduğunu herkesin gözü önüne sermiş oluyorlardı böylece. Sonuçta ABD de müdahaleye karşı çıkan görüşe katıldığım ilan etmek zorunda kalmıştı.

Carter politikasının «ahlâkî boyut»u, yani «İnsan Hakları» savunuculuğu, doğrudan doğruya Somoza'ya silah, güç sağlama sonucuna götüren stratejik düşünceyle bağdaşmamıştı. Eylül Ayaklanması vahşice ezilirken, Amerikan yönetimi «tarafsız» kalmamn doğruluğunu ileri sürmüştü. Yönetimin ve onu savunanların iddialarına göre, «İnsan Hakları politikasını bir ülkenin içişlerine karışacak düzeye vardırmak» olamazdı. Ama Sovyetler Birliği'nde muhaliflerin yargılanması SSCB'nin «iç iş»i olduğu halde bu olayı dünya çapında propaganda malzemesi yapıp, SSCB yöneticilerinden «iç işlerine karışmaması» yollu bir «uyarı» alan Carter, Somoza *«kendi ülkesinin»* insanlarının tepesine napalm yağdırırken, İnsan Haklarını Nikaragua'nın içişlerine karışacak şekilde savunamayız diyordu!... Buna, Carter'ın, çekingen gülümsemeleriyle, mutlu aile tablolarıyla oylarını aldığı Amerikan orta sınıfı bile zor inanırdı.

Carter yönetimi, son olarak, ne pahasına olursa olsun, Sandinistler de dahil bütün muhalefet ögelerince onaylanacak çözümler için çalışmazsa, olaylara müdahale etme imkânlarını yi-

tirebileceğini fark etti. «İyi ilişkiler» sürdürmeksizin, Nikaragua'daki gelişmelerde etkili olamayacaktı.

Fakat Nikaragua halk hareketinin zafere ulaşmasına kısa bir süre kaldığında şurası iyice belli olmuştu ki, ABD öyle her istediğini empoze edebilecek bir konumda bulunmaktan çok uzaktı. *O anda* elde edilebilecek olan *azamî yarar*, Nikaragua yönetimi ve bu ülkede gelişecek ilişkiler üzerinde *ilerde* etki yapabilme imkânlarını ortadan kaldırmayacak bir çözümün oluşturulmasında yatıyordu.

Buradan hareketle, politika değiştirildi ve mümkün olduğunca tavizler verme ve bu arada ilişkileri gerginleştirmekten kaçınma, dolayısıyla uzun vadedeki etkilere umut bağlama tutumuna geçildi. «Bastırıcı» politika sökmemişti. Birincisi, bastırıcı güç yenilmişti; ikincisi, işin içinde burjuva muhalefet bulunduğundan, bastırıcılığın ancak belli oranda uygulanması mümkündü. Bastırıcı tavrın terk edilmesiyle, «özümleyici», «massedici» politika devreye girdi.

Böylelikle, Amerikan yönetimi, «Nikaragua'nın yeni yönetimiyle iyi ilişkiler kuracağız» deme noktasına gelmişti.

İktidar değiştikten sonra ABD, ilk iş, geri çekmiş olduğu elçilik görevlilerini gönderdi. Sonra, «özel Büyükelçi» William Bowdler'in açıklaması duyuldu: Bowdler Nikaragua'ya en kısa zamanda gıda ve ilaç yardımı göndereceklerini, ayrıca daha başka yardım tasarıları da bulunduğunu söyledi Bunun hemen ardından, Nikaragua'daki Geçici Büyükelçi O'Donnel, yardıma hemen başlayabileceklerini, ama Nikaragua yönetiminin «...bunu ülkenin içişlerine karışma sayabileceği düşüncesiyle çekingen davrandıklarını» söyleyecekti.[7] Ne kadar saygılı, ne kadar ölçülü ve ayrıca «ahlâkî» bir tutum... Somoza'nın son günlerinde bile Panama'daki Amerikan üssünden C-130'larla silah gönderirken «nedense» hiç de «çekingen» olmamışlardı.

24 Temmuz'da Nikaragua Cunta'sı, ABD Elçiliği aracılığıyla ABD yönetimine «iyi ilişkiler» kurma isteğini iletti. Ayrıca yardım da istedi.

ABD Dışbakanlık sözcüsü Trattner, hemen cevapladı. Trattner'e göre, ABD «Nikaragua ile ilişkilerini» hiç kesmemiş olduğundan, «tanıma» sorunu yoktu!

ABD Somoza diktatörlüğüyle de devrim cuntasının yöneti-

[7] **Cum.**, 24.7.79.

miyle de «ilişki»sini sürdürecekti; bundan doğal ne vardı: Somoza'yla öyle yeni yönetimle böyle... «İlişki» kopmasın da...

Bu «ahlâkî boyut»la zenginleştirilmiş dış politika gereğince ABD 50 milyon dolar kredi vereceğini bildirdi. Carter, Büyükelçi Pezzullo'yu kendi özel uçaklarından biri ile Managua'ya göndererek bir jest yaptı. Ayrıca yiyecek ve ilaç göndermeye başladı.

Temmuz sonunda Nikaragua Ulusal İmar Hükümeti, ABD'den silah istedi.

Bu, elbette ilginç ve önemli bir olaydı. Hele silah istenmesinin gerekçesi daha da ilginçti: «Ulusal Muhafızların kılıç artıklarıyla bazı karşı-devrimci güçler, hâlâ eski diktatörlük rejimini yeniden iş başına getirebilecek bir karşı-devrim peşindedirler. *Bu nedenle ABD'den silah yardımı istedik...*»[8] «Karşı-devrimcilerle savaşmak», «devrimi savunmak» için ABD'den silah istenmesi... Tuhaftı bu.

Ama ABD'nin bunu «ilke olarak benimsediğini» söylemesi daha da tuhaftı. Cunta üyesi Ortega 2 Ağustos'da açıkladı bunu.

Ancak; ABD, Nikaragua'nm yeni yönetimine silah vermeye «ilke olarak» karşı çıkmadığını söylerken, aynı zamanda şimdilik bunu yapmayacağını da belli etmiş oluyordu. Ortega, ABD'nin «*şimdilik beslenme yardımıyla yetineceğini*» belirtmişti.[9]

ABD'nin silah vermeyi «ilkede» kabul etmesi önemli bir olaydı; ama şimdilik reddetmesi daha önemli olabilirdi. Sözkonusu kabul, Nikaragua'nın yeni yönetimi üzerindeki etki-nüfuz imkânlarının artışıyla paralel olarak uygulanabilirdi. Red cevabı ise, Nikaragua yöneticilerinin «başkalarından» silah almasına yol açacaktı. ABD vermeyince başkasından silah alınması karşısında da hiç kimsenin söyleyecek sözü olamazdı.

Nitekim birkaç gün sonra, hem de oldukça ilginç bir şekilde, Nikaragua'nın gerekirse Sovyetler Birliği'nden silah alabileceği yollu sözler ortada dolaşmaya başladı. Cunta üyesi Violetta Chamorro. Dışbakan d'Escoto ve «Komutan Sıfır» Eden Pastora'nın, Cyrus Vance ve Rosalynn Carter'la yaptıkları görüşme neden olmuştu bu söylentilere.

[8] Yeni Genelkurmay Başkanı Alfredo Cesar Aguirre'nin sözleri (Cum., 31.7.79, abç). Kastedilen «kılıç artıkları», Miami'de bir açıklama yaparak, 7.000 kişilik bir ordu kurup Somoza'yı yeniden başa geçireceğini söyleyen eski Ulusal Muhafız Komutanı.

[9] Cum., 3.8.79.

Sözkonusu görüşmede, Pastora, silaha ihtiyaçları olduğunu, ABD'den istediklerini, ABD vermeyecek olursa «Doğu Bloku» ülkelerinden alabileceklerini söylemişti.

Bu, birkaç yönden ilginçti. İlkin, açıklamanın yapıldığı ortam olaya özgünlük veriyordu: ABD Dışbakanı ve ABD Başkan'ının eşi ile görüşürken, gerekirse Doğu Blokundan silah alırız, deniyordu. İkincisi, «Doğu Bloku»ndan silah almaktan söz eden, FSLN'in hemen tüm burjuva yayın organlarınca görece «ılımlı» diye tanıtılan kanadından, ayrıca kesinlikle «komünistlik», «Castroculuk» v.b. ile suçlanamayacak biriydi.

Sonuçta Vance, «geçmişi unutarak» yeni yönetimle iyi ilişkiler kurmak istediğini belirtti; onun bu yüzsüzlüğünden sonra bir ABD yetkilisi, Vance'm «insancıl amaçlarla ekonomik yardım» sağlamaya «söz verdiğini» açıkladı.[10] Böylece yine, askerî yardım yapılmayacağı dolaylı bir yoldan anlatılmış oluyordu.

Silah verme-vermeme çevresinde dönen bu ilişki ve Nikaragua'nın yeni yöneticilerinin konuya ilişkin tavrı, geleceğe yönelik bazı öngörülerde bulunmaya yararı dokunan önemli ipuçları vermektedir. Bu öngörülere ilerde yer vereceğiz.

Yeni Yönetim: Karma(karı)şık Bir Bütün

«ABD'den yardım kabul ederiz; fakat sadece koşulsuz olursa.»

Sergio Ramirez Mercado

«ABD ile ilişkiye açığız, onurlu ve saygıyı bir politikaya açığız. Temel kaygımız ABD müdahalesi.»

Daniel Ortega Saavedra

«ABD'yi bizim belki de en büyük yardım kaynağımız olarak görüyorum.»

Alfonso Robelo Callejas

Birkaç sayfadır «yeni yönetim» diye söz ettiğimiz, aslında böyle bir tek *özne* olarak gösterilebilecek, homojen bir bütün mü?

[10] **Cum.**, 13.8.79.

Kesinlikle değil. Bütün olmadığı gibi, yabancı işgalleri v.b. dışında, bir ülke içindeki sınıf mücadelesinde şimdiye kadar görülmüş en geniş koalisyonlardan biri.

Nikaragua'da Somoza'ya karşı hareketin gelişmesi, muhalefet hareketinin bir devrime götürmesi süreçlerini izlerken, birbirinden farklı politik tavırlara, ekonomik-politik programlara sahip birçok ayrı ögeyi gördük, tanıdık. Bunların aslında ne kadar *uzlaşmaz* çizgileri temsil ettiğini biliyoruz. Ama işte şu «yeni yönetim» dediğimiz 'özne', bütün bu uzlaşmaz, en azından çok farklı ögelerin hemen hepsini içeriyor.

Farklı güçlerin yönetimde oluşturduğu çeşitlenme, Nikaragua'ya ilişkin günülk haberleri izleyebilmek, olayları yerli yerine oturtabilmek için belirleyici önemde Bu çeşitlenmeyi, cisimleştiği kişilerden hareketle izlemek hem gerekli hem de yararlı olacak.

İlkin Cunta'dan başlayalım. Cunta'da, ağırlıkla banker kesimi temsil eden MDN'nin önderi Alfonso Robelo Callejas var. Robelo da bankacı. Amerikan sermayesiyle yakın bağları, hemen her kaynakta vurgulanıyor. Ve kendisi de sürekli olarak, yönetimin «sosyalizme doğru gitmediğini, gitmeyeceğini» söylüyor. Örneğin tüm bankaların devletleştirilmesi kararını açıklarken, bunun «sosyalizm yönünde» bir önlem olmadığını titizlikle belirtti.

Cunta'nın ikinci kişisi, Violetta Chamorro Öldürülen *La Prensa* yazışleri müdürü Chamorro'nun karısı. Burjuva muhalefet üzerinde özellikle «manevî» etkisinin olacağını varsayabiliriz. Chamorro'nun da kocası gibi «devrimci-olmayan» bir çözüm yanlısı bulunduğu açık.

Cunta'nın bu «sağ» kanadının karşısında Terceristas'ın iki önemli elemanı yer alıyor: Daniel Ortega Saavedra ve Moisses Hassan Morales. Ortega, aynı zamanda FSLN'nin birleşik Ulusal Yönetim'inde Terceristas'ı temsil eden 3 kişiden biri. Terceristas içindeki «sol»lardan olarak tanınıyor. İktidarın alınışından önce, bir keresinde, «Biz,» demişti Ortega, «insanların ihtiyaçlarına karşı adil olacak. insanlara iş, köylülere toprak verecek ve sağlık işi için kendisini seferber edecek bir demokratik halk hükümetinin kurulmasını istiyoruz.»[11]

Mo'sses Hassan ise bir gerilla önderi Gazze'den göçmüş bir Filistinli'nin oğlu. Burjuva kaynaklar onun da «sol» sayılması

[11] Aktaran «Nationale Sandinistische Befreiungsfront», **Neue Zeit**, Sayı 26/Haziran 1979, s. 8.

gerektiğini söylüyorlar. Hassan, FSLN yönetiminin ülkenin genel yönetim aygıtında önemli bir rol oynayacağını belirtti. Kurulmuş bulunan politik yapının 4-5 yıl var kalmasının zorlunlu olduğunu ve burada FSLN yönetiminin, «Genelkurmay ile Cunta arasında bir köprü» görevi yapacağını öne sürdü.[12] Terceristas'ın FSLN yönetiminde üçte birlik payı bulunduğunu, bu yönetimin ülkenin genel yönetim aygıtı içinde en sol ögeyi oluşturduğunu düşünecek olursak, Hassan'ın sözlerinin burjuvaziye inisyatif kaptırmama amacının ifadesi şeklinde yorumlanması mümkün. Zaten Hassan aynı demecinde, Cunta'nın 5 üyesinden 3'ünün «Sandinist yönetimi ile tam bir anlaşma içinde olduğunu» vurgulamıştı. Ancak şimdi sözünü edeceğimiz kişinin Sandinist yönetimiyle ne kadar «anlaşma» içinde olduğu pek açık değil.

Gelelim Cunta'nın kilit adamına. Sağ ve sol kanadın dengesini sağlayan, «ortadaki adam»; iktidarın alınmasından sonra Batı kaynaklarında, özellikle ABD basınında, en çok sözü edilen, «üzerine en çok oynanan» kişi: Sergio Ramirez Mercado. 36 yaşındaki Sergio Ramirez bir şair ve yazar. Biri Ulusal Muhafız öbürü Sandinist gerilla olan iki eski arkadaşın savaş alanında karşılaşmalarını konu alan bir romanı var. 1960'lardan beri Somoza aleyhtarı. Onikilerin en etkililerinden olan Ramirez üç yıl Federal Almanya'da kalmış. *Newsweek*'in iddiasına göre, döndükten sonra, «Batı Alman stili Sosyal-demokrasiye ihtiyacımız var,» demiş.[13] *Newsweek*, Ramirez'i, «ABD açısından bir güvenlik ögesi» olarak tanıtıyor. «Ortadaki adam» terimi de *Newsweek*'e ait Nikaragua uzmanı Prof. Richard Millett, Ramirez için, «Sergio bir realist,» diyor. «Orta konumu tutuyor ve Cunta'nın yavaş gitmesini ve temkinli kararlar almasını sağlıyor; önemli olacak o.»[14] *Newsweek*, özenle, Ramirez'in Kansas Üniversitesinde İngilizce okuduğunu, bu nedenle ABD'yi «Latin Amerika'daki bazı ateşli Yankee düşmanlarından» daha iyi «anladığını» belirtiyor. Bunlara karşılık, Ramirez'in, Somoza'ya karşı ancak silahlı mücadeleyle başarıya ulaşılacağını söyleyip Sandinistleri desteklemesi ve hattâ Onikiler olarak kendilerine «Sandinist» diyeceklerini açıklamaları gibi olgular var. En azından, Hassan'ın az önce aktardığımız açıklamasında Cunta'nın «3 üyesinin» Sandinistlerle «tam anlaşma içinde bulunduğunu» ileri sürmesini ma-

[12] **Cum.**, 23.7.79.

[13] «The Man In The Middle», **Newsweek**, 30.7.79, s. 32.

[14] Aktaran **a.y.**.

kul gösterecek bir yakınlığı var Sandinistlere. Ne olursa olsun, Millett'in dediği gibi, Ramirez «önemli olacak». Önemi, ABD'nin ve genel olarak emperyalistlerin Nikaragua'ya ilişkin uzun vadeli çıkarlarına en uygun eğilimi taşımasından.

Cunta'dan sonra, 18 üyeli hükümetin bazı bakanlıklarına ve başka önemli resmî konumlara göz atalım. Burada karşımıza çıkacak manzarayı curcuna diye nitelemekten başka bir şey yapamayacağız.

Dışbakan Miguel d'Escoto, Onikilerden ve bir rahip. Dışbakan yardımcısı ise, NSP'den (Sovyet yanlısı «K»P) Alvaro Ramirez. Çalışma Bakan yardımcısı da NSP'li; Natan Savila. Ekonomi Bakanı, Orta Amerika Ortak Pazarı eski Başkanı Roberto Mayorga Cortes. Eğitim Bakanı, vaktiyle üç kez Nikaragua Ulusal Üniversitesi rektörlüğüne seçilmiş olan Carlos Tunnermann. Başsavcı da Onikilerden. Kültür Bakanı FSLN'den; Terceristas üyesi, Nikaragua'nın dünyaca ünlü ozanı rahip Ernesto Cardenal. Arturo Cruz, Merkez Bankası Başkanı. Cruz, merkezi Washington'da bulunan Inter-American Development Bank'ın bir müdürü ve «Teknokratları, işletmecileri, işadamlarını geri getirmek istiyoruz» diyen birisi. Toprak Reformu Bakanı ise Proletarios'dan Jaime Wheelock.

Ama bütün bu karmaşa, Savunma Bakanlığı ile İçişleri arasındaki çelişki kadar göze batıcı değil. Savunma Bakanı, Bernardino Larios, 26 yıl Ulusal Muhafızlarda yer almış, sonra Somoza'ya karşı darbe girişiminde bulunduğu iddiası ortaya atılınca kaçıp muhalefete katılmış. Sandinist gerilla birliklerine danışmanlık yapmaya başlamış. Larios'un Savunma Bakanı olması, büyük bir ihtimalle, ABD ile yapılan pazarlıklarda FSLN açısından burjuvalara verilmiş bir taviz.

Normal olarak en uyumlu çalışması gereken bakanlıklar olan Savunma ile İçişleri'nin karşılıklı durumu, bir yanda Larios'un yer almasıyla, dikkat topluyor Ama ikilinin öbür yanı da birlikte düşünüldüğünde durum daha da ilgi çekici oluyor: FSLN kurucularından, «Uzun Süreli Halk Savaşı» (GPP) fraksiyonunun teorik-pratik önderlerinden Tomas Borje Martinez, İçişleri Bakanı. Bakan oluşu konusunda şöyle diyor, yılların gerilla savaşçısı: «Ben ve 'bakan'... bir gözünüzün önüne getirin... Bakan sözü hiç hoşuma gitmiyor.»[15]

[15] **Arbeiterkampf,** Sayı 161, s. 31.

Borje, 1956'da Baba Somoza'nm öldürülmesiyle ilgili davadan 5 yıl hapis yattı. Kaçarak, sürgündeki başka devrimcilerle birlikte FSLN'yi kurdular. Birkaç kez tutuklandı. En son, devletin güvenliğini sarsmak suçundan 30 yıl hüküm giymişti ki, 22 Ağustos 1978 «Saray Baskını»nda kurtarıldı. Hapis kaldığı süre içinde, 9 ay elleri arkadan bağlı ve başına bir kukuleta geçirilmiş halde işkence gördü. İşkencelerden bir ayağı aksak kaldı. 50 yaşına yakın. FSLN Ulusal Yönetim'inde GPP'yi temsil eden 3 kişi arasında. Borje, «...bizim önerdiğimiz, katı bir sosyalist programdan çok, demokratik, halkçı ve ulusal bir devrimdir,» diye konuşmasına rağmen, açıkça «Ben Marksistim,» diyen biri. Devrim sonrasında en radikal beyanlar da Borje'den geliyor. Örneğin «halk milisi» kurulacağını öne süren veya halk milisini örgütlemekle görevli olduğu söylenen kimse, o. Bir keresinde, kurulacak yeni ordunun kaç kişi olacağını kendisine soran bir gazeteciye şu cevabı verdi: «Nikaragua'nın, Nikaragua Devrimini elde silah savunmaya hazır iki buçuk milyon nüfusu ve yaklaşık bir milyon yetişkin insanı var.»[16] Borje'nin, uzun militan hayatından kaynaklanan bir manevî kimliği de olmalı. Fakat etkinliği, ne şu an için en önemli konumlardan biri olan İçişleri Bakanlığını işgal etmesiyle ne de bu «manevî» etkiyle sınırlı değil. Çünkü, örneğin, Cunta'da yer almıyor ama, 5 kişilik Cunta'nın üyelerini Nikaragua'ya gelişlerinde kamuoyuna ilk kez sunma, tanıtma işini fiilen o yaptı.

Şu anda Nikaragua'da henüz her şey «silahların gölgesinde» olup bittiğinden, Borje'nin İçişleri Bakanı oluşunun önemi büyük. (Bu arada belirtelim, «Komutan Sıfır» Eden Pastora da İçişleri Bakan yardımcısı.) Eski Ulusal Muhafız subayı Bernardino Larios'un şimdiye kadar ne basının ne de kamuoyunun karşısına çıktığı, hattâ bizzat yeni kurulacak ordu konusundaki bir basın toplantısında bile yer almadığı gözönüne alınacak olursa, askerî alanda inisyatifin tümüyle FSLN'nin Askerî Komutanlığında bulunduğu anlaşılıyor.

Askerî Komutanlık'da FSLN'in her eğiliminden bir kişi var. Bunlardan biri Borje; GPP adına burada bulunuyor. Proletarios'dan ise Luis Carrion yer alıyor Komutanlık'da. Carrion, önde gelen bir Nikaragualı maliyecinin oğlu. Komutanlığın üçüncü kişisi, Cunta'da yer alan Terceristas üyelerinden Daniel Ortega'nın

[16] **Arbeiterkampf**, Sayı 159/6.8.79, s. 39.

kardeşi Humberto Ortega. Humberto üniversitedeyken öğrenci hareketlerine önderlik etmiş. Küba'da eğitim gördüğü söyleniyor.

Fakat Komutanlığın da üzerinde, FSLN Ulusal Yönetimi belirleyici. 9 kişilik Ulusal Yönetim, yine, her üç eğilimin eşit şekilde temsil edildiği bir merkez oluşturuyor. 1979 Mart'ında üç eğilimin «organik bir birlik» oluşturacakları yönündeki açıklamalarından hareketle, Ulusal Yönetim'in bir bütün olarak FSLN'nin her hareketinde tam inisyatif sahibi olduğunu söyleyebiliriz.

Ulusal Yönetim'de GPP'yi Tomas Borje, Henri Ruiz ve Bayardo Arce temsil ediyorlar. Borje'yi tanıyoruz. Henri Ruiz, aslında bir matematikçi; fakat gerilla olarak efsaneleşmiş bir ünü var. Onu herkes «Modesto» diye tanıyor. Bayardo Arce ise 34 yaşında bir gazeteci. Söylendiğine göre Matagalpa'da ayaklanma yönetmiş. «Biz Marksizmi öğrenmeye ilgi duyuyoruz,» diyor Arce. «Fakat onu mekanik olarak, ülkemizin özelliklerini hesaba katmadan pratiğe geçirmek istemiyoruz. Marksizmden yararlanılabilir olanı alıp oradan devam edeceğiz.»[17]

Proletarios'un Ulusal Yönetim'deki temsilcilerinden biri, Toprak Reformu Bakanı, birçok Batılı kaynakta, Nikaragua'nın yeni yönetimine «komünistlerin» gizlice egemen olduğunun kanıtlarından bir tanesi olarak sunulan Jaime Wheelock. Wheelock, Kuzey Amerika'dan göçüp sonradan zengin olmuş bir aileden gelme. Allende döneminde Şili'de politika ve sosyoloji öğrenimi görmüş. Öteki Proletarios temsilcisi ise, demin sözünü ettiğimiz Luis Carrion. Üçüncü temsilci, henüz 30 yaşında olmayan Carlos Nunez. Proletarios'un «Kurmay Başkanı» olduğu söylenen Carlos için *Newsweek*, «en radikallerden» diyor.[18]

Çok çeşitli konum ve görüşlerden insanları bünyesinde toplayabilmesi ve en «ılımlı» görüldüğü için dünya çapında Sosyaldemokrat ve liberal güçlerden yardım görmesi sayesinde özellikle son zamanda iyice güçlenen Terceristas'ı, Daniel ve Humberto Ortega kardeşler ile Victor Manuel Tirado temsil ediyorlar. Daniel ve Humberto'dan söz ettik. Victor Manuel ise ilginç bir

[17] «Marx and Nicaragua», **Newsweek**, 23.7.79, s. 22. FSLN'nin önderleri hakkında ayrıntılı bilgiler veren bu yazıda, **Newsweek**, adeta, Batı kamuoyunun tek tek önderlerin niteliklerini öğrenmeye gösterdiği yoğun ilgiyi dışa vuruyor.

[18] a.y..

kimse. Aslen Meksikalı, 1940'da Meksika'da doğmuş. 1960'larda Meksika Komünist Partisi'ne girmiş. En eski Sandinistlerden ve Victor Tirado Lopez adıyla tanınıyor. O da bir ara Küba'da bulunmuş. Prof Millett Victor Tirado için «bir muamma» nitelemesini yapıyor.[19]

Bu önderler hakkında Batı basınında ileri sürülen yargılarda, genellikle «sol», «radikal» gibi sıfatlar kullanılıyor. *Le Monde*, Tomas Borje, Jaime Wheelock, Daniel Ortega ve Moisses Hassan için, «ömürleri boyunca bir sosyalist devrim için savaşmış Sandinista Cephesi önderleri» diyor.[20]

Son olarak, Saray Baskını dolayısıyla Türkiye'de adı en çok duyulan «Comandante Zero»ya («Komutan Sıfır») gelelim. Adı Eden Pastora. Terceristas'ın silahlı gücünün önderi. Şu anda İçişleri Bakan yardımcısı Marksist değil. Bu kadar popülerleşmesi nedeniyle, Batı basını onun Marksist olmadığını sürekli belirtmekten yarar umuyor. Blase Bonpane, *In These Times*'da, onun «Cizvit rahiplerinin yanında yetişmiş bir işadamı» olduğunu ileri sürüyor.[21] 1978 Aralığında Pastora şöyle diyordu: «Biz Sandinistler, ne parlamento sandalyeleri ne Bakanlıklar ne de Başkanlık için savaşıyoruz. Bizim uğrunda savaştığımız şey, özgürlük. Somoza gider gitmez, ordunun dağıtılması ve serbest, hilesiz seçimler yapılması güvencelerinin verilmesi önkoşuluyla şimdiki muhalefetin kuracağı hükümeti destekleyeceğiz.»[22]

«İlişkiler»... Ve Burjuvaların Amacı

«Rejimin iki eğilimi mümkün olduğunca birarada yaşamaya çalışıyorlar. Bu durumu görece kolaylaştıran bir etken, Somoza'nın muazzam servetinin, özel sektörün yanında yeni bir devlet sektörü oluşturmaya imkân vermesi. Bununla birlikte felsefeleri temelden farklı. Karşılıklı doktrinlerini gözden geçi-

[19] a.y..

[20] «Nicaragua. La nouvelle direction...», a.y..

[21] «Provisional Government Formed», a.g.e., 18-24.10.78, s. 11.

[22] «Nicaragua: Wir Waehlen den Krieg», Der Spiegel, 4.12.78, s. 194.

rip bir üçüncü yol aramadıkça —ki bu başka yerlerde boşuna arandı— bu çelişki er ya da geç ortaya çıkacaktır.»

Le Monde

Bu kadar birbirinden farklı ögelerin biraraya geldiği yerde, herhalde en önemli konu bu olsa gerek: «İlişkiler»...

Nikaragua Devrimi, başarıya ulaşan her devrim gibi, iktidarın alınması basamağını geçti sürüyor. Yani iktidardaki son derece belirgin düşman tasfiye edildi. Ama bu tasfiye işi, çok farklı amaç ve programlara sahip muhalefet güçlerinin önemli bir bölümünü biraraya getiren hedefti. Böyle olmakla, aynı zamanda bir platform, bir zemindi de. Şimdi, bu zeminin ortadan kalkma süreci yaşanıyor. Bankacı Callejas'larla, Cruz'larla, Marksist Borje'ler nasıl birlikte davranacak, «aynı» yönetimin ögeleri olacaklar?

Cevap açık: Uzun vadede olamayacaklar. Ama şu anda henüz muhtemel ayrışma gerçekleşmedi.

İktidar alındıktan sonra Moisses Hassan *Newsweek* muhabirine, «Cunta içindeki ayrılıklara barışçıl şekilde yaklaşılacağını» söyledi.[23] Fakat bunu söylerken, elinde Ulusal Muhafızlardan elkonmuş bir «Uzi» vardı.

Bu sahne çok karakteristikti. Çünkü bir yandan herkes «ayrılıklara barışçıl yaklaşım»dan söz ediyor, ama öbür yanda bunu imkânsız kılacak koşullar hiç de yok olmuyordu.

Burjuva muhalefetin çeşitli temsilcileri, iktidar alındıktan sonra, serbest genel seçimler dışında hiçbir yolun Nikaragua yönetimini belirleyemeyeceğini vurguluyorlardı. Özel Sektör Üst Konseyi Başkanı Leoner Arguello, «Yönetimin (FSLN yönetimi kastediliyor — Ü.K.) Marksist bir platformu olabilir,» diyordu, «fakat tutumu, iktidarı seçimler yoluyla kazanmak.»[24]

Sandinistler ise «ağır fakat güvenli» bir «devrimci dönüşüm» den söz ediyorlardı. İktidar sonrasında çıkan FSLN gazetesi *Barricada*'da şu sözler yer alıyordu: «FSLN'nin askerî ve politik zaferi, halkımızı, ülkemizin toplumsal, ekonomik ve politik yapı-

[23] «Marx and...», **a.y.**.

[24] **a.g.e.**, s. 23.

larını ağır fakat güvenli bir şekilde dönüştürmek durumunda olan gerçek devrime götürüyor.»[25]

Bu perspektifle, burjuvaların «serbest genel seçimler» diyerek kasdettikleri şeyin içeriklerinin ne kadar farklı olduğu açık. Zaten Moisses Hassan da, kurulan yönetim aygıtının 4-5 yıl böyle kalması gerektiğini söyleyerek, «seçimler»i bir hayli uzağa atmış oluyordu.

Öte yandan, Tomas Borje'nin «halk milisi» fikirleri de, burjuva muhalefetin seçimlerden beklediklerini geçersiz bırakacak bir etmenin hazırlanmasından başka bir anlama gelmiyordu.

Burjuvazinin seçimler perspektifi, basitçe ortaya atılmış bir düşünce değil. Burjuvalar, kısa dönemde almayı umdukları yoğun uluslararası yardımlar ve diplomatik destekle, ülkeyi eskiye göre çok daha iyi yaşanır hale getirebileceklerini hesaplıyorlar. Zaten bunu yapamazlarsa kendileri için de olayın bir anlamı kalmayacak. Çünkü şu anda ekonomik bakımdan çok kötü durumdalar ve ülkede genel bir ekonomik canlanma sağlayamadıklarında, kazançlı bir iş alanına sahip olamayacaklarını biliyorlar.

Ekonomik canlanma ile birlikte, halkın hayat düzeyinde bir yükselişin olması gerek. Burjuvalar bunu çeşitli sosyal güvenlik önlemleri v b. ile hızlandırmaya çalışacaklardır. Halkı sonunda ayaklanmaya götüren eski düzene oranla kaydedilecek her iyileşmenin, halkı bu iyileşmeyi sağlayan düzene bağlayacağını düşünüyorlar. Halkın çektiği savaş acıları da gözönüne alınırsa, görece rahat yaşadığı, hattâ karnını düzenli olarak doyurabildiği bir ortamda yeniden büyük acılarla karşılaşmayı göze alarak aktif mücadeleye girişmenin zor olduğunu hesaplıyorlar.

Aynı mantık zinciri içinde, önemli bir öge de, halkın gözünde Sandinistlerden fazla ayrı düşmeme kaygısı. Çünkü bir zaman sonra, burjuvaların işleri tıkır tıkır gitmyee başladığında, halkın yeniden birtakım hoşnutsuzluklarının doğması beklenir bir olgu. O zaman, kitleler, karşılarında, hoşnutsuzluklarının kaynağı olarak net, belirli bir güç görmemeliler. Somoza böyleydi örneğin. Düşmanın kim olduğu, nitelikleri, ona ait güçler, araçlar, kurallar, hepsi net bir şekilde belirliydi. İşte burjuvalar, kendilerini bu şekilde ayırmalarını getirecek bir tutum içinde olmak istememektedirler.

[25] Aktaran Aleksander Barişev, «Die Nationale Erneuerung», **Neue Zeit**, Sayı 32/Ağustos 1979, s. 8.

Bu, salt «işler iyi gitmeye» başladıktan sonrası için geçerli değil. Kısa bir süre sonra, burjuvalar, şimdi ses çıkarmadıkları gelişmelere, Sandinist önlemlerine v.b. itiraza başlamak zorunda kalabilirler. Bu da, Sandinistlerin halka hitap etme imkânları gözönünde tutulursa, burjuvaların kolayca tecrit edilebileceği anlamına gelir. Böyle bir durum, artık ne burjuvaların ne de emperyalistlerin Nikaragua'daki gelişim üzerinde «tedricî» etkileme politikalarını sürdüremeyecekleri, buna imkân kalmaması demek olur.

Şu halde, burjuvalar, şimdilik FSLN'nin daha fazla belirleyebildiği düzenlemelere karşı çıkmayacaklar. Hesaplarını bir adım sonrasına göre yapacaklar. Zaten şu anda hemen bir seçim yapılmasını onlar da istemezler. Çünkü böyle bir durumda Sandinistler ezici çoğunlukla kazanacaklardır. Ekonomik gelişme, buna paralel olarak kendilerinin ekonomik konumunun güçlenmesi, politik alandaki inisyatiflerini artırma imkânı verecek, burjuvalara göre. O zaman ise, örneğin şimdi devletleştirilen birtakım sektörleri bir bir kendi kârlı iş alanları haline getirmeye başladıklarında, bu, büyük sarsıntılar yaratmaksızın gerçekleştirilebilecek.

Kaldı ki, burjuvazinin, ülkenin şu anda içinde bulunduğu ekonomik durumdan çıkış yolu konusunda bir hayli gerçekçi olduğu varsayılabilir. Zaten birçok dalda devletleştirmelerin yapılması zorunlu haldedir. Bu nedenle, devletleştirme önlemlerinin hepsini, FSLN'nin tezlerinin uygulanması olarak görmemek gerekir.

Gerçi devletleştirilen ekonomi kesimi çok önemli bir oran oluşturmaktadır Bunun büyük bölümü Somoza'nın mülkleridir. Fakat, belirttiğimiz gibi, bir süre sonra, bugün yapılan devletleştirmeler, özel ekonominin kazançlı çalışmasını sağlayıcı bir «altyapı» hizmeti görebilir. Burada burjuvazinin bir başka güvencesi, devlet sektöründeki işletmelerde de işin başına getirilecek kimselerin, ağırlıkla eskiden özel kesimde çalışmış şirket yöneticileri, teknokratlar, işletmeciler v.b. olması ihtimalidir. Bu şekilde burjuvazi, kendiliğinden, inisyatif ve etki kazanmış olacaktır.

Fakat emperyalist sistemin «devrim tecrübesi» fazla olan politikacıları, egemen ekonomik çevreleri şu sergilediğimiz genel çizginin başarılı şekilde izlenmesini beklemeye razı değiller. Asıl olarak ekonomik nitelikteki bu uzun vadeli stratejiye, politik müdahalelerle yarar sağlamak istiyorlar.

Nikaragua'da iktidarın el değiştirmesinden sonra yeni yönetime ne kadar fazla yardım vaatleri, kredi taahhütleri v.b. geldiğini gördük. Ancak «olayın sıcaklığı» biraz azalır azalmaz, emperyalistlerin sözkonusu yardımlara, borçlara, kredilere ne gibi politik koşullar bağlamaya çalıştıkları da görünmeye başladı. Emperyalistler, Nikaragua'ya ilişkin politikalarını düzenlerken şüphesiz özellikle Küba Devrimi gibi deneylerden çıkardıkları derslerden yararlanıyorlar. Temel kaygılarından bir tanesi, Nikaragua kitlelerinin politik aktiflik düzeyi geliştirildiğinde burjuvazinin bir süre sonra egemenliğini kurmasının hayli güç olacağı. Eğer devrimciler kitlelere hızla sağlık, eğitim v.b. hizmetlerin götürülmesi, kitlelerin ekonomik durumunda belirli bir ferahlama sağlanmasının yamsıra, geniş kitlesel bir demokrasiyi canlandıracak kurumları oluşturur, bu tip kurumlar aracılığıyla politik hayatta önemli bir etkinlik kazanan halk üzerinde burjuvazinin etkinlik kurmasının koşullarını yok ederlerse, Nikaragua'daki gelişimi emperyalistlerin şekillendirebilmesi mümkün olmayacaktır.

Bu nedenle emperyalistler, Nikaragua'nın şu anda içinde bulunduğu korkunç zor durumdan yararlanmaya, bu durumdan kurtulmanın ilk koşulu olan ekonomik araçları bu ülkeye sağlarken, birtakım politik koşulları kabul ettirmeye çalışıyorlar. Ve bu çabaları sırasmda, bizzat FSLN'nin de katkıda bulunduğu «ılımlı devrim» görüntüsü ile yetinmek istemiyorlar. Burjuva-demokratik sınırları aşmayan birtakım düzenlemeleri veri alıp yoğun ekonomik yardımlar yaparlarsa, bunun, muhtemel bir devrimci gelişmeyi önlemeye yetmeyeceğini düşünüyorlar. Bu açıdan, bir tür «ne koparsak kârdır» zihniyetiyle, şimdiden, ilersi için; öngördükleri burjuvaca gelişme için yararlı olacak düzenlemeleri empoze etmeye uğraşıyorlar.

Federal Alman *Süddeutsche Zeitung*, bu politikaya yol açan kaygıları ve bu politikayı son derece ilgiye değer bir şekilde şöyle anlatıyor: «Fakat sürgün hükümetinin bir zaman önceki teşvikçileri için, gerçek iktidarın gerillaların namlularının ucunda olduğu açık. Bu nedenle onlar, Nikaragua'mn şiddetle ihtiyaç duyduğu kredilere politik koşullar bağlayarak 'burjuva kampını' güçlendirmeye çalışıyorlar. Devrim rejiminin aynı zamanda geçici bir Anayasa eki olarak çıkardığı, temel hakların korunmasına ilişkin belge, dış ülkelerdeki dostlara yetmiyor; devrim adaletinin şimdiye kadar şaşılacak bir yücegönüllülükle hükümler vermesi olgusu da potansiyel para vericilerce yeterli görülmüyor.

Onlar, Nikaragua'da her şeyin başka bir noktada düğümlendiğini, *kitleleri* kimin *denetlediğine* bağlı bulunduğunu görüyorlar. ... Batılı para vericilerin temel kaygısı, Nikaragualıların 'doğru' örgütlere katılmaları. Nikaragualılar, Somoza iktidarı altında hemen hiç fark edilmeyen birer gölge-varlığa sahip olan Hristiyan-Demokrat ve Sosyal-demokrat parti ve sendikalara katılmalılar; girecekleri kuruluşun Washington'da, Bonn'da, Karakas'da, Roma'da veya Brüksel'de yeterince meşru görülüp görülmediğine dikkat etmeliler. Fakat —potansiyel para vericiler şunu da kabul ediyorlar ki— Nikaragua halkı böyle ince farkları ayırt edecek durumda olmadığından, halkın, etkinlik göstermek isterken çeşitli potansiyel para vericilerin bir zamandır teşvik ettikleri örgütleri tercih etmesi için devrimci hükümetin bizzat çaba göstermesi gerekmekte.»[26]

Fakat, emperyalistlerin bu tür zorlamaları elbette Nikaragua'daki gelişimi kesin olarak şekillendirebilmeleri için yine de yeterli değil. Çünkü, «kitlelerin denetlenmesi» sorunu sadece varolan parti ve sendikalar çerçevesi ile sınırlı olarak ele alınamaz. Birazdan, Nikaragua'da izlenebilecek bir devrimci perspektif üzerinde durduğumuzda bu noktanın daha iyi aydınlanacağını sanıyoruz.

Sonuçta, şunu söylemek yanlış olmayacaktır: Nikaragua'da burjuvazinin ve emperyalistlerin politikası, kısa vadede gerçekleştirilecek birtakım ataklara değil, en azından orta vadeli bir «ağır fakat güvenli» sürece dayanmaktadır.

Bu süreç muhtemelen «Sosyal-demokrasi» sıfatıyla süslenecek ve özellikle uluslararası Sosyal-demokratik güçlerin (parti, devlet, «Sosyalist» Enternasyonal) desteği ve yakın ilgisi altında ilerleyecektir.

Bu konuda önemli bir belirti, «Sosyalist» Enternasyonal'in yeni yönetimle görüşmek üzere Nikaragua'ya Portekiz Sosyalist Partisi Başkanı Mario Soarez başkanlığında bir heyet göndermiş olmasıdır. Heyetin başında Soarez'in bulunuşunun raslantı olmadığını sanıyoruz. Bilindiği gibi Soarez, Portekiz'den, devrimci gelişmeleri burjuva, düzen-içi kanallara çekme konusunda engin deneylere sahiptir.

Nikaragua için öngörülecek bir Sosyal-demokrasi, muhtemelen, Avrupa'dakinden değişik, daha «sol» bir versiyon olacak-

[26] **SZ**, 29.8.79.

tır. Sosyal düzenlemeleri, halkın ekonomik durumuna ilgisi v.b. daha fazla bulunacaktır. Üstelik yeni yaşanmış sıcak mücadelelerden ötürü uzun süre «devrimcilik» edebiyatını geçerli tutacaktır.

İşte böyle bir strateji, böyle bir genel politika açısından Onikilerin, özellikle Sergio Ramirez Mercado'nun emperyalistler için önemi büyüktür. Ramirez, geniş bir kitle desteğine, en azından bunun potansiyeline sahip olan tek burjuvaca grubun, Onikilerin elemamdır ve kendisi de özellikle popüler bir konumdadır. Sandinistlere yakınlığı, izlenecek politikaları sağ bulup harekete geçebilecek daha radikal ögeleri en azından oyalayabilecek bir etki imkânına sahip olmasını sağlamaktadır.

Şu söylenenler bakımından Ramirez'in Ağustos başında ettiği sözler çok anlamlıdır: «Eğer Birleşik Devletler, Nikaragua Devrimini anlamadığından bizi tecrit ederse, sadece en çok korktuğu şeye, sürecin radikalleşmesine yol açacaktır.»[27]

Silahların Altında

Burjuva ögeler ve emperyalistler, bütün bu hesapları yaparken, dayanak aldıkları önemli varsayımlardan biri de, heterojenliği ve Somoza'ya karşı mümkün olduğunca geniş bir güçbirliğini savunmuş olması nedeniyle Terceristas'ın, sözü geçen «Sosyal-demokratik» çözümle uyum gösterebileceğidir.

Terceristas'ın yapısının, böyle bir hesabın yapılmasım «makul» gösterdiği gerçek. Ancak, sözkonusu hesabı yapan Batı, bizzat kendi basın organlarında, Terceristas önderlerini «ömürleri boyunca sosyalist bir devrim için savaşmış» kimseler arasında sunmaya devam ediyor. Terceristas önderlerinin «ılımlı» açıklamaları ise bu konuda hiçbir şekilde gösterge olamaz, çünkü şu anda Nikaragua'da şu ya da bu ölçüde «ılımlı» gözükmeyen hemen hiçbir güç, hiçbir önder yok.

Kaldı ki, Terceristas'ın öteki FSLN fraksiyonları ile herhangi bir uyuşmazlığa düştüğüne ilişkin bir veri de yok ortada. Tersine, Ulusal Yönetim'de de, Askerî Komutanlık'da da her üç eğilim uyumlu şekilde çalışabiliyorlar.

Hatırlayacağımız gibi, Sandinist eğilimler Somoza'ya karşı mücadele süreci içinde giderek artan bir yakınlaşma içine girmiş-

[27] **AFP**, 8.8.79.

lerdi. *In These Times* adına Tomas Borje ile röportaj yapan Michele Labrut'un sorularına Borje'nin verdiği cevaplar arasında, sözkonusu yakınlaşmaya işaret eden ögeler açıkça görülüyordu. Örneğin Labrut'un «FSLN bir hareket mi bir parti mi?» sorusuna Borje, FSLN'in «anti-emperyalist, devrimci bir örgüt», «bir parti; ve çoğulcu bir parti» olduğunu söyleyerek karşılık veriyordu.[28] Borje'nin bir başka cevabı da, üç fraksiyon arasında belirli bir yakınlaşma sürecinin ilerleyeceğine işaret eder görünüyordu. Labrut'un, FSLN'nin bir genel sekreteri olup olmadığını sorması üzerine Borje, ilk genel sekreterin Carlos Fonseca Amador olduğunu, o öldükten sonra yeni bir sekreter seçilmediğini belirttikten sonra, «İçsel çelişkilerimiz giderilince yeni bir sekreter seçeceğiz,» diyordu.

Borje'nin bu sözleri, 1978 sonbaharında söylenmişti. 1979 Mart ayında FSLN'den yapılan bir açıklamada üç fraksiyonun «daha organik bir birliğe» yöneldikleri bildirilmişti. İktidar alındıktan sonra ise, ayrı fraksiyonlardan önderlerin hepsi, bütün olarak FSLN adına konuştular; sadece «Sandinistler»den söz ettiler.

Bu yakınlık görüntüsü politika gereği olabilir. Bu konuda fazla abartmalara gitmemek gerek. Ancak şu da açıktır ki; çok kısa bir vadede FSLN'yi parçalamak, hele fraksiyonlardan birinin burjuvazinin yanında saf tutmasını sağlamak pek mümkün görünmemektedir.

FSLN'nin bütünlüğü şu açıdan önemlidir ki, bugün Nikaragua'daki silahlı güçler Cephe'nin ortak yönetiminin denetimindedir ve silahlı güçler, henüz kilit öge konumundadır. Oturuşmuş bir düzen bulunmadığından, silahlı güce dayanarak istenen değişikliklerin yapılabileceği bir ortam vardır. Bu, burjuvazinin çok kısa vadede herhangi bir atağa kalkmasının önündeki en büyük engeldir. Yine bu durum, FSLN'ye, şu an için radikal uygulamalara gitmese bile, hedeflediği «ağır fakat güvenli devrimci dönüşüm» için gerekli temel koşulları hazırlama imkânı vermektedir.

Silahlı gücün özellikle iktidarın el değiştirmesinin hemen sonrasında oynayabileceği rol, ABD yönetimi tarafından da açık şekilde görülmüştü Bu nedenle ABD, Ulusal muhafızların kurulacak yeni orduya katılmaları koşulunu ileri sürmüştü.[29] Safla-

[28] M. Labrut, a.g.e., s. 9.

[29] Oysa Sandinistlerin koşulu, ancak iktidar el değiştirmeden önce kendilerine katılan Muhafızlarm yeni orduya katılabilmeleriydi.

rın 'Somoza-Ulusal Muhafızlar-ABD' ve 'FSLN-burjuva muhalefet' şeklinde görüldüğü sırada, gerçekte, sonuncu ögenin de ilk tarafa eklendiği bir cepheleşme sözkonusuydu. Pazarlık-görüşmelerde öne sürülen koşulların büyük bir bölümü, FSLN'nin tek başına inisyatif almasına karşı güvence niteliğindeydi. ABD'nin Ulusal Muhafızlara karşı terör uygulanmaması, idamlara girişilmemesi ve giderek, Ulusal Muhafızların yeni ordu içinde yer almaları yönündeki istekleri, Muhafızların o sırada Sandinist silahlı gücüne karşı biricik denge ögesi olabilmelerinden kaynaklanıyordu.

Tarafların üzerinde anlaştıkları çözüm, «ateşkes» idi. Ateşkes sonrasında, üzerinde anlaşmaya varılan koşullar gerçekleştirilecekti. Ama Ulusal Muhafızların kapıldıkları çılgınca korku sonucu soluğu El Salvador ve Honduras'da almaları, bütün işi bozdu. Zaten Sandinistler de Ulusal Muhafızları fiilen dağıtmaları gerektiğinden emindiler ve tavırları bu yönde oldu. Hesabın yatmasını ABD Büyükelçisi Pezzullo çok özlü bir şekilde dile getirdi: «Ateşkes olmadı ki; teslim olundu!»[30]

Sonuçta, Sandinistler, yukarda sözünü ettiğimiz gibi, askerî gücün tek denetleyicisi olmayı başardılar. Sandinistlerin bu konuma yerleşmesi, Nikaragua Devriminin bundan sonraki gelişiminde belirleyici bir etmen olacaktır.

Devrimcilik - Devletçilik

Yukarda, «halk milisi» örgütlenmesinin, burjuvazinin «seçimler» politikasından «beklediklerini», yani Nikaragua'da burjuvaca bir gelişmeyi geçersiz bırakabilecek bir etmen olduğundan söz ettik. Burada bu noktayı yeniden gündeme getirmenin yeridir. FSLN'nin elinde bulundurduğu silahlı güç ve askerî yönden belirleyici konum, halk hareketinin görkemli yükselişini yaşamış, gerilla savaşlarına önderlik etmiş Cephe önderlerince *belli bir yönde* kullanılırsa, bu şekilde elde edilecek sonuç, hiçbir emperyalist ve burjuva gücün açıkça zora başvurmaksızın değiştiremeyeceği bir Nikaragua olacaktır.

Nikaragua'daki mücadelenin gelişimi, bu gelişim içersinde oluşan özgül koşullar, silahlı güç olgusuna özel bir anlam kazandırmıştır. Bunun, bu ülkedeki devlet-toplum ilişkisinden, Mu-

[30] «Life Without...», **a.g.e.**, s. 31.

hafızların halk karşısındaki konumundan, halkın ezilmesinde başrollerden birini oynayan «güçsüzlük-acizlik» ideolojisinden kaynaklanan nedenleri vardır. Halkın, kendine güvenini ve ülkesinin kaderini belirleyebileceğine inancını somut olarak duyabilmesi için, kendisine bu güveni verebilecek başlıca koşul olan silahlı güce sahip olması gerekmektedir. Tersinden söyleyecek olursak olgu daha iyi anlaşılır. Silahlanmış bir Nikaragua halkı, ülkesinin kaderine sahip çıkmayı düşünebilecek ve bunu yapabileceğine güvenecektir. «Halk milisi» önerisinin, ister istemez kazandığı içerik budur.

Aslında, halkın devrime ve kendi kaderine tam anlamıyla sahip çıkabilmesi, devrim sürecinin ilerlemesi sırasında atılacak adımlara etkin bir katkısının olabilmesine, politik düzeyde, alınacak temel kararlara katılabilmesine bağlıdır. Ve halkın bu imkânı elde etmesini sağlavacak olan, ancak ve ancak, devlet kurumlarının bu şekildeki kitlesel bir katılıma açık, politikanın kitlesel şekilde belirlenmesine imkân verecek tarzda oluşturulmasıdır.

Bu açıdan bakıldığında, FSLN'nin bütün fraksiyonlarının oluşturdukları örgütlenmeler, Mahalle Komiteleri ve daha geniş başka örgütler, özel önem kazanmaktadır. Bu komitelerin, özellikle son derece sert «savaş koşulları»ndan ve kitlesel bilinç düzeyinin düşüklüğünden ötürü, fazla demokratik bir işleyişe sahip olamaması normaldir. Sorun, FSLN önderlerinin, halkın politik etkinliğini artırmayı zorunluluk olarak görüp görmedikleridir. Eğer Sandinistler, Nikaragua Devrimini yaratan halk ayaklanmasını, «devrimci güçler»in iktidara ortak olmasına yol açan bir hareket olarak değerlendirip, bundan sonrasını kendilerinin yapacağını, halk «adına», onun «iyiliği için» önlemler alacaklarını v.b. düşünürlerse; şu anda varolan halk örgütlenmelerini mümkün en geniş politik demokrasinin yeşertileceği toprak olarak görmezlerse veya geniş, etkin bir halk demokrasisinin doğmasına imkân verecek yeni örgütlenmeler yaratmaya çalışmazlarsa, çok olumsuz sonuçlar ortaya çıkacaktır. Halkı pasifliğe iten böyle bir politik tavır, onun başlıca dikkatini ekonomik sıkıntılarının giderilip giderilmediği konusuna yöneltmesine yol açacaktır ki, bu durumda burjuvaların hesapladığı gelişimin üzerinde ilerleyeceği zararlı toprak meydana gelecektir.

FSLN önderlerinin, sosyalizm ya da halk demokrasisi diye bir hedefi formüle edenleri, karşılarında iki yolun bulunduğunu görmek durumundalar. İlk yol, halkı en fazla bir burjuva-de-

mokratik işleyiş içinde, gerçek politik belirleme hak ve yetkilerinden yoksun halde tutacak olan «devletçi» bir tutum takınmaktır. FSLN'nin elindeki askerî güce güvenerek, başlıca sorunu halkın ekonomik durumunu düzeltmek olarak koyması ve devrimin amaçlarına doğru ilerlenip ilerlenmediğini bu alandaki adımlarla ölçmesi, bu ilk yolun izlenmesi demektir. Öteki yol ise, halk ayaklanmasının anlamını doğru değerlendirebilenlerin; devrimci bir içerikle donatılmış bir «anti-emperyalizm»in ancak ülkede mümkün en geniş kitlesel demokratik işleyişin yaratılmasıyla gerçekleşebileceğini kavrayanların yolu olacaktır.

Bunlar, son derece ağır ekonomik sorunların çözülmesi, insanlık dışı bir sefalet içinde yaşayan halkın hayat düzeyinin yükseltilmesi zorunluluklarının gözardı edilmesi anlamına gelmemektedir. Şüphesiz yeni yönetimin ilk anda görece düzenli bir ekonomik işleyiş kurmakla ilgilenmesi normaldir. Ancak bu konuda FSLN'nin elinde bazı avantajlar vardır. Somoza'nın mülklerinin devletleştirilmesi, ayrıca birçok ekonomi dalında işletmelerin iflas halinde olması, özel girişimlerin çalışabilmesi için elverişli koşulların bulunmaması ve birçok daldaki yıkıntının, hiçbir bireysel kapitalistin üstesinden gelemeyeceği ölçülerde oluşu, devlet sektöründe genişlemeyi, yoğunlaşmayı getirmektedir ve getirecektir. Daha bir zaman, burjuvaların da onayı ile gerçekleştirilecek devletleştirmeler, eğer halkın yaşama düzeyine olumlu katkıda bulunmayı sağlayacak koşulları üretirse ve halk bu durumda *kendisinin söz sahibi olabildiğini* görürse, ilerde burjuvaların etkinlik, inisyatif kazanma girişimlerine karşı en sağlam bir güvence oluşturulmuş olacaktır. Ancak kitlelerin en ufak etkide bulunamadıkları bir ekonomik işleyiş, halkın yaşama koşullarını ne kadar iyileştirse de, uzun dönemde burjuvazinin değirmenine de önemli miktarlarda su taşınmasına yol açmış olacaktır.

Gerek ekonomik gerekse politik bakımlardan, Nikaragua'nın «yeni bir Nikaragua» olabilmesinin önkoşulları, şu halde, halkın karar süreçleri içinde yer alabileceği organ ve işleyişlerin yaratılabilmesinde yatmaktadır.

Burada, zaten birçok yerde kurulmuş olan kitlesel örgütlenmelerden veya komitelerden yarar umulabilir. Ancak demokratik ve *etkin bir karar organı* olabilecek kitlesel örgütlenmelerin bulunduğu söylenemez. Bu nedenle, varolan kitle örgütlerinden daha fazla, geniş kitlesel katılımı ve bu kitlesel şekilde alınacak

tavırların genel politik alanda daha çok etkili olmasını sağlayacak halk örgütlenmeleri yaratılması zorunludur.

Bu açıdan halkın eğitimsizliği, içinde yaşadığı olağanüstü ağır koşullar nedeniyle geri kalmış bilinç düzeyi, önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Halk, daha çok, önderlerinin *ardından* gitmek durumundadır. FSLN önderlerinin empoze edeceği tavırlara uyacaktır büyük ölçüde. Dolayısıyla, kitlelerin politik inisyatifini artırıcı birtakım denemelerde, genellikle halk bir onaylayıcı olacaktır. Onaylayacaktır ya da karşı çıkacaktır, fakat her iki durumda da sözkonusu olayla ilişkili kararın, tavrın saptanması, oluşturulması sürecinde bir katkısı olmayacak, yapılan tartışmalara katılmayacak, tartışan politik önderleri canlı şekilde dinleyemeyecek, kendi kararının, genel kararı değiştirebilecek bir etmen olduğunu pek düşünemeyecektir.

Gerçi FSLN önderleri, militanları, şu an için halkın onayını almadan adım atmamaya çalışmaktadırlar. Örneğin Matagalpa'nın Yerel İmar Cuntası'nın seçilişi bu bakımdan ilginçtir. Kentin alanında binlerce kişi toplanmış, kilisenin merdiveninde duran savaş giysileri içindeki bir FSLN subayı halka, «Bu adamları temsilcileriniz olarak onaylıyor musunuz?» diye seslenerek beş Sandinisti göstermiş. «Onaylıyorsanız ellerinizi kaldırın.» Bunun üzerine coşkulu sesler arasında binlerce el havaya kalkmış. Böylece Matagalpa'nın yerel yöneticileri seçilmiş. Ancak, böyle asgarî demokrasi uygulamalarını kalıcı kılan, yönetici konumda bulunanlar istediğinde derhal ortadan kaldırılamayacak şekilde güvence altına alan örgütlenmeler varolmaksızın, salt bu uygulamaların gerçek bir kitlesel demokrasi, halk demokrasisi yaratabileceğini düşünmek zor.

Halkın yönetim ve yönetimin kararları, uygulamaları üzerindeki denetimini giderek artıracak bir politik hayatın yaratılması yolunda bugün Nikaragualı devrimcilerin karşısına çıkan en önemli sorunlardan birinin eğitim sorunu olduğu bu söylenenlerden dolaysızca anlaşılıyor. % 50 dolayındaki genel okuma-yazma bilmezlik, her türlü kitlesel demokrasinin önünde en büyük engellerden biri. Ayrıca, bu sorunun, sadece bir okuma-yazma kampanyası veya buna benzer bir «ilk-eğitim» seferberliğiyle ortadan kaldırılması mümkün değil. Bu alanda uzun, zahmetli bir pratik gerekiyor.

Böyle bir pratiğin yapılıp yapılmayacağı da, yine FSLN önderliğinin tutumuna bağlı. Eğer gerçekten kitlesel bir denetim, canlı, hareketli politik hayat, burada kitlelerin mümkün en üst

düzeydeki etkinliği gibi hedefleri önüne kararlı şekilde koyuyorsa, FSLN, bu pratiği de yürütmek için elinden geleni yapacaktır; halkı politik hayatın en önemli süreçlerine, karar mekanizmaları içine katacak kitlesel örgütlenmelerin oluşturulmasının yanısıra.

Anlatmaya çalıştığımız devrimci perspektifin Nikaragua'daki gelişmelerde ne kadar etkili olabileceğini kestirmek zor. Fakat bu yönde önemli umut ışıkları görülüyor. Örneğin Temmuz sonundaki bir GPP açıklamasında, mümkün olduğunca doğrudan, kitlelerin aktifliğine dayalı bir demokratik işleyişin oluşturulması talebi açıkça ifade ediliyordu: «Cunta'nın bileşimini ancak bazı kayıtlarla kabul ediyoruz. Cunta'mn yanısıra, *gerçek politik iktidarı ellerinde bulundurmaları gereken başka kurumlar* örgütlenmeli. Hükümet Cuntası bu kurumları da temsil edebilir, ancak *kararlar Cunta'da değil başka düzeylerde* alınmalı... örneğin Küba'daki 'Devrimi Savunma Komiteleri' (CDR) gibi örgütlenme biçimleri bulmalıyız.»[31]

Daniel Ortega'nın Ağustos başlarında halka yaptığı «örgütlenme» çağrısı da yine bu bakımdan anlam taşımaktadır. Ortega, «Sizi örgütlenmeye çağırıyoruz,» diye seslenmişti Nikaragua halkına, «örgütlenin, örgütlenin. Ne kadar örgütlü olursanız karşıdevrim o kadar zor olur.»[32]

Tomas Borje ise, halkın örgütlenmesine sadece politik düzeyle sınırlı olmayan, daha kapsamlı bir yaklaşım getirmektedir. Halkın, gündelik ilişkilerinde, yeni bir toplum hayatını geliştirmesi hedefi ışığında Borje, «Adım adım ilerleyeceğiz,» demiştir. Borje'ye göre, en önemlisi, «...bir ortak hayat geliştirmektir; her mahallede, her caddede. İnsanlar toplanıp kendi sorunlarını kendileri incelemeliler. Aile sorunlarını bile. Bunları aralarında tartışmalı; ve küçük yanlışlara ve küçük yaşa çiğneme olaylarına ilişkin küçük kararlar almalılar. İçinde sorunlarına çözüm bulacakları, ötekilerin acılarını paylaşacakları, karşılıklı yardıma dayanan bir ortaklaşa hayat sürmeliler.»[33]

Eğer bu temel anlayışa uygun devrimci perspektif, Nikaragua'daki devrimcilerin pratiğini belirleyebilir, şekillendirebilirse, Nikaragua gerçekten «yeni bir Nikaragua» olacaktır Yok eğer, halk «adına» ve onun «iyiliğine» yukardan düzenlemelere asıl

[31] **Frankfurter Allgemeine Zeitung,** 30.7.79.

[32] **Time,** 13.8.79.

[33] **Arbeiterkampf,** Sayı 161, s. 31.

ağırlık tanınır ve bunlar aracılığıyla ulaşılacak bir «sosyalizm» ya da «halk demokrasisi» hedef diye alınırsa, o zaman Somoza rejimiyle karşılaştırıldığında gene «yeni» sayılacak ama dünyanın birçok başka ülkesiyle yanyana getirildiğinde hiç de yeni olmayan bir Nikaragua göreceğiz.

Bu iki yoldan hangisinin izleneceği kadar, devrimci doğrultunun gerçekleştirilmeye çalışılması durumunda ortaya çıkacak muhtemel engeller de, bugünden, daha fazla söz söylemeyi imkânsız kılıyor.

Uluslararası Bağlam

Nikaragua'da ilerki günlerde yaşanacak süreçte, uluslararası etmenlerin büyük rolü olacaktır. Nasıl kendisi çok cılız ve güçsüz olduğu halde, burjuvazi, önemli bir konuma oturabilmişse, bundan sonrasında da ülke içinde sahip olduğu inisyatifle orantısız bir etkisi bulunacaktır. Bu etki gücünü ona veren, emperyalistlerin, özel olarak ABD'nin desteğidir.

Buna sadece destek de denmemeli. Emperyalistlerin, Nikaragua'dan beklediklerini gerçekleştirebilmenin önkoşulu, bu ülkenin *içinde* emperyalizmin politikalarıyla uyumlu bir pratiğin yürütülüyor olmasıdır. Günümüzde artık, sermaye yayılmasının önündeki tüm engellerin kalkmakta olduğu, tam anlamıyla uluslararası, hattâ uluslar-üstü bir işleyişe sahip bulunan emperyalist sistemin bağımlılık mekanizmaları bunu gerektirmektedir. Çokuluslu tekellerin, uluslararası tekelci sermayenin uzantısı, temsilcisi veya yandaşı durumundaki yerel sermayeler ve kapitalistler olmalıdır. Bu, sözkonusu kapitalistler aracılığıyla geri bıraktırılmış ülke ekonomisinin emperyalist devletler ve onları merkez alan dev çokuluslu tekellerin ihtiyaç ve isteklerine göre şekillendirilebilmesini sağlamaktadır.

Uluslararası emperyalist sistem içinde Nikaragua'nın oturtulacağı yer, şüphesiz Nikaragua burjuvazisine sorulmayacaktır bile. Ama bu ülkeye ilişkin olarak öngörülen politikaların yürütülmesi, onsuz mümkün değildir. Buna karşılık, o da, eğer ülke içinde işlerini kârlı şekilde yürütebilmek, ekonomik ve politik düzenlemelerde söz ve insiyatif sahibi olabilmek istiyorsa, dayanabileceği tek güç, emperyalistler ve özel olarak ABD'dir.

FSLN açısından durum daha karmaşıktır. FSLN'nin, burjuva-demokratik sınırları aşan her eylemi, emperyalistler tarafından kaygıyla izlenecek ve bir süre sonra «telâfi edilmesi» gereken

bir aksaklık olarak görülecektir (halk milisi kurulması örneğinde olduğu gibi).

Fakat eğer, FSLN, emperyalist sistemin önde gelen güç merkezlerinin politikalarının yürütülmesini sağlayacak araç konumundaki burjuvaziye karşı daha baskıcı ve geriye itici bir tutum içine girerse; ve bunu giderek artan ölçülerde yaparsa, emperyalizm açısından bu gidişe mutlaka bir dur denmesi zorunlu olacaktır. Bu «dur» demenin biçimi konusunda şimdiden pek fazla bir şey söylenemez. Ancak bunun, doğrudan bir ABD müdahalesi biçiminde olması hayli güçtür. Orta Amerika devletlerinin birleşik silahlı gücüyle bu işi yapmak çok tehlikelidir. Çünkü, daha yukarda da belirttiğimiz gibi, bizzat Guetemala ve El Salvador başta olmak üzere Orta Amerika ülkelerinin durumları fazlasıyla naziktir. Nikaragua Devriminin bu ülkelerde rezilce bir baskı ve sefalet altında yaşayan insanların üzerinde yaptığı etkiyi tahmin etmek için uzun boylu düşünmeye gerek yok herhalde.

FSLN, emperyalist devletlerle ilişkilerini iyi tutmak zorunda olduğunu biliyor. Bu nedenle de kısa dönemde fazla hızlı ataklarla yüklü bir politika izlememesi gerekiyor.

Emperyalistlerle ilişkiyi iyi tutma zorunluluğu, sadece bir fiilî müdahaleyi zorlaştırma kaygısından doğmuyor. Ülkenin şu an içinde bulunduğu berbat durumdan çıkması, biraz rahat soluk alması, ancak yoğun uluslararası yardımlarla mümkün olabilir. Uluslararası planda düşmanca, baltalayıcı tavırlarla karşılaşıldığında, durum son derece güçleşecektir.

Herhangi bir emperyalist ablukayla karşılaştığında Nikaragua'nın elini uzatabileceği *hiçbir güç de yoktur*. Vaktiyle Küba'nın sözkonusu ablukadan kurtulmasını Sovyet yardımları sağlamıştı. Bugün de Nikaragua için aynı şeyin geçerli olacağı söylenebilir mi?

Nikaragua olayıyla ilişkili olarak SSCB yönetiminin izlediği politikaya bakılırsa, bunun pek mümkün olmadığı görülecektir.

Güçler dengesi dünyasının —bazı kimseler buna «Detant» diyebilir— mantığı, dünya üzerinde etki ve nüfuz alanı kazanmayı politikalarının merkezine koymuş büyük güçlerin aralarında belirli birtakım anlaşmaları öngörmektedir. Bunlar, yazılı anlaşmalar olmasa da, her büyük gücün baştan onayladığı bazı «mücadele» kurallarına ilişkin anlaşmalardır. Büyük güçler genellikle bu kurallara uyarlar.

Ve işte bu ortak kabul gören kurallardır ki, örneğin 1971'de Seylan Adasında halk ayaklanması meydana geldiğinde hem ABD'nin hem Avrupa'nın çeşitli devletlerinin hem SSCB'nin hem de Çin Halk Cumhuriyeti'nin Seylan hükümetinin yamında, birlikte tavır almalarını ve ayaklanmanın bastırılmasına silahla, maddî, diplomatik destekle katkıda bulunmalarını sağlamıştır.

Sovyetler'in Nikaragua'ya ilişkin olarak izlediği politika, bu büyük devletin ABD ile olan etki-nüfuz alanı mücadelesinin bir temel kuralına uymaya özen gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ergun Balcı, *Cumhuriyet*'de şöyle değerlendiriyordu SSCB'nin tutumunu: «...Sovyetler Birliği'nin de Nikaragua konusunda şimdiye dek bir çıkış yapmamış olması, Moskova'nın Salvador Allende Şili'sine karşı takındığı 'bu işe bulaşmayayım' türünden çekingen tutumu anımsatmaktadır.»[34] Balcı SSCB'nin bu tutumunu, ABD ile SSCB'nin «...birbirlerinin 'hayatî derecede önemli' nüfuz bölgelerine karışmaktan kaçındıkları»na bağlamaktadır. İşte sözünü ettiğimiz «ortak kural»lardan bir tanesi budur.

Sovyetler, bütün dünyanın cephe aldığı Somoza'yı lanetlemek, Somoza gibi birisini desteklediği, hattâ semirtip bu boya getirdiği için ABD'yi suçlamak ve Nikaragua halkının kahramanca mücadelesine övgüler düzmek dışında herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Bütün bunları yaparken de en önemli kaygısı, ABD müdahalesini önlemek olmuştur. ABD'ye, müdahalenin yanlışlığı üzerine öğütler vermiş, ABD'nin veya Orta Amerika devletlerinin müdahalesinin yanlışlığını göstererek emperyalistleri iknaya çalışmıştır adeta. Dmitri Wolski'nin *Neue Zeit*'daki şu sözlerine bakın: «Felaket getirici müdahale yoluna (söylendiği gibi, açık ya da gizli müdahalelerden hangisinin olacağını gelecek gösterecek) emperyalist çevreler kendi çıkarlarından ötürü itiliyorlar ki, bu çıkarların *ABD'nin gerçek ulusal çıkarlarıyla hiçbir ortak yanı yok.*»[35]

Bu sözler üzerine herhangi bir yorum yapma gereğini duymuyoruz.

Sovyetler'in Nikaragua'ya ilişkin politikasında bir önemli öge de, Nikaragua'daki farklı güçleri, Somoza'ya karşı mücadelelerinde olduğu gibi birarada ele almak. Gerçi Sandinist Cephesi özel olarak övülüyor Sovyetlerce. Ama temelde, Nikaragua'da şu

[34] «ABD ve Nikaragua», **Cum.**, 3.7.79.
[35] D. Wolski, **a.y., abç.**

anki yönetimi oluşturan farklı, hattâ uzlaşmaz ögeleri birarada görme kaygısı var. Aleksander Barişev, yine *Neue Zeit*'da şunları yazıyor: «Nikaragualı yurtseverleri bekleyen güçlük ve tehlikeler az değil. Anti-Somoza sloganlar altında bugün çok değişik güçler biraraya gelmiş bulunuyor.

«Fakat ülkedeki yeni politik güçler ilişkisi hakkında Arjantin haftalık dergisi *Informe*'nin yaptığı toplu değerlendirme doğru: 'Nikaragua'da birbirinden berrak şekilde ayrılan sadece iki grup var: önemsiz bir azınlık —çoğunluğu halktan çalınma zenginliklerden ülke dışında yararlanmak isteyen hainler, ve çoğunluk —yurtseverler, yıkılmış fakat boyunduruk altına girmemiş ülkeyi yeniden inşa etmek için kendilerini feda eden, bütün toplumsal sınıfların temsilcileri.' Bu iki grup arasındaki sınır şimdi çok belli ve yeni Nikaragua'nın dostunu düşmanını ayırt etmeye yardımcı oluyor.»[36]

Görülüyor ki, SSCB burjuvalarla FSLN'nin ayrışmasına karşı bir tutum içinde. Bu tutumuyla, ABD müdahalesi üzerinde ısrarla durması arasında bağlantı var. Sovyetler, eğer Nikaragua'da sınıf mücadelesi kızışır ve mücadelenin tarafları açık kimlikleriyle politik arenaya çıkarlarsa, burada kesin tavır koyması gerektiğini düşünüyor. Burjuvalardan yana çıkacak değil. FSLN'ye destek vermesi ise, Birleşik Devletler nüfuz alanına müdahale anlamına gelecek ki, Sovyetler «yumuşama»yı bozacak böyle bir davramşta bulunmaya çekiniyor. Elbette sorun yumuşama filan değil, güçler dengesi kurallarının korunması Zaten «Detant» terimi bundan farklı bir şey mi anlatıyor ki?

Sovyetler'in tavrı, şu anlatılmaya çalışılan çerçeve içinde belirleneceğinden, ABD ile ilişkileri gerginleştirmeyi göze alarak Nikaragua'ya yardım ve destek sağlama gibi bir noktaya gelemez. Yani, Sovyetler de, Nikaragua'da devrimci dönüşümlerden yana olmayacaktır.

Şu halde, emperyalistlerin öngördüğünden daha değişik, hattâ buna karşı bir yönde gelişmeye başlayacak devrimci bir Nikaragua'ya destek sağlayabilecek güçler son derece sınırlı kalmaktadır.

Belki Küba düşünülebilir. Fakat Küba, son yıllarda gitgide artan şekilde Sovyetler'in dış politikasına bağımlı hale gelmiştir. Bunun nedeni, şüphesiz Küba'nın Sovyet, Doğu Alman v.b.

[36] A. Barişev, a.g.e., s. 9.

yardımları, katkıları olmaksızm yaşamasının çok güç bulunmasıdır. Küba, Sovyetler ve öteki reel-sosyalist devletlerden önemli yardımlar almakta, bu devletlerin teknisyenleri, uzmanları, Küba'daki sanayi tesislerini, barajları v.b. inşa etmektedirler. Küba'nın Sovyetler'den ne kadar bağımsız davranabileceği —ne yazık ki— bellidir. Etyopya'daki askerî diktaya «devrimci» denmesinde ve Eritre ulusal kurtuluş mücadelesine karşı bu diktanın desteklenmesinde Küba, epey tereddüt etmişse de, Sovyetler'den bağımsız davranamamıştır.

Ancak bu noktada bazı umut ışıkları da yok değildir. İlkin, Küba toplumu, öteki reel-sosyalist toplumlar gibi, tümüyle duragan, devrimci dinamikten tümüyle yoksun bir durumda değildir. Devrimci amaçlar için seferber olma özelliği, Küba insanlarının henüz yitirmedikleri bir özelliktir İkincisi, Küba son zamanlarda çevresindeki devletlerle ilişkilerini geliştirebilmiştir. Bu, onun biraz daha ilerde görece bağımsız davranabilmesine yararlı dokunacak bir durumdur. Son olarak, Bağlantısızlar Hareketi içinde Küba'mn kendi çevresinde oluşturabileceği güçlü bir blok, görünenin aksine, Küba'mn Sovyetlerle olan ilişkilerinde bir parça daha rahat olmasına yol açabilir.

Bağlantısızlar Hareketinin Nikaragua için önemi sadece Küba dolayımı ile de ortaya çıkmamaktadır. Bağlantısızlar, bizzat Nikaragua'nın dayanak alabileceği bir gücü oluşturmaktadırlar. Bağlantısızlar içindeki ayrılıklar, cepheleşmeler ne olursa olsun, yine de ABD veya Sovyetler'den bağımsız olarak davranabilen ve ele aldığımız durumda Nikaragua'ya destek sağlayabilecek devletler vardır. Çeşitli emperyalist-yanlısı veya anti-emperyalist devletler, Nikaragua'ya karşı girişilecek bir fiilî müdahalenin veya abluka girişimlerinin karşısına çıkabilirler.

Şüphesiz bütün bunlar, saptanmış politikalar kadar somut durumda ortaya çıkacak değişikliklerin de belirleyeceği süreçlere, çok yönlü koşullara bağlı ihtimallerdir Fakat hangi ihtimalin gerçekleşmesi sözkonusu olursa olsun, değişmeyen bir tek koşul vardır. Bu da, devrimci bir Nikaragua'nın, uzun vadede yaşayabilmek için mutlaka öteki Orta Amerika devletleriyle ilişkisini çok daha sıkı ve organik hale getirmesi zorunluluğudur.

Çünkü uzun vadede kendini yeniden-üretebilme gücüne sahip sağlam bir ekonomik ve politik zemin, ancak Orta Amerika'nın küçük devletlerinin birbirlerine güç kattıkları bir birlikten geçerek oluşturulabilir.

Ancak, bugün için Orta Amerika devletlerinin, Nikaragua'daki devrimci gelişme açısından taşıdıkları muhtemel işlevler, böyle bir gelişmeyi önlemek, hattâ ortadan kaldırılmasına yardımcı olmaktan ibarettir. Fakat öte yandan, bu devletlerin içinde bulundukları durum, devrim öncesi Nikaragua'sından çok da farklı değildir. Şüphesiz özgül sınıf ilişkileri ve toplumsal hayat dikkate alınmalıdır. Ama yine de, zaten genel ekonomik, toplumsal ve sınıfsal yapıları birbirine benzeyen bu ülkelerde çok benzer gelişmeler beklemek yanlış olmayacaktır.

ABD kaynakları, Nikaragua'daki devrimin ilerlemesiyle paralel olarak, böyle bir gelişmeye dikkatleri çekmeye ağırlık vermişlerdir. Nikaragua'da Somoza'nm devrilmesinin üzerinden bir ay geçmeden, *Washington Post*, «...El Salvador'da özellikle Somoza'nm devrilmesinden bu yana huzursuzluğun son derece arttığı ve askerî diktatörlüğe karşı tabandan gelen baskıların yoğunlaştığı» yolunda bir yorumu öne sürmüştür.[37]

Aynı yorumda özellikle ön plana çıkarılan ögeler ve üslup, emperyalistlerin 'Nikaragua dolayısıyla Orta Amerika sorunu'na bakışlarını yansıtmaktadır: «Romero (El Salvador askerî diktatörü — Ü.K.) gelecek yıl Mart ayında ülkede serbest seçimlerin yapılacağını söylemiştir. Muhalefet önderleri General'in sözünü tutacağım hiç sanmadıklarını belirtmektedirler. Muhalefete göre, Mart ayında seçimler yapılmazsa ülkede büyük patlamalar kaçınılmaz olacaktır.

«Mayıs aymda bir aya yakın süren karışıklıklar sırasında güvenlik kuvvetleri 100 kişiyi öldürmüştü. Mayıs ayındaki gösteriler solcu gruplar tarafından örgütlenmiş, ancak gösterileri liberal çevreler de desteklemiştir Böylece, tıpkı Nikaragua'da olduğu gibi, solcularla liberaller General Romero'nun dikta rejimine karşı birleşmiştir.»

Bu sözler, emperyalist dünyanın «uyarılması» amacına hizmet etmektedir. «Seçimler yapılmazsa patlamalar kaçınılmaz olur,» diyen bir «muhalefet»; «gösterileri örgütleyen solcu gruplar»; «diktaya karşı birleşen solcu ve liberal çevreler»; ve nihayet: «tıpkı Nikaragua'da olduğu gibi...»

Orta Amerika devletlerinin geleceğini güvenceye almak, bu durumda özellikle ABD açısından büyük önem kazanmaktadır. ABD'nin bu ülkelerde diktaları tasfiyeye geçmesi bile mümkün

[37] Aktaran **Cum.**, 16.8.79.

olabilir. «Seçimci» bir burjuva muhalefete mümkün olan en büyük inisyatifi kazandırarak, halkta belirgin bir desteğe sahip olan devrimci güçleri iktidarların uzağında tutmak, ABD'nin kısa dönemdeki politikasının temel çizgilerinden biri olabilir. ABD, bunu yeğlemediğinde, elinde kalan tek alternatif, diktaları alabildiğine güçlendirmektir. Gerçi bunu, bir burjuva-demokratik çözümü gerçekleştirmek istese de bir yandan yapacaktır («tıpkı Nikaragua'daki gibi»); ancak eğer tek çıkış yolunu burada görürse, burjuva muhalefetlerin bile vahşice ezilmesini önermesi gerekecektir. Yoksa yine şişi de kebabı da yakma tehlikesi belirebilir, «tıpkı Nikaragua'daki gibi».

Ne olursa olsun, Orta Amerika ülkelerindeki devrimci hareketler, emperyalistlerin planlarına ancak birlikte karşı durabileceklerdir. Bunu Sandinistlerin göremediğini ileri sürmek en azından saflık olur.

Bunu ABD'nin görmediğini ileri sürmek ise ancak aptallık olarak nitelendirilebilir. Nikaragua'da iktidar alındıktan sonra geçen bir küçücük olay, aslında bu konuda ipucu niteliğindedir. Kurulacak yeni silahlı kuvvetler konusunda basma bilgi vermek amacıyla düzenlenen basın toplantısında Humberto Ortega'nın söyledikleri sözkonusudur. Ortega, yeni Nikaragua ordusunun, «*Nikaragua sınırları dışında serüvenlere kalkışmayacağım, sadece* Nikaragua'nın sınırlarını koruyacağını» belirtmiştir.[38]

Bunun özel olarak belirtilmesine gerek var mıdır? Zaten bir ülkenin ordusunun ülke «sınırları dışında serüvenlere» girişmeyeceği, varsayılan bir gerçek değil midir? Temel işlevi de «sınırları korumak» olarak tanımlanmaz mı? O halde neden «sadece» sınırları koruyacağı söyleniyor?

Görülmektedir ki, Ortega açıkça ABD'ye seslenmektedir burada. Belli bir güvence vermektedir. Güvence konusu: Orta Amerika ülkelerindeki devrimci hareketlerle birlikte tavır alınmayacağı şeklindedir.[39]

Bu büyük ihtimalle, sadece *diplomatik* bir tavırdır. Büyük

[38] **Arbeiterkampf**, Sayı 159, s. 39, **abç.**

[39] Cunta'nın Leon'a ilk kez gelişi sırasında yaptığı açıklamada da bu yönde bir güvence bulunuyordu; Cunta açıklamasında «Guetemala, Honduras ve El Salvador'a kin duymuyoruz (Somoza'yı desteklediklerinden ötürü) ve bu devletlerle 'karşılıklı saygı'ya dayanan ilişkiler kuracağız,» deniyordu **(Cum., 20.7.79).**

tehlikeler altındaki bir devrimin, birden üzerine çullanacak emperyalist müdahalesiyle ezilmemesini güvenceye almak için yaratılan bir taviz verme görüntüsüdür. Fakat Sandinist önderler de Birleşik Devletler yöneticileri de bilmektedirler ki, Guetemala, El Salvador ve Honduras'da devrimci gelişmeler meydana geldiğinde, Sandinistlerin bunlara destek olmaması, yardım sağlamaması düşünülemez.

Sandinistler, Somoza'nm yanında çarpışan El Salvador ve Guetemala paralı askerlerini tanımışlardır. Uzun süre Honduras' da üslenmişlerdir. Nikaragua'dan önce bombardımanlar yüzünden. kaçan köylülerin, sonra korkuyla kaçan Somoza yanlılarının, Ulusal Muhafızların binlercesi Guetemala ve Honduras'dadır.

Bütün bunlar, sözkonusu ülkeler arasındaki benzerliklerle birleşerek, Orta Amerika'nm kaderinin, bütünsel bir çerçevede ve ayrı ayrı ülkelerdeki mücadelelerin oluşturacağı ortak zemin üzerinde belirleneceğini göstermektedir.

Sandinistler için, bu anlamda uluslararası içerikle yüklü bir politika izlemek, mutlak bir zorunluluktur.

Ve günümüzde, eğer büyük güçlerden birinin ya da ötekinin denetimi altına girilmek istenmiyorsa, izlenecek tek yol vardır: Güçlü bölgesel uluslararası birlikler oluşturmak.

Son onyılların tarihi, küçük ülkelerin, ne kadar sosyalistçe özelliklere sahip bulunsalar da, emperyalizmin tehdidi karşısında reel-sosyalizmin etki alanına girmekten kaçınamadıklarını yeterince göstermiştir. Küba, Vietnam en çarpıcı örneklerdir. «Aktif bloksuzluk» politikası öneren Samora Machel'in Mozambik'i, Rodezya saldırıları karşısında silahsız, eli kolu bağlı duramayarak tercihini yine bu yönde yapan bir başka örnek oluşturmaktadır, v.b.

Sandinistlerin, Orta Amerika'da devrimci hareketlerin koordinasyonu ve birkaç ülkede zafer kazanılması halinde Orta Amerika devletlerinin ortak bir tavır izlemesi, giderek daha organik ilişkiler oluşturması yönünde adımlar atmaları zorunludur. Bu, belki çevresindeki ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalışan Küba'nın da katkısını alabilir ve bizzat Küba'ya da olumlu etki yapabilir.

Böyle bir gelişim, şüphesiz emperyalistlerin ne pahasına olursa olsun fiilen müdahale etmelerine yol açacaktır. Belki de, gelişimin bu yönde gittiğini gören emperyalistlerin bir müdahalesi, bu süreci hızlandıracaktır.

Çıkış nedenleri ne olursa olsun, bir anti-emperyalist Orta Amerika savaşı, bütün bu gelişmelerin potansiyelini taşımaktadır. Üstelik böyle bir anî cepheleşmenin, Güney Amerika'yı etkilememesi mümkün değildir.

Anti-emperyalist bir Orta Amerika savaşı ve bunun Güney Amerika'da yol açacağı hareketlilik, ABD'nin temel nüfuz alanının sarsılması demektir ki, bu da «dünya güçler dengesi»nin, «Detant» diye ifade edilen düzenin üzerinde yükseldiği temellerin yerinden oynaması anlamına gelir. ABD'nin «ana etki alanı»nın bozulması, «güçler dengesi» dünyasındaki ilişkileri altüst eder.

* * *

Orta Amerika'da bir kıvılcım parlamıştır. Che'nin «yalnızca bir dünya savaşı çıkmadığı için barış olarak adlandırılan bu utanç verici barış», «yiğitçe ve sabırla katlandığımız bu acınacak barış» diyerek devrimciler açısından son derece özlü bir şekilde anlattığı dünya ortamma bir darbe vurulabilmesi umudu belirmiştir.

Lenin'in «*Kıvılcım*»ının bile ekonomist sularla, büyük güç politikalarının, «güçler dengesi» manevralarının buzlarıyla söndürüldüğü, bu *Kıvılcım*'ın üzerine fraklı-smokinli Sovyet diplomatlarının, entrikacı Çin bürokratlarının her gün birer avuç kum serptikleri bir dünyada, küçük Nikaragua, sönecek midir yoksa halklar cephanesine ulaşan bir kıvılcım olabilecek midir?

Eylül 1979

— s o n —

EK 1

NEWSWEEK MUHABİRLERİ V. COPPOLA İLE R. SYMPSON'UN SOMOZA İLE RÖPORTAJI

(1979 Temmuz sonu)

Newsweek: Sizi Nikaragua'yı terk etmeye en son ikna eden nedir?

Somoza: Amerikan Devletleri Örgütü'nün (Sandinistleri destekleme) kararını samimi görmedim. OAS kararı isyancılara dehşetli moral verdi.

N: Nasıl?

S: İsyancılar her türlü ihtiyaçlarını karşılayabiliyorlardı. Kosta Rika'da güvenli bir sığınak verilmişti onlara. Biz ihtiyaçlarımızı karşılayamıyorduk. Askerlerimi yem yapamazdım. Ben de insanım. Hissediyorum ki, şansımız olsaydı işler yolundaydı. Fakat şans olmayınca durmak ve bir anlaşmaya varmak en iyisidir.

N: ABD ile anlaşmanız, iade edilmenize karşı bir güvence içeriyor mu?

S: Büyükelçi Pezullo'nun, bu hükümet başta kaldığı sürece iade edilmeyeceğime ilişkin sözlü bir ifadesi var.

N: ABD'nin sizi aldattığını hissediyor musunuz?

S: Hayır. Birleşik Devletler halkı ile ilişkilerim iyi. Fakat Carter

İnsan Hakları konusunda bir atak yaptı. ABD Nikaragua'ya yardım olarak verdiği parayı kesti, çokuluslu bankalarda Nikaragua'nın projeleri aleyhinde oy kullandı ve Uluslararası Para Fonu'nun vereceği bir borcu erteletti.

N: Küba nasıl bir rol oynadı?

S: Küba'yı verdiği silahlar için suçluyorum; RPG-2 roketleri, 45 kalibrelik makineli tüfekler, 75 mm'lik geri tepmesizler, 81 mm'lik havanlar, hepsi Küba'dan geldi. Sandinistler, Filistin, Venezuela, Panama ve Kosta Rika'da olduğu gibi Küba'da da eğitildiler. Kübalılar ideolojik doktrin sağladılar: Havana Radyosu her gün bir saatini Nikaragua'ya ayırdı. Fakat siz, bu kabadayının, Castro'nun oturduğu arka bahçenize bakmıyorsunuz. Politikamz değişmeli. Yoksa yönetilmesi güç bir kıta bulacaksınız karşınızda.

N: Küba ve Nikaragua devrimleri arasında bir paralellik kurulabilir mi?

S: Hayır. Batista gittiğinde halk müthiş sevinmişti. Ben terk ettim ve bir kutlama olmadı. Nikaragua halkı hâlâ bana sempati duyuyor. Beni atamadılar.

N: İnsanların sokaklarda dans ettiklerine ilişkin raporlar hakkında ne diyorsunuz?

S: Bazı küçük gösterilerin olması çok mümkün. Fakat kitlesel olanı yok. Bakın, ben bir politikacıyım. Hasımlarım olduğunu biliyorum.

N: Gitmenizin Orta Amerika'nın geri kalanı üzerinde etkisi ne olur?

S: Bu tümüyle hükümetin felsefesine bağlı. Eğer komünistse, Orta Amerika'da çok kan dökületeceğini düşünüyorum. Fakat eğer Cunta ılımlılarla takviye edilir ve ordu kontrol olarak kullanılırsa, sanırım şimdi olduğundan daha sosyalistçe bir Nikaragua ile karşılaşırız; fakat demokrasi ve özel girişim ve İnsan Hakları geçerli olur.

N: Sandinistlerin Nikaragua'ya nasıl bir hükümet getireceğini düşünüyorsunuz?

S: Eğer Anayasayı ilga ederlerse katil bir hükümet olur.

N: Komünist bir hükümete karşı bir hareketi destekler misiniz?

S: Bir pasifist olduğumu anlamanızı isterim. Bir pasifistim, çünkü bir askerim; ve bir asker, bir silahın ne kadar zarar vereceğini bilir Gözlerimde kan yok. Bir karşı-devrim hazırlamaya çalışmıyorum. Nikaragua halkı zaten çok eziyet çekti.

N: Nikaragua'ya hangi koşullar altında dönersiniz?

S: Benim için bir genel af çıkarırlarsa dönerim.

(Kaynak: «I Wasn't Thrown Out», *Newsweek,* 30 Temmuz 1979, s. 33.)

E K 2

«HÜR DÜNYA»NIN SOMOZİZME KATKILARI

NİKARAGUA'NIN ABD VE ULUSLARARASI KURULUŞLARDÂN ALDIĞI ASKERİ VE EKONOMİK YARDIMLAR, KREDİLER VE DOLAYLI YARDIMLAR (bin dolar olarak)

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
ABD Askerî Yardımı	1.504	2.283	1.540	3.717	3.144	5.778	5.692	4.260
(Bunun içinde *Ask. Yardım Programı*	374	309	285	697	536	390	203	15)
(Bunun içinde *Dış Askerî Satış Kredisi*	—	—	—	—	—	3.000	2.500	2.500)

→

Doğrudan ABD Ekonomik Yardımı	3.100	13.200	4.700	26.300	15.300	42.200	18 700	21.700
Dolaylı Yardım (Ex-Im Bankası, OPEC, IMF, Dünya Bankası, IBRD)	16.000	23.300	47.900	68.300	63.900	58.200	82.900	100.000
TOPLAM	24.604	38.783	54.140	98 267	82.344	106.178	106.892	126.860

(Kaynak: Max Holland, *Human Rights and the U.S. Foreign Assistance Act*, «Nicaragua», Washington D C. 1977'den aktaran *NACLA Report...*, Cilt XII/Sayı 6, Kasım-Aralık 1978, s. 40.)

E K 3

NEWSWEEK MUHABİRLERİ R. M. SMITH VE S. McGUIRE'İN TOMAS BORJE İLE RÖPORTAJI

(Eylül 1979)

Newsweek: Devriminizi Küba Devrimi ile nasıl karşılaştırırsınız?

Borje: Bizim devrimimiz genelde Kübalılarınkinden farklıdır. Bazı açılardan Kübalılardan ilerdeyiz. Halk milislerimiz (çarpışmalara bizzat katılan ve destek sağlayan kökten bitme —tepeden inmenin karşıtı - çev — örgütler - *Newsweek)* Küba'dakilerin kopyası değil. Sandinist Savunma Komitelerimiz (devrimden sonra kurulan mahalle örgütleri — *Newsweek)* Küba'daki Savunma Komitelerine benzemiyor. Bizim komitelerimiz daha çok gecekondu (barrio) halkına politik yönlendiricilik yapmakla görevli yönetsel örgütlerdir.

N: Nikaragua ve Küba deneyleri arasında benzerlik var mı?

B: Amerikan filmlerinin başında bazen söylendiği gibi, herhangi bir benzerlik raslantı eseridir.

N: Politikanızın ilerde daha radikalleşmesini öngörüyor musunuz?

B: Geleceğe herhangi bir etiket yapıştırmak istemem. Etiketler viski şişeleri içindir. Yeni bir toplum kurmak zorundayız, daha adil bir toplum. Bu yeni aşamaya ne ad vereceğiz? Bilmiyoruz. Özgür bir toplum olacağını biliyoruz, o kadar.

N: ABD ile ne tür bir ilişki sürdürmeyi düşünüyorsunuz?

B: Nikaragua'da ABD müdahalelerinin tarihi bir dizi fotoğraf gibidir. Bizim gelişimimizin bir parçasıdır. Ancak belki bundan sonra yeni fotoğraflar ve yeni bir görüntü mümkün olacaktır.

N: Bildiğiniz gibi ABD, Nikaragua'nın kendi arka bahçesinde bir Küba daha olmasmdan çekinmektedir. Amerikalı politikacıları bu konuda rahatlatacak bir şey söyleyebilir misiniz?

B: Kuzey Amerikalıların geçmişteki kadar saf olduklarını sanmıyorum. Özgür bir toplumdan korkmanız için neden var mı, hele Somoza'mn baskıcı iktidarından korkmamışsanız?

N: ABD'de birçok kişi, Küba'da bulunan 3.000 Sovyet askerinin Washington için bir tehdit oluşturduğuna inanıyor. Siz ne dersiniz?

B: Bir Latin Amerika ülkesinin ABD'yi işgale kalkıştığı hiç görülmemiştir. Tersi ise söylenemez.

N: Nikaragua Devriminin öteki Orta Amerika ülkelerine sıçraması ihtimali konusunda ne dersiniz?

B: Nikaragua'nın, bir değişim yaratmak için Orta Amerika'daki olaylara karışmaya ihtiyacı yoktur. Devrimler ihraç edilemez. Ama iyi örneklerin ihracatını önleyebilecek gümrük de yoktur.

N: Bugün birkaç bin Ulusal Muhafız ve Somoza taraftarı Nikaragua cezaevlerinde. Kendilerine nasıl davranılıyor?

B: New York Temsilcisi John Murphy Tipitapa Cezaevinde 3.000 tutukluyu idam ettiğimizi söyledi. Nebraska Senatörü Edward Zorinsky ve ABD Elçisi Larry Pezzullo'yu Tipitapa Cezaevine götürdük. «İdam edilen» mahkûmlar tekrar dirilmiş olacaklar ki, dimdik ayakta duruyorlar ve kendilerine gayet iyi davramldığını söylüyorlardı. Cezaevlerinden fazla hoşnut değiliz. Fakat, hatırlatırım, bunlar *bizim* cezaevlerimiz değil. Somoza'nm. Onları elden geldiğince ıslah etmeye ve yenilerini yapmaya çalışıyoruz. Varolan koşullar benim yaşadığım mahpusluk koşullarından daha iyi. Ben yedi ay boyunca yere zincirlenmiş kaldım. Dokuz ay boyunca kafam siyah bir kukuletanın içindeydi Devrimden hemen sonra, 7.000'i aşkın tutuklu vardı. Şimdi 3.000'den az. Ve her gün daha fazla tutukluyu salıveriyoruz.

N: Salıverilmeyen tutuklulara ne olacak?

B: Hüküm giyecekler —adam öldürme, işkence ve ırza geçme suçlarından. Bazıları 30, 50, 100 insan öldürdü. Başkaları yüzlerce insana işkence yaptı. Şeytanca işkencelerdi bunlar Köylülerin cinsel organlarına hayvan yağları sürüyorlar, sonra da üzerlerine aç köpekleri salıyorlardı. Tutuklular usturalarla yaralanıyor ve yaralara tuz basılıyordu. Bunların sorumluları mahkeme önüne çıkacak. Devrim bunların hayatını bağışladı. Mümkün oldukça affetme yolunu seçtik.

N: Nikaragua'daki yeni ABD elçisiyle ilişkilerinizi nasıl nitelendirirsiniz?

B: Büyükelçi Pezzullo'yla dostça ilişkiler kurduk. Bugüne kadar hiçbir ciddi sorun çıkmadı Aramızdaki ilişki artık bir Kral-Vasal ilişkisi değil. Bu ilişkinin iki dostun ya da iki düşmanın ilişkisi haline gelmesi tümüyle ABD'ye bağlı.

N: Öyleyse hükümetinizin Havana'daki Bağlantısızlar toplantısında ABD'yi açıkça eleştirmesine ne demeli?

B: ABD'nin Nikaragua'ya ilişkin politikasında iki dönem vardır: 19 Temmuz (Sandinistlerin iktidarı alış tarihi —*Newsweek)* öncesi ve sonrası. Önceki Kuzey Amerikan politikasına derin bir tepki duyuyoruz. 45 günlük bir dostluk onyıllar sürmüş düşmanlığı bir anda silemez. Ne olacağını görmeyi bekliyoruz. Eğer ABD, Nikaragua ile dayanışma kapısını kapatırsa, başka yerde dostlar ararız. Bu bizim suçumuz sayılamaz. Hayatta kalmamız gerek.

N: Küba'dan para yardımı alıyor musunuz?

B: Bizimki iki yoksul komşunun dostluğu. Küba'nın bize yardım edecek kaynakları yok ki. Genellikle yoksul komşular zengin sofralarına davet edilmez.

N: Uzun zaman Somoza'yla savaştınız. Onca yıl gerilla savaşçılığı yaptıktan sonra hükümetin tepesinde olmak nasıl bir duygu?

B: Öyle tepelerde olduğumu hissetmiyorum. Birçok insandan bir tanesi olduğumu hissediyorum; ve yukarıya baktığımızda yeni bir Nikaragua güneşi görüyoruz

N: Nikaragua'da ilerde demokratik seçimlerin yapılacağını belirttiniz. Aday olacak mısınız?

B: Bunu hiç düşünmedim. Gelecekte nasıl bir rol oynayacağımı

düşünecek zamanım yok. Gerçekten. Gerçeği söylemek Sandinistlerin özelliğidir biliyorsunuz.

N: Neden bazen bir devrimciden çok bir ozan gibi konuşuyorsunuz?

B: Bütün gerçek devrimciler birer ozandır.

(Newsweek, 24 Eylül 1979, s. 60)

